

PARTIZANSKA I KOMUNISTIČKA REPRESIJA I ZLOČINI U HRVATSKOJ 1944.-1946. DOKUMENTI

PARTIZANSKA I KOMUNISTIČKA REPRESIJA
I ZLOČINI U HRVATSKOJ
1944.-1946.
DOKUMENTI

Nakladnik:

Hrvatski institut za povijest - Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje
Slavonski Brod

Recenzenti:

Dr. sc. Nikica Barić
Dr. sc. Zdenko Radelić

PARTIZANSKA I KOMUNISTIČKA
REPRESIJA I ZLOČINI
U HRVATSKOJ
1944.-1946.

DOKUMENTI

SLAVONSKI BROD
2005.

**PARTIZANSKA I KOMUNISTIČKA REPRESIJA I ZLOČINI U HRVATSKOJ
1944.-1946.
DOKUMENTI**

Za nakladnika:

Dr. sc. Mato Artuković

Priredili:

Dr. sc. Zdravko Dizdar

Dr. sc. Vladimir Geiger

Milan Pojić, prof.

Mate Rupić, prof.

Glavni urednik:

Mate Rupić, prof.

Lektorica:

Nikolina Krtalić

Prijevod na engleski:

Vlatka Lemić

Obrada slikovnih priloga:

Ivan Majdak

Izrada kazala:

Vlatka Lemić

Naslovnica:

Lidija Janković

Slog i tisak:

Tiskara Rotim i Market

Naklada:

1000 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb
UDK 323.281(497.5) "1944/1946" (093.2)

PARTIZANSKA i komunistička represija i zločini u
Hrvatskoj 1944. -1946. : dokumenti / <priredili Zdravko
Dizdar ... et al.>. - Slavonski Brod : Hrvatski institut za
povijest - Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje,
2005.

ISBN 953-6659-20-4

I. Politički progoni -- Hrvatska — 1944. - 1946. — Dokumenti
450503034

SADRŽAJ:

Predgovor.....	15
Kratice.....	31
• 1944., svibanj 9., Topusko - Deklaracija Trećeg zasjedanja ZAVNOH-a o osnovnim pravima naroda i građana demokratske Hrvatske.....	33
1. 1944., svibanj 24. - Uredba o vojnim sudovima Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije	35
2. 1944., rujan 18. - Štab XIV. korpusa NOVJ dostavlja podređenim postrojbama prijepis zapovijedi Josipa Broza Tita, vrhovnog zapovjednika NOV i PO Jugoslavije i maršala Jugoslavije, o poduzimanju mjera protiv postrojbi i pojedinaca koji bi i nakon 15. rujna 1944. ostali u "neprijateljskim redovima" i njihovom smještanju u zarobljeničke logore.....	43
3. 1944., rujan 29. - Mjesečno političko-obavještajno izvješće za rujan 1944. OZN-e za zagrebačku oblast upućeno II. odsjeku OZN-e za Hrvatsku o prisilnom novačenju i bjegovima iz NOV-e, te o načinu iseljavanja/protjerivanja Mađara iz bjelovarskog i moslavačkog okruga.....	44
4. 1944., rujan 29. - Pismo OZN-e za zagrebačku oblast upućeno Oblasnom komitetu KPH i komesaru X. korpusa "Zagrebačkog", u kojem se izražava nezadovoljstvo radom Vojnog suda Komande bjelovarskog područja.....	46
5. 1944., studeni 21., Beograd - Odluka Predsjedništva AVNOJ-a o prijelazu u državno vlasništvo neprijateljske imovine, o državnoj upravi nad imovinom neprisutnih osoba i o sekvestru nad imovinom koju su okupatorske vlasti prisilno otuđile.....	48
6. 1944., prosinac 1. - Kotarski komitet KPH Đakovo izvješćuje Okružni komitet KPH Slavonski Brod, o protjerivanju njemačkih, mađarskih i ustaških obitelji iz sela pod partizanskom vlašću.....	51
7. 1944., prosinac 2. - Okružni komitet KPH Slavonski Brod, izvješćuje o protjerivanju njemačkih obitelji iz sela Đakovštine pod partizanskom vlašću.....	52
8. 1945., siječanj - Izvješće o razlozima likvidacija domobranskih časnika i vojnika koji su se odazvali amnestiji, od strane pripadnika OZN-e VI. korpusa NOV i PO Jugoslavije u razdoblju od 15. rujna 1944. do 1. siječnja 1945	53
9. 1945., siječanj 10. - Ovlaštenje general-majora Ivana Rukavine zapovjednika Vojne uprave za Banat, Bačku i Baranju NOVJ potpukovniku Đuri Kladarinu, da može u Vojvodini prema svojem nahođenju pregledavati logore za Nijemce/folksdojčere, kao i mjesta iz kojih njemačko stanovništvo nije iseljeno ili internirano, te pojedine osobe uhićivati odnosno postupati prema svojim procjenama.....	55

10. 1945., siječanj 17. - Izvješće Drage Desputa, člana Sudskog odsjeka Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske upućeno Centralnom komitetu KPH o radu vojnih sudova i obračunu s "narodnim neprijateljima" u Dalmaciji.....	56
11. 1945., siječanj 25. - Odsjek OZN-e za oblast VI. korpusa upućuje III. odsjeku OZN-e za Hrvatsku popise domobranskih časnika i ostalih, koje su likvidirali pripadnici OZN-e te postrojbi VI. korpusa NOV i PO Jugoslavije u razdoblju od 15. rujna 1944. do 1. siječnja 1945.....	73
12. 1945., siječanj 30. - Izvješće o radu IV. sekcije OZN-e za zagrebačku oblast u razdoblju od 8. prosinca 1944. do 30. siječnja 1945., upućeno IV. odsjeku OZN-e za Hrvatsku, posebice o vođenju evidencija i broju upisanih u njih.....	89
13. 1945., ožujak 17. - Petnaestodnevno izvješće Opunomoćništva OZN-e zagrebačke oblasti za okrug Bjelovar upućeno OZN-i II. zagrebačke oblasti o uhićenjima "narodnih neprijatelja", o nasilnom novačenju u NOV i o iseljavanju njemačkih obitelji u Bjelovar te konfiskaciji njihove imovine.....	90
14. 1945., travanj 12. - Izvješće o radu IV. sekcije OZN-e za zagrebačku oblast za ožujak 1945. upućeno IV. odsjeku OZN-e za Hrvatsku o vođenju evidencija i broju osoba upisanih u njih.....	91
15. 1945., travanj 13. - Izvješće III. odsjeka OZN-e za Hrvatsku upućeno komesaru Glavnog štaba Hrvatske o zapaženim greškama i nedostacima u postrojbama NOV-e, te o ubijanju ratnih zarobljenika.....	93
16. 1945., travanj 24., Šibenik - Odluka Predsjedništva ZAVNOH-a o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj.....	94
17. 1945., travanj 26., Gospić - Izvješće Javnog tužiteljstva okruga Lika Javnom tužilaštvu Hrvatske o stanju u okrugu nakon što su partizani zauzeli Gospić.....	97
18. 1945., travanj 29. - Zapovijed Štaba III. JA podređenim postrojbama o postupku sa zarobljenicima.....	100
19. 1945., svibanj, Slavonski Brod - Okružni NOO Slavonski Brod nalaže kotarskim NOO-ima Slavonski Brod, Đakovo i Županja potrebu poduzimanja "energičnih mjera za čišćenje zemlje od fašističkih ostataka i raznih protunarodnih elemenata", posebice popisivanja svih preostalih Nijemaca/folksdojčera i njihovo upućivanje u logore.....	101
20. 1945., svibanj 11.- Izvješće Štaba I. JA upućeno Generalštabu JA o neprijateljskim gubicima u bitci za Zagreb.....	103
21. 1945., svibanj 12., Zagreb - Depeša OZN-e za Hrvatsku br. 104 upućena Vrhovnom štabu JA o broju zarobljenika u logoru na Kanalu u Zagrebu.....	104
22. 1945. svibanj 12., Zagreb - Zapisnik sa sastanka Mjesnog komiteta KPH Zagreb.....	105

23. 1945., svibanj 13. - Iz obavijesti Štaba XVI. vojvođanske divizije III. JA Štabu I. brigade o prebrojavanju i sređivanju zarobljenog materijala, te o upućivanju svih zarobljenika u koncentracijski logor u Celju.....	107
24. 1945., svibanj 14. - Depeša Štaba I. JA Generalštabu JA o predaji Nijemaca kod Celja i o očajnom stanju u zarobljeničkim logorima.....	108
25. 1945. svibanj 15., Petrinja - Izvješće Javnog tužitelja okruga Banija o stanju u zauzetim mjestima, pljački od strane jedinica II. JA, likvidaciji ranjenika iz sisačke bolnice, zarobljeničkim logorima, te postupku prema "narodnim neprijateljima".....	108
26. 1945., svibanj 15. - Izvod iz knjige depeša Glavnog štaba JA za Hrvatsku upućenih Generalštabu JA o broju zarobljenika na područjima vojnih korpusnih oblasti u Hrvatskoj 15. svibnja 1945.....	111
27. 1945., svibanj 15. - Depeša Štaba III. JA upućena Generalštabu JA o predaji više od 20.000 ustaša kod Poljane, uz napomenu da su se ustaše jednim dijelom uspjele probiti prema Bleiburgu.....	112
28. 1945., svibanj 15., Zagreb - Depeša Vrhovnog štaba JA/Aleksandra Rankovića br. 124 upućena OZN-i za Hrvatsku u kojoj se izražava nezadovoljstvo malim brojem likvidiranih u Zagrebu, kao i o uhićenjima HSS-ovaca.....	113
29. 1945., svibanj 16., Zagreb - Depeša OZN-e za Hrvatsku br. 118 upućena OZN-i za Bosnu i Hercegovinu o broju izbjeglica u Zagrebu.....	114
30. 1945., svibanj 17. - Depeše Generalštaba JA upućene Štabu III. JA od 15. do 17. svibnja 1945.....	114
31. 1945., svibanj 17., Beograd - Obavijest Kabineta maršala Jugoslavije predstojniku britanske vojne delegacije o primitku depeše feldmaršala Aleksandera od 16. svibnja 1945. o predaji 200.000 Jugoslavena u Austriji, te o evakuaciji britanskih snaga s otoka Vi sa.....	116
32. 1945., svibanj 17. - Iz knjige depeša 12. divizije III. JA od 16. i 17. svibnja 1945. osprovođenju zarobljenika od Bleiburga do Maribora i o osiguranju logora Maribor.....	117
33. 1945., svibanj 17. - Depeše Štaba 48. divizije upućene Štabu I. JA o zarobljavanju dviju skupina ustaša.....	119
34. 1945., svibanj 17. - Dopis III. odsjeka OZN-e za oblast X. korpusa "Zagrebačkog" upućen OZN-i II. za zagrebačku oblast o strijeljanju civila od strane 21. makedonske divizije u Ivanić Gradu.....	120
35. 1945., svibanj 18. - Depeše I. JA upućene Generalštabu JA od 16. do 18. svibnja 1945. o stanju u zarobljeničkim logorima i zarobljavanju skupine ustaša.....	121
36. 1945., svibanj 13.-19., Zagreb - Iz knjige depeša OZN-e za Hrvatsku u svezi s postupkom prema nadbiskupu Alojziju Stepincu.....	122

37. 1945., svibanj 15.-19., Maribor - Iz operacijskog dnevnika 40. slavonske divizije III. JA o borbenom djelovanju kod Dravograda, te o sprovođenju zarobljenika do Zagreba..... 123
38. 1945., svibanj 19. - Izvješće Štaba III. JA upućeno Štabu III. ukrajinskog fronta o broju zarobljenih "neprijateljskih vojnika i oficira" u razdoblju od 8. do 18. svibnja 1945..... 125
39. 1945., svibanj 19. - Zapovijed Štaba III. JA upućena štabovima XIV. i XVII. divizije JA, da se prema zapovijedi vrhovnog zapovjednika JA, imaju povući iz Koruške, te da XIV. divizija odredi jednu brigadu za preuzimanje ratnih zarobljenika od saveznika u Koruškoj njihovosprovođenje do Ljubljane..... 126
40. 1945., svibanj 20. - Izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 12. krajiške brigade JA od 14. do 20. svibnja 1945. o prihvatu oko 40.000 zarobljenika, njihovom smještaju u logor kod Celja, te njihovom sprovođenju i smještaju u logor Samobor..... 128
41. 1945., svibanj 21. - Iz knjige depeša 15. majevičke brigade upućenih Štabu XVII. divizije o likvidiranju skupine ustaša, te o nastavku strijeljanja zarobljenih četnika i ustaša..... 130
42. 1945., svibanj 24. - Iz operativnog izvješća Štaba III. JA upućenog Generalštabu JA o borbenim djelovanjima podređenih postrojbi u razdoblju od 8. do 23. svibnja 1945. te o ukupnom broju zarobljenika..... 131
43. 1945., svibanj 25., Maribor - Iz operacijskog dnevnika Trećeg bataljuna 6. istočnobosanske brigade XVII. istočnobosanske divizije III. JA o "likvidiranju narodnih izdajnika" u razdoblju od 23. do 25. svibnja 1945..... 139
44. 1945., svibanj 25. - Uputa III. odsjeka OZN-e za oblast X. korpusa "Zagrebačkog" o postupku s ratnim zarobljenicima, upućena Opućenoštvu OZN-e III. za moslavačko područje..... 140
45. 1945., svibanj 26. - Dopis upućen III. odsjeku OZN-e za Hrvatsku o osnivanju zarobljeničkih logora u Slavoniji i odnosu prema ratnim zarobljenicima..... 141
46. 1945., svibanj 28., Zagreb - Depeša OZN-e za Hrvatsku br. 155 upućena Generalštabu JA o namjeri prebacivanja arhive Ministarstva vanjskih poslova NDH u Beograd..... 143
47. 1945., svibanj 28. - Depeša II. JA upućena XXVIII. diviziji o tome da se zarobljeni domobranci više ne smatraju zarobljenicima, da će biti povučeni iz logora, izuzev časnika i dočasnika, da će se njima popuniti postrojbe JA, kao i o tome da sve zarobljenike na prostoru divizije do njihova smještaja u logore preuzimaju i osiguravaju divizijske postrojbe..... 144
48. 1945., svibanj 29. - Depeša II. JA upućena podređenim postrojbama, kojom se zabranjuje oduzimanje privatnih stvari od zarobljenika..... 145

49. 1945., svibanj 31. - Iz izvješća sekretara KPH IV. udarne brigade upućenog sekretaru Divizijskog komiteta KPH III. udarnedivizije o partijskom radu i odnosu prema zarobljenicima u svibnju 1945.....	145
50. 1945., lipanj - Izvješće OZN-e za Baniju o radu u svibnju 1945.....	147
51. 1945., lipanj 1., Vinkovci - Upravni odjel Gradskog NOO Vinkovci dostavlja Centralnom logoru za protjerivanje Nijemaca/folksdojčera u Josipovcu kraj Osijeka poimenični popis uhićenih folksdojčera s područja Gradskog NOO-a Vinkovci, te izvješćuje da će ih izručiti u logor na daljnji postupak.....	148
52. 1945., lipanj 2., Nova Gradiška - Izvješće Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška upućeno Oblasnom komitetu KPH Osijek o stanju u kotaru nakon preuzimanja vlasti.....	149
53. 1945., lipanj 3. - Iz izvješća sekretara KPH XII. proleterske udarne brigade upućenog sekretaru Divizijskog komiteta KPH XII. udarne divizije o partijskom radu i odnosu prema zarobljenicima u svibnju 1945.....	153
54. 1945., lipanj 4., Beograd - Odjel za repatrijaciju Ministarstva socijalne politike DFJ izvješćuje Predsjedništvo Ministarskog savjeta DFJ o zaključku Državne komisije za repatrijaciju o iseljavanju/protjerivanju pripadnika mađarske i njemačke narodnosti.....	156
55. 1945., lipanj 6. - Izvješće OZN-e za okrug Banija upućen OZN-i za Hrvatsku o svojem radu, o masovnoj likvidaciji kod Kostajnice i o radu Oblasnog suda Banije.....	157
56. 1945., lipanj 12. - Izvješće Dimitrija Georgijevića, opunomoćenika OZN-e za Jugoslaviju, upućeno Aleksandru Rankoviću, načelniku OZN-e Ministarstva narodne obrane DFJ o kretanju kolona ratnih zarobljenika s austrijske granice i iz Slovenije, o logorima u Hrvatskoj i Vojvodini, te o broju zarobljenika, ishrani i sanitetskoj službi.....	161
57. 1945., lipanj 16. - Organizacijsko izvješće III. odsjeka OZN-e za Hrvatsku upućeno načelniku OZN-e za Hrvatsku o ustrojavanju Štaba za zarobljenike za Hrvatsku, o izvršnom aparatu kod OZN-e za "specijalne zadatke".....	165
58. 1945., lipanj 18. - Primljena depeša 17. brigade XXVIII. divizije JA o bijegu petorice ustaša sa strijeljanja 312 osoba u Gradcu kod Virovitice, koji su to zatim opisivali narodu.....	167
59. 1945., srpanj 3. - Dopis načelniku OZN-e za Hrvatsku o procjeni broja domobranskih i ustaških časnika, te o njihovoj sudbini.....	167
60. 1945., srpanj 5. - Izvješće o stanju u postrojbama Hrvatske divizije KNOJ-a i o masovnim likvidacijama.....	168
61. 1945., srpanj 5., Josipovac - Odluka zapovjedništva Radnog logora Josipovac o protjerivanju Nijemaca/folksdojčera iz Slavonije u Njemačku.....	172

62.	1945., srpanj 6., Osijek - Upravni odjel Oblasnog NOO-a za Slavoniju u Osijeku dostavlja upravnim odjelima Okružnog i Gradskog NOO-a tumačenje odluke o konfiskaciji imovine folksdojčera.....	174
63.	1945., srpanj 6., Zagreb - Ministarstvo unutarnjih poslova FD Hrvatske izvješćuje oblasne i okružne NOO-e o svojoj odluci o uklanjanju vojničkih grobalja okupatora.....	177
64.	1945., srpanj 7., Zagreb - Zemaljska komisija za repatrijaciju Nijemaca pri Ministarstvu unutarnjih poslova FD Hrvatske, izvješćuje upravne odjele oblasnih, okružnih i gradskih NO-a o postupku repatrijacije (iseljavanja/protjerivanja) Nijemaca/folksdojčera.....	179
65.	1945., srpanj 8., Gospić - Depeša Okružnog komiteta KPH za Liku upućena Centralnom komitetu KPH o namjeri da bez presude strijeljaju 60 zatvorenika, za odmazdu za ubojstvo dvojice članova Okružnog komiteta !.....	184
66.	1945., srpanj 9., Zagreb - Presuda Vojnog suda Komande grada Zagreba vojnim dušobrižnicima Hrvatskih oružanih snaga NDH.....	185
67.	1945., srpanj 10., Zagreb - Izvješće Ministarstva unutarnjih poslova FD Hrvatske upućeno Centralnom komitetu KPH o pogoršanju stanja u Slavoniji zbog brutalne primjene sile i pljačke od strane JA, milicije i OZN-e.....	187
68.	1945., srpanj 11., Zagreb - Izvješće javnog tužitelja II. JA o nepravilnostima u postupku prema ratnim zarobljenicima.....	192
69.	1945., srpanj 11., Zagreb - Izvješće o radu javnih tužitelja karlovačkog i banijskog okruga.....	195
70.	1945., srpanj 12. - Izvješće Dimitrija Georgijevića, opunomoćenika OZN-e za Jugoslaviju, upućeno Aleksandru Rankoviću, načelniku OZN-e Ministarstva narodne obrane DF Jugoslavije o pregledu ratnih zarobljenika u Jugoslaviji po narodnostima, po mjestima logora (rada) i po činovima, te o nekim nedostacima.....	198
71.	1945., srpanj 14., Slavonski Brod - Okružni NOO, Upravni odjel Slavonski Brod nalaže Kotarskom NOO-u Upravni odjel Đakovo, daje zabranjeno svako posjećivanje logoraša i zadržavanje ili kretanje u blizini logora Krndija, a da će prekršitelji biti najstrože kažnjeni.....	206
72.	1945., srpanj 17. - Pregled i stanje u vojnim zarobljeničkim logorima za Nijemce i Austrijance u Slavoniji.....	207
73.	1945., srpanj 18., Gospić - Iz izvješće Javnog tužiteljstva za Liku o političkim prilikama, radu kaznenog i građanskog odjela, te radu Vojnog suda ličkog područja.....	210
74.	1945., srpanj 18., Karlovac - Iz izvješća Javnog tužitelja za okrug Karlovac o radu kaznenog, vojnog i odjela OZN-e.....	215

75. 1945., srpanj 19., Karlovac - Iz izvješća Odjela za opći nadzor Javnog tužitelja za okrug Karlovac upućenog Odjelu za opći nadzor Javnog tužitelja Hrvatske onepravnostima u raspodjeli doznaka za hranu, te o greškama OZN-e zbog uhićenja bez dokaza.....	218
76. 1945., srpanj 20., Suhopolje - Zapisnik sa sastanka boraca Suhopolja upućen Andriju Hebrangu u kojem prosvjeduju protiv kolonizacije Srba u Viroviticu, masovnog protjerivanja katolika iz kotara Virovitica, te ubijanja zarobljenih Hrvata.....	221
77. 1945., srpanj 20., Bjelovar - Izvješće Javnog tužitelja okruga Bjelovar upućeno Javnom tužitelju Hrvatske o djelotvornosti OZN-e koja je uhitila sve "reakcionare", o stanju u logorima i zatvorima, te o radu vojnih sudova.....	227
78. 1945. srpanj 26., Beograd - Ministar kolonizacije DFJ Sreten Vukosavljević izvješćuje Predsjedništvo Ministarskog savjeta DFJ o tome, da američke, engleske i sovjetske vlasti izbjegle jugoslavenske Nijemce/folksdojčere smatraju državljanima DFJ, te da ih upućuju na povratak Jugoslaviju.....	231
79. 1945., srpanj 31., Slavonski Brod - Javni tužitelj okruga Slavonski Brod izvješćuje Javnog tužitelja Hrvatske o stanju u logorima i zatvorima na području okruga Slavonski Brod.....	232
80. 1945., srpanj - Zapisnik s prvog savjetovanja načelnika i rukovoditelja OZN-e za Hrvatsku, o upućivanju Nijemaca/folksdojčera koji se vraćaju u logore, o likvidacijama, o slabom radu sudova, o OZN-i kao pomoćnom organu komunističke partije.....	234
81. 1945., kolovoz 3., Beograd - Ukaz Predsjedništva AVNOJ-a o općoj amnestiji i pomilovanju.....	237
82. 1945., kolovoz 4., Osijek - Komisija za repatrijaciju Oblasnog NO za Slavoniju u Osijeku dostavlja upravnim odjelima okružnih i gradskih NO-a uputu o načinu protjerivanja, odnosno upućivanja u logore Nijemaca/folksdojčera.....	240
83. [1945. kolovoz 5.] - Iz zapisnika partijske konferencije 34. udarne divizije JA o masovnom ubijanju zarobljenika i civila od strane Karlovačke brigade i brigade Franjo Ogulinac-Seljo.....	243
84. 1945., kolovoz 14., Zagreb - Izvješće o brojnom stanju zarobljenika u logorima Bjelovar, Čemernica, Prečko, Dubovac i Maksimir, prije i nakon Ukaza o općoj amnestiji i pomilovanju od 3. kolovoza 1945	244
85. 1945., kolovoz 18., Varaždin - Izvješće Javnog tužitelja za okrug Varaždin o stanju u logoru Maruševac i zatvoru OZN-e u Zlataru.....	245
86. 1945., kolovoz 23., Slavonski Brod - Upravni odjel Okružnog NO Slavonski Brod izvješćuje Upravni odjel Gradskog NO Vinkovci o obustavi protjerivanja Nijemaca/folksdojčera do daljnjeg naređenja i nalaže njihovo upućivanje u logore Valpovo i Kmdija.....	247

87. 1945., kolovoz 31. - Izvješće Opunomoćeništva OZN-e Hrvatske divizije KNOJ-a upućeno OZN-i za Hrvatsku o bacanju "bandita" u jamu kod Slunja.....	249
88. 1945., rujan 18., Zagreb - Izvješće Ministarstva pravosuđa FD Hrvatske upućeno Javnom tužitelju Hrvatske o radu sudova za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba.....	250
89. 1945., rujan 18., Slavonski Brod - Okružni NO Slavonski Brod, Upravni odjel, Odsjek narodne sigurnosti, izvješćuje Ministarstvo unutrašnjih poslova FD Hrvatske, Odjel kaznenih zavoda Zagreb, o stanju u logorima na području okruga Slavonski Brod (Radni logor Vinkovci i Sabirni logor Kmdija).....	265
90. 1945., rujan 21., Slavonski Brod - Odsjek narodne sigurnosti Okružnog NO Slavonski Brod dostavlja Gradskom NO-u Upravni odjel Vinkovci uputu o protjerivanju Nijemaca/folksdojčera.....	269
91. 1945., rujan 26., Zagreb - Ministarstvo pravosuđa FD Hrvatske, dostavlja predsjedništvima svih okružnih i kotarskih narodnih sudova tumačenje Odluke Predsjedništva AVNOJ-a od 21. studenoga 1944. o konfiskaciji imovine osoba njemačke narodnosti i o odnosu prema Austrijancima.....	270
92. 1945., listopad 18., Zagreb - Pismo Milke Vukelić upućeno Vladimiru Bakariću o represiji i zločinima partizana nakon dolaska u Gospić.....	272
93. 1945., listopad 19., Zagreb - Izvješće pomoćnika Javnog tužitelja Hrvatske, Odjela OZN-e, o stanju u zatvorima OZN-e u Zagrebu.....	276
94. 1945., listopad 23., Slavonski Brod - Izvješće Okružne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača Slavonski Brod upućeno Zemaljskoj komisiji za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača Zagreb o Nijemcima/folksdojčerima na području Okružnog NO-a Slavonski Brod.....	280
95. 1945., studeni 3., Petrinja - Iz izvješća Javnog tužitelja Banije o radu vojnog odjela te o stanju u zarobljeničko-kaznjeničkom logoru u Glini.....	282
96. 1945., studeni 3. - Iz izvješća pomoćnika Javnog tužitelja Hrvatske o stanju u logorima Valpovo, Orlovnjak i Lepoglava.....	283
97. 1945., studeni 12., Zagreb - Iz izvješća Ministarstva unutarnjih poslova Narodne vlade Hrvatske upućenog Centralnom komitetu KPH o brojnosti i aktivnosti odmetnika i križara, te o stanju u kaznjeničkim logorima i kaznionicama u Hrvatskoj.....	285
98. f 1945, studeni j - Izvješće Zvonka Brkića, političkog sekretara Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju upućeno Centralnom komitetu KPH o likvidaciji civila iz Slavanskog Samca, Kruševica, Sikirevaca, Jaruga i Velike Kopanice.....	293
99. 1945., prosinac 3., Bjelovar - Iz izvješća Javnog tužitelja za okrug Bjelovar upućenog Javnom tužitelju Hrvatske o stanju u logorima i zatvorima OZN-e	302

100. 1945., prosinac 9. - Izvješće OZN-e upućeno Centralnom komitetu KPH o ubojstvu svećenika don Eugena Šutrina u Privlači kod Zadra.....	303
101. 1946., siječanj 5., Zagreb - Odjel za izvršenje kazni Ministarstva unutarnjih poslova. Narodne vlade Hrvatske, dostavlja oblasnim i okružnim odjelima unutrašnjih poslova tumačenje o krivičnom progonu osoba koje nisu njemačke narodnosti i podrijetla, a koje su se iskazivale kao Nijemci.....	306
102. 1946., siječanj 12., Valpovo - Zdravstveno-socijalni odjel Kotarskog NO-a Valpovo izvješćuje Zdravstveno-socijalni odjel Okružnog NO-a Osijek o pojavi pjegavog tifusa u Radnom logoru Valpovo.....	308
103. 1946., siječanj 18., Beograd - Ministarstvo vanjskih poslova FNRJ izvješćuje Predsjedništvo ministarskog savjeta FNRJ, daje Ministarstvu unutarnjih poslova FNRJ dostavilo prijedlog o iseljavanju/repatrijaciji Nijemaca/folksdojčera iz Jugoslavije.....	310
104. 1946., veljača 26., Beograd - Izvješće Odjela za ratne zarobljenike Ministarstva narodne obrane FNRJ upućeno Dimitriju Georgijeviću, opunomoćeniku OZN-e za Jugoslaviju o zarobljenicima, jugoslavenskim državljanima.....	313
105. 1946., ožujak 4., Beograd - Zapovijed Josipa BrozaTita, vrhovnog zapovjednika JA, Odjelu za ratne zarobljenike Ministarstva narodne obrane FNRJ, o otpustu iz logora ratnih zarobljenika, jugoslavenskih državljana.....	315
106. 1946., ožujak 4., Karlovac - OZN-a za okrug Karlovac izvješćuje Javnog tužitelja za okrug Karlovac o bijegu 15 osoba osuđenih na smrt iz zatvora Okružnog narodnog suda u Karlovcu, od kojih su deseterica u bijegu ubijena.....	316
107. 1946., ožujak 12., Zagreb - Odjel za izvršenje kazni Ministarstva unutarnjih poslova NR Hrvatske, dostavlja okružnim odjelima unutarnjih poslova načelno uputstvo o upućivanju u logore osoba njemačke narodnosti.....	317
108. 1946., travanj 27., Varaždin - Izvješće Okružnog komiteta KPH Varaždin upućeno Centralnom komitetu KPH o likvidaciji četvorice mještana Lepoglave od strane članova Kotarskog komiteta KPH Ivanec.....	320
109. 1946., svibanj 11., Slavonski Brod - Odsjek narodne sigurnosti Odjela Unutarnjih poslova okruga Slavonski Brod, dostavlja Odjelu Unutarnjih poslova grada Vinkovci uputu o puštanju iz logora Krndija pojedinih skupina osoba njemačke narodnosti.....	321
110. 1946. - Iz izvješća šefa II. odsjeka OZN-e za Vojvodinu o broju uhićenih po odsjecima, puštenih na slobodu, upućenih sudu, upućenih u logor te likvidiranih na području Srijema i cijele Vojvodine.....	324
Imensko kazalo.....	329
Mjesno kazalo.....	336

PREDGOVOR

Dokumenti objavljeni u ovoj zbirci, koja je rezultat rada dvojice povjesničara i dvojice arhivista, prikupljani su više godina u okviru različitih znanstveno-istraživačkih projekata i stručne obrade arhivskoga gradiva vezanog uz razdoblje Drugog svjetskog rata i neposrednog poraća.

Najveći broj objavljenih radova o partizanskoj i komunističkoj represiji i zločinima u Hrvatskoj potkraj i nakon Drugog svjetskog rata, nastao je uglavnom na temelju iskaza sudionika tih događaja, u prvom redu onih s poražene strane, te rezultata naknadno utvrđenih brojeva i osobnih podataka osoba nestalih ili stradalih u tom razdoblju, a tek u manjoj mjeri istraživanjem na izvornom arhivskom gradivu. Stoga se i nametnula potreba objavljivanja zbirke dokumenata postrojbi i ustanova NOV i PO Jugoslavije/Hrvatske, organa KP Jugoslavije/Hrvatske, te DF/FNRJ Jugoslavije odnosno FD/NR Hrvatske, koja bi obuhvatila najznačajnije dostupno izvorno gradivo što se odnosi na represiju i zločine partizanskog pokreta predvođenog Komunističkom partijom Jugoslavije nad poraženim vojnim i političkim protivnicima u Drugom svjetskom ratu, kao i nad onima koje su komunističke vlasti smatrale stvarnom ili mogućom prijetnjom u ostvarenju potpune vlasti u novoj jugoslavenskoj državi.

Pretežit dio u ovoj zbirci prikupljenih dokumenata nalazi se u fondovima i zbirkama Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu, posebice: Odjel za zaštitu naroda (OZN-a) za Hrvatsku, Javno tužiteljstvo Socijalističke Republike Hrvatske (JT SRH), Centralni komitet Saveza komunista Hrvatske (CK SKH). Uvršteni su i dokumenti što se nalaze u državnim arhivima u Karlovcu, Osijeku (i Vinkovcima) i Slavonskom Brodu. Od dokumenata iz stranih arhiva, najviše je dokumenata iz Vojnog arhiva Vojnoistorijskog instituta Vojske Srbije i Crne Gore i Arhiva Jugoslavije u Beogradu. Od ukupno 118 dokumenata (7 u preslici) prikupljenih u ovoj zbirci samo je desetak do sada objavljeno.

Svi u ovoj zbirci prikupljeni dokumenti su iz razdoblja kad se Komunistička partija izborila za vlast djelovanjem svojih vojnih, policijskih i pravosudnih institucija. Prilikom izbora priređivači su nastojali uvrstiti dokumente što potječu iz svih dijelova Hrvatske, što je donekle i uspjelo. Osim masovnih i pojedinačnih zločina, većina dokumenata navodi i različite oblike represije - pljačku, konfiskaciju imovine, masovna protjerivanje pripadnika pojedinih naroda ili društvenih skupina, zlostavljanja, mučenja, ponižavanja. U zbirku je uvršten i manji broj dokumenata koji partizansku i komunističku represiju i zločine ne navode izravno, ali su važni za razumijevanje sveukupnog stanja i ozračja u razdoblju koje prikazujemo. U zbirku je uvršteno i nekoliko nezaobilaznih i najznačajnijih dokumenata najviših državnih/političkih i vojnih vlasti DF Jugoslavije i FD Hrvatske, NOV i PO Jugoslavije/Hrvatske donesenih u razdoblju od svibnja 1944. do kolovoza 1945.: Deklaracija Trećeg zasjedanja ZAVNOH-a o osnovnim pravima naroda i građana demokratske Hrvatske (9. svibnja 1944.), Uredba o vojnim sudovima Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije (24. svibnja 1944.), Zapovijed Štaba 111. JA podređenim postrojbama o postupku sa zarobljenicima (29. travnja 1945.) i Ukaz

Predsjedništva AVNOJ-a o općoj amnestiji i pomilovanju (3. kolovoza 1945.). Navedeni dokumenti trebali su upućivati na htijenje partizanskog pokreta i komunista, da s jedne strane državu izgrađuju i namjeravaju izgrađivati na demokratskim načelima, poštujući ljudska, građanska, nacionalna i etnička prava i međunarodne građanske i vojne zakone, dok s druge strane da utvrde pravni okvir za kažnjavanje ratnih zločinaca i «narodnih neprijatelja». No, većina dokumenata u ovoj zbirci svojim sadržajem svjedoči da je praksa bila potpuno drukčija, štoviše suprotna. Ne samo da su odredbe kaznenih zakona bile slobodno tumačene pri kažnjavanju, već su u većini slučajeva primjenjivana izvansudska uklanjanja stvarnih ili mogućih neprijatelja (ubojs'tva, zatvaranja) i pljačke njihove imovine.

*

Tijekom Drugog svjetskog rata Komunistička partija Jugoslavije/Hrvatske i partizanski pokret izričito su tvrdili da im je strano nasilje i nezakonitost. U poslijeratnoj Jugoslaviji komunističke vlasti iskazuju iste stavove. Nasuprot tome, mnogobrojni događaji opisani u dokumentima prikazuju znatno drukčije stanje. U nakani da se riješi nepoželjnih suparnika u borbi za vlast još tijekom, a posebice potkraj rata i u neposrednom poraću KPJ/KPH služila se radom posebnih službi i jedinica NOV i PO.

U poznavanju i razumijevanju partizanske i komunističke represije i zločina potkraj i nakon Drugog svjetskog rata u Jugoslaviji i Hrvatskoj veoma je važna dokumentacija nastala pri radu postrojbi NOV i PO Jugoslavije/Hrvatske, organa KP Jugoslavije/Hrvatske i organa unutarnjih poslova (posebice Odjela za zaštitu naroda/OZN-a i Korpusa narodne obrane Jugoslavije/KNOJ), jer su oni pri organizaciji i izvođenju represije i zločina imali presudnu ulogu.

OZN-a pri Povjereništvu narodne odbrane Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije (NKOJ), osnovana je 13. svibnja 1944. po zapovijedi vrhovnog zapovjednika NOV i PO Jugoslavije Josipa Broza Tita. Zadatak OZN-e, bio je politička obavještajna i protuobavještajna služba na okupiranom teritoriju Jugoslavije i u inozemstvu, te protuobavještajna služba na oslobođenom teritoriju i u vojsci. OZN-a je djelovala u četiri odsjeka: Prvi odsjek — obavještajni, Drugi odsjek — protuobavještajni, Treći odsjek — protuobavještajna služba u vojsci, Četvrti odsjek — statističko-tehnički. OZN-a je djelovala i pri glavnim štabovima, armijama i korpusnim oblastima s istovjetnim ustrojem kao i OZN-a pri NKOJ-u.

KNOJ je osnovan 15. kolovoza 1944. s osnovnom zadaćom osiguranja pozadine NOV i održavanje reda na oslobođenoj teritoriji, te «likvidacije četničkih, ustaških, belogardejskih i drugih antinarodnih bandi». KNOJ je bio neposredno potčinjen vrhovnom zapovjedniku NOV i PO Jugoslavije, koji je zapovijedao preko načelnika OZN-e. Korpus je u svom sastavu do 15. svibnja 1945. imao sedam divizija. Hrvatska divizija narodne obrane (1. divizija KN OJ-a) osnovana je 5. kolovoza 1944. U svom sastavu imala je pet brigada razmještenih na cijelom području Hrvatske. Prva brigada djelovala je na području Like, Korduna, Banovine i Pokuplja, Druga brigada na području Slavonije, Treća brigada na području Hrvatskog zagorja, Moslavine i Kalnika, Četvrta brigada na području Istre i Gorskog kotara, a Peta brigada na području Dalmacije.

Dokumenti prikupljeni u ovoj zbirci, nedvojbeno potvrđuju:

unatoč zapovijedi Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije od 6. prosinca 1944., da se sa zarobljenicima ima postupati po međunarodnom pravu, a koju Stab 111. JA 29. travnja 1945. prosljeđuje svojim postrojbama, brojni dokumenti potvrđuju, da je ubijanje ratnih zarobljenika potkraj i neposredno nakon Drugog svjetskog rata bilo sasvim uobičajeno i uglavnom nekažnjavano. Masovne likvidacije «neprijatelja» tijekom 1944. i 1945. izvođene su na temelju prethodnih odluka najužeg partizanskog/partijskog vodstva, lako do sada nije utvrđeno postojanje dokumenata/odluka Glavnog štaba NOV i PO Jugoslavije/Generalštaba JA,CK KPJ o načinu uklanjanja, ne samo «ratnih zločinaca» i «narodnih neprijatelja», već i ideoloških i političkih suparnika ili protivnika, što brže i bez previše skrupula (pitanje da li su takve odluke ikada i donesene u pisanom obliku), dokumenti prikupljeni u ovoj zbirci, upućuju na gore navedenu mogućnost. U dva dokumenta izrijekom se spominju «zaključci» i «direktive» o provođenju masovne likvidacije kao što je depeša Aleksandra Rankovića, «drugog čovjeka nove Jugoslavije», koji nezadovoljan radom OZN-e za Hrvatsku i brojem likvidiranih u Zagrebu, 15. svibnja 1945. napominje: «/..J Za 10 dana u oslobođenom Zagrebu streljano je samo 200 bandita. /..J Radite suprotno od naših naredjenja jer smo rekli da radite brzo i energično i da sve svršite u prvim danima», ili «direktiva» o provođenju masovnih likvidacija kao primjerice u Dalmaciji, «da prilikom oslobađanja uhapsite što više ljudi, jedan dio od tih, koji ispunjavaju potrebne uslove, likvidiraju.» Ostali dokumenti iz različitih krajeva Hrvatske svjedoče o masovnim likvidacijama provođenim od raznih postrojbi i ustanova NOV i POJ, koje se u takvom broju sigurno ne bi mogle događati bez «direktiva» najvišeg rukovodstva ili barem njegovog prešutnog odobravanja. Zanimljivo je da je potkraj studenoga 1944. OZN-i dana «direktiva po kojoj oni više nemaju ovlaštenje da vrše likvidaciju bez suda, osim naročitih izuzetaka», a većina dokumenata svjedoči da najmasovnije likvidacije izvode upravo pripadnici OZN-e ili se izvode po njihovim naredbama poslije toga datuma. Tako u srpnju 1945. načelnik OZN-e za Hrvatsku general Ivan Krajačić-Stevo na savjetovanju načelnika i rukovodstva OZN-e u završnoj riječi iznosi: «Drugovi, prestanite konačno sa likvidacijom!», a i to objašnjava, ne činjenicom da je to zločin, već zbog uznemirenosti u narodu .

Masovne i pojedinačne likvidacije provode pripadnici partizanskih postrojbi i ustanova, prije svega pripadnici OZN-e i KNOJ-a. Naredbodavci i izvršitelji, svjesni nelegalnosti takvih postupaka, nastoje provesti likvidacije «konspirativno». Iskazane zamjerke masovnih likvidacija viših zapovjedništava odnose se u pravilu na način provođenja, a ne na njihovu osudu. Ubijanja bez suđenja i utvrđivanja individualne krivnje, nerijetko se izvode na neprimjeren i okrutan način, ponekad uz sadističko uživljanje nad žrtvama. U poslijeratnom vremenu, u sustavu Ministarstva unutrašnjih poslova, Milicija je trebala osiguravati red i mir, obranu od odmetničkih skupina, utvrđivanje krivičnih postupaka i izvršavanje kazni. Istovremeno, od strane Milicije provedena je represija i počinjeni su brojni zločini nad stanovništvom.

U početku rata partizansko pravosuđe je djelovalo na revolucionaran način bez nekih ustaljenih oblika. Naime, nije bilo jedinstvenih propisa o organizaciji vojnih

sudova, njihovoj nadležnosti i djelatnosti. Međutim, rukovodeći se istim ciljem izraženim u krilatici «Smrtfašizmu - sloboda narodu!», vojni sudovi su kao revolucionarni organi jedinstveno ostvarivali svoju namjenu, smatrajući da «treba osuditi sve ono što nanosi štetu interesima naroda i narodnooslobodilačke borbe». O većini presuda, osobito onih na smrt, koje su donijeli vojni sudovi pri partizanskim postrojbama, malo je sačuvanih dokumenata i podataka. Iz tih malobrojnih sačuvanih dokumenata vidljivo je da su prečesto izricane smrtno presude za koje nije bilo pravog razloga. To je omogućavala i činjenica, što nije bilo potrebnih i valjanih zakona i uputa, lako je Uredba o vojnim sudovima Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije od 24. svibnja 1944. značila napredak u vojnom sudovanju, i dalje je pri izvođenju presuda dolazilo do kršenja osnovnih pravnih načela te nerijetko, kao i ranije, do samovolje pojedinaca. Sve do donošenja Zakona o vojnim sudovima od 24. kolovoza 1945., vojni sudovi su bili nadležni za najvažnija krivična djela bez obzira da li je počinitelj bio vojna ili civilna osoba. Od tada se vojni sudovi ograničavaju na vojne osobe i ratne zarobljenike, odnosno na sve «koji slabe narodnu obranu i odaju vojne tajne».

U sustavu revolucionarnog sudstva, i vojni i civilni sudovi dobili su posebnu ulogu, koja je u Hrvatskoj došla do izražaja naročito tijekom 1945. i 1946. u mnogobrojnim političkim i montiranim sudskim procesima. Rukovodstvo partizanskog pokreta istodobno s osnivanjem organa «narodnih vlasti», oblikuje i novi pravni sustav u Hrvatskoj. Novi pravni propisi i načela koje je donio ZAVNOH, posebice njegov Odjel pravosuđa, utvrdili su osnovna «revolucionarna» načela sudskog sustava u Hrvatskoj tijekom Drugog svjetskog rata i u neposrednom poraću. Odluka Predsjedništva ZAVNOH-a o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj od 24. travnja 1945., kao i nešto kasnije donesen Zakon o krivičnim djelima protiv naroda i države od 25. kolovoza 1945. konačno su utanačili kako zaštititi «osnovne tekovine NOB-e».

Ipak, očito je nezadovoljstvo i nepovjerenje zapovjedništava NOV i PO Jugoslavije/JA, OZN-e i KN OJ-a prema radu vojnih sudova i sudova za zaštitu nacionalne časti. U većini dokumenata koji opisuju masovna i pojedinačna ubojstva, navodi se da je jedan od razloga zašto se ona sprovode, nepovjerenje u rad sudova koji ne izvršavaju svoju zadaću. Prema tumačenju istaknutog člana CK KPH Duška Brkića iz srpnja 1945.: «Nama se dao jedan kratki period vremena za trajanje tih revolucionarnih sudova, kao što je Sud nacionalne časti i Vojni sudovi, da bi u najkraće vrijeme očistili zemlju od neprijateljskih elemenata, bilo kaznom smrti ili robijom, kako bi neprijatelja onemogućili i zahvatili stvar u svoje ruke». Bezuvjetno neprihvatanje «direktiva» od strane vojnih i političkih ustanova NOB-a kako osuditi «narodne neprijatelje» ili odbijanje sastavljanja sudskih presuda za osobe koje su prethodno ubijene, opljačkane i izmrcvarene, tumači se «političkom neizgrađenošću», «nesaživljenošću s pokretom i borbom» i «malograđanštinom» članova sudova. Nezadovoljstvo ide tako daleko da si pojedini organi OZN-e dopuštaju prijetiti kako će podignuti «optužnicu protiv takovoga suda zbog sabotaze NOB-e».

Odlukom Predsjedništva ZAVNOH-a osnovana je 18. svibnja 1944. Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača (skraćeno nazivana i Zemaljska komisija za ratne zločine, odnosno ZKRZ), te su donesene upute za njezin

rad. Naime, nova je vlast u Jugoslaviji i Hrvatskoj za sve stvarne i pretpostavljene «neprijatelje naroda» i «ratne zločince» nastojala prikupiti podatke i potkrijepiti svoj stav i odnos prema njima. Pokazalo se da novoj vlasti i organima koji su imali zadaću ratne zločine registrirati, tragati za počiniteljima i prikupljati dokazni materijal i nije bilo potpuno jasno što je ratni zločin. Političko ozračje kojemu su pridonijeli takvi stavovi i postupci, bilo je sve prije negoli normalno stanje.

Protivnici ili pretpostavljeni protivnici nove vlasti, uklanjani su po kratkom postupku ili su suđeni na sudskim procesima. Osim «ratnih zločinaca», ubijaju se ili uhićuju i osuđuju politički protivnici, stvarni ili pretpostavljeni, na temelju paušalnih optužbi. Primjerice, u izvješću OZN-e UI. VI. korpusa NOV i PO Jugoslavije od 15. siječnja 1945. istaknuto je: «Razlog ovim likvidacijama bilo je stanovište, koje u Slavoniji uzela ne samo OZ.N. a III, nego i druge ustanove, a koja se svodi na ovo: Bez mnogo skrupula treba likvidirati sve one za koje znamo da su nam neprijatelji i koji će sutra biti protiv nas». Na prvom savjetovanju načelnika i rukovoditelja OZN-e za Hrvatsku u srpnju 1945., načelnik OZN-e za okrug Gorski kotar naveo je: «na staro oslobodjenom terenu uspjelo se do oslobodjenja čitavog okruga odstraniti aktivnost reakcije, naročito HSS-a, koji je bio najjači neprijatelj, i to hapšenjima i likvidacijom ili političkim radom i čisto političkom borbom, u kojoj su izgubili pojedinci svaki ugled u narodu, tako da ne predstavljaju nikakvu opasnost danas u narodu».

Zanimljivo je i pomalo iznenađujuće, što dokumenti pokazuju, da pri provođenju masovnih zločina i ostalih represalija nad poraženim neprijateljima zapovjednu partizansku hijerarhiju ne vodi toliko iracionalni osjećaj osvete, koliko racionalna težnja eliminiranja političkih protivnika u osvajanju vlasti. Neprijatelje ili pretpostavljene neprijatelje trebalo je likvidirati fizički, materijalno i politički. Masovno protjerivanje, upućivanje u logore i razvlašćivanje pripadnika narodnih skupina (Mađari i posebice Nijemci) u manjoj je mjeri osveta za njihovo priklanjanje, stalno ili pretpostavljeno, nacionalsocijalističkoj ideologiji, a više način za promjenu nacionalne strukture stanovništva na pojedinim područjima i pokušaj rješavanja socijalnih problema. Nova je vlast bila svjesna činjenice da se konfiskacijom imovine svih stvarnih i pretpostavljenih neprijatelja otvara mogućnost za cjelovitu provedbu agrarne reforme i kolonizacije. Konfiskacija imovine «narodnim neprijateljima» predviđena najprije Odlukom Predsjedništva AVNOJ-a o prijelazu u državno vlasništvo neprijateljske imovine, o državnoj upravi nad imovinom neprisutnih osoba i o sekvstru nad imovinom koju su okupatorske vlasti prisilno otuđile od 21. studenoga 1944., te provedena Zakonom o konfiskaciji imovine i izvršenju konfiskacije od 9. lipnja 1945., bila je i sredstvo njihovog onemogućavanja u budućem sukobu, ali ujedno i stjecanje materijalnih privilegija za viši sloj sudionika NOB-a. Nakana je novih komunističkih vlasti očito bila gospodarski uništiti sve društvene slojeve koje je smatrala glavnim neprijateljima novog društvenog poretka.

Dokumenti u ovoj zbirci pokazuju, da je KP negirala građanske i političke slobode, privatno vlasništvo, slobodno tržište, te potiskivala tradicionalne vrijednosti poput religije i nacionalne/etničke baštine. Svi oni koji to nisu shvatili na vrijeme, progonjeni su politički i sudski. Komunistički obračun sa stvarnim i pretpostavljenim protivnicima

bez razlike, institucionalan ili izvaninstitucionalan, tijekom rata ili u poraću, bio je masovan i nemilosrdan.

Namjera potpunog i radikalnog obračuna s neprijateljem, bila je i naredba Vicka Krstulovića, ministra unutarnjih poslova FD Hrvatske, o Uklanjanju vojničkih groblja okupatora od 6. srpnja 1945., koja je obuhvatila groblja i nadgrobne spomenike vojnika njemačke, talijanske i mađarske vojske, te ustaše. Iako je naredba izuzimala grobove domobrana, lokalne su vlasti, svjedoče događaji, rušile groblja i nadgrobne spomenike svih neprijateljskih vojski, uključujući i domobranske.

Iz dokumenata u ovoj zbirci, ali i inače dostupnih dokumenata, vidljivo je da su pojedini slučajevi partizanske i komunističke represije i zločina nailazili na osudu pojedinaca iz ustanova i postrojbi nalogodavaca i izvršitelja takvih djela. Brojni slučajevi nepravilnosti, a i represije i zločina, spominjani su i na sjednicama CK KP Hrvatske.

Dugo vremensko razdoblje u kojemu su se represija i zločini provodili, broj stradalnika i žrtava, kao i broj nalogodavaca i izvršitelja represije i zločina, upućuje na to da se sve ipak provodilo nekažnjeno. Pojedini slučajevi sudskih presuda izvršiocima zlodjela, ne isključuju izrečene tvrdnje. Zbrojimo li samo navode o likvidiranima koji se donose broјčano ili poimenično u dokumentima u ovoj zbirci, dolazimo do broja od oko 6800 ubijenih pretežito vojnika, ali i civila. Pri tome nisu uzeti u obzir navodi koji sadrže podatke o masovnim likvidacijama neutvrđenog broja vojnih i civilnih osoba, kao primjerice višednevne likvidacije od strane cijele jedne partizanske postrojbe s više od 400 vojnika ili odvođenje na strijeljanje vagona «bandita» i kamiona zarobljenika. Isto tako ovdje nisu uzeti u razmatranje ni navodi i podaci o strijeljanima temeljem sudskih presuda.

*

Danas je teško, pa i gotovo nemoguće, rekonstruirati količinu i sudbinu dokumentacije vojnih i civilnih postrojbi i ustanova NOV i PO Jugoslavije/Hrvatske, organa KP Jugoslavije/Hrvatske, te DF/FNRJ Jugoslavije odnosno FD/NR Hrvatske, koja se odnosi na sustav komunističke represije i zločina tijekom i neposredno nakon završetka Drugog svjetskog rata.

Pojedini dokumenti iz ove zbirke navode i potvrđuju da je produkcija dokumenata NOP-a i u prvoj fazi rata, u razdoblju do 1943., bila na zavidnoj razini. Tijekom 1944., a posebice 1945., kada NOV i PO Jugoslavije raspolaže stabilnom pozadinom i popriličnom logistikom, količina dokumenata nedvojbeno je znatno veća. U tom razdoblju i vlastitoj, ali i neprijateljskoj dokumentaciju i arhivskom gradivu ustanove NOP-a posvećuju punu pozornost. Uglavnom zbog toga što se nova država izgrađivala na centralističkim načelima, a ne zbog nacionalističkih motiva, iako ni ta činjenica nije zanemariva, najveći dio arhivskog gradiva NDH i cjelokupno gradivo NOV i PO Hrvatske završilo je u Beogradu, gdje se i danas nalazi. Treba napomenuti da je odavno objavljen i poznat popis tog gradiva, međutim tim popisima nije obuhvaćeno gradivo OZN-e i UDB-e, te KNOJ-a, glavnih naredbodavaca i izvršilaca represije i zločina. Što se s tom dokumentacijom dogodilo, nezahvalno je i teško pretpostaviti.

Uvid u dostupnu dokumentaciju Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, donekle omogućuje rekonstrukciju sudbine dokumentacije OZN-e za Hrvatsku. Primjerice: Komisiji za prikupljanje i sređivanje materijala o historijatu resora unutarnjih poslova

2. uprave Državnog sekretarijata za unutarnje poslove Narodne Republike Hrvatske, Opunomoćstva Uprave državne bezbjednosti Državnog sekretarijata unutarnjih poslova Narodne Republike Hrvatske izvješćuju tijekom studenoga 1954. o nepostojanju gradiva. UDB-a DSUP NRH za kotar Petrinja javila je, da nije poznato gdje se nalazi arhiva, ali da «./.. J postoji velika vjerojatnoća da je sa ostalim starim papirima predana poduzeću otpad u nekoj od posleratnih godina». UDB-a DSUP NRH za kotar Nova Gradiška javila je, kako «misle», da je arhiva Ozne za Slavoniju spaljena u Osijeku 1946. UDB-a DSUP NRH za kotar Čazma javila je, da su dokumenti «vjerojatno» uništeni 1950. prilikom sređivanja arhive i slanja «iste u jednom djelu u CA, a u drugom dijelu se spaljila». UDB-a DSUP NRH iz Pakraca javila je da nema dokumenata, «./..J jer je 1950. sva arhiva, a medju njom i dokumenti koji datiraju iz vremena rada našeg resora u toku NOB-a su spaljeni. Osim toga je jedan dio materijala upućen u centralnu arhivu koja se nalazi kod Državnog sekretarijata». UDB-a DSUP NRH iz Varaždina javila je da nema dokumenata, ali da bi mogli biti u arhivu UDB-e NRH ili «je spaljeno». Nedvojbeno je da se gradivo OZN-e koje je sadržavalo podatke i navode o represiji i zločinima postupno i sustavno uništavalo kao nepoćudno i kompromitirajuće za vlast. Primjerice, uz dopis s prilogom OZN-e VI. korpusa, koji je uputila III. odsjeku OZN-e za Hrvatsku «pregled kao i imena likvidiranih lica u razmaku od 15. IX. 1944. do 1. 1.1945. 5 napomenom «skoro sve likvidacije su izvršene bez zapisnika», zabilješka je odgovorne osobe iz Službe državne sigurnosti Republičkog Sekretarijata unutrašnjih poslova Socijalističke Republike Hrvatske od 3. ožujka 1986.: «Dokumentacija je pronađena među ostalom dokumentacijom na kojoj je radila Radna grupa, tako da do sada nije bila evidentirana L.J. Zbog svoje delikatnosti, predlažem da se ista dokumentacija ODMAH UNIŠTI, zbog opće poznatih razloga». Nakon svega, do danas nije niti stručnoj, a kamoli ostaloj javnosti, poznato koliko se takvog «nepoćudnog» arhivskog gradiva još uvijek nalazi po arhivima državnih ustanova, u prvom redu Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske i Ministarstva unutarnjih poslova Srbije i Crne Gore, a i drugdje, posebice u arhivima u Beogradu. Naime, nepoznato je gdje se nalazi dokumentacija MUP-a FD/NR Hrvatske za razdoblje od 1944. do 1953., koji je od Ministarstva pravosuđa u ljeto 1945. preuzeo brigu o zarobljeničkim logorima u Hrvatskoj. U Hrvatskom državnom arhivu nalazi se tek 79 kutija i tri knjige gradiva Ministarstva pravosuđa za razdoblje od 1945. do 1949. i četiri kutije gradiva Ministarstva unutarnjih poslova za razdoblje od 1945. do 1953. i to uglavnom računovodstvene naravi.

*

Prema mišljenju priređivača prikupljena količina i raznolikost dokumenata o partizanskoj i komunističkoj represiji i zločinima u Hrvatskoj u razdoblju od 1944. do 1946. dostatna je i reprezentativna za objavljivanje. Osim toga, smatrali smo, da je i šezdeseto godišnjica završetka Drugog svjetskog rata prigoda za upoznavanje stručne i ostale javnosti s dokumentima isključivo postrojbi i ustanova NOV i PO Jugoslavije/Hrvatske, organa KP Jugoslavije/Hrvatske, te DF/FNRJ Jugoslavije odnosno FD/

NR Hrvatske, koji nedvojbeno svjedoče da su se masovna represija i zločini nad poraženim neprijateljima provodili planski i sustavno, institucionalno, ali još više izvaninstitucionalno, po zapovjedima najviših partijskih, vojnih i državnih vlasti. To potvrđuju i manje-više identični «rukopisi» prikupljenih dokumenata bez razlike na kojoj vojnoj i političkoj razini ili području Hrvatske/Jugoslavije nastali.

Partisan and Communist Repression and Crimes in Croatia, 1944-1946, Collection of documents

Documents presented in this collection are result of research conducted by two historians and two archivists. They collected the documents throughout the several years of work within the various scientific projects and archival work connected with the World War II and immediate post-war period.

The largest number of published works regarding the partisan and communist repression and crimes in Croatia at the end and immediately after the World War II are based on various statements of participants of those events, mostly those from the defeated side and certain amount of information about missing and persecuted also exists, but these works very rarely used original archival documents.

This is the main reason for the publishing of this collection, because it consists of documents of units and institutions of People's Liberation Army and Partisan Detachments of Yugoslavia/Croatia, PLA & PD of Yugoslavia/Croatia (Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi Jugoslavije), institutions of Communist Party of Yugoslavia/Croatia (Komunistička partija Jugoslavije/Hrvatske), Democratic Federative/Federative People's Republic of Yugoslavia and Federative State/People's Republic of Croatia. The collection covers the most significant available original materials concerning the repression and crimes of partisan movement led by the Communist Party of Yugoslavia committed against the military and political opponents defeated during World War II, as well as against all those considered to be a real or imagined threat for the communist authorities in the realisation of their goal to achieve complete power in the new Yugoslav state.

The largest amount of documents in this collection is placed in record groups and collections of the Croatian State Archives in Zagreb, especially in the following record groups: Department for the protection of people for Croatia (Odjel za zaštitu naroda za Hrvatsku, OZN-a), Public Prosecution Office of Socialist Republic of Croatia (Javno tužiteljstvo Socijalističke Republike Hrvatske, JT SRH) and Central Committee of League of Communists of Croatia (Centralni komitet Saveza komunista Hrvatske, CK SKH). Documents from regional state archives in Karlovac, Osijek (and Vinkovci) and Slavonski Brod are also included. Regarding documents from foreign archives, majority of them are from Military Archives of the Military Historical Institute of the Army of Serbia and Montenegro and from Archives of Yugoslavia in Belgrade. From the total amount of 118 documents (7 copies) presented in this collection, only ten were previously made public.

All documents in this collection are related to the period when the Communist Party was securing its complete power by the actions of its military, police and legal bodies. The authors tried to include documents covering all regions of Croatia,

Beside mass and individual crimes, majority of documents describe various types of repression - robbery, confiscation of property, as well as mass scale expulsion of members of certain ethnic or social groups, violence, torture and humiliation. The collection also contains smaller number of documents that are not directly connected with

partisans and communist repression and crimes, but they are important for understanding of the general situation and environment of the reviewed period. The collection also includes several unavoidable key documents of the highest state/political and military authorities of Democratic Federative Yugoslavia and Federal State of Croatia, and People's Liberation Army and Partisan Detachments of Yugoslavia issued from May 1944 to August 1945, more precisely documents of the State Anti-Fascist Council of National Liberation of Croatia (Zemaljsko antifaštičko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske, ZAVNOH), Supreme Headquarters of People's Liberation Army and Partisan Detachments of Yugoslavia, Headquarters of 3rd Yugoslav Army and Anti-Fascist Council of National Liberation of Yugoslavia (Zemaljsko antifaštičko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije, AVNOJ). These documents clearly show that partisan movement and communists publicly preached the creation of the new state on democratic principles, with respect to human, civil, national and ethnic rights and international civil and military laws with establishment of legal framework for punishment of war criminals and "people's enemies". But majority of documents in this collection clearly show that the real action of communist completely disregarded the official principles. The paragraphs of criminal law were misinterpreted during trials and in numerous cases elimination of real and possible enemies (killing, imprisonment) and robbery of their property took place without any form of legal proceedings.

*

During the World War II Communist Party of Yugoslavia/Croatia and partisan movement explicitly claimed that they do not support violence and unlawful practice. In post-war Yugoslavia communist authorities expressed the same attitude. Contradictory to that, many events described in collected documents show completely different pattern of behaviour. In the attempt to destroy unwanted rivals in the power struggle during and especially after the war, the communist organized several special services and units within the People's Liberation Army and Partisan Detachments. Documents of partisan units and communist organization are crucial for the understanding of partisan and communist repression and crimes at the end and after the World War II. Especially important are documents of internal affairs bodies, such as Department for the protection of people (OZN-a) and Corps of the National Defence of Yugoslavia (Korpus narodne obrane Jugoslavije, KNOJ) since these institutions had a crucial role in the organisation and execution of repression and crimes.

On May 13, 1944 Supreme Commander of People's Liberation Army and Partisan Detachments Josip Broz Tito ordered the establishment of Department for the protection of people within the Commission of National Defence of the National Committee of Liberation of Yugoslavia. The task of this service was political intelligence, counter intelligence service on the occupied territory and abroad and counter intelligence service on liberated territory and within the partisan units. It work was organized in four sections: First section - intelligence, Second section - counter intelligence, Third section - counter intelligence in partisan units, Fourth section - statistics and technology. Detachments of this service were also established within general staffs, army and corps sectors.

Corps of the National Defence of Yugoslavia was established on August 15, 1944. Its main task was to secure the rear of partisan units, to keep order on liberated territory and to "liquidation Chetnik, Ustasha, White Guard and other anti-people gangs". The Corps was under the direct command of the Supreme Commander of People's Liberation Army and Partisan Detachments, who issued his orders through the Chief of the Department for the protection of people. Until May 15, 1945 the Corps was composed of seven divisions. Croatian Division of People Defence (1st Division of the Corps of the National Defence of Yugoslavia) was established on August 5, 1944. It consisted of five brigades located throughout the territory of Croatia. The 1st brigade was covered the territory of Lika, Kordun, Banovina and Pokuplje, the 2nd Brigade covered the territory of Slavonia, the 3rd brigade covered the territory of Hrvatsko Zagorje, the 4th brigade the territory of Istra and Gorski Kotar and the 5th brigade the territory of Dalmatia.

*

Documents from this collection undoubtedly confirm the following:

Despite the order of Supreme Headquarters of PLA & PD of Yugoslavia from December 6, 1944 that prisoners of war must be treated accordingly to the international law, which was on April 29, 1945 forwarded by the Headquarters of 3rd Yugoslav army to all subordinated units, numerous documents confirm that killing of prisoners of war at the end and immediately after the World War II was quite widespread and mostly with impunity. Mass liquidations of "enemies" during the 1944 and 1945 were conducted after the previous decisions of the highest partisans/party leadership.

The documents/decisions of Supreme Headquarters of PLA & PD of Yugoslavia/ General Staff of Yugoslav Army and Central Committee of the Communist Party of Yugoslavia on radical and massive liquidation of "war criminals" and "public enemies", but also of ideological and political rivals, has not yet been found. It is doubtful that such decision was ever made in written form. Nevertheless the documents in this collection indicate the possibility that such decision was indeed made. In two documents "conclusions" and "directives" about implementation of mass liquidations are explicitly mentioned. The first is a dispatch of Aleksandar Ranković, "the second man of new Yugoslavia" from May 15, 1945. In the dispatch Ranković is unsatisfied with the work of Department for the protection of people for Croatia and with the number of persons liquidated in Zagreb: "J During 10 day in liberated Zagreb only 200 bandits was shot J You work contrary to our orders since we have told you to work quickly and efficiently and to finish all in the first days". The second document confirming the existence of liquidation plan is the "directive" for the implementation of mass liquidations, for example in Dalmatia, The "directive" states "that during liberation as much as possible people should be imprisoned, one part of those which satisfy needed requirements should be liquidated". Other documents from different parts of Croatia testify about mass liquidations committed by the various units and bodies of PLA & PDY. These widespread liquidations could not have taken place without "directives" of the highest authority or at least without its tacit approval. It is interesting that during late November 1944 the Department for the protection of people received "directive by which from then on they do not have the authority to perform liquidation without court, except special

exceptions”, and majority of documents testify that the largest mass liquidations were performed after that date exactly by Department for the defence of people or by their orders. In July 1945 general Ivan Krajičić Stevo, chief of Department for the protection of people for Croatia, during the conference with his subordinates stated: “Comrades, you should finally stop with liquidation!” not because it was a crime, but because of anxiety among the population.

Mass and individual liquidations were conducted by partisan units, but mostly by members of the Department for the protection of people and Corps of the National Defence of Yugoslavia. Ordering authorities and executors, aware of the illegality of such procedures, tried to carry out liquidations “in conspiracy”. Expressed objections on mass liquidations by the higher commands were usually related to the way of execution, and not against the liquidations themselves. Killings without trial and proof of individual guilt were, note infrequently, done in unsuitably, cruel and sometimes sadistic manner. In post-war period, the Ministry of Internal Affairs and People's militia were organized to secure the order and peace, to fight the outlaw groups, and to carry out the sentences issued after the criminal procedures. At the same time these bodies carried out repressions and committed numerous crimes against the civilians.

In the beginning of the war partisan administration of justice/jurisdiction was conducted in the revolutionary manner, without any detailed procedure. No unique regulations of the military courts existed. They acted according to the “Death to fascism, liberty to people!” and as revolutionary bodies they fulfilled their purpose, because “it is necessary to sentence everything that brings damage to interest of the people and national liberation struggle.” There are only few documents about the sentences issued by these partisan military courts, especially death-sentences. Nevertheless the available documents clearly show that the death sentences were ruled too often and without proper cause and such practice was made easier by the fact that there were no valid laws and legal instructions. Regulation on Military Courts issued by the Supreme Headquarters of PLA & PD of Yugoslavia on May 24, 1944 indicated an improvement in military justice system, but the arbitrary decisions and violation of basic legal principles were still widespread. Until the enactment of Military Courts Act on August 24, 1945, military courts were responsible for the most important criminal acts, regardless whether their perpetrator was soldier or a civilian. After May 24, 1945 military courts were restricted to prosecute only soldiers and prisoners of war, more precisely all those “who weaken the national defence and betray military secrets”.

Revolutionary legal practice was not restricted only to military courts, because numerous political show-trials were held in Croatia during 1945 and 1946. Partisan movement leadership established institutions of “people's authorities” and within them also shaped the new legal system in Croatia. The State Anti-Fascist Council of National Liberation of Croatia and its Department of Justice issued new legal regulations and principles and defined basic “revolutionary” principles of legal system in Croatia during late World War II and in the immediate post-war period. On April 24, 1945 Presidium of the State Anti-Fascist Council of National Liberation of Croatia brought a decision on the “Protection of National Honour of Croats and Serbs in Croatia” and on

August 25, 1945 it also issued the act on criminal deeds against the nation and state in order to protect the "basic inheritance of national liberation struggle".

Yugoslav army, Department for the protection of people and Corps of the National Defence of Yugoslavia were obviously dissatisfied and suspicious toward the military courts and courts for the protection of national honour. In majority of documents describing mass and individual murders, it is stated that liquidations were conducted because there was no trust that the courts will do their job "properly". Accordingly to the interpretation of Duško Brkić, a distinguish member of the Central Committee of the Communist Party of Croatia from July 1945: "We were given a brief period during the existence of this revolutionary courts, Courts of National Honour and Military courts, so that we could in the shortest time clean the country from enemy elements, by death punishment or imprisonment, so that we can prevent the enemy and to take the control of the situation." Judges and other members of judiciary who rejected the unconditional orders from the military and political institutions of the partisan movement how to judge "public enemies " or those who rejected issuing sentences for the persons who had already been killed, robbed and tortured, were interpreted as "political immaturity", "non getting accustomed to movement and struggle" and "petty-bourgeois" of court members. Dissatisfaction went so far that some representatives of the Department for the protection of people threatened to raise a "charge against such court because of sabotage".

On May 18, 1944 the Presidium of the State Anti-Fascist Council of National Liberation of Croatia established the State Commission for the Establishment of Crimes of Occupiers and their Servants (State Commission for War Crimes), and enacted regulations for its work. New regime in Yugoslavia and Croatia was trying to collect data for all real and potential "people's enemies" and "war criminals". It is clear that new government did not have a completely clear attitude toward war crimes, because in the existing political climate accusation of war crime could even be attached to persons who have not committed such acts according to the international laws.

Enemies or supposed enemies of the new government were eliminated by short procedures or brought to the court. Beside "war criminals " also political opponents, real or supposed, were killed, imprisoned or sentenced based on charges not substantiated by strong evidence. For example, in one report of the Department for the protection of people from January 15, 1945 it is stated: "Reason for these liquidations was decision taken in Slavonia not only by the Department for the protection of people but by other institutions as well and it is basically the following: It is necessary to liquidate all those that we know they are our enemies and which will tomorrow be against us without many scruples." On the first conference of high officials of the Department for the protection of people for Croatia held in July 1945, the head of this service for the Gorski Kotar region stated that: on the old liberated territory it was managed, before the whole county was liberated, to remove reactionary activities, especially Croatian Peasant Party which was the strongest enemy and that is by arresting and liquidating or by political work and clean political struggle, in which individual lost every reputation among people, so today they do not represent any threat in public."

It's interesting but also surprising, as collected documents clearly show, that during the execution of mass crimes and others forms of repression against the defeated enemies, the commanding partisans officials were not led by the irrational revenge. Instead it was much more the rational attempt as rational to eliminate the political opponents in order to achieve complete power. It was necessary to liquidate enemies or supposed enemies physically, material and politically. Mass expulsion and imprisonment in camps of certain ethnic groups (Hungarians and especially Germans) was much less a revenge for their real or presumed support for the Nazi ideology and much more a way to change the national structure of population on specific territories and to attempt to solve social problems. The new government was aware of the fact that confiscation of property of real and supposed enemies opened the possibility for realisation of land reform and colonisation. Confiscation of "public enemies" property was anticipated by the decision of the Presidium of the Antifascist Council of the People's Liberation of Yugoslavia to transfer the "enemy property" and the property of absent persons under the state administration. This decision was made on November 21, 1944. On June 9, 1945 the Law on confiscation on property and implementation of confiscation was enacted. These measures disqualified the potential enemies and at the same time meant the possibility for higher communist officials to acquire material benefits. Intention of the new communist authorities was obviously to economically destroy all social classes who were considered the enemies of the new social order.

Documents from this collection show that communists denied citizen and political freedoms, private property, free market, and repressed traditional values such as national/ethnic heritage. Everybody who did not understand that was pressured politically or legally. Communist confrontation with real and supposed opponents without difference, institutional or non-institutional, during the war or in post-war period was massive and relentless.

Intention for complete and radical purge of the enemies is also clearly seen in the order of Vicko Krstulović, minister of internal affairs of the Federal State of Croatia on the removal of military cemeteries of occupying armies issued on June 6, 1945. It included cemeteries of German, Italian and Hungarian soldiers as well as Ustasila. Although the order excluded graves of Croatian home guardsmen, local authorities, as events witness, demolished cemeteries of all enemy armies, including those of the Croatian Home guards.

From documents presented in the collection, and from the ones accessible elsewhere, it is visible that particular cases of partisans and communist repression and crimes faced disapproval of individuals from various institutions. Numerous cases of irregularities in connection with the repression were also mentioned during the meetings of the Central Committee of the Communist Party of Croatia.

Long time period during which repression and crime were executed, number of sufferers and victims, as well as number of order-issuing authorities and executors of repression and crimes indicate that everything was done without punishment. If we only add up quotes on liquidated persons mentioned in the collected documents by number or by individual name, we came to approximate number of 6800 killed, mainly soldiers,

but civilians as well. While doing so, quotes containing data on mass liquidation of unknown number of military and civilian persons were not taken into consideration, for example several-days liquidations done by the whole partisans unit with more than a 400 soldiers or taking to execution by firing squad trainloads of “bandits “ or truck of prisoners. Likewise, quotes and data on executed by firing squad based on the judicial verdicts were also not taken into consideration .

*

Today is difficult, almost impossible, to reconstruct quantity and destiny of documentation of military and civilians institutions of the Yugoslav communist and partisan movement referring to the repression and crimes during and immediately after the end of the World War II.

Particular documents from this collection state and confirm that production of documents of the partisan movement during the first phase of the war, until 1943, was on a high level. During 1944, and especially 1945 when PLA & PD of Yugoslavia had a stable background and considerable resources at their disposal, quantity of documents is without doubt, even higher. In this period the institutions of the partisan movement devoted full attention to their own, as well as to the enemy documentation and archival material. Mainly because the new state was built on centralistic principles, and not because of nationalistic motives, although that fact isn't irrelevant, the most part of archival material of Independent State of Croatia and whole material of PLA & PD of Croatia ended in Belgrade, where they are kept even today. It should be mentioned that list of that material is published and known a long ago, although this lists don't cover documents of the Department for the protection of people and Corps of the National Defence of Yugoslavia. What happened with these documents is difficult to guess with certainty.

Access to available documentation of Croatian State Archives in Zagreb, partially provide reconstruction of destiny of Department for the protection of people for Croatia documentation. Some of preserved documents state that archives were destroyed, burned down or transferred to other locations. It is undoubtedly that the documents containing considerable data on repression and crimes were gradually and systematically destroyed because they were dangerous for the existing communist regime. After all, until today it is still unknown to professional and other public, how many such “dangerous” archival material is still placed in public authorities' archives, in first place in Ministry of internal Affairs of Republic of Croatia and Ministry of Internal Affairs of Serbia and Montenegro and elsewhere, especially in archives in Belgrade. Namely, it is unknown where the documentation of Ministry of Internal Affairs of Croatia for the period from 1944 to 1953 are kept, which in summer of 1945 took responsibilities for taking care of prisoners camps in Croatia from Ministry of Justice . Croatian State Archives keeps only 79 boxes and 3 books of material of Ministry of Justice for the period from 1945 to 1949 and 4 boxes of material of Ministry of Internal Affairs from the period from 1945 to 1953 and that is mainly accountancy papers.

*

According to the opinion of historians and archivists who prepared this collection, amount and diversity of documents regarding partisan and communist repression and crimes in Croatia, in the period from 1944 to 1946 is sufficient and representative for publication. Beside that, we considered sixtieth anniversary of the end of the World War II as a right occasion for introducing professional and general public with documents of units and establishments of PLA and PD of Yugoslavia/Croatia, organs of Communist Party of Yugoslavia/Croatia and Democratic Federative/Federative People's Republic of Yugoslavia, that is Federal State/People's Republic of Croatia, which undoubtedly state that mass repression and crimes over defeated enemies were conducted according to plan and systematically, institutional and even more non-institutional, under the orders of highest party, military and state authorities. That is confirmed, as well, by more or less identical "writings" of collected documents, regardless of military and political level or territory of Croatia/Yugoslavia of their creation.

KRATICE

Ad. br. - administrativni broj
AFZ - Antifašistički front žena
AIDGL - Archiv des Institutes für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde, Tübingen, SR Njemačka
AJ - Arhiv Jugoslavije, Beograd, Srbija i Crna Gora
Arm. - Armija
AV Sremski Karlovci - Arhiv Vojvodine Sremski Karlovci, Srbija i Crna Gora
AVNOJ - Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije
bat. - bataljon
BH - Bosna i Hercegovina
Br. - broj
CA - Centralni arhiv
CK KPH - Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske
č. - čas (sat)
č.hv. - četvorni hvat
čl. - članak
DAF - Deutsche Arbeitsfront
DAK - Državni arhiv u Karlovcu
DAO - Državni arhiv u Osijeku
DAO SC Vinkovci - Državni arhiv u Osijeku, Sabirni centar Vinkovci
DASB - Državni arhiv u Slavonskom Brodu
DFJ - Demokratska Federativna Jugoslavija
Din. - Dinar
Div. - divizija
DOPH - Državno opskrbno poduzeće Hrvatske
DSUP - Državni sekretarijat za unutarnje poslove
fase. - fascikl
FD Hrvatska - Federalna Država Hrvatska

FDH - Federalna Država Hrvatska
FNRJ - Federativna Narodna Republika Jugoslavija
g. - godina
GESTAPO - Geheime Staatspolizei
GEŠA NOV i PO Hrvatske - Glavni štab Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Hrvatske
gl. - glavni/glavno
Glates - Glavno tehničko skladište
GNO - Gradski narodni odbor
god. - godina
GŠ - Glavni štab
GŠH - Glavni štab Hrvatske
h. - sati
HSS - Hrvatska seljačka stranka
I. S. - Intelligence Service
inten. - intendantsko
inv. br. - inventarni broj
JA - Jugoslavenska armija
JNOF - Jedinstvena narodnooslobodilačka fronta
JT - Javni tužitelj/Javno tužiteljstvo
JTH - Javni tužitelj/tužiteljstvo Hrvatske
jut. - jutro (zemljišna mjera)
k. - kota
K-da - komanda
kgr. - kilogram
KK - Kotarski komitet
KNOJ - Korpus narodne obrane Jugoslavije
korp. - korpus
KP - Komunistička partija
KPH - Komunistička partija Hrvatske
Kulturbund - Schwäbisch-deutscher Kulturbund
kut. - kutija
M. P. - mjesto pečata
MNO - Ministarstvo narodne obrane
NDH - Nezavisna Država Hrvatska
NF - Narodni front
NKOJ - Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije

No - broj
NO - Narodni odbor
NOB - Narodnooslobodilačka borba
NOO - Narodnooslobodilački odbor
NOP - Narodnooslobodilački pokret
NOV - Narodnooslobodilačka vojska
NOV i POJ - Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi Jugoslavije
NOVH - Narodnooslobodilačka vojska Hrvatske
NR - Narodna Republika
NRH - Narodna Republika Hrvatska
o. g. - ove godine
o. m. - ovog mjeseca
o. mj. - ovog mjeseca
OK - oblasni/okružni/općinski komitet
OK KPH - oblasni/okružni/općinski komitet Komunističke partije Hrvatske
opć. - općina
or. br. - organizacijski broj
ov. g. - ove godine
OVRA - Organizzazione per la Vigilanza e la Repressione dell' Antifascismo
OZN-a - Odjel za zaštitu naroda
p. oficir - podoficir
p. pukovnik - podpukovnik
Part. - partija
pk. - pokojnog
POJ - Partizanski odredi Jugoslavije
pok. - pokojnog
polit, komesar - politički komesar
Pov. - povjerljivo
Pov. Br. - Povjerljivo broj
PPK - protiv pete kolone
Prolet. div. - proleterska divizija
r. - rođen/rođena
reg. br. - registarski broj
rkt. - rimokatolik
ROC - Rajonski obavještajni centar
s. - selo
S. O. - službeno odsutan
s. r. - svojeručno
sek. - sekcija
SKOJ - Savez komunističke omladine Jugoslavije
Spom. - Stanica poljoprivrednog oruđa i mašina
SS - Schutzstaffel
Str. Pov. - strogo povjerljivo
Sud. br. - Sudski broj
t. - točka
t. g. - tekuće godine
u. z. - u zamjenu
Ud. divizija - Udarne divizija
ud. grupa - udarna grupa
UDB-a - Uprava državne bezbjednosti
UNS - Ustaška nadzorna služba
v. r. - vlastoručno
VA VII - Vojni arhiv Vojnoistorijskog instituta, Beograd, Srbija i Crna Gora
voj. obi. - vojna oblast
VS - Vojni sud
VŠ - Vrhovni štab
ZAVNOH - Zemaljsko Antifašističko Vijeće Narodnog Oslobođenja Hrvatske
Zgb. - Zagreb
želj. - željeznički

1944., svibanj 9.

Topusko

Deklaracija Trećeg zasjedanja ZAVNOH-a o osnovnim pravima naroda i građana demokratske Hrvatske

DEKLARACIJA

O OSNOVNIM PRAVIMA NARODA I GRAĐANA DEMOKRATSKE HRVATSKE

1. Hrvatski i srpski narod u Hrvatskoj potpuno su ravnopravni.
Nacionalnim manjinama u Hrvatskoj osigurat će se sva prava na nacionalni život.
2. Svi građani Federalne Države Hrvatske jednaki su i ravnopravni bez obzira na narodnost, rasu i vjeroispovijest.
3. Žene uživaju sva prava jednako kao i muškarci.
4. Svakom građaninu zajamčena je sigurnost ličnosti i imovine. Zajamčeno je pravo vlasništva i privatna inicijativa u gospodarskom životu.
5. Svim građanima zajamčena je sloboda vjeroispovijesti i sloboda savjesti.
6. Svim građanima zajamčena je sloboda govora, štampe, zbora, dogovora i sloboda udruživanja. Ova prava vrše građani za vrijeme rata u okviru narodnooslobodilačkog pokreta.
7. Izborno pravo u demokratskoj Hrvatskoj vrše birači tajnim glasanjem na osnovi općeg, jednakog i neposrednog izbornog prava.
Pravo birati i biti biran u sva izborna tijela narodne vlasti ima svaki građanin i svaka građanka, koji navršu 18 godina života. Borci Narodno oslobodilačke vojske i partizanskih odreda imaju pravo birati i biti birani bez obzira na godine života.
Od načela neposrednog i tajnog glasanja može se po odluci Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske odstupati za vrijeme narodno oslobodilačkog rata.
Maloumna lica kao i lica, koja se ogriješe o interese narodno oslobodilačke borbe lišavaju se prava predviđenih u točki 6-oj i 7-oj ove Deklaracije.
8. Dužnost je i čast svakog za oružje sposobnog građanina, bez razlike narodnosti i vjere, da kao vojnik Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda aktivno učestvuje u oslobodilačkom ratu.
Izdajstvo domovine, služba neprijatelju i špijunaža u korist neprijatelja kažnjava se smrću.

9. U interesu osiguranja i učvršćenja demokratskog poretka i bratstva naroda Jugoslavije kao njihovih najvećih tekovina, u interesu osiguranja svih tekovina narodno oslobodilačke borbe, zabranjuju se i progone sve fašističke i profašističke organizacije i djelatnosti, jer su uperene protiv slobode, nezavisnosti i bratske zajednice naroda Jugoslavije.

10. Svakom građaninu zajamčeno je pravo žalbe na rješenje organa vlasti, na čin predviđen zakonom, ako se tim rješenjima smatra oštećen ili povrijeđen u pravu.

Svaki građanin ima pravo molbe i pritužbe na sve državne vlasti.

Nitko ne može biti suđen bez prethodnog sudskog postupka.

11. Narodna državna vlast brine se za uklanjanje nepismenosti i podizanje narodne kulture, te osigurava svim građanima besplatno prosvjećivanje.

Topusko 9. svibnja 1944.

ZA
ZEMALJSKO ANTIFAŠISTIČKO VIJEĆE
NARODNOG OSLOBOĐENJA HRVATSKE

Tajnik:
Dr Pavle Gregorić s.r.

Predsjednik:
Vladimir Nazor s.r.

HD A, Zagreb, 207, 6 - XIX/226 - 1944.

Narodne novine. Službeni list Federalne Hrvatske, god. I, br. 2, Zagreb, 7. kolovoza 1945., str. I.

1.

1944., svibanj 24.

Uredba o vojnim sudovima Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije

VRHOVNI ŠTAB
NOV I POJ
maja 1944

UREDBA O VOJNIM SUDOVIMA

1.

USTROJSTVO I NADLEŽNOST VOJNIH SUDOVA

Čl. 1

U vezi naredbe Vrhovnog štaba NOV i POJ od 8. II. 1944. g. o formaciji Štaba korpusa i korpusne vojne oblasti ukidaju se dosadašnji vojni sudovi komandi područja i narodno-oslobodilačkih brigada i odreda. Vojno-sudsku vlast vršiče Vojni sud korpusa, Vojni sud korpusne vojne oblasti i Viši vojni sud.

Čl. 2

Vojni sud korpusa i korpusne vojne oblasti sude za sva djela koja su uperena protiv oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije, protiv tekovina i interesa te borbe, za krivična dela vojnih lica i ratnih zarobljenika - osim za dela koje spadaju u nadležnost Višeg vojnog suda.

Čl. 3

Viši vojni sud sudi po važnijim delima ratnih zločinaca i krivičnim delima viših oficira i generala narodno-oslobodilačke vojske.

Odlukom Vrhovnog štaba može Viši vojni sud suditi i za svako delo za koje je nadležan Vojni sud korpusa ili korpusne vojne oblasti.

Čl. 4

Vojni sud korpusa sudice po krivičnim delima vojnika, podoficira i nižih oficira svog korpusa. Ovaj sud sudice i za sva dela lica, na teritoriji kojom se kreće i vrši ratne operacije, a gde se brža sudska odluka pokaže potrebnom.

¹ Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije odobrio je Uredbu o vojnim sudovima 24. svibnja 1944. Usp. M. Kalodera, Vojni pravosudni organi i pravne službe JNA, Beograd, 1986., str. 13.-17.

Čl. 5

Vojni sud korpusne vojne oblasti sudice za sva ostala dela iz ove Uredbe, koja nisu obuhvaćena u čl. 3. i 4. Ovaj sud nadležan je i za sva sudjenja krivičnih dela vojnika, podoficira i nižih oficira operativnih jedinica u slučaju njihovog namernog izostajanja iz jedinice ili dezerterstva.

Vojni sud korpusne vojne oblasti sudi i za sva dela lica počinjena na neoslobodenoj ili privremeno napuštenoj teritoriji.

Čl. 6

S vojnim licima u pogledu potsudnosti izjednačuju se i građanska lica, koja stoje u bilo kakvom službenom odnosu s vojskom, ili počine krivično delo protiv pripadnika vojske ili u zajednici s pripadnicima vojske, u vojnim prebivalištima, na štetu vojnih poduzeća, ustanova ili stvari, zatvorenici vojnih zatvora i slično.

Čl. 7

Viši vojni sud formira se kod Vrhovnog štaba NOV i POJ. Viši vojni sud može imati više veća, koja mogu biti stalna /kao na pr. kod Glavnih štabova ili štaba kojeg korpusa/ ili za pojedini slučaj. Veća postavlja Vrhovni štab na predlog predsednika suda, koji je ujedno i šef vojno-sudskog oteka Vrhovnog štaba. Svako veće Višeg vojnog suda sastoji se iz predsedatelja i dva člana. U pojedinim slučajevima može veće imati i više članova.

Čl. 8

Vojni sud korpusa sačinjavaju sudska veća, od kojih se jedno formira kod štaba korpusa, a po jedno kod svake divizije. Veće se sastoji iz predsedatelja i dva člana. Vojni sud korpusa može po potrebi formirati sudska veća i kod pojedinih brigada, koje su na samostalnom zadatku, odeljene od divizije.

Čl. 9

Vojni sud korpusne vojne oblasti formira se kod korpusne vojne oblasti. On donosi svoje odluke u veću, koji se sastoji iz predsedatelja i dva člana. Taj sud može po potrebi obrazovati svoja veća kod komandi područja.

Čl. 10

Predsednik vojnog suda korpusa je u isto vreme predsednik Vojnog suda korpusne vojne oblasti.

On se stara o jednoobraznosti sudovanja.

Predsednika zamenjuje potpredsednik.

Veće vojnog suda korpusa pri štabu korpusa sačinjavaju predsednik suda kao predsedatelj Jedan oficir štaba korpusa te jedan podoficir ili redov. Di vizijsko veće Vojnog suda korpusa sačinjavaju jedan oficir iz štaba divizije kao predsedatelj te komandant ili zamenik komandanta jedne od brigada i jedan podoficir ili redov. Kad se formira veće Vojnog suda korpusa u brigadi, predsedatelj mu je jedan oficir iz štaba brigade, a članovi komandant ili zamenik komandanta jednog od bataljona te jedan podoficir ili redov.

U veće Vojnog suda korpusne vojne oblasti pri korpusnoj vojnoj oblasti ulaze pretsednik suda kao pretsedatelj, jedan oficir korpusne vojne oblasti i jedan podoficir ili redov. Područno veće Vojnog suda korpusne vojne oblasti sačinjavaju jedan oficir iz komande područja kao pretsedatelj te jedan oficir iz oficirskog kora sa teritorije područja i jedan podoficir ili redov.

Pošto ne postoji vojno-sudski otek kod korpusa, sudsko-administrativne poslove Vojnog suda korpusa vodi pretsednik, a vojnog suda korpusne vojne oblasti potpretsednik. U slučaju odlaska operativnog dela štaba korpusa sa svoje teritorije, jedan od njih odlazi s operativnim delom štaba korpusa, a drugi ostaje u korpusnoj vojnoj oblasti.

Pretsednika i potpretsednika Vojnog suda korpusa postavlja Vrhovni štab NOV i POJ na predlog Glavnog štaba.

Glavni štab ima svoj vojno-sudski otek.

Članove veća Vojnog suda korpusa i njihove zamenike kao i članove veća Vojnog suda korpusne vojne oblasti i njihove zamenike postavlja štab korpusa. Sastav ovih veća dostavlja se Višem vojnom sudu.

Veća sude svaki predmet samostalno.

Pretsednik i potpretsednik mogu pretsedati svakom sudskom veću.

Čl. 11

Svako sudsko veće ima sekretara, koji treba po mogućnosti biti stručni sudac ili svršeni pravnik. Njega imenuje iz redova lica koja su proverena u osobodilačkoj borbi vojni sud, u čiji sastav ulazi veće, kod koga sekretar radi.

Sekretar pomaže raditi administrativne poslove, vodi zapisnik, sastavlja nacrt sudske odluke i ima u veću savetodavni glas.

II.

KRIVIČNA DELA, KAZNE I ZAŠTITNE MERE

Čl. 12

Vojni sudovi sude za: a) ratne zločine, b) dela narodih neprijatelja i c) krivična dela vojnih lica i ratnih zarobljenika.

Čl. 13

Ratnim zločincima, bili oni građani Jugoslavije, okupatorskih ili drugih zemalja, imaju se smatrati: pokretači, organizatori, naredbodavci te pomagači i neposredni izvršitelji masovnih ubijanja, mučenja, prisilnog iseljavanja, odvođenja u logore i na prisilni rad stanovništva, zatim paleža, uništavanja i pljačke narodne i državne imovine; svi pojedini posednici imanja preduzećau Jugoslaviji, okupatorskim i drugim zemljama koji se nečovečno esplotirali radnu snagu na prisilni rad odvedenih ljudi; funkcioneri terorističkog aparata i terorističkih naoružanih formacija okupatora i domaći u službi okupatora; oni koji su vršili mobilizaciju našeg naroda za neprijateljsku vojsku.

Čl. 14

Narodnim neprijateljima imaju se smatrati; svi aktivni ustaše, četnici i pripadnici ostalih oružanih formacija u službi neprijatelja i njihovi organizatori i pomagači; svi oni koji su u službi neprijatelja ma u kom vidu - kao špijuni, dostavljači, kuriri, agitatori i slično; koji su nateravali narod da okupatorima preda oružje; svi oni koji su izdali narodnu borbu i bili u dosluhu sa okupatorom; svi oni koji se odmetnu od narodne vlasti i rade protiv nje. Svi oni koji razaraju narodnu vojsku ili su na drugi način pomagali i pomažu okupatora; svi oni koji izvrše teške slučajeve ubistva i pljačke i slično.

Čl. 15

U krivična dela vojnih lica, koji usled svoje teže prirode, prelaze okvir disciplinskih prestupa, ubrajaju se pored ostalog: ne/vršenje ili nemarno vršenje vojne službe iz koga izvire veća šteta za celinu; ne/ispunjavanje naredjenja; pasivni otpor koji ide na slabljenje vojne sile; napuštanje stražarske dužnosti; dezertstvo iz narodne vojske; namerno uništavanje borbene sposobnosti svoje ili drugoga; kvarenje i otudjivanje vojne spreme i oružja; ometanje snabdevanja, transporta, poljskih i ostalih radova namenjenih za vojsku i narod; zloupotreba u dužnosti; podnošenje lažnih izveštaja; povreda čuvanja važne vojničke tajne; ne/brižljivo lečenje bolesnika i ranjenika; širenje lažne neprijateljske propagande; razaranje unutarnjeg jedinstva i borbenog raspoloženja među vojnicima; surovo postupanje s narodom.

Vojni sudovi sude vojnim licima i za krivična dela kao što su: lišenje života, telesna povreda, silovanje, pljačka, kradja, prevara, palež i t.d.

Ako ovakva i slična dela počine ratni zarobljenici, smatraće se kao dela teže prirode.

Čl. 16

Vojni sudovi izricaće ove kazne i zaštitne mere: a) strogi ukor, b) imovinsku kaznu /novčanu, u naravi, u delu/, c) izgon iz prebivališta, d) lišenje čina odnosno zvanja, e) uklanjanje s položaja, f) prisilni rad u trajanju od tri meseca do dve godine, g) teški prisilni rad u trajanju od tri meseca do dve godine pa i više, i h) smrtnu kaznu.

Uz ove kazne može sud izreći gubitak vojničke časti i gubitak građanske časti - na određeno vreme ili za uvek te konfiskaciju imovine.

Čl. 17

Kaznu i zaštitne mere odmeruje sud nakon brižljive ocene prema težini dela i njegovim posledicama, prema stepenu krivične odgovornosti i opasnosti počinitelja imajući u vidu njegovu prošlost i vaspitanje te uzimajući u obzir i ostale otežice i olakšice.

Više vrsta kazni i zaštitnih mera mogu se zajedno izreći prema prirodi dela i počinitelja.

Vreme provedeno u pritvoru ili istražnom zatvoru uračunava se u kaznu prisilnog rada i teškog prisilnog rada.

Kad sud izriče smrtnu kaznu, izreći će u presudi ujedno i gubitak vojničke odnosno građanske časti te konfiskaciju osudjenikove imovine u korist Narodno-oslobodilačkog

fonda u saglasnosti s postojećim propisima o konfiskaciji. Ove kazne primeniće sud i kada u težim slučajevima izriče kaznu prisilnog rada i teškog prisilnog rada.

Kazna prisilnog rada, teškog prisilnog rada, izgon iz prebivališta i imovinska kazna mogu se izreći uslovno za vreme od šest meseci do dve godine, pa ako osudjenik tokom vremena, na koje mu je kazna uslovljena, ne bude kažnjen za novo krivično delo, smatraće se kao da kazna nije ni izrečena, što će sud posebnim rešenjem ustanoviti i po potrebi objaviti.

III. POSTUPAK I IZVRŠENJE PRESUDE

Čl. 18

Postupak vojnih sudova imade biti brz i bez suvišnih opširnosti, ali potpun. Radi pripreme glavnog pretresa postaviće štab korpusa pri svakom sudskom veću vojnog istražitelja /islednika/. Isto tako će i Vrhovni štab postaviti sudskog istražitelja pri svakom veću Višeg vojnog suda. Istražitelj vodi istragu na taj način da prikuplja dokazni materijal kako optužbe tako i odbrane potreban za glavni pretres, saslušanjem okrivljenog, svedoka i prikupljanjem ostalih dokaza.

Istražitelj će povesti postupak na pismenu ili usmenu prijavu ma sa čije strane ona dolazila, ili po službenoj dužnosti.

Istražitelj će u prvom redu s predsedateljem ili najbližim članom sudskog veća rešiti pitanje, da li će se osumnjičeno lice zadržati u pritvoru ili istražnom zatvoru, ili ne.

Lica se ne mogu hapsiti na osnovu neproverenih podataka, ali se mogu privesti radi saslušanja.

Prilikom vršenja istrage istražitelj ima dužnost da prikupi što tačniji materijal o krivičnom delu. Kad se u toku istrage pokaže da je u pitanju zločin špijunaže ili petokolonaštva, istražitelj će o tome odmah obavestiti organa službe a zaštitu naroda i voditi dalji postupak u sporazumu s njime.

Čl. 19

Po potrebi štab korpusa postaviće islednika i kod pojedinih brigada odnosno komandi mesta, i to iz lica pri štabu brigade odnosno komandi mesta. Zadatak je ovih islednika, da odmah čim se u njihovoj blizini dogodi krivično delo ili uhvati sumnjivo lice, povedu izvidjaje saslušanjem osumnjičenog, svedoka i prikupljanjem ostalog dokaznog materijala. On će u slučaju potrebe nad osumnjičenim licem narediti pritvor.

O svemu hitno telefonskim ili pismenim putem izvještava istražitelja pri nadležnom sudskom veću, od koga će primiti dalja uputstva za rad. Istražitelj sudskog veća će u takvim slučajevima narediti da se izvidjaji nadopune ili će lično doći na lice mesta da dovrši istragu, odnosno narediti da se osumnjičeni sa prikupljenim materijalom sprovede nadležnom sudskom veću.

Čl. 20

Pri saslušanju okrivljenog i svedoka istražitelj ima zapisničara kome diktira zapisnik. Zapisnik će potpisati istražitelj /islednik/, zapisničar i lice koje se saslušava. Ako je lice

nepismeno stavit će na zapisnik otisak palca desne ruke, a potpisat će ga zapisničar, označivši to u zapisniku.

Ako saslušavano lice ne zna narodni jezik, upotrebiće se tumač koji će također potpisati zapisnik.

Č1.21

Čim se završi istraga, sastaviće se pismena optužnica i podneti sa svim spisima sudskom veću. Ako istražitelj smatra da treba istragu prekinuti, prekinuće je u sporazumu s predsjedateljem ili najbližim članom veća, a okrivljenoga, ako je u pritvoru ili istražnom zatvoru, pustiti na slobodu.

Č1.22

Kad je krivična stvar dozrela za odluku, to jest onda kada je istraga završena, vojni sud će unapred odrediti ročište /dan i čas sudjenja/, na koje će pozvati sva potrebna lica. Svi članovi suda i zapisničar moraju biti prisutni za sve vreme suđenja.

Pretnes počinje čitanjem optužnice, koju čita istražitelj. On na glavnom pretresu zastupa optužbu.

Pretnesom rukovodi predsjednik veća.

Pretnes je usmen, a najhitniji momenti uneće se u zapisnik o pretresu, koji će nakon zaključenja rasprave potpisati svi članovi sudskog veća i zapisničar. Pretres je javan, ali ga veće iz naročitih razloga može proglasiti tajnim.

Č1.23

U slučaju da opušeni nije sposoban da se sam brani, sud će mu dozvoliti da izabere branitelja, ili će mu ga se odrediti. Branitelj može biti svako ko nije isključen po svojoj moralnoj kvalifikaciji.

Vojnim licima ne mogu biti branitelj civilna lica.

Č1.24

Nakon zaključenja rasprave veće zaključuje o tome, da li je stvar zrela za presudu ili nije. Ako nadje daje zrela, izreći će osudjujuću ili oslobadjajuću presudu, a u protivnom slučaju odrediće potrebne nadopune i nakon nadopune ponovo sudjenje.

Č1.25

Ako veće vojnog suda na glavnom pretresu ustanovi, daje delo za koje optuženo vojno lice odgovara disciplinske prirode, može i samo doneti odluku po propisima naredbe o disciplinskoj odgovornosti vojnih lica.

Č1.26

Sud će izreći presudu nakon tajnog savetovanja i objaviti je optuženom. Istražitelj neće biti prisutan tajnom savetovanju.

Č1.27

Kod ustanovljenja istine o delu i krivnji optuženog sud nije formalno vezan ni za kakva dokazna sredstva, već donosi svoju odluku po slobodnoj oceni.

U zapisnik o glavnom pretresu uneće se i kratka sadržina presude koju je sud izrekao s kratkim bitnim razlozima.

Svi članovi veća imaju jednako pravo glasa. U slučaju da se mišljenja ne podudaraju, važi ono što zaključi većina. U slučaju da se presuda ne donese jednoglasno, veće će sastaviti zapisnik o većanju, u koji će član veća koji je ostao u manjini uneti bitne razloge svoga odvojenog mišljenja. Ovaj zapisnik o većanju priključiće se spisima u zatvorenoj koverti.

Čl. 28

Presude se izriču: "U ime naroda Jugoslavije".

Presuda vojnog suda korpusa i korpusne vojne oblasti na pismeno sastavljena mora sadržavati:

1/ Naziv suda i imena svih članova sudskog veća, zapisničara, tužitelja ako ga ima, optuženog, branitelja ako ga ima, mesto i vreme donošenja presude i delo zbog kog se optuženi optužuje.

2/ Dispozitivni deo presude, u kome će biti tačno navedeni lični podaci optuženog, dela zbog kojeg ga sud proglašuje krivim, zakonska kvalifikacija dela, kao i kazna koja se dosudjuje,

3/ Obrazloženje presude koja se mora odvojiti od dispozitivnog dela presude. U obrazloženju će se tačno navesti činjenice koje je sud utvrdio, kao i dokazna sredstva, koja su poslužila sudu za sticanje uverenja o istinitosti činjenica, na primer priznanja optuženoga, iskazi svedoka /poimenice kojih/, dokumenti, veštaci itd. Naročito valja obrazložiti koji su razlozi rukovodili sud pri oceni dokaza te odmeri kazne i zaštitnih mera /otežice i olakšice/.

Pismeno sastavljenu presudu potpisaće predsednik veća i zapisničar.

Čl. 29

Kad sud izriče smrtnu kaznu, dužan je odmah presudu sa svim zapisnicima i kratkim referatom dostaviti Višem vojnom sudu odnosno nadležnom veću Višeg vojnog suda, koji će presudu nižeg suda odobriti, preinačiti ili ukinuti. Smrtna kazna sme se izvršiti tek nakon odobrenja po Višem vojnom sudu. U izuzetnim slučajevima, kad nema veze sa Višim vojnim sudom i nema verovatnosti da će se redovna veza uskoro uspostaviti, može veće Vojnog suda pri štabu korpusa odnosno pri korpusnoj vojnoj oblasti narediti izvršenje smrtno kazne i ne čekajući odobrenje Višeg vojnog suda. U takvom slučaju će ipak naknadno poslati spis Višem vojnom sudu s obrazloženjem zašto se je tako postupilo.

Kazna lišenja čina odnosno zvanja nad oficirima takodjer se ne može izvršiti pre nego je odobri Viši vojni sud.

Čl. 30

Smrtna kazna vrši se streljanjem, a u naročito teškim slučajevima vešanjem, odmah nakon primitka saglasnosti Višeg vojnog suda. O izvršenoj kazni ima se izvestiti Viši vojni sud.

IV.
ZAVRŠNE ODREDBE

Č1.31

Vrhovni komandant NOV POJ može svojom naredbom, na predlog Višeg vojnog suda, po vojnim sudovima osudjena lica amnestirati, ako to zaslužuju, pomilovati opraštanjem kazne u celosti ili njenim sniženjem, pokrenuti postupak obustaviti, a ako nije pokrenut narediti da se i ne pokrene.

Č1.32

U vezi s tačkom 6 Naredbe Vrhovnog štaba od 8. II. 1944. g. o formaciji štaba korpusa i korpusne vojne oblasti, one divizije koje su vezane na neku teritoriju kad uspostavljaju vojnu vlast onako kako je to predviđeno za korpus, formiraće i vojni sud divizije. Članove tog suda imenuje Vrhovni štab NOV i POJ.

Č1.33

Danom stupanja na snagu ove uredbe prestaje važiti Uredba Vrhovnog štaba od 29. XII. 1942. g. kao i ostali propisi doneseni na osnovu te Uredbe.

Istim danom prestaje važiti i Uredba o sudovima časti za oficire NOV i POJ.

Č1.34

Redovne mesečne izveštaje vojno-sudskog oteka Vrhovnog štaba podnosiće Viši vojni sud neposredno, a Vojni sud korpusa i korpusne vojne oblasti preko Glavnog štaba.

Č1.35

Ova Uredba stupa odmah na snagu.

VRHOVNI KOMANDANT NOV i POJ
MARŠAL JUGOSLAVIJE:
J. B. TITO v.r.

M.P²

Izvornik, strojopis

HDA, Zagreb, 1491, l.1.1.

Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije, Tom II, knjiga 13, Dokumenta Centralnog komiteta KP Jugoslavije i Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije, Beograd, 1982., str. 174.-185.

² Okrugli pečat: GLAVNI ŠTAB NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE (u sredini zvijezda petokraka).

2.

1944., rujan 18.

Štab XIV. korpusa NOVJ dostavlja podređenim postrojbama prijepis zapovijedi Josipa Broza Tita, vrhovnog zapovjednika NOV i PO Jugoslavije i maršala Jugoslavije, o poduzimanju mjera protiv postrojbi i pojedinaca koji bi i nakon 15. rujna 1944. ostali u “neprijateljskim redovima” i njihovom smještanju u zarobljeničke logore

N A R E D B A

Vrhovnog komandanta NOV i POJ maršala Jugoslavije TITA

U vezi sa time što je istekao rok 15. septembar za dobrovoljno prelaženje domobranskih, četničkih i drugih jedinica koje su bile u neprijateljskim redovima

N A R E Đ U J E M

da se preduzmu sledeće mere

1.- Sve one jedinice ili pojedinci koji se nalaze na strani neprijatelja posle 15. o.m., a nisu mogle iz bilo koji razloga da pređu na vreme na stranu NOV, prihvatiti i u buduće u koliko dobrovoljno pređu na našu stranu i uvrštavati ih u naše jedinice.

2.- Sve one koji će se od sada dobrovoljno u masama ili pojedinačno predavati treba najpre ispitati svakog pojedinca i u koliko se nađe među njima neprijatelja Narodno oslobodilačke borbe ili organizatora potstrekača protiv prelaska na stranu NOV, ima se staviti pred vojni sud. Oni koji hoće da dobrovoljno pristupe u NOV, rasporediti po jedinicama, one koji ne žele stupiti dobrovoljno u NOV staviti u zarobljeničke logore.³

3.- Sve one koji se uhvate da se na strani neprijatelja sa oružjem u rukama bore protiv NOV i POJ, staviti pred vojni sud i to po hitnom postupku suditi i najstrožije kazniti. Svi oficiri i podoficiri koji su prišli dobrovoljno zadržavaju svoje činove.

4.- Ova naredba važi do opoziva, odnosno do izdavanja nove naredbe.

³ Na temelju ove zapovijedi započelo je osnivanje zarobljeničkih logora i smještanje u njih ratnih zarobljenika. Tako je bilo i na području Hrvatske gdje je do 30. travnja 1945. osnovano 19 partizanskih zarobljeničkih logora i u njima se nalazilo 77.049 zarobljenika o kojima je brigu vodio Glavni štab Hrvatske/Generalštab za Hrvatsku na čelu s generalom Ivanom Gošnjakom. Zatim je Ministarstvo narodne obrane DFJ pri Generalštabu JA osnovalo posebni Odjel za ratne zarobljenike koje je preuzelo brigu oko ratnih zarobljenika i logora u Jugoslaviji, ali i poseban štab za repatrirece (ratne zarobljenike, internirce, prisilno preseljene i odvedene na rad) na čelu s potpukovnikom Petrom Kleutom koji se većinom smještaju u za njih “naročito pripremljene logore” u Subotici, Vršcu, Velikoj Kikindi, Kovinu, Beloj Crkvi, Petrovgradu i Smederevu. Usp. B. Vlašić, Partizani i križni put, u: B. Vlašić, A. Vojinović, Križni put - povijest, svjedočanstva, dokumenti, Zagreb, 1991., str. 21., 158.-161.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu.

18 septembar 1944
Položaj

Vrhovni komandant NOV i POJ
maršal Jugoslavije
JOSIP BROZ-TITO, s.r.

Daje prepis veran originalu, tvrdi

ŠTAB
XIV KORPUSA NOVJ
1 oktobra 1944.

Za štab načelnik
potpukovnik
Svet. Tatarac, s.r.

Daje prepis veran overenom prepisu, tvrdi

Štab 23. ud. divizije
Broj 27.
2. X. 1944. god.⁴

U z. Načelnik 23 udarne diviz.
major
S. Nedeljko [v.r.]

Ovjereni prijepis, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 1074/1., reg. br. 21-1 i 2/2.

3.

1944., rujan 29.

Mjesečno političko-obavještajno izvješće za rujan 1944. OZN-e za zagrebačku oblast upućeno II. odsjeku OZN-e za Hrvatsku o prisilnom novačenju i bjegovima iz NOV-e, te o načinu iseljavanja/protjerivanja Mađara iz bjelovarskog i moslavačkog okruga

ODJELU ZAŠTITE NARODA ZA HRVATSKU, ODSJEK II.

Otsjek zaštite naroda
za Zagrebačku oblast
Br. 135/29. IX. 1944.

⁴ Rukopis, ćirilica. Naredba je proslijeđena svim brigadama 23. udarne divizije II. JA "radi upravljanja po istoj" uz potpise njihovih političkih komesara, načelnika i komandanata. U prilogu se daje tekst naredbe 14. srpskoj brigadi s potpisima.

Predmet: Mjesečni polit. ob. izvještaj za mjesec rujan 1944. god.

ODJELU ZAŠTITE NARODA ZA HRVATSKU, ODSJEK II.

U posljednjih mjesec dana, krenula je mobilizacija za NOV novim poletom. Posljednji vojni i politički događaji očito su uplivali na poboljšanje političke situacije i uvjetovali mobilizaciju. Odziv za našu vojsku bio je vrlo dobar. Tako se na pr. u Zagrebačkom okrugu odazvalo 90 % svih pozvanih. Na svim okruzima vršila se mobilizacija, ali najviše u Moslavini i Bjelovarskom okrugu. Naše brigade su se time ojačale i brojno popunile.

Kad se tome doda još priliv od nekoliko hiljada domobrana i gradjana iz uporišta, onda ispada, da se danas u našim jedinicama nalazi veći dio novih boraca.

Naravno, da naši nisu imali dovoljno oružja da naoružaju sve te borce i broj nenaoružanih svakog dana se sve više penje.

Djelomično zbog toga, a i zbog drugih razloga kao n. pr. špekulacije neprijateljskog uticaja i si., nastalo je na Zagrebačkom okrugu masovno dezerterstvo. Čitave grupe dezertera vratilo se svojim kućama, otvoreno govoreći "Nema oružja, što ćemo tamo?" Oni se nisu ni sakrivali, nego su pijančevali po selima, neki, koji su otišli s puškama, puškarali su i pravili razne ispade. Mi smo poslali tamo jednu četu naše brigade, koja je otpočela da tamo pravi red i pohvatala glavnije dezertere, iz čega zaključujemo, da će se ta pojava svesti na manju mjeru.

I na ostalim okruzima bilo je dezerterstva, ali u manjoj mjeri, a sa naše strane se energično postupilo. U nekim selima Moslavine izvršila je naša brigada hapšenje dezertera i ostali su se odazvali. Protjerali smo neke familije u uporište, od takvih koji su organizatori ili koji su otišli u uporište, ali su se tada gotovo svi vraćali i molili da ih se ne dira, što su nekima i udovoljili.

Medjutim kasnije su opet pobjegli i priča bi počinjala iz nova. Da se to spriječi mi smo energično tražili od Suda da ne pravi takove ustupke, a ko se vrati od dezertera ide takodjer pred sud, pa će se vidjeti kako će se osuditi. Takav slučaj amo imali u selu Gornja Petrička u Moslavini, gdje je 23 dezertera na nagovor nekih HSS-ovaca otišla u bandu. Kad su pohapšene po OZN-i familije, neki su se vratili, a neki su tražili rok za vraćanje. Medjutim mi stojimo na stanovištu, da se osuda mora izvršiti.

U vezi sa posljednjim pozivom maršala Tita i našom mobilizacijom, uprli su reacionari iz HSS-a sve sile da nam ometu mobilizaciju i da zadrže domobrane, govoreći već svoju staru pjesmu o sukobu Engleza i Rusa o trećemu i ulozi domobranstva, okomljuju se na naš pokret kao na komunistički i.t.d. Oni su u svom radu postali vrlo aktivni i iznalaze sve moguće načine, da naškode našem pokretu. Terenom kruže njihovi letači, koji se dijele iz ruke u ruku samo povjerljivim ljudima. Njihovi istaknuti predstavnici i ako su se formalno opredijelili za naš pokret još uvijek održavaju veze sa uporištima.

/.../

Na okruzima Moslavina i Bjelovar nastala je medju Madjarima organizacija za selenje u Madjarsku. Mi smo sa brigadom preuzeli organizaciju tog iseljavanja, a postupili smo ovako: Koji Madjari imaju nekog u partizanima, tima ne dozvoljavamo selenje

iz razloga, što bismo im morali dati i njihov imetak, kojeg bi im Švabe opljačkali i upotrijebili za rat; oni Madjari, koji imaju nekog u neprijateljskoj vojsci proglašuju se narodnim neprijateljima i iseljava ih se bez razlike da li to oni hoće ili ne. Svi muškarci sposobni za vojsku od takovih idu u konc. logor, oni pak koji nemaju nikoga ni u bandi ni kod nas, a hoće da sele, mogu da sele, ostavljajući imetak, a muškarci idu u logor; oni, koji od takovih ne će da sele, moraju poslati sposobne muškarce u NOV-u.
/.../

Smrt fašizmu - sloboda narodu !

Za odsjek:

M.P.⁵

*IzvorNIK, strojopis
HDA, Zagreb, 1491,4.0.*

4.

1944., rujan 29.

Pismo OZN-e za zagrebačku oblast upućeno Oblasnom komitetu KPH i komesaru X. korpusa "Zagrebačkog", u kojem se izražava nezadovoljstvo radom Vojnog suda Komande bjelovarskog područja

ODSJEK ZAŠTITE NARODA
ZA ZAGREBAČKU OBLAST
Br. 145/29. IX. 1944.

Oblasnom komitetu K.P.H
Komesaru X. Korpusa Zagrebačkog

Dragi drugovi !

Vojni sud komande Bjelovarskog područja pokazao se skroz oportunistički čak toliko daleko, da to ide na štetu naše borbe. U posljednji mjesec i pol dana isti sud nije izrekao ni jednu smrtnu kaznu, premda je bilo više slučajeva, da su optuženi zaslužili smrt. Slučajeve špijunaže, posve dokazane, sudi isti sud na dva mjeseca prisilnog rada ili

⁵ Okrugli pečat: Odsjek zaštite naroda za Zagrebačku oblast Odjela zaštite naroda za Hrvatsku (u sredini zvijezda petokraka).

jedno svinjče /slučaj Pezer Drine/.

Svaki sud u mimo doba sudi špijunažu smrću, odnosno teškom i dugogodišnjom robijom, a ovaj sud može da si priušti da sudi špijunažu sa jednim debelim prasetom.

Osim toga ovih dana u vezi sa selenjem Madjara izjavio je jedan bezobrazni i neprijateljski raspoloženi Madjar, da će zapaliti svoju kuću, kad bude selio, samo da ne ostane na korist partizana, te se pored toga derao protiv našeg pokreta. Isti se zove Keselica Eugen iz sela Vel. Pisanice. Komanda mjesta gaje na temelju toga uhapsila, ali je on potrgao rešetke i htjeo pobjeći iz zatvora. Naši drugovi su to primjetili i preveli ga u zatvor OZN-a. Kad je išao da vrši nuždu oborio se na stražara, kojem je zatajio šmajser, oteo mu šmajser i htjeo da ga ubije, ali nije znao rukovati i u tom momentu udario ga je jedan drugi drug kolcem po glavi, tako, da mu je šmajser ispao i nije uspio da izvrši svoju nakanu. Nakon toga je bježao preko kilometar i pol, dok su za njim naši pucali i konačno ga uhvatili živoga. Doveden u zatvor pokušao je opet da bježi, ali je bio i ovaj put spriječen.

OZN-a ga je predala sudu komande bjelovarskog područja tražeći najenergičnije za istoga smrtnu kaznu. Međutim sud ga je osudio na 5 godina prisilnog rada, što je posve sigurno, da ne će izdržati, jer ako nije već pobjegao, ono će sigurno pobjeći. Mi ćemo istoga ponovno uhapsiti i predati ga sudu Korpusne oblasti, koja će mu suditi po zaslugi.

Molimo Vas, da poduzmete mjere da se ovakovi slučajevi ne dešavaju, inače ćemo biti prisiljeni, da podignemo optužnicu protiv takovoga suda zbog sabotaze NOB-e.

Smrt fašizmu - sloboda narodu !

Za odsjek
Marijan⁶ (v.r.j

M.P.⁷

*Izvornik, strojopis
HDA, Zagreb, 1491,4.0.*

⁶ Lačan.

⁷ Okrugli pečat: Odsjek zaštite naroda za Zagrebačku oblast Odjela zaštite naroda za Hrvatsku (u sredini zvijezda petokraka).

5.

1944., studeni 21.

Beograd

Odluka Predsjedništva AVNOJ-a o prijelazu u državno vlasništvo neprijateljske imovine, o državnoj upravi nad imovinom neprisutnih osoba i o sekvestru nad imovinom koju su okupatorske vlasti prisilno otuđile

ODLUKA

O PRIJELAZU U DRŽAVNO VLASNIŠTVO NEPRIJATELJSKE IMOVINE, O DRŽAVNOJ UPRAVI NAD IMOVINOM NEPRISUTNIH OSOBA I O SEKVESTRU NAD IMOVINOM KOJU SU OKUPATORSKE VLASTI PRISILNO OTUĐILE

Član 1

Danom stupanja na snagu ove Odluke prelazi u državno vlasništvo:

1. sva imovina Njemačkog Rajha i njegovih državljana koja se nalazi na teritoriju Jugoslavije;

2. sva imovina osoba njemačke narodnosti, osim Nijemaca koji su se borili u redovima Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije ili su podanici neutralnih država a nisu se držali neprijateljski za vrijeme okupacije;

3. sva imovina ratnih zločinaca i njihovih pomagača, bez obzira na njihovo državljanstvo, i bez obzira na državljanstvo, imovina svake osobe koja je presudom građanskih ili vojnih sudova osuđena na gubitak imovine u korist države.

Imovina jugoslovenskih državljana pada u tom slučaju pod udar ove Odluke, bez obzira da li se nalazi u zemlji, ili inozemstvu.

Član 2

Imovina odsutnih osoba koje su u toku okupacije nasilno odvedene od strane neprijatelja ili su same izbjegle, prelaze u Državnu upravu narodnih dobara i njome će se upravljati kao sa povjerenim dobrom do konačnog rješenja o vlasništvu.

Imovina koja je pod pritiskom okupacionih vlasti prešla u vlasništvo trećih lica pada do daljeg rješenja pod sekvestar države.

Član 3

Pod imovinom u smislu ove Odluke imaju se smatrati nepokretna dobra, pokretna dobra i prava, kao zemljišni posjedi, kuće, namještaji, šume, rudarska prava, poduzeća sa svima postrojenjima i zalihama, papiri od vrijednosti, dragocjenosti, udjeli, dionice, društva, udruženja svake vrste, fondovi, prava uživanja, svakovrsna platežna sretstva, potraživanja, učestvovanja u radnjama i poduzećima, autorska prava, prava industrijskog vlasništva, kao i sva prava na naprijed pomenute predmete.

Član 4

Svaka imovina koja potpada pod član 1 i 2 ove Odluke, i za koju već postoji presuda građanskih ili vojnih sudova, ili je već prije donošenja ove Odluke prešla u državno vlasništvo ili pod državnu upravu, ili sekvestar u pojedinim federalnim jedinicama demokratske federativne Jugoslavije, stavlja se pod upravu i nadzor Državne uprave narodnih dobara kod Povjereništva za trgovinu i industriju. Ovo se odnosi na imovinu koju Povjereništvo za trgovinu i industriju oglasi za imovinu od općeg državnog značaja.

U slučaju da presuda još ne postoji ili još nije pokrenut postupak protiv vlasnika, predložit će privremeni prijelaz imovine pod upravu i nadzor Državne uprave narodnih dobara Državna ili Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača. Ove komisije dužne su istodobno pokrenuti postupak kod građanskih ili vojnih sudova. Na isti način postupit će se sa imovinom osoba protiv kojih je kod sudova pokrenut postupak zbog krivičnog djela koje povlači gubitak imovine, a po izvještaju suda.

Član 5

Cilj postavljanja sve podržavljene ili sekvestirane imovine pod udar i nadzor Državne uprave narodnih dobara jeste maksimalno iskorišćavanje te imovine za plansku proizvodnju radi što bržeg i što uspješnijeg dobivanja pobjede u oslobodilačkom ratu i za stvaranje uvjeta za uspješnu ekonomsku obnovu i izgradnju Jugoslavije kao cjeline i svih njenih federalnih jedinica. Pitanje državnog vlasništva, kao vlasništva Jugoslavije ili vlasništva pojedinih federalnih jedinica uredit će se kasnije posebnom odlukom Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije, održavajući i poslije toga načelo upravljanja i proizvodnje po jednom općem državnom planu.

Član 6

Pravni poslovi osoba i poduzeća iz člana 1 ove Odluke koji su zaključeni od 6 travnja 1941 godine do obnarodovanja ove Odluke ili se zaključe poslije donošenja ove Odluke s namjerom da se izbjegnu posljedice ove Odluke i sankcije predviđene Moskovskom i Teheranskom konferencijom, oglašuju se ništavnim.

Do sudske odluke o poništenju takvih pravnih poslova imovinom upravlja Državna uprava narodnih dobara kao u članu 4, stav 2.

Član 7

Prijelazom imovine u vlasništvo države, odnosno pod njenu upravu, prestaje pravo raspolaganja dosadašnjih vlasnika, odnosno posjednika.

Član 8

Uprava nad imovinom podržavljenom ili sekvestiranom po ovoj Odluci spada u djelokrug Povjereništva za trgovinu i industriju.

Povjerenik za trgovinu i industriju izdavati će bliže odredbe i uputstva za izvršenje ove Odluke. Ukoliko su u pitanju interesi drugih resora sporazumjet će se sa nadležnim Povjereništva.

Član 9

Upravu i nadzor nad imovinom koja u smislu ove Odluke prelazi u vlasništvo, odnosno pod upravu države, vrši Državna uprava narodnih dobara u koju ulaze i predstavnici federalnih jedinica. Broj članova ove uprave odredit će Povjerenik za trgovinu i industriju. Članovi uprave postavljaju se rješenjem Povjerenika za trgovinu i industriju, u sporazumu sa Povjerenikom za ekonomsku obnovu i Povjerenikom za financije. U Državnoj upravi narodnih dobara ustrojiti će se potreban broj otdjeka prema glavnim privrednim granama.

Član 10

Državna uprava narodnih dobara ovlašćena je da preuzima sve pravne radnje koje iziskuje uredno upravljanje preuzetih dobara.

U djelokrug Državne uprave narodnih dobara ulazi naročito: 1. da na temelju rješenja i uputa Povjerenika za trgovinu i industriju postavlja kod preuzetih dobara uprave, odnosno sekvestre i da im daje direktive za racionalno iskorišćavanje tih dobara;

2. da utvrdi imovno stanje, aktivu i pasivu dobara koja prelaze u upravu Državne uprave narodnih dobara;

3. da odlučuje na koji će se način preuzeta dobra iskorišćavati na opće dobro naroda kao cjeline.

Član 11

Bliže odredbe o djelokrugu i organizaciji Državne uprave narodnih dobara propisat će Povjerenik za trgovinu i industriju posebnim pravilnikom.

Član 12

Ova Odluka stupa na snagu danom obnarodovanja.

21 studena 1944 godine

Beograd

Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije

Tajnik

Rodoljub Čolaković, s. r.

Pretsjednik

Dr. Ivan Ribar, s. r.

Službeni list Demokratske federativne Jugoslavije, god. 1, br. 2, Beograd, 6. veljače 1945., str. 13.-14. - S. Nešović (prir.), Zakonodavni rad Predsedništva Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije i Predsedništva Privremene narodne skupštine DFJ (19. novembra 1944 - 27. oktobra 1945) po stenografskim beleškama i drugim izvorima, Beograd, 1951., str. 17.-20.

6.

1944., prosinac 1.

Kotarski komitet KPH Đakovo izvješćuje Okružni komitet KPH Slavonski Brod, o protjerivanju njemačkih, mađarskih i ustaških obitelji iz sela pod partizanskom vlašću

Kotarski komitet KPH
Đakovo
Dne, 1. XII. 1944.

Okružnom komitetu KPH

B R O D

P O L I T I Č K I I Z V J E Š T A J

/.../

Sama politička situacija popravlja se. Pred nama su bili problemi upoznati narod o Sporazumu Tito Šubašić, raskrinkavanje unutarnje i vanjske reakcije po čemu smo i radili i narodu je objašnjavano na masovnim sastancima i zborovima, što je i imalo dobar učinak. Nadalje bio je problem istjerati neprijateljske familije Njemaca i ustaša, što je već do sada skoro u potpunosti učinjeno. Narod je to gledao nejasno i zauzimao pomirljiv stav, ali kada smo im objasnili razumjeli su, dok u selu Bračevcima narod je branio ustaške familije, samo radi toga što se boje upada neprijatelja i osвете na partizanskim familijama, zbog toga je dolazilo do intervencije, za iste. Iseljavanje Njemačkih familija nije narod protestirao i narod odobrava i tako je izvršen izgon Njemačkih familija na Opć. Bračevci. U selu Bračevcima 4 Njemačke, 1 ustaška familija, u selu Bučju 1 Njemačka familija, u Potijanima 7 Njemačkih familija.

Na Opć. Drenje istjerane su neke ustaške, Njemačke i Mađarske familije. U selu Kućancima, Drenju i Preslatincima. U selu Drenju pomagala je i vojska tako je došlo do slučaja da se 1 Mađjar kog seje selilo bunio i suprotstavljao tako da gaje 1 drug ubio iz puške. Premda su zato opravdani razlozi kod naroda je to loše djelovalo, naročiti prema pravilima da nitko neće biti sudjen bez prethodnog sudskog postupka. Imovina istih familija konfiskovana je prevozi se u magazin Opć. NOO-a Drenje, pošto je nije moguće prebaciti u Levanjsku ili Breznicu, radi nevremena i pomanjkanja sprege.

/.../

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Za komitet :

*Kopija, strojopis
UDA, Zagreb, 1220, 165/6719*

7.

1944., prosinac 2.

**Okružni komitet KPH Slavonski Brod, izvješćuje o protjerivanju
njemačkih obitelji iz sela Đakovštine pod partizanskom vlašću**

OKRUŽNI KOMITET KPH
BROD
218 2. XII. 1944.

I Z V J E Š T A .1
POLITIČKA SITUACIJA

/.../

/.../ U izgonu Nijemaca sa našeg okruga moglo se primjetiti i daje dobar dio od njih sa veseljem odlazio, dočim iz nekih sela na djakovačkom kotaru kao na pr. iz sela Kešinaca i Gašinaca nisu htjeli da se odazovu na poziv da idu u Njemačku, već naprotiv stalno su bježali pred gestapovcima i skrivali se samo da ne idu u Njemačku. Ovih dana smo istjerali Švabe iz sela Gašinaca, te kada smo im mi pokupili spregu i ostalo bili su upućeni u Djakovo, međjutim drugi dan isti su se vratili i izjavljuju, da radije vole poginuti u svojoj kući nego da idu u Njemačku, ali i pored toga mi smo nastavili sa njihovim izgonom bez obzira htjeli oni ići ili ne.

/.../

*Kopija, strojopis
HDA, Zagreb, 1220, 164/6497*

8.

1945., siječanj

Izvešće o razlozima likvidacija domobranskih časnika i vojnika koji su se odazvali amnestiji, od strane pripadnika OZN-e VI. korpusa NOV i PO Jugoslavije, u razdoblju od 15. rujna 1944. do 1. siječnja 1945.

O.Z.N.-a III. VI. KORPUSA

1/ Stanje u sekciji:

Prema depeši druga Gašpara⁸, kojom je tražio smenjivanje majora Laze Vidovića sa dužnosti šefa sekcije, i postavljanje na njegovo mjesto Ivana Miškovića -"Brke", te prema aljkavom odnošaju te sekcije prema odsjeku i nesavjesnosti u izvještavanju, znali smo da stanje u III. Sekciji O.Z.N.-e VI. Korpusa nije dobro i da im je potrebna pomoć kao i smenjivanje izvjesnih drugova. Na putu sam sreo druga Gašpara koji me upozorio da narod priča, kako je O.Z.N.-a III pobila bez suda veliki broj bivših domobranskih oficira i vojnika /oko 200-300/ koji su prešli na našu stranu na poziv druga Tita poslije 15. IX. 1944 godine. Takodjer sam se na putu našao sa drugom Čulom⁹ sekretarom Oblasnog Komiteta, koji me je upozorio na nedostatke naše III. Sekcije u Slavoniji.

Do dolaska Brka za šefa sekcije, sastav te sekcije bio je slijedeći:

- 1/ Lazo Vidović - šef sekcije
- 2/ Florijan Vidović - zamjenik šefa
- 3/ Valter Andjelko - pomoćnik
- 4/ Olhovi Pero - pomoćnik

Prilikom mog dolaska Brk je već bio preuzeo dužnost i u sekciji su se nalazili ovi drugovi:

- 1/ Ivan Mišković - Brk - šef sekcije
- 2/ Lazo Vidović - zamjenik šefa
- 3/ Florijan Vidović
- 4/ Djuka Balenović
- 5/ Valter Andjelko - pomoćnici

/.../

3/ RAD SEKCIJE I OPUNOMOĆENIŠTVA

/.../

c/ Likvidacija domobranskih oficira i vojnika.

Odmah po dolasku u VI. Koipus poveo sam istragu u vezi sa likvidacijom domobranskih oficira i vojnika o čemu mi je govorio drug Gašpar. Ustanovio sam da su prilikom ovoga učinjene zamašnije greške:

⁸ Karlo Mrazović.

⁹ Dušan Čalie.

1/ Prema podacima koje sam mogao	sakupiti likvidirano je:
a/ kod III. sekcije VI. Korpusa	17 ljudi
b/ Kod Požeškog Područja	29 ”
c/ Kod Novogradiškog Područja	4 ”
d/ u XII. Diviziji	13 ”
e/ u XL. Diviziji	14 ”
f/ Četnika, Nedićevaca	25” //Kod 1st. Grupe Odr./
U k u p n o	102

Ova je cifra samo približna. Manji dio streljan je presudom suda, dok je većina likvidirana bez suda.

/.../

Prilikom ispitivanja ova ustanova sam na dalje dala likvidacije vršene neodgovorno kako kod same sekcije, tako i kod Štabova Divizija i Komandi Područja. Prije likvidacije nije proveden potreban postupak, kojim bi se dokazalo krivice pohapšenih, nekima čak nisu uzete ni potrebne generalije. Šef sekcije Lazo Vidović nije centralizirao ovaj posao u svojim rukama, te su pojedini članovi sekcije vršili likvidaciju na svoju ruku i davali naloge za izvršenje istih. Razlog ovim likvidacijama bilo je stanovište, koje u Slavoniji uzela ne samo O.Z.N. a III, nego i druge ustanove, a koja se svodi na ovo:

Bez mnogo skrupula treba likvidirati sve one za koje znamo da su nam neprijatelji i koji će sutra biti protiv nas.

Karakteristično je da je većina likvidacija izvršena na sugestiju, koje su davane O.Z.N.-i III od strane pojedinih članova Štaba Korpusa, tako su pozvali drugove iz O.Z.N.-e komandant Korpusa Mato Jerković, njegov zamjenik potpukovnik Toljan¹⁰, načelnik Štaba pukovnik Milan Stanivuković i postavljali im pitanja: “Šta je stim i stim, zar ga još niste ubili, odmah ga ubijte.” Ako se uzme u obzir da je naša sekcija u Slavoniji bila nesamostalna i da se u njoj nalazili ljudi, koji su ranije, kao podređeni izvršavali naredjenja pojedinih članova Štaba bez pogovora, lako se može razumjeti, da su i ove sugestije imali kao neku vrst naredjenja i na lak način prilazili likvidacijama. Razlog, zašto su većina od ovih likvidirani bez suda, leži u tome, što u samoj III. Sekciji postoji nepovjerenje prema odlukama suda u kome sjedi sudija Jelavić iz Broda.

Nakon održanog sastanka sa mnogim drugovima su uvidjeli greške i spoznali kamo ih je vodio ovakav rad, te je odlučeno da se skupi sav materijal o izvršenim likvidacijama i pošalje u odsjek, a za buduće da nemože niko vršiti hapšenja ove vrste bez znanja i odobrenja šefa sekcije, dok za sve likvidacije treba tražiti odobrenje od gore.

/.../

Logori

U Slavoniji postoji tri vrste logora:

- 1/ Zarobljenički logori - pri svakoj komandi područja
- 2/ Kažnjenički logori
- 3/ Logori za internaciju.

U kažnjeničkim logorima rukovodi neposredno O.Z.N. - a III. Odlučeno je da se pojača kontrola sekciji nad tim logorima, te će u buduće kod izvještaja biti saopćeno i

¹⁰ Ispravno bi bilo Tolja, Bogdan Crnobrnja.

o stanju i promjenama u tim logorima. Kažnjenički logori su pod komandom Korpusne Vojne Oblasti i suda. U njima je bilo za vrijeme mog boravka u Slavoniji oko 1.000 ljudi, od kojih su neki u međuvremenu, na osnovu naredjenja G.Š.H. pušteni, odnosno uvršteni u jedinice.

Logori za internaciju su pod rukovodstvom II. sekcije O.Z.N.-e. U tim logorima bilo je oko 300 interniranih.

/.../

Izvornik, strojopis

HDA, Zagreb, 1491, 2.25.

9.

1945., siječanj 10.

Ovlaštenje general-majora Ivana Rukavine zapovjednika Vojne uprave za Banat, Bačku i Baranju NOVJ potpukovniku Đuri Kladarinu, da može u Vojvodini prema svojem nahodanju pregledavati logore za Nijemce/ folksdojčere, kao i mjesta iz kojih njemačko stanovništvo nije iseljeno ili internirano, te pojedine osobe uhićivati odnosno postupati prema svojim procjenama

VOJNA UPRAVA
ZA BANAT, BAČKU I BARANJU
Narodno oslobodilačka vojska Jugoslavije
Br. 129
10 januara 1945 g.¹¹

O V L A Š Ć E N J E

Ovim ovlašćujem druga *p. pukovnika Kladarin Đuru*¹² da može na terenu Vojvodine precdati sle \o%oxe Nemaca i Nemica, mesta sa evakuisanim nemačkim stanovništvom kao i mesta \z kojih nemačko stanovništvo nije evaku'isano, nada\je da po

¹¹ Pečat, ćirilica.

¹² Rukopis, ćirilica.

svome nahodjenju može pojedina lica hapsiti i sobom odvesti odn. uopšte prema svome nahodjenju raditi.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Komandant
General-major:
I. R.¹³ (v.r.I)

Izdato drugovima:

Potpukovniku Kladarin Djuri, Spasić Branku, Funarić Stjepanu i 6 blanko ovlaštenja.

Izvornik, strojopis

AV, Sremski Karlovci, 170 - 129/945

N. Radović, D. Sindelić-Ibrajter, V. Weiss, Dunavske Švabice, II, Sremski Karlovci, 2001., str. 265.

10.

1945., siječanj 17.

Izvjješće Drage Desputa, člana Sudskog odsjeka Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske upućeno Centralnom komitetu KPH o radu vojnih sudova i obračunu s “narodnim neprijateljima” u Dalmaciji

IZVJEŠTAJ

Polovicom studenog mjeseca upućen sam u Dalmaciju sa zadatkom da obidjem vojne sudove na sektoru VIII, da pregledam njihov rad i da im u radu pomognem.

Za vrijeme mog boravka u Dalmaciji zapazio sam stanovitu nepravilnosti od kojih iznosim najglavnije.

Povjerenik OZN-e za kninski sektor drug Ilija¹⁴ izjavio mi je, da su oni dobili direktivu, da prilikom oslobađanja uhapsu što više ljudi Jedan dio od tih, koji ispunjavaju potrebne uslove, likvidiraju, a ostali dio puste na slobodu. - U duhu te direktive od Dubrovnika - Knina pa do Zadra likvidiran je stanovit broj ljudi. Od likvidiranih jedan su dio domaći ljudi, a jedan dio zarobljenici naši državljani, koji su bili u zarobljeničkim

¹³ Ivan Rukavina.

¹⁴ Grubić, organizacioni sekretar OK KPH Knin.

logorima. Za jedan dio od likvidiranih zatraženo je od naših vojnih sudova da se izrade presude u svrhu objavljivanja, što je i učinjeno.

Kod sprovođenja navedene direktive sa strane drugova, koji su je sprovodili, učinjeno je krupnih pogrešaka.

Prvo, sve je radjeno vrlo nekonspirativno. Tako su na primjer iz zatvora i zarobljeničkog logora u Splitu odvođeni zatvorenici i zarobljenici u kamionima u grupama različitog broja sa izjavom, da idu u vojsku. Razumije se, daje to bilo vrlo providno i neuvjerljivo, jer nitko ne može vjerovati da će se zatvorenici i zarobljenici ravno iz zatvora ili zarobljeničkog logora voziti u kamionima u jednice, dok naši borci idu pješice, a s druge strane, kad su porodice likvidiranih počele obilaziti naše jedinice tražeći svoje članove i razumje se nisu ih mogli pronaći, brzo im je postalo jasno što se je s njima desilo. Vrativši se svojim kućama, razumije se da o tome nisu šutile, nego na veliko pripovjedale.

Drugo, kod sprovođenja te mjere upotrebljavani su ljudi nedovoljno ozbiljni, što dovoljno dokazuje priloženi prilog komandanta zarobljeničkog logora u Splitu druga Milate¹⁵, u kojem je iznio uz službeni pečat logora i svoj potpis tačan broj lica, koji su iz logora odvedeni i jačinu pojedinih grupa, uz usmeni komentar, da su ta lica odvedena u podrum neke zgrade gdje su postreljana.¹⁶

Treće, sama justifikacija likvidiranih vršena je bez potrebne opreznosti na vrlo nezgodan način, što kao primjer navodimo slučaj, gdje je jedna grupa iz Drniša strijeljana i bačena u jame a da svi iz te grupe nisu bili ni do kraja ubijeni tako, da su iz jame vikali - majku vam vašu ubijte me do kraja!¹⁷ /To mi je pripovjedao komandant kninskog područja i predsjednik vojnog suda VIII korpusa/: - ili slučaj u Dubrovniku gdje seje justifikacija vršila ne strijeljanjem već su se takva lica klala. To je u Dubrovniku radila jedinica narodne obrane, a ja sam za to saznao od komandira čete narodne obrane.

Četvrto, kod sprovođenja te mjere drugovi koji su je sprovodili bili su vrlo površni. Kao primjer navodimo slučaj koji seje desio u Dubrovniku, gdje je u oglasu osuđenih na smrt bio naveden i jedan gradjanin Dubrovnika, koji se je u tom momentu nalazio na slobodi i u oglasu među strijeljanima čitao svoje ime i prezime; - ili slučaj u Splitu gdje se još i danas nalazi u sudskom zatvoru jedan gradjanin Splita, koji je bio određen za strijeljanje i neposredno prije odvođenja na strijeljanje nekim slučajem dospio je u sudski zatvor. Kod OZN-e je zaveden u popisu likvidiranih.

Peto, među likvidiranima bez suda nalaze se i takovi, koji bi, da imaju deset života deset puta bili osuđeni na smrt. To su ljudi, koji su svojim radom počinili toliko zla tamošnjem narodu, organizatori četničkih i ustaških banda, te bi se, njihovim izvodenjem na javno sudjenje, dala ne samo izvjesna zadovoljština tamošnjem narodu, već bi se i postigao veliki politički uspjeh, jer su to klasični primjeri preko kojih bi se sjajno moglo raskrinkati i ustaštvo i četništvo, kao i djelovanje okupatora.

¹⁵ Ante Kilaf.

¹⁶ Usp. prilog br. 5.

¹⁷ O ubijanju zarobljenih vojnika i civila iz Drniša u jamama kod Ervenika, usp. M. Rami jak. Krvavi ulazak partizana u drniški kraj, Politički zatvorenik, god. XIII, br. 135,138 i 139, Zagreb, 2003.

Osim toga među likvidiranim ima i takovih, koji se nikako nisu smjeli likvidirati unutar četiri zida. Njih je trebalo najprije raskrinkati među narodom, izvesti na javno sudjenje i onda suditi. Kao primjer navodim slučaj sa 20 popova u Dubrovniku.

Šesto, već sam napred naveo, daje za jedan dio od likvidiranih zatraženo od naših sudskih organa, da se izradi presuda isključivo u svrhu javnog objavljivanja. Naši sudski organi u velikoj su većini tek od novijeg vremena u našem pokretu. Politički su neizgrađeni, s našim pokretom i borbom nesaživljeni, malogradjani. Saznavši za takav postupak OZN-e oni su, razumije se, primili to s negodovanjem i o tome, možda ne u zloj namjeri, pripovjedali drugima. Kako je to daleko otišlo, koliko pogrešno i sa kakvim nerazumjevanjem je to shvaćeno sa strane naših organa najbolje ilustrira slučaj sekretara našeg vojnog suda vijeća kod komande šibenskog područja, koji je učinio čak slijedeću "uredovnu zabilješku":

- "Prema zahtjevu Opunomoćstva OZN-e šibenskog područja, ovaj Sud je naknadno sastavio presudu, radi javnog oglašavanja iste u Šibeniku..... Ovakav postupak je kao izniman bio, prema saopćenjima dobivenim od opunomoćstva OZN-e u Šibeniku, dirigiran od viših faktora i odobren od nadležnih političkih funkcionera".¹⁸

Sedmo, od OZN-e je zatraženo, a po našim organima tako izradjene presude u svrhu objavljivanja nisu od drugova iz OZN-e pregledane, te se je i u tom pravcu griješilo. Kao primjer navodim presudu Oliver Mate, koji je osuđen na smrt strijeljanjem, a u dispozitivu presude navedeno je, da se isti osuđeni na smrt među ostalima i za to "što je osorno nastupao prema predstavnicima narodno oslobodilačkog pokreta, kad bi od njega zatražili ekonomsku pripomoć i premda imućan nije im htio dati bilo kakovu pomoć".

Osmo, prilog br. 4 govori sam po sebi dovoljno. Da li se smije po džepu nositi takove zabilješke do kojih može i nepozvan doći? Sigurno ne bi bilo od koristi našem pokretu kad bi u neprijateljskoj štampi izašla fotografija ovakvog dokumenta.

Ima još dosta ovakvih primjera, a koliko ih ima koji meni nisu poznati!

Razumje se, daje uslijed takvog sprovođenja navedene direktive šira javnost za to brzo saznala, te se osjeća, daje to primila sa negodovanjem i da u narodu vlada osjećaj pravne nesigurnosti. Kao primjer za to navodim izjavu jednog građanina Knina, koji je, kad mu je predsjednik suda izjavio, u vezi s jednim hapšenikom, koji se nalazi kod OZN-e, da će biti izveden pred sud, i ako se uspostavi daje kriv bit će kažnjen, a ako se ustanovi da nije kriv, bit će oslobođen, izjavio "ostavi to, njega će noć progutati prije nego što dodje do suda". Delikatnost situacije u kninskoj krajini u vezi sa četništvom pokazuje pravi značaj istaknutog primjera.

Saveznoga napred navedenim htio bi reći još i ovo. Koliki je broj likvidiranih nije poznato. Ali on po mom mišljenju nije prevelik, što više on je na nekim sektorima mnogo premalen. Pogledajmo samo Dubrovnik. Tamo je likvidirano svega oko 100 ljudi. To je premalen broj za Dubrovnik i okolicu u kojem su za ovo čitavo vrijeme carevali i ustaše i četnici, Talijani i Nijemci, a ogromna većina Dubrovčana s njima seje povezala. Osim toga u samom Dubrovniku radjale su se ideje i izgradjivali planovi vršenog nasilja nad čitavom Južnom Dalmacijom. Petokolonaštvo i špijunaža bilo je u punom cvatu.

¹⁸ Usp. prilog br. 1 i 2.

Mišljenja sam daje uzrok tako malog broja likvidiranih baš u načinu sprovođenja date direktive¹⁹, jer je uslijed toga javnost za istu vrlo brzo saznala, te se je osjetila reakcija javnog mišljenja. Naši drugovi su pred tim i takovim "javnim mišljenjem" zastali i prešli u drugi ekstrem, u drugu pogrešku u pretjeranu blagost. Kao primjer navodim slučaj velikog župana dubrovačkog²⁰, koji je izveden pred sud i kažnjen jedva jedvice sa dvije godine prisilnog rada, dok je dubrovačka OZN-a predlagala oslobadajuću presudu: - ili slučaj u Kninu gdje se članovi četničkog oblasnog odbora i četničkog ratnog vijeća šeću slobodno po kninskoj krajini, a samo u Kosovskom polju postoji groblja stotine i hiljada srpskih žrtava i nasilja kojeg su počinili četnici.

Događaji koji su se desili poslije nove direktive organima odsjeka za zaštitu naroda

Pod kraj studenoga mjeseca prošle godine organima odsjeka za zaštitu naroda izdata je nova direktiva po kojoj oni više nemaju ovlaštenje da vrše likvidaciju bez suda, osim naročitih izuzetaka. Usprkos toga na nekim sektorima organi OZN-e nisu se te direktive pridržavali. Navodim slučaj u Sinju, gdje je tamošnja OZN-a u momentu svog rasformiranja likvidirala, koliko je poznato, 6 ljudi iz Sinja i okolice²¹, a da za to nije postojao nikakav razlog; - ili slučaj u Kninu gdje je tamošnja OZN-a iza dobivene nove direktive likvidirala najprije 13, a poslije 1 osobu, sve iz Knina i okolice Knina, a htjela je likvidirati i još 17 zarobljenika naših državljana, koji su u većini služili u "tigar" diviziji, a da ih prije toga nisu uopće salušali pa ni ispitali najosnovnije podatke. Među tih 17 bilo je i takovih, koji su svega pet dana bili u navedenoj diviziji i nisu još uopće bili raspoređeni. Na moj zahtjev ta je grupa predana sudu i u roku od jednog dana svi su bili ukratko saslušani i, izvedeni pred sud i u sporazumu s OZN-om svega trojica su osudjeni na smrt; jedan je upućen u zarobljenički logor, jer je bio Nijemac; za jednog će se istraga nastaviti, jer je isti iz Vrlike koja je svega 20-30 km. udaljena od Knina, a isti je tamo kroz čitavo vrijeme kao ustaša djelovao, a ostali su osudjeni na različitu vremensku kaznu i upućeni u jednicu. U Zadru se je OZN-a pridržavala prakse likvidacije bez suda sve do pre 10-15 dana uz izjavu, da nema povjerenja da bi takove sud osudio na smrt. U Biokovskom području je također OZN-a likvidirala oko 20-25 osoba nakon primitka nove direktive, a bez ikakvih posebnih razloga.

¹⁹ U okružnici Oblasnog komiteta KPH za Dalmaciju upućenoj okružnim i divizijskim komitetima 8. rujna 1944. u kojoj se Hrvatska seljačka stranka imenuje glavnim neprijateljem, direktiva je sljedeća: "Gledanje na likvidaciju kao na sredstvo za političko razbijanje takovih elemenata i njihovog utjecaja na mase ne smijemo se zavaravati da se sa fizičkim likvidacijama reakcionarnih HSS-ovaca - kao takovih - može iste likvidirati i politički. Naprotiv, ako je netko neprijatelj samo naše Partije, to nije dovoljan razlog za likvidaciju. To može dati suprotne rezultate. Ukoliko pak dolazi do likvidacije takovih elemenata, treba ih okarakterisati kao suradnike okupatora, ustaša i njihovih pomagača." Usp. HDA, Zagreb, 1220, 297/795.

OZN-a za Dubrovnik napravila je popis potencijalnih "narodnih neprijatelja". Popis sadrži oko 500 imena. Usp. HDA, Zagreb, 1561/1,8/992a.

²⁰ Ante Buć, u ponovljenom procesu u Zagrebu, Vojni sud komande grada Zagreba osudio gaje na smrt strijeljanjem 26. kolovoza 1945. Strijeljanje 10. studenoga 1945.

²¹ Među likvidiranimi bila su i četiri katolička svećenika: prof. dr. Josip Olujić, fra Vlado Pavlov, fra Ante Cvitanović i fra Ante Romac. Usp. P. Bezina, Franjevci provincije Presvetoga Otkupitelja žrtve rata 1942.-1948., Split, 1995., str. 99.-113., 121.-125.

Nadalje na našoj konferenciji svih predsjednika sudskih vijeća i sudskih organa izvjestio me je istražitelj vijeća kod biokovskog područja da tamošnji opunomoćenik OZN-e sadistički muči ljude, a onda traži od suda da se isti moraju osuditi bez obzira da li im se krivnja ustanovi ili ne, jer bi bilo vrlo nezgodno da ih se pusti na slobodu nakon što su tako istučeni. Kao primjer naveo mi je slučaj dviju žena, seljakinja, koje je isti organ OZN-e najprije strahovito istukao, a onda im nije dao vode za piti tako, da su bile prisiljene piti svoju vlastitu mokraću; - ili slučaj iz splitskog područja, odnosno sudskog vijeća u čiji su zatvor dopraćene dvije žene iz komande mjesta Kaštela gdje su bile zlostavljane - palili su im noge itd. - a za koje se u toku postupka ustanovilo, da nisu gotovo ništa krive i trebaće ih osloboditi.

Osim toga ima slučajeva da imovina nekih lica, koja su u prvim danim uhapšena razgrabljena i raznijeta, a od suda se traži da iz tih razloga ti moraju svakako biti kažnjeni. Kao primjer navodim slučaj Vragolova iz Cavtata kraj Dubrovnika, koji je u prvim danima uhapšen kao pristaša četnika i četnički pomagač, a koji bi uslijed amnestije trebao biti pušten na slobodu. Ili slučaj sa 74 godine starim svećenikom don Antom Dragoševićem iz Omiša kome su takodjer sve stvari razvučene, a iz razloga, što se u toku postupka nije moglo ustanoviti neko teže djelo, a iz političkih razloga trebalo je donijeti ili uslovnu kaznu ili oslobadajuću presudu. U jednom i u drugom slučaju zahtjev da se isti moraju kazniti iz napred navedenog razloga dat je sa strane članova kotarskog komiteta, koji su se nastanili u njihovim kućama.

Nekoliko slučajeva bezakonja počinjenih sa strane pripadnika NOV i NOP

1.- Kistanje, kotar Šibenik. Opunomoćenik OZN-e XIX divizije kad je divizija odlazila iz Kistanja predao je komandi mjesta Kistanje jednog uhapšenog karabinjera, time da se isti preda sudu i da se izvede na javno sudjenje u tom mjestu, jer je u tom kraju uhvaćeni karabinjer počinio strahovita zvjerstva nad tamošnjim narodom i bio strah i trepet tamošnjeg stanovništva. U komandi mjesta je taj karabinjer tako tučen da su ga na kraju morali i ubiti. Kod toga sudjelovali su čak i neki članovi tamošnjih narodnih vlasti. Komanda mjesta nije o tome ni prije, a ni poslije nikoga izvjestila.

2.- Pod kraj XI mjeseca praćenje u sudski zatvor u Zadar po straži jedan uhapšenik i na putu, na cesti Obrovac-Zadar ubio gaje s kundakom puške jedan partizan koji je onuda prolazio.

3.- U Benkocima je krajem prošlog mjeseca jedne noći pozvan iz svoje kuće neki čovjek, navodno neprijatelj našeg pokreta, po dvojici partizana i kad je isti izišao iz kuće oni su ga ubili iz šmajsera i pobjegli. Nije ustanovljeno koji su to partizani bili.

O načinu sprovođenja konfiskacije i o odnosu NOO-a prema
sudu po pitanju podataka ili informacija za sudske zatvorenike.

Na cijelom sektoru Dalmacije u prvo vrijeme nakon oslobođenja konfiskacija je bila sprovadjana sasama protivno nego što to uputstva o konfiskaciji traže. Prvo, konfiskacija je vršena u velikom broju slučajeva licima kao ratnim zločincima i narodnim

neprijateljima, a da nije za to bila donesena sudska presuda, odluka ili rješenje što uputstva o konfiskaciji izričito navode. Drugo, konfiskacija je vršena, na takav način, da je na neposrednu okolicu nužno morala ostaviti dojam daje po srijedi pljačka, a ne jedna vrsta kazne. Kao primjer navodim slučaj u Dubrovniku, gdje se prilikom konfiskacije oduzimalo i dječja kolica.

U traženju podataka za zatvorenike naši organi nailaze na velike poteškoće. Ne samo što se na podatke treba dugo čekati, što su oni apstraktni /četnici, ustaše, tukao rodoljube i td./, nego su zapaženi i slučajevi otvorene sabotaze. Navodim primjer iz općine Vrlika. Istražitelj sudskog vijeća u Sinju zatražio je od općine Vrlika podatke za jednog okrivljenika. Općina Vrlika sa službenim pečatom i potpisom predsjednika i tajnika daje za taj konkretni slučaj slijedeće podatke: “čovjek za kojeg tražite podatke i koji se nalazi u vašem zatvoru je pošten i dobar drug. Nikad nije pripadao nijednoj neprijateljskoj grupaciji niti je primio bilo talijansku bilo četničku pušku”; - Sam zatvorenik izjavljuje: “Po dolasku Talijana stupio sam u seosku miliciju i primio pušku od Talijana. Kad je Italija kapitulirala stupio sam u četnike i bio sam su tim i tim akcijama”.

Na kraju još nekoliko riječi u vezi s upućivanjem kažnjenika u jedinice. Koliko sam imao prilike čuti od strane jednog dijela naših pristaša ta je mjera primita sa nezadovoljstvom. Za ilustraciju navodim slučaj Šime Berača, koji je po vijeću vojnog suda kod šibenskog područja osuđen na prisilni rad i upućen u jedinicu. Prije odlaska u jedinicu pušten je kući da si uzme stvari. Kad je došao kući narod ga je linčovao. To se je desilo u Skaradinu. Dok obratno u jedinicama ovako upućeni kažnjenici primiti su dobro i borci se prema njima odnose već prema tome kako se koji pokaže u borbi. Narod odnosno naši pristaše prigovaraju i postupku prema takovima u jedinicama, jer se isti uzimaju nakon kratkog vremena u kancelarije, a ima i slučajeva da ih se pušta na dopust. Navodim kao primjer slučaj sa Lučićem iz Benkovca, koji je bio osuđen na 7 godina prisilnog rada i upućen u XX diviziju, nakon kratkog vremena došao je u kancelariju, a za božić pušten je kući na dopust.

Na završetku navodim izjavu opunomoćenika OZN-e XIX divizije, koji mi je kazao da mu opunomoćenik OZN-e zadarskog područja šalje u jedinicu ljude s napomenom da ih se u jedinici na zgodan način likvidira, jer daje nemoguće izvesti ih pred narodni sud pošto ga sud ne bi osudio na smrt.

U koliko u iznesenom ima kakvih nejasnoća mogu po potrebi usmeno razjasniti.

Drago Desput [v.r.]

- Prilozi: br. 1. Uredovna zabilješka Sud br. 48/44,
“ 2. Uredovna zabilješka Sud br. 50/44,
“ 3. Presuda br. 48/44,
“ 4. Slučaj sedamnajstorice koje je OZN-a Knin htjela likvidirati.
“ 5. Izdato po komandantu logora Gripe Split druga Milate,
“ 6. Izvještaj sudskih organa u vezi odnosa sa OZN-om, pripremiti za konferenciju
“ 7. Oglasi izradjeni po OZN-i u Dubrovniku u vezi sa likvidiranjem.

Br. 1.

Sud. br. 48/44

URED OVNA BIJEŠKA

Predmet proti KALEBA ANTI pk. ŠIME i OLIVARI MATI pk. ANDRIJE, trgovcima iz Tijesnog, nije se vodio pred ovim Vojnim Sudom već pred OZN-om Šibenskog Područja koja je naredila strijeljanje gornjeg krivca.

Na zamolbu Opuномоćства OZN-e pri Šibenskom Području, ovaj Sud je naknadno sastavio presudu isključivo za svrhu javnog oglašavanja iste u općini Tijesno.

Šibenik, 2-XI-1944.g.

M.P.

Sekretar:
Baranović, v.r

Predsjednik:
Belemarić, v.r.

Br. 2.

Sud. br.50/44

URED OVNA BILJEŠKA

Krivični predmet proti BARANOVIĆ BAILO NORMI i ostalim osudjenicima obuhvaćenim presudom ovog Suda od 8-XI-1944. g Sud. br. 50/44, nije se istraživao pred ovim sudom, a niti je održa javno suđenje.

Prema zahtjevu Opuномоćeništva OZN-e Šibenskog Područja, ovaj Sud je naknadno sastavio presudu, radi javnog oglašavanja iste u Šibeniku.

Ovakav postupak su opravdavale specijalne prilike u gradu Šibeniku, te je trebalo radi primjera žurno osuditi neke uhapšene, što se ne bi bilo moglo učiniti da je bio upućen redoviti sudski postupak i držano javno suđenje. Osim toga ovakav postupak je kao izniman bio, prema saopćenjima dobivenim od Opuномоćства OZN-e u Šibeniku dirigiran od viših faktora i odobren od nadležnih političkih funkcionera.

Šibenik, 8-XI-1944. g.

M.P.

Sekretar:
Baranović, v. r.

Predsjednik:
Belamarić, v.r.

P R E S U D A

u ime Naroda Jugoslavije

Vijeće Vojnog Suda Oblasti VIII. Korpusa NOVJ pri Komandi Šibenskog područja nakon suđenja održanog dneva 2 novembra 1944. protiv Kaleb Ante pk. Šime i Olivari Mati pk. Andrije, trgovca iz Tijesnoga radi krivičnog djela iz čl. 14. Uredbe o Vojnim Sudovima donijelo je slijedeću:

p r e s u d u

1. Kaleb Ante pk. Šime trgovac iz Tijesnoga.
2. Olivari Mate pk. Andrije trgovac iz Tijesnoga.

K r i v i s u :

Onaj pod 1. /Kaleb Ante/

a/ što je bio saradnik svog sina Roka Kaleba, istaknutoga gestapovca, u akcijama špijunaže okupatoru i što je kao takav skupa sa svojim sinom Rokom prouzrokovao brojna hapšenja i strijeljanja našega naroda,

b/ što je kao trgovac u Tijesnome iskorišćujući svoje dobre odnose s okupatorom izrabljivao narod i grnuo imetak, dok su drugi sinovi našega naroda ginuli u borbi protiv okupatora i

c/ što, je kao otvoreni protivnik NOP-a u svakoj prigodi isti napadao i vršio propagandu za okupatora.

Onaj pod 2. /Olivari Mate/

a/ što je radi svojih egoističnih ciljeva tijesno saradjivao s okupatorom izrablivajući narod i gomilajući svoj imetak dok je čitav drugi narod gladovao i gubio svoje živote u borbi s okupatorom,

b/ što je vršio propagandu da se narod ne odazove pozivu za stupanje u NOV-u te se ni sam nije istome odazvao,

c/ što je osorno nastupao prema predstavnicima NOP a kad bi od njega zatražili ekonomsku pomoć, te premda imućan, odbivao da dade bilo kakovu pomoć.

Gornjim djelima oba optuženika počinila su krivično djelo iz čl. 14. Uredbe o Vojnim Sudovima, te se kao takovi proglašavaju narodnim neprijateljima i temeljem čl. 16. i 17. iste Uredbe

O s u d j u j u n a:

KAZNU SMRTI STRIJELJANJEM, TE NA KONFISKACIJU NJIHOVA DIJELA POKRETNE I NEPOKRETNE IMOVINE UZ ODBITAK NUŽNOG ZA IZDRŽAVANJE OBITELJI.

Vojni Sud
Dne, 2./XI.1944.

Br. 4.

1. Čajkovac Vuletin Markov Vinkovci g. 1923 vozar pionira	Bulina strana 373. Divizija I sat
2. Jakirović Asan Sabitin Mostar g. 1920 Bulina str.	373. " "
3. Maretić Marko Antin Dubrovnik g.1921	Bulina str. 373. Divizija
4. Jerić Štipan Mijin Pod. Slatina g. 1923.	N " a a " "
5. Mikulek Mirko Nikolin Varaždin g. 1926.	a a a " "
6. Nenadić Stjepan p. Mije Imotski g. 1925. Plava divizija Bulina strana	
7. Kojundžić Božo Milin Vrlika g. 1925. VI zdrug " "	
8. Anić Mato Florijanov Virovitica g.1923.	Bulina str. 373. Divizija
9. Šimičić Mijo Stjepanom Novska g. 1923.	a a " "
10. Radošić Dragutin Stjepanom Varaždin g.1923.	a a " "
11. Dodig Mato Nikolin Visoko g. 1925.	a a " "
12. Roguš Slavko Vidojev Stolac g. 1925.	a a a "
13. Brasović Petar Tomin Karlovac g. 1922.	a " a "
14. Bjajić Božo Josin Šepurg. 1919.	a a (4) "
15. Ovcisek Stjepan Tabijanov Novi Marof g. 1924. 313. radna kompanija	ubiti

Džaja Ivan Mratovo	ispitati	Ozna
Jaković Marko Lukar	"	a
Sarić Jeka Lukar	a	a

1. Studo Askar Split	partizan za ispit	
2. Godam Pavle Rijeka	" a "	
3. Matulić Franjo Brač	" a a	
4. Horvat August slovenac iz Maribora zarobljen kod 264 Divizije		ubiti
5. Beuš Automir Čehoslo vak		

Kninsko područje
Dana 23/XII -god

Riječko dana 6/XII
3 mm -
1 m zarobljenički logor
1 nastaviti s istragom
12 na prisilni rad u jedinicu.

Br. 5.

Komandant logora Gripe
dana 4. XII-1944 god.

Na traženje vojno sudskog istražitelja kod Komande spi. područja izjavljujem daje iz ovog logora odvedeno oko 350 zarobljenika, bez dozvole istražitelja, a na traženje majora Sekulića²² i druga Ljubuškoga, koji mi je podnašao popise onih koje imam uputiti u Vojsku. Odvodili su ih u više grupa u jačini od 30-50 ljudi, a jednom prilikom 121, a drugi put 101.

Smrt fašizmu-Sloboda narodu.

M.P.

Komandant logora:
Ante Kilaf, v. r.

Br. 6.

I Z V A D A K
I Z

IZVANREDNOG IZVJEŠTAJA VOJNOG SUDA VIII KORPUSNE VOJNE
OBLASTI NOVJ
VIJEĆA PRI KOMANDI DUBROVAČKOG PODRUČJA

U prvim danima oslobođenja Dubrovnika likvidirano je oko 100 ljudi. Za oko polovinu od tih izvješeni su oglasi s potpisom "Vojni sud", što je u Dubrovniku ostavilo mučan utisak i ostavilo osjećaj pravne nesigurnosti.

Izvještaj sudskih organa u vezi sa Oznom, pripremiti za konferenciju.

²² Nikola.

I Z V A D A K

LZ

IZVANREDNOG IZVJEŠTAJA VOJNOG SUDA VIII KORPUSNE VOJNE OBLASTI NOVJ VIJEĆA PRI KOMANDI ŠIBENSKOG PODRUČJA

Jedino u slučaju smrtne kazne dvojice trgovaca iz Tijesnoga, presuda je donesena na zamolbu OZN-e, nakon što su oni bili već likvidirani, a to u svrhu da bude moglo biti objavljeno na javnom mjestu u Tijesnom.

Prema uputama koje je OZN-a šibenskog područja dobila od viših političkih funkcionera, trebalo je u Šibeniku sa prvom grupom uhapšenika žurno postupati i presudu odmah donijeti zbog primjera građanstvu. Kako se radi o licima, čija je krivica bila notorna, to je ovaj sud na zamolbu OZN-e, koja je već prije toga bila izvršila justifikacije, naknadno donio presudu uglavnom najviše radi objavljivanja iste javnosti.

Sukoba s OZN-om nije bilo, ali to većinom s razloga što se je OZN-i popuštalo i ustupalo sve one uhapšene i krivične predmete koje je ona zatražila.

Izveštaj o 29-torici strijeljanih zadrana

Dana 8. XI t. g. doputovao sam iz Benkovca službeno u Zadar i sastao se sa šefom OZN-e za oblast VIII korpusa, drugom majorom Ninom Sekulić. On mi je rekao da će strijeljati jednu grupu zadrana i da će izdati oglas za javnost sa potpisom vijeća ovoga suda. Govorio mi je o formi kakav treba da bude oglas. Kada sam ja na to primijetio da se to ne može učiniti bez redovnog sudskog postupka, drug Nina mi je rekao da se on u svemu sporazumio sa predsjednikom vojnog suda korpusne vojne oblasti, drugom majorom Zvonkom Oštrićem. Potom sam došao u OZN-u zadarskog područja da se informiram o događaju koji ima da uslijedi. Tu mi je bila predložena i šema javnog oglasa, ali bez naznake imena i broja koji će se strijeljati. Vidjevši da oglas odgovara običnoj formi izvodka iz sudskih presuda, rekao sam da ja nemam ništa protiv toga da se to tako izvrši kada je već odobreno od strane predsjednika vojnog suda, smatrajući da se u ovom slučaju radi o jednom kratkom sudskom postupku koji je uvjetovan specijalnim prilikama. Radi toga sam postavio uvjet daje potrebno da se cijela stvar provede kroz sudski protokol, t.j. da se sastavi formalna optužnica i presuda koja će biti poslata vojnom sudu na uvid a potom sačuvana u sudskom arhivu. Kao uvjet postavio sam i to da se vijeće mora sastati i informira o cijelom slučaju pa i ako neće možda biti prisutni okrivljenici, i da donesu svoju usmenu odluku a poslije da će to potvrditi i svojim potpisom kada se napiše presuda. Ovom su mi prilikom drugovi naglasili da je stvar hitna i da će se obaviti iste noći ili druge. To je bilo 8-XI u večer. O svemu ovome obavijestio sam druga komandanta zadarskog područja i napomenuo mu da za prvog člana vijeća uzme druga majora Širnu Ivasa, komandanta komande mjesta Zadar, a za drugog člana jednog borca. Sutradan otputovao sam u Benkovac službeno da produžim sa istragama i započnem sa sudjenjem jednoj grupi okrivljenika. Kada

sam se 13 novembra vratio iz Benkovca u Zadar našao sam javni oglas o strijeljanjima, dobio od OZN-e formalnu prijavu i svemu dao redovnu sudsku formu sa potpisima članova vijeća i pohranio u sudski arhiv. Presudu i ostale spise sam dostavio Vojnom sudu Korpusne vojne oblasti na uvid.

Zadar, 7-XI/44

Istražitelj, poručnik
Potpis nečitljiv

Predsjedatelj
komandant, kapetan
Mirko Obrić

N. Radan 8 Kuzmanić 9
Molnar 12
Šolić 12-6
Duplančić 12-6
Spadoni 9
Luetić 30
Katić 9
Kunčić Ante Sinj

I Z V A D A K

I Z

IZVANREDNOG IZVJEŠTAJA VOJNOG SUDA VIII KORPUSNE VOJNE OBLASTI NOVJ

VIJEĆA PRI KOMANDI SREDNJE DALMATINSKOG OTOČKOG PODRUČJA

U radu našeg suda pojavio se početkom o. g. i jedan novi momenat, a to je primanje zatvorenika iz Italije, gdje su još od oktobra prošle godine počele da djeluju naše vlasti. Taj momenat je važan obzirom na specijalne prilike koje su na ovom području vladale, kao veza s inostranstvom i uspostavljanje širih odnosa s inostranstvom i saveznicima. Uhapšenici sprovedeni su na Vis ne samo zbog djela koja su počinili od prije kao ustaše, četnici i razni špijuni, već su djelovali protiv NOP u inostranstvu. Vlasti u Italiji nisu imale posebnih ovlaštenja od hapšenja tih lica, a niti su u Italiji imali kakvo pravo eksteritorijalnosti, već je sve bilo, zasnovano na dobrim savezničkim odnosima.

-oOo-

Trebalo je duže vremena dok smo bar donekle sredili naše odnose s OZN-om u Italiji, a ti nesporazumi poticali su uglavnom iz tri razloga:

- 1/ Nedovoljno poznavanje rada i organizacije našeg suda i prilika pod kojim radi,
- 2./ Odnosi koji trebaju da budu između OZN-e i suda i
- 3./ Neuredjeno pitanje OZN-e u Italiji i Visu s onom u Italiji.

OZN-a je nama, odnosno Komandi područja, slala sve zatvorenike i Komanda, kao, i Štab mornarice predavali su ih našem sudu. Uhapšenici u dosta slučajeva nijesu bili saslušani u Italiji, podaci su bili manjkavi. Redovno je u popratnom pismu bilo sadržano mišljenje OZN-e kakva odluka treba o zatvorenicima da se donese i tražili su da se

to izvrši. Sud je ispitivao čitavu stvar i prema ishodu istrage donosio odluke. Raznim dopisima pokazivali smo OZN-i Italije na njihove nedostatke, ukazujući im ujedno i rad našeg suda i način na koji on donosi odluke. U početku nismo naišli na dovoljno razumijevanje. Dapače kad smo u jednoj stvari tražili nove podatke odgovoreno nam je da imamo da donosimo odluke prema podacima i mišljenju koje su nam dostavljeni i da stvar dalje ne istražujemo. Bez obzira na to, mi smo odluku doni jeli samostalno, a njima smo objasnili kada i ko bi mogao da izvršava ono što su oni tražili. Ujedno smo tražili razjašnjenje od Oblasnog Vojnog suda. Kasnije su se uvjerali daje naš stav bio ispravan, te su mnogo bolje radili i odnos prema sudu se popravio. Posao oko zatvorenika iz Italije bio je dosta težak, jer su oni djelovali pod sasvim novim prilikama, različitim od onih koji su bile u našoj zemlji.

I Z V A D A K

I Z

IZVANREDNOG IZVJEŠTAJA VOJNOG SUDA VIII KORPUSNE VOJNE OBLASTI NOVJ VIJEĆA PRI KOMANDI CETINSKOG PODRUČJA

Komanda mjesta Omiš javili mi je u augustu daje u prisustvu druga Venka, zamjenika komandanta, druga Dumičića, politkomesara i Marčić Ante, sekretara Kotarskog komiteta K. P. H. Omiš i drug "Bugo" obav. povj. kotara, streljan Sardelić Joso Stipanov radi špijunaže i održavanja veza sa neprijateljem, a streljanje je izvršeno 3. VIII.

To je dakle učinjeno premda sam dana 7. VII. lično dao drugu Dumičiću uredbu i protumačio mu je prigodom njegovog dolaska u Komandu cetinskog područja.

Štab mosorskog partizanskog odreda streljao je 2 milicionera, a kad sam ih upozorio, odgovorili su da od Štaba srednjo dalmatinske grupe odreda nisu upoznati s Uredbom od svibnja o. g., te da su streljanje izvršili prema postojećoj staroj uredbi o vojnim sudovima, a da ubuduće takove nepravilnosti neće napraviti.

EKSPERTNI IZVJEŠTAJ O RADU PODNESEN VOJNOM SUDU VIII KORPUSNE VOJNE OBLASTI OD PODRUČNOG VIJEĆA OD KOMANDE KNINSKOG PODRUČJA NA KONFERENCIJI OD 10-XII-1944. GODINE U SPLITU ODNOSEĆI SE NA ODNOS OVOG PODRUČNOG VIJEĆA PREMA OZNI.

Narodna vlast i OZNA su naše oko. One motre političku situaciju i političko kretanje. Njima je poznato narodno mišljenje, one trebaju da nas upoznaju sa time na način da one zadržavaju značaj Narodne vlasti, ali tako da nam ne krnje naš sudački autoritet, niti da nas prisiljavaju da ga sami kršimo.

Najvažnija je svrha Narodnog suda da sadrži sklad između narodne volje i formalne strane sudjenja, tako da ćemo najbolje biti na liniji Narodne Oslobođilačke borbe. Pogoditi pravu mjeru, znači ispravno suditi, a tu OZNA i Narodna vlast kod naše dobre volje mogu mnogo da pomognu i da doprinesu.

Nije shodno kada OZNA Područnom Vijeću, kao stoje bio slučaj onome Kninskog Područja podnese prijavu sa točno određenim kaznama, koje treba da izreče sud na osumnjičenicima, a koje je OZNA na taj način već samom prijavom osudila. Konkretna prijava OZNE Ad br. 121/44 upisnika ovog suda.

Mislimo da nijesu umjesna ni mrgodjenja ni držanja da sud omalovažava mišljenja OZNE, ako drugčije presudi nego što je OZNA predložila.

Narodni sud treba da drži visoko svoj ugled i autoritet. On to ne negira nijednoj Narodnoj vlasti, a najmanje OZNI. Ali sve ima svoje granice!

Ili drugi slučaj Ad br. 150/44 upisnika ovog vojnog vijeća.

Ili Ad br. 151/44 upisnika ovog vijeća.

Slučaj trgovca Mate Čupića.

Pokušaj upotrebe i to na način da u logor ovog Vijeća postave svoje uhapšenike.

Najnoviji slučaj Barić Bogdan i družina.

Naša je volja za rad velika i želja da budemo i ako u pozadini pravi borci Narodno Oslobodilačke Vojske.

Svijeno držimo uvijek na umu da bi sudovanje moglo biti opasno ubojno oružje u rukama neprijatelja.

Spremni smo na bratsku suradnju sa svim narodnim vlastima i iskreno pristupamo njim, ali zadržavajući visoko značenje i važnost Narodnog suda.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Br. 7.

VOJNI SUD
dubrovačkog područja
Br. Službeno

X20

Ozna

OG LAS

Vojni sud dubrovačkog Područja na svojim zasjedanjima dana 14 i 15 studenoga o.g. donio je, na temelju čl. 13 i 14 Uredbe o Vojnim sudovima od maja o.g. i temeljem čl. 16 i 17 iste Uredbe presude sa kojima je dolje navedene proglasio ratnim zločincima i narodnim neprijateljima, te ih

o s u d i o

NA SMRT STRIJELJANJEM, GUBITKOM GRAĐANSKIH ČASTI I KONFISKACIJOM IMOVINE

Bilobrk Jakova,
Zajer Marinka Markova, učitelja u Hodilju,

Bačić don Ante, župnik u Veloj Luci,
Šihter Rikarda Karlova, zubar u Janjini
Egekher Franu pok. Jose, brijača u Stonu,
Šustić Marijana pok. Ilije, žandara u Stonu,
Basica Jovu pok. Joze, težaka iz Babinopolja,

zato što su, u vremenu od 1941 godine pa sve do oslobođenja Dubrovnika djelovali u protunarodnom duhu, služeći okupatora, kao aktivni ustaše, propagatori i špijuni i tim svojim djelovanjem teško se ogriješili o interese Narodno Oslobodilačkog pokreta i Narodno Oslobodilačke Borbe.

Ova je presuda izvršena.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu

19. XI. 1944

VOJNISUD

Ovu presudu je izradila i oglasila OZN-a.

Sa strane građanstva bilo je prigovora radi apstraktnosti.

VOJNI SUD
dubrovačkog područja
Br. Službeno

Ozna

OC. LA S

Vojni sud dubrovačkog Područja na svojim zasjedanjima dana 14 i 15 studenoga o.g. donio je, na temelju čl. 13 i 14 Uredbe o vojnim sudovima od maja o.g. i temeljem čl. 16 i 17 iste Uredbe presude sa kojima je dolje navedene proglasio ratnim zločincima i narodnim neprijateljima, te ih

o s u d i o

NA SMRT STRIJELJANJEM, GUBITKOM GRAĐANSKIH ČASTI I
KONFISKACIJOM IMOVINE

Šeparović Antu sina Anina, gostioničara iz Korčule,
Šarić Nedjeljka pok. Mate, poreskog činovnika iz Trstenika,
Milošević Maksu Božidarova, profesora iz Kotora,
Krečak don Gjuru pok. Miha iz Dubrovnika,
Nikić Iva Nikolina, priv. činovnika iz Dubrovnika
Žiška Franu, pomorskog kapetana iz Dubrovnika,

Matić Juru pok. Bože, poštara iz Točionika, Tomašić Tomu, svećenika iz Dubrovnika, Kusić Ivana Baldova, žandara iz Orašca, Kordić Ivana Antunova, trgovca iz Gruža, Baća Nikolu, Lukina, učitelja iz Dubrovnika, Mordžin Miška pok. Miha, šofera iz Dubrovnika.

zato što su, u vremenu od 1941 godine pa sve do oslobođenja Dubrovnika djelovali u protunarodnom duhu, služeći okupatora, kao aktivni ustaše, propagatori i špijuni i tim svojim djelovanjem teško se ogriješili o interese Narodno Oslobodilačkog pokreta i Narodno Oslobodilačke Borbe.

Ova je presuda izvršena.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu

19. XI. 1944

VOJNISUD

Isto kao prva.

*Ovjereni prijepis, strojopis
HDA, Zagreb, 1220, 42/2842*

ODSJEK ZA OBLASU VILKOPOLSKA
ODJELA ZAŠTITE NARODA
35
DANA: 23. 7. 1945. g.

Ubrisi u izvještaj i zaveštaj
E. C. 115/45-35
3. 7. 1945

182

III. ODJSKEU ODJELA ZAŠTITE NARODA
- za Hrvatsku -

U sporazumu sa drugom Batom članom Vašega Odsjeka upućujemo Vam pregled kao i imena lica likvidiranih u razmaku od 15. IX. 1944. do 15. I. 1945. Ista su lica likvidirana pre mog dolaska za šefa ove sekcije i skoro sve likvidacije su izvršene bez zapisnika, o čemu će Lazo usmeno referirati.

Smrt fašističkog nepoda narodu!

Sefer
J. K.

U

1945., siječanj 25.

Odsjek OZN-e za oblast VI. korpusa upućuje III. odsjeku OZN-e za Hrvatsku popise domobranskih časnika i ostalih, koje su likvidirali pripadnici OZN-e te postrojbi VI. korpusa NOV i PO Jugoslavije u razdoblju od 15. rujna 1944. do 1. siječnja 1945.²³

ODSJEK ZA OBLAST VI. KORPUSA

ODJELA ZAŠTITE NARODA

Br. 25

dana 25.1. 1945.g.

III. ODSJEKU ODJELA ZAŠTITE NARODA
- za Hrvatsku -

U sporazumu sa drugom Batom članom Vašeg Odsjeka upućujemo Vam pregled kao i imena lica likvidiranih u razmaku od 15. IX. 1944. do 1.1. 1945. Ista su lica likvidirana pre mog dolaska za šefa ove sekcije i skoro sve likvidacije su izvršenje bez zapisnika, o čemu će Lazo usmeno referisati.

Smrt fašizmu - sloboda narodu !

Šef:

Ivan Mišković | v.r.]

M.P.²⁴

²³ Dokumentu je priložena naknadna popratna:

ZABIUEŠKA

/.../

Napomena:

Dokumentacija je pronađena među ostalom dokumentacijom na kojoj je radila Radna grupa, tako da do sada nije bila evidentirana u Grupi 30 - Rad službe sigurnosti.

Zbog svoje delikatnosti, predlažem da se ista dokumentacija ODMAH UNIŠTI, zbog opće poznatih razloga.

Zagreb, 03. 03. 1986. godine

Vladimir Pećnik

Dana 04. 03. 1986. godine, vraćena su pismena po načelniku V. odjela drugarice Koviljke Sijan, da se odlože u fond Historijske građe SDS RSUP SR Hrvatske - Rad službe DS, a prema odluci pomoćnika republičkog sekretara za UP Srećka Šimurine.-

Zagreb, 05. 03. 1986.

Vladimir Pećnik

²⁴ Okrugli pečat: ODSJEK ZA OBLAST VI. KORPUSA ODJELA ZAŠTITE NARODA (u sredini zvijezda petokraka).

SPISAK LIKVIDIRANIH DOMOBRANSKIH OFICIRA

od 15. IX. [1944.1 do 1.1. 1945. godine.-

XII. UDARNA DIVIZIJA

1. - Odžadžić Stjepan, biv, domobranski kapetan, došao na poziv Tita u NOV i nalazio se na dužnosti referenta za naoružanje II. bataljona Osječke udarne brigade. Na dužnosti je bio nemaran, aljkav i opijao se. Za vrijeme akcije na Koprivnicu spavao je daleko iza fronta, dok je njegov bataljon ostao bez municije. Omalovažavao je narodne oficire i nije htio nositi čin. Govorio je kako je on sada morao doći u NOV, ali daje to privremeno i da će još biti razgovora.

Isti je likvidiran po samim članovima Opunomoćeništva divizije, a po naredjenju dobivenom od Odsjeka na koje je bio potpisan Pero Olhovi.

XL. DIVIZIJA

2. - Kokolek Josip, bivši domobranski kapetan, rođen 1910., Završje, Zlatar, Hrvat, došao u NOV na poziv Tita i bio na dužnosti u III. bataljonu Omladinske udarne brigade. Isti je među domobranskim oficirima govorio kako je bilo bolje u domobranstvu nego u NOV, kako se na Kalniku osniva Srpski bataljon koji se osvećiva hrvatskom narodu, kao je on bio zakleti ustaša u tabor Ludbrega, kao on ne vjeruje u federativno uređenje Jugoslavije, kao su u NOV rukovodioci svi Srbi koji će Hrvate prevariti, kako su se partizani trebali priključiti domobranima i kako Hrvati treba da paze što rade da ne bi Srbi opet zavladao, i.t.d. Izvještaj o likvidaciji istog sa zapisnikom dostavljen ranije OZN-i III. za Hrvatsku.

3. - Muzhaus Mijo, rođen 1909., Valpovo, Hrvat, bio dom. kapetan i zarobljen u Daruvaru 15. IX. 1944. Isti se bio prisiljen predati, jer nije imao kuda pobjeći prilikom likvidacije Daruvara. Ta njega tvrde domobranski natporučnik Balen Josip i Vaktarić Janko da se isti uvijek dobrovoljno borio protiv NOV i da se zalagao za borbu do kraja, jer da će on pregovarati samo sa Englezima i Amerikancima, a ne sa šumskom vojskom. Nadalje isti govore da se isti u NOV smatrao zarobljenikom i omalovažavao je svako naredjenje izdano od strane naših rukovodioca.

Obojica gore navedenih likvidirana su po Opunomoćeništvu XL. Divizije.

NOVOGRA D1ŠKO PODRI JČ.IF.

4. - Bošković Miloš, rođen 1894. u Beogradu, živio u Osijeku, Srbin, u NOV došao na Titov poziv. Bio za vrijeme Jugoslavije pukovnik. Isti je bio na dužnosti u Novogradiškom području kod vojno-sudskog islednika i za vrijeme svog službovanja nije bio zadovoljan s ničim. Kajao se što je prešao na stranu NOV i vječito je potezao pitanje kako će za vrijeme mira biti plaćeni oficiri i kakav će on položaj dobiti. Mrzio je članove Partije i uopće nije s njima htio razgovarati. Nije se družio s nikim do li sa jednom Židovkom, čiji je brat bio pod vojnim sudom zbog veze sa Englezima. Na svojoj dužnosti, prilikom preslušavanja optuženika uvijek je optuženicima pružao priliku da se opravdaju, dapače im je postavljao takova pitanja na koja su mogli samo olakšavajuće odgovoriti. Kao odraz njegovoga mišljenja po odnosu između

jugoslavenskih, domobranskih i NOV oficira jeste članak koji je napisao i za kojeg je tražio da ga se štampa u jednim našim službenim novinama. U tom članku je tražio da se domobranskim oficirima ne priznaju činovi koje su dobili u domobranstvu. Isti je živio u Osijeku legalno kao Srbin i to iz razloga što je isti za vrijeme Jugoslavije kao sudski pukovnik obavještavao ondašnje ustaše da će biti hapšeni, o čemu ovaj ostsjek posjeduje zaplijenjeni dokumenat.

5. - Njavro Ivan, rođen 25. XI. 1911., domobranski poručnik, Opatija, kotar Rijeka /Istra/, stupio u NOV 5. IX. 1944. Mrzio je sve što je srpsko, među vojnicima govorio je protiv oficira NOV, a zastupao je novodošle domobranske oficire. Među vojnicima širio je neraspoloženje i na taj način što im je dokazivao kako su zapostavljeni, kako se o starim partizanima ne vodi računa, kako je uzalud što su se borili jer da svejedno neće dobiti zasluženi položaj niti odgovarajući čin. Među narodom je širio nepovjerenje u našu narodnu vlast govoreći narodu da nemaju soli, kuća, da niko o njima ne vodi računa, te da bi narodu bilo bolje da nisu pod našom upravom. Govorio im je da su robovi, da ništa nemaju, da su gladni, goli i bos i daje ovakav život robija. Za novine "Srpsku riječ" govorio je da nema smisla čitati niti uzeti u ruke jer to je obično sranje.

Ovu dvojicu likvidiralo je Opunomoćeništvo Novogradiškog područja vrlo konspirativno, a po naredjenju člana Otsjeka Valtera.

POŽEŠKO PODRUČJE

6. Orlić Franje Franjo, rođen 1919. Dubrovnik, domobr. poručnik, Hrvat, zarobljen prilikom likvidacije Pakraca 13. IX. 1944. Isti je bio poručnik u IV. gorskom zdrugu, ranjavan i odlikovan srebrenom kolajnom.

7. - Krželj Josip, rođen 1921. Zadvarje, Split, Hrvat, zarobljen u Pakracu 13. IX. 1944. Isti je bio domobranski poručnik, istaknuti fašista i učestvovao u paljenju i pljačkanju sela pakračkog kotara.

Obojica su likvidirani po naredjenju samog Opunomoćeništva područja.

SLATINSKO PODRUČJE

8. - Loriš Franjo, biv. domobranski natporučnik, rođen 1913., Orahovica, Našice, Hrvat, došao u NOV 10. X. 1944. Isti je bio od 1941. neprestano u domobranstvu i među ostalim dužnostima bio je zapovjednik sata oklopnih vlakova u Doboju. Učestvovao je u borbama protiv NOV u Hercegovini, Bosni i Slavoniji.

9. - Surdjek Franjo, domobranski poručnik, rođen 1923., Otok, Vinkovci, Hrvat, došao u NOV 5. X. 1944. Isti je bio u neprijateljskoj vojsci od 1941. pa do stupanja u NOV i učestvovao u svim ofanzivama na Slavoniju.

Obojica su likvidirani po naredjenju samog opunomoćeništva područja.

OSJEČKO PODRUČJE

10. - Zaviša Vesić. dom. Major, rođen 1899., Pančevo, Srbin, došao u NOV 18. IX. 1943. god.

U OVOM ODSJEKU

1] - Cujković Nikole Nikola, rođen 1906. Lenjingrad, Rus, aktivni major, služio u VII. vazduhoplovno-telegrafskoj četi, kasnije u zapovjedništvu II. zbornog područja. Sa 14 godina došao u Jugoslaviju sa ostalim ruskim emigrantima, te u Jugoslaviji svršio gimnaziju i akademiju. U NDH služio od 1941. do 1944. kod žel jezničkih bojna, te bio komandant oklopnih vozova u Brodu i kasnije u zapovjedništvu II. zbornog područja. Isti je po dolasku u NOV govorio kako su na svim položajima Srbi, kako da nije bilo domobrana da ne bi partizani ništa učinili, kako je nemoralan život drugarica, kao je on bio strah i trepet partizana dok je bio komandant oklopnih vozova i.t.d.

12. - Stanojević Ljubomir, rođen 1916. u Ivanju, srez Jablanički, oženjen sa švabicom iz Osijeka, Srbin, kao aktivni jugoslavenski poručnik bio je u Nedićevoj vojsci dobrovoljno od 1941. do 1944. i po povlačenju Švaba iz Srbije, prebacio se u Slavoniju i došao u NOV. Sumnja se daje bio ubačen kao četnički elemenat, te daje osim služenja u Nedićevoj vojsci bio u službi gestapoa, budući da mu je žena švabica.

13. - Vodenik Alfons, aktivni domobr. zrakoplovni poručnik, rođen 1912. u Zagrebu. Isti je u NOV došao 9. X. 1944. iz Zagreba preko Broda u Slavoniju. Bombardovao je naša nezaštićena sela i položaje NOV.

14. - lile Mario, aktivni domobranski poručnik, vršio dužnost rukovaoca materijala za vezu u Glatesu, u domobranstvu bio vrlo agiln, ustaški nastrojen, ima dva brata ustaške oficire, radio za UNS i izvještaje slao protiv radnika ppukovniku Varljenu i policiji.

15. - Kalebota Mato, aktivni domobranski potporučnik, Hrvat, živio u Slav. Požegi, rodod iz Šibenika. U domobranstvu bio vrlo agiln, vršio dužnost skladištara na Glatesu, ustaški nastrojen, germanofil, radio sa UNS-om, denuncirao mnoge naše radnike.

16. - Varljan Ivan, domobranski potpukovnik, upravnik Glatesa, čovjek bez karaktera, materijal ista, organizator UNS organizacije u Glatesu, preko njega su išle sve denuncijacije na naše radnike i sam je lično denuncirao. Nalazio se u društvu njemačkih oficira i ustaških funkcionera.

17. - Novak Ivan, domobranski poručnik, vršio dužnost adjutanta na Glatesu, ulizica, podlac, zna za cijelu organizaciju UNS-a i radio s njome, bio je desna ruka ppukovnika Varljana.

SPISAK LIKVIDIRANIH

od 15. IX. 1944. g. do 1.1. 1945. g. /osim domobraskih oficira/

U XII. UDARNOJ DIVIZIJI

1. - Duljković Mehmed, borac prateće čete 1. bataljona XII. proleterske udarne brigade, Musliman, bio u SS diviziji i zarobljen poslije 15. X. 1944. na sektoru Istočne Slavonije. U jedinici se pokazao nedisciplinovan, prgav, spreman na tuču, harangirao medju Muslimanima da se bježi preko u Bosnu.

2. - Radović M. Radovan, biv. nedićevac, u NOV borac prateće čete IV. bataljona XII. Proleterske Udarne brigade. Došao u NOV sa grupom od 16 nedićevaca poslije X.

mjeseca 1944. Isti su se sa Njemcima povukli ispred Crvene Armije iz Srbije. Ovaj je u jedinici rovario govoreći da će oni jednoga dana dezertirati za neki Suvoborski Odred. Omalovažavao je polit. Komesare i sav politički rad, a u borbi se pokazao slab borac i špekulant.

3. - Cupić J. Miodrag, biv. nedićevac. Ostalo isto kao i kod gornjeg.

4. - Radovanović R. Radisav

5. - Radovanović B. Živorad, biv. nedićevci, došli iz Srbije sa grupom njih 16. U NOV borci XII. proleterske udarne brigade.

6. - Vukičević Milan, biv. aktivni jugoslavenski poručnik, u NOV došao poslije 15.

IX. 1944. iz Srbije, po narodnosti Srbin, u NOV vršio dužnost referenta za naoružanje Osječke udarne brigade. Od 1941. sve do stupanja u NOV radio navodno u Beogradu, kamo je pobjegao ispred progona ustaša u Sremu. Ima izgleda prema njegovim ispravama da je tamo radio za gestapo i Nedića. Na dužnosti se pokazao aljkav, neodgovoran, potcjenjivajući druge oficire. Naginjao je k četnicima i kao takovoga poznaju ga neki drugovi iz Srema. Isti je bio sumnjiv i problematične prošlosti.

7. - Svrabović Rusein, biv. vodnik u gestapovcima, u NOV stupio do 15. IX. 1944. i nalazio se u IV. bataljonu Osječke udarne brigade. Isti je svršio kurs u Stockerau, nalazio se u gestapovcima 2 godine, te učestvovao u više neprijateljskih ofanziva kako u Bosni tako i u Slavoniji. U jedinici je učestvovao u organizovanju dezerterstva 7 Muslimana koji su dezertirali u Bosnu sa 3 p.m. početkom XI. mjeseca 1944. Kao takav i za učestvovanje u tom organizovanju dezerterstva osudjen je po Vojnom sudu divizije na smrt, ali je zalaganjem nekih drugova, kao na pr. rukovodioca polit, odjela Voje Sobajića, oslobođen je i pušten ponovno u jedinicu s motivacijom da je dobar borac. Poslije svega toga hapšen je s naše strane.

8. - Krpan Mato, biv. ustaški rojnik, došao u NOV poslije 15. IX. 1944. dobrovoljno i nalazio se kao borac u IV. brigadi. Za vrijeme ustaške vladavine u Slav. Požegi učestvovao je zajedno sa ustašama u zlodjelima koja su činjena po Požeškoj Kotlini 1943./44. godine. U zatvoru je tukao i zlostavljao partizana Čanić Luku i druge koji su bili zarobljeni od strane ustaša. Isti je to priznao i smatra se ratnim zločincem koji se uvukao u NOV.

9. - Grgić Antun, bivši pripadnik Suljine bojne. Došao u NOV prije 15. IX. 1944. i nalazio se kao borac u XII. proleterskoj udarnoj brigadi. Isti je rodom iz Viškovaca od Djakova te je dolazio kao pripadnik Suljine bojne zajedno sa ustašama iz Djakova u pljačku Djakovačkih Selaca i okolnih sela. U jednom takvom pohodu isti je mlatio neke seljake iz Djakovačkih Selaca koji su ga poslije prepoznali kad je ista brigada tamo kantonovala, i na osnovu toga je uhapšen. Prilikom boravka u zatvoru divizije poslije našičke akcije isti je pri povlačenju divizije govorio pred narodom kako smo pretrpjeli velike gubitke i kako je IV. brigada razbijena, što nije odgovaralo istini.

10. - Smit Miško, bivši gestapovac, rodom iz Podgorača, nalazi se u Dopunskom bataljonu kao borac, kamo je došao u X. mjesecu 1944. Isti je 1941. godine kao opštinski pisar u Podgoraču dolazio zajedno sa ustašama u sela Ostrošince, Granice i dr., te terorizirao i tukao pojedine ljude tih sela. Poslije toga otišao je u gestapovce, gdje se nalazio skoro 2 godine. Seljani gore navedenih sela su ga prepoznali i htjeli su da ga sami ubiju. Isti je smatran ratnim zločincem i kao takav uhapšen.

11. - Marković Fabijan, biv. ustaša, došao u NOV poslije 15. IX. 1944. i nalazio se kao borac u Osječkoj udarnoj brigadi. Kao ustaša iz 1941. vršeci dužnost poljara učestvovao je u svim većim akcijama neprijatelja na Dilju 1941. i 1942. godine, te im je služio kao vodič. Po oslobođenju njegovog sela isti se preselio u Brod bojeći se kazne. Prilikom kantonovanja iste brigade u pomenutom selu, njegovi su ga seljani prepoznali, potvrdili njegov protunarodni rad, što je i sam priznao i na osnovu toga uhapšen.

12. - Sarić Antun, biv. ustaša, došao u NOV poslije 15. IX. 1944. i nalazio se kao borac u Osječkoj udarnoj brigadi. Kao ustaša 1941. zajedno sa svojom braćom koji su još i danas ustaše, pljačkao je u okolini Dervente srpsku imovinu i učestvovao u hapšenju naših drugova. Drugovi iz njegovog kraja su ga prepoznali i tražili da ga se uhapsi.

13. - Nakić, madjioničar, rodom iz Vukovara, biv. domobranac, uhapšen kao dezertjer na putu kući. Isti je došao u NOV poslije 15. IX. 1944. i pokazao se u jedinici kao kukavica, te nagovarao Sremce da dezertiraju u Srem.

Svi gore navedeni su likvidirani i to: Br. 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., koji su se nalazili u spisku sumnjivih, likvidirani su po naredjenju Otsjeka; br. 8. i 12. po naredjenju Opunomoćeništva divizije; br. 9. i 10. po naredjenju Štaba divizije; br. 11. i 13. likvidirani u dogovoru sa Štabom divizije i Vojnim sudom. Za iste likvidacije znade Opunomoćeništvo divizije i par povjerljivih kurira. Za one koji su likvidirani po naredjenju Otsjeka ne postoje nikakvi saslušni zapisnici niti je vođen postupak, dok je za ostale vođen postupak, ali nepotpun, te ne postoji sredjeni zapisnici.

XL. DIVIZIJA

14. - Kikerec Mladen, rođ. 6. X. 1923. u Slav. Brodu, Hrvat, rkt., djak, u NOV stupio 22. IX. 1944. od kuće u Slav Brodu. Nalazio se u Tehnici XVIII. udarne brigade kao crtač. Za vrijeme Jugoslavije bio je ljotičevac, a otac mu je velikosrpski režimer. Isti je pričao u Suhopolju oko 1. X. 1944. kako partizani nemaju cilja borbe i oni mogu voditi samo nesvjesne i nepismene mase. Svijet će poslije rata ismijati partizane kao što je i Lenjin ismijan. Takodjer je govorio da bi onome ko bi ga izvukao iz partizana dao 300.000 Kuna. Dok je bio u jedinici, isti se pokazao kukavica i paničar u borbi.

15. - Sifner Ratimir, rođjen 18. V. 1915. u Severinu na Kupi, Vrbovsko, Hrvat, rkt. pravnik, stupio u NOV 15. IX. 1944. iz domobranstva gdje je bio narednik u Ratnom sudu IV. gorskog zdruga kao stručnjak pomoć sudiji i to u Daruvaru i Banjaluci. Nalazio se u I. bataljonu XVIII. udarne brigade kao borac. U domobranstvu se nalazio 35 mjeseci. U jedinici se pokazao nezainteresovan za rad, te je sve pratio sa sumnjom. Prilikom pokreta prema Okučanima govorio je borcima kako je glupo ići na prugu, jer će svi izgubiti glavu. Pokazao se plašljiv i kod prve paljbe izostajao iz jedinice.

16. - Grubač Vaso, rođjen 1906. u Boboti, Vukovar, Srbin, postolar, stupio u NOV 21. IX. 1943. od kuće i bio šusterpri štabu Omladinske udarne brigade, te u Intendanturi iste rukovodio sa municijom. Govorio je da će se kralj Petar II. vratiti u Jugoslaviju i da on nije kriv za sudbinu naroda. Petokraku zvijezdu nije htio da nosi. Izbjegavao je sastanke i na saslušanju govorio je za neke četnike koji su likvidirani da nisu četnici.

17. - Salopek Janko, rođen 1909. Bačevac, Gradina, Virovitica, Hrvat, rkt. seljak, stupio u NOV 15. VIII. 1944. iz domobranstva i bio u III. bataljonu Virovitičke brigade kao borac. Isti je dezertirao iz NOV, te kada je došao kući poručio je miliciji iz Virovitice da dodju po njega i oružje. Milicija je iz Virovitice stvarno došla te ga tobož prisilno otjerala u uporište, gdje se isti zadržao nekoliko dana. Prije svoga dezertiranja iz NOV, odnosno iz Bilogorskog NOP odreda, održavao je veze sa Bijelom gardom, te je zajedno s njima išao hvatati partizane u selo Detkovac, što se naknadno saznalo.

18.-Djukić Sreto, rođen 1913. Dobrogošće, Bektež, Požega, Srbin, opć. bilježnik, stupio u NOV 14. VII. 1943. iz civila i nalazio se u I. bataljonu Virovitičke brigade kao komandir čete. Isti je bio velikosrbin i četnički nastrojen. Za vrijeme bivše Jugoslavije nalazio se u četničkoj organizaciji. Kao takav već je jednom bio na sudu Požeškog područja zbog svojih velikosrpskih izjava, te je po sudu XL. Divizije, kome je poslije predan, osuđen odnosno oslobođen i poslan u jedinicu za borca, gdje se brzo uzdigao za komandira čete. Zbog šamaranja boraca i silovanja žene u D. Motičini, isti je opet otišao za borca. Kada se istoga uhapsilo i vodilo na preslušanje zbog silovanja i drugog, isti je pokušao bježati i ubijen.

19. - Košćak Miško, rođen 1921. Bačevac, Gradina, Virovitica, Hrvat, ratar, stupio u NOV 20. VII. 1944. u Virovitičku brigadu kao borac. Isti se bio samovoljno udaljio iz jedinice, te navodno uhvaćen od milicije. Međutim kasnije se je saznalo da se isti sam predao i zajedno sa milicijom, u kojoj se nalazio mjesec dana o žetvi, išao hapsiti partizane u Detkovcu i Lugu.

20. Begović Djuro, rođen 1924. Drškovci, Požega, Hrvat, srednjoškolac, stupio u NOV 17. X. 1944. te se nalazio u Dopunskom bataljonu divizije. Isti prije pohađao kurs ustaških jurišnika u Zagrebu, te ustaški dužnostnički kurs u Borovu. Istoga Požežani optužuju daje noću 28./29. IX. 1944. kidao parole NOV u Požegi. Na priredbi Omladinske udarne brigade u Požegi ometao je program lupanjem stolica i galamom skupa sa nekim biv. ustašama. Za vrijeme napada XII. proleterske udarne brigade na Slav. Požegu, zajedno sa ostalim ustašama branio je istu sa puškom u ruci. U samoj jedinici pokušavao je da ometa političke sastanke i ismijavao ih.

21. - Ratković Božidar, rođen 1925. u Slav. Brodu, Hrvat, srednjoškolac, došao u NOV 17. X. 1944. i nalazio se u Dopunskom bataljonu divizije. Isti je zajedno sa gore navedenim Begović Djuirom učestvovao u svim radovima kako u Požegi tako i u jedinici. Osim toga isti je za vrijeme boravka u Slav. Brodu zajedno sa ustašama, noseći šmajser, kao jedan od povjerljivih, hapsio naše drugove, od kojih se neki danas nalaze u jedinici i optužuju ga.

22. - Prevedan Matija, iz Virovitice, biv. ustaški agent, nalazi se u I. bataljonu Virovitičke brigade. Prilikom fingiranog napada na Viroviticu pokazao se u jedinici kao saboter i paničar, tvrdeći da partizani nikada neće zauzeti Viroviticu. Dan prije likvidacije Virovitice pobjegao je u uporište i po oslobođenju iste tamo je uhapšen.

23. - Sabo Petar, rođen 1922. Vučjak, Feričanci, Našice, Madjar, radnik, zarobljen je kao domobran u Vel. Zdencima i uvršten u XVIII. brigadu. Kasnije je iz iste pobjegao, te otišao u domobranstvo i bio poslije kod kuće i pripadao mađjarskoj fašističkoj stranci strelasti krstovi. Osim toga ponovo je dobrovoljno došao u jedinicu i za vrijeme borbe

hotimično sabotirao mitraljez. Na neobjašnjiv način pronađen je u jednom njegovom pismu obavještajni izvještaj iz njegovog bataljona. Na osnovu svega toga isti je uhapšen.

24. - Lamanski Mihajlo, biv. gestapovački kapetan policije, rođen 1906. Sumi, Harkov /Rusija/, zarobljen prilikom akcije na pruži kod Bizovca u novembru mjesecu 1944. Isti je u jugoslavenskoj vojsci bio kapetan II. klase i služio što u jugoslavenskoj vojsci što u legiji 16 godina. U legiju stupio VII. mjeseca 1941. Do svog zarobljavanja nalazio se na dužnosti u Bjelovaru, Mostaru, Osijeku, Virovitici, Podgoraču, te učestvovao aktivno u svim operacijama neprijatelja na tim sektorima. Jedno vrijeme se nalazio u Stockerau kao zapovjednik vojnog oporavilišta. Po zarobljavanju borci III. bataljona XVIII. udarne brigade premlatili su ga te je likvidiran.

25. - Makar Mitar, rođen 1909. Trenkovo, Mihaljevci, Slav. Požega, Hrvat, došao u NOV VII. mjeseca 1944. prisilno mobilisan i nalazio se u XVIII. udarnoj brigadi. Isti se nalazio u domobranstvu od 1941. godine sve do srpnja 1944. i sudjelovao u više borbi protiv partizana u Slavoniji. Prilikom pokreta za Našice isti je pokušao bježati za Požegu, te je uhapšen.

NOVOGRADIŠKO PODRIIČJE

26. - Laketić Savo, rođen 1916. Srem. Laze, Vinkovci, Srbin, u NOV došao IX. mjeseca 1943. i to mobilisan. U NOV se pokazao četnički nastrojen i organizator četničke mreže u Psnjnskim bolnicama. Bio je u vezi sa Dujicom. Održavao sastanke sa ostalima na kojima je govorio da se trebaju Srbi okupljati, pripremiti za izbore, da će doći kralj Petar, da ima malo komunista na Psnju i da će oni lako s njima i.t.d.

27. - Roksandić Ivan, rođ. 1890. Medari, Nova Gradiška, Srbin, u NOV stupio u III. mjesecu 1944. dobrovoljno. Isti je bio povezan sa Laketićem i dr. Dujicom, te je osim toga branio sinu da ide na SKOJ-evske sastanke.

28. - Katić Jovo, rođen 1901. u Obriježi, Pakrac, Srbin, u NOV stupio X. mjeseca 1943. i to mobilisan. Isti je bio povezan sa gornjom dvojicom i radio s njima. Govorio je da nema povjerenja u druga Tita, jer da će on sa Hrvatima uništiti ono Srba što je iza Pavelića i ustaša ostalo. Mrzio je Komunističku Partiju, te kad su se održavali sastanci, govorio je: "Platiće oni te sastanke čim dodje Pero".

Sva trojica gore navedenih bili su radnici u odeljenju VI/1-b na Psnju, te je o njima govoreno i u elaboratu o četničkoj organizaciji na Novogradiškom području, koji je elaborat poslan s mjesečnim izvještajem.

29.- Štefčić Djuro, rođen 1919. Uljanik, Daruvar, Hrvat, u NOV stupio IX. mjeseca 1944. Isti je prije pada Pakraca i Daruvara izvještavao svoga brata poručnika agenta u Pakracu o kretanju naše vojske. Jednom prilikom pokazao je gdje se nalazi Posavski NOP Odred, te je tom prilikom isti od neprijatelja napadnut te imao 5 mrtvih drugova. Isti je sve ovo kao i drugo na saslušanju priznao.

30. Turudić Dragica, rođ. 1924., Služi, Ciplak, Mostar, nalazila se na prisilnom radu. Ista je bila nastanjena u Grubišnom Polju i prije pada istoga saradjivala je sa ustašama i išla u pljačku okolnih sela. Došla je u Slavoniju 1942. godine iz Hercegovine, odakle je pobjegla pred partizanima jer je i tamo učestvovala u pljački srpskih sela.

Svi gore navedeni su likvidirani i to: Prva trojica su likvidirana u suglasnosti sa ovim Otsjekom, dok ostali od samog Oponomoćen i štva. Likvidacije su izvršene konspirativno i znadu za njih samo drugovi iz Oponomoćeništva.

VIROVITIČKO PODRUČJE

31. - Jušić Mijo, iz Virovitice, Hrvat, želj. činovnik, u NOV od 5. X. 1944. Isti je govorio pred civilima gradjanima Virovitice kako je vjetar odnio «U» sa službeničkih željezničkih kapa, pa će odnijeti i partizansku zvijezdu.

32. - Hrgovac Martin, iz Špišić Bukovice, Hrvat, ratar, mobilisan 1. X. 1944., na dužnosti u III. vozarskom eskadronu u Virovitici kao kočijaš. Govorio je kako su svi oni čekali Hitlera raširenih ruku i daje prešao Jugoslaviju za šest dana, a da Crvena Armija ne može i da se ona slabo zauzima da nas oslobodi. Nadalje je govorio kako ju niko ne čeka kod nas sa voljom kao Švabu.

33. - Majtanić Ivan, Hrvat, povojničeni radnik ložionice drž. željeznice u Virovitici, od 5. X. 1944. Isti je skinuo kapu sa mašinista ložionice, otporio petokraku zvijezdu i bacio na zemlju.

34. - Eric Franjo, Hrvat, povojničeni željezničar od 5. X. 1944. Isti je za vrijeme kantonovanja neprijatelja u Virovitici saradjivao aktivno sa ustašama, išao u izvidjanja na Virovitičke vinograde, te branio Viroviticu zajedno sa ustašama, što je i dokazano.

35. - Lekšić Simun, rođen 1917., Rastovac, Grub. Polje, Hrvat, trg. pomoćnik, došao u NOV 8. mjeseca 1944. i nalazio se u radnom vodu. Isti je bio u domobranstvu od 1941. pa sve do prelaza u NOV. Kod njega su pronađene falsifikovane partizanske isprave koje je on imao još kao domobranac, a glasile su na slobodno kretanje po teritoriji Bilogore i Moslavine. Isti nije htio priznati ko mu je dao štambilje od komande područja za pravljenje propusnica kojom se on izgleda kretao i kao domobran po slobodnom teritoriju.

Svi gore navedeni su likvidirani, i to: Prva četvorica po naredjenju Otsjeka, a posljednji od strane samog Oponomoćeništva. Zapisnici ne postoje jer se nisu ni vodili, već je vršeno usmeno saslušanje. Za likvidaciju znadu samo članovi Oponomoćeništva toga područja, pisar i jedan kurir.

POŽEŠKO PODRUČJE

36. - Huber Franjo, rođen 1922. Bošnjaci, Županja, Hrvat, zarobljen kao domobran 13. IX. 1944. Isti je sudjelovao u palenju sela Bujavica, pljački sela po Bilogori i ubio jednog partizana u selu Kraguju. Inače sudjelovao u svim akcijama neprijatelja u okolini Pakraca.

37. - Jurenec Julije, rođen 1920. Peteranec, Koprivnica, dom. rezerv. vodnik, Hrvat po narodnosti, zarobljen u Pakracu dana 13. IX. 1944. Bio ustaša od 1941. i učestvovao u ofanzivi na Kozaru 1942. i u ofanzivi na Slavoniju 1943. godine.

38. - Vuk Marko, biv. domobr. rezerv. vodnik, po zanimanju je šumski radnik, Hrvat. Isti je bio istaknuti fašista i sudjelovao u svim borbama protiv NOV 1942./43. Prokazali su ga ostali domobrani.

39. - Kličić Redjo, aktivni domobr. vodnik, Musliman. Važi isto kao i za onoga pod br. 38. Isti je bio u domobranstvu odličan strojničar i odlikovan za hrabrost.

40. - Marošević Djiro, domobran, Hrvat, zarobljen u Pakracu 1944. Važi isto kao i za 38. i 39.

41. - Čičić Josip, iz Pakraca, šef željez. stanice, Hrvat. Bio inicijator ubijanja Srba u okolici Pakraca i poznati ustaša.

42. - Pavelić Mihovil, financ iz Pakraca. Važi isto kao i za br. 41.

43. - Cokrlić Djure Stjepan, rođen 1914. Doljanci, Stražeman, ratar, Hrvat. Bio pretsjednik Mjesnog NOO-a i pobjegao u ustaše u Požegu gdje je po oslobodjenju iste i uhvaćen.

44. - Čavajda Stjepana Stjepan, rođen 1921. Tekić, Jakšić, ratar, Čeh. Bio 3 i pol godine aktivni ustaša i uhvaćen po oslobođenju Požege.

45. - Kasupović Hasan, rođen 1926. Vinogradje, Cazin, aktivni ustaša, Musliman, ranjen kod Lipika na osiguranju pruge i stavljen u zarobljenički logor.

46. - Karajić Arif, rođen 1923. Polje, Kladaša, aktivni ustaša, Musliman, ranjen kao i gornji i dopraćen u zarobljenički logor.

47. - Matić Drago, rođen 1925. Veljači, Vitina, Ljubuški, aktivni ustaša, bio ranjen kao i gornja dvojica.

Posljednja trojica nalazili su se kao ranjenici i to od partizana u zarobljeničkom logoru, te im se trebala pružiti liječnička pomoć što je bilo nemoguće.

48. - Marinić Nikola Slavko, 1904., Ratkovića, Nova Gradiška, po zanimanju šofer, Hrvat, bio aktivni ustaša od 1941. i kao šofer učestvovao u svim nedjelima ustaša oko Orahovice i Našica. Prije streljanja nalazio se kao povojnični radnik u Glatesu.

49. - Štirmer Ivan, rođen 1904. Tominovac, Jakšić, Požega, Nijemac, ratar, na dužnosti u Glatesu, gdje je radio i za vrijeme NDH. Isti je bio ustaški dužnostnik i učestvovao sa ustašama u pohodu na oslobođenu teritoriju.

50. - Vamer Franje Ljudevit, rođen 1910. Tominovac, Jakšić, Požega, Nijemac, na dužnosti u Glatesu, gdje je bio i za vrijeme NDH. Teretili su ga seljani sela Tominovca gdje je 1941. godine zajedno sa ustašama kao član Kulturbunda vršio iseljavanje Srba i pljačkao njihovu imovinu.

51. - Pap Stjepan, rođen 1920. Nikinci, Ruma, Hrvat, po zanimanju mesar na dužnosti u slagalištu 1. ekonomskog sektora. Bio u neprijateljskoj vojsci od 1941. sve do zarobljavanja u Grub. Polju IX. mjeseca 1944. Kao takav učestvovao je u ofanzivi na Kozaru, Frušku Goru i Slavoniju. Odlikovan brončanom medaljom za hrabrost. Na dužnosti u slagalištu pokazao se drzak i sabotirao rad.

52. - Madjar Ivica, rođen 1921. Požega, Hrvat, stud, prava i priv. namješt., bio na dužnosti u kasarni Slav. Požega. Isti je bio aktivni ustaša u Požegi i kao tabornik ustaške mladeži prokazivao naše drugove, te je neke i hapsio.

53. - Grgurić Boris, rođen 1924., Požega, Hrvat, djak, na dužnosti u vojno-obavj. mreži područja. Dok se nalazio na toj dužnosti održavao je vezu sa svojim ocem potpukovnikom Grgurićem koji se nalazio u N. Gradiški kao zapovjednik I. gorskog zdruga. Prije oslobođenja same Požege isti je na poziv ustaša primio oružje i sa ostalim ustašama držao stražu u Požegi.

54. - Krstić Nikola, rođen 1912. Čepinski Martinci, Valpovo, Srbin, kao domobran zarobljen u Pakracu 13. IX. 1944. i nalazi se u zarobljeničkom logoru. Isti je sudjelovao u

pokolju seljaka u Čepinskim Martincima, a osim toga pokušao bježati iz zarobljeničkog logora, te je i uhvaćen.

55. - Šafar Antun, rođen 1909. Sirač, Daruvar, Nijemac, ratar, zarobljen kao domobran 13. IX. 1944. u Pakracu, te se nalazio u zarobljeničkom logoru. Tamo je bio neposlušan, nedisciplinovan, te pobjegao i naknadno uhvaćen.

56. - Jele Branko, rođen 1923. Zagreb, Hrvat, zarobljen kao domobran 13. IX. 1944. u Pakracu i nalazio se u zarobljeničkom logoru, odakle je pokušao bjegstvo za Novu Gradišku i na putu uhvaćen.

Svi gore navedeni streljani su po naredjenju Opuномоćeništva područja. Ova posljednja trojica streljana su javno pred zarobljenicima, dok za ostale znade samo Opuномоćeništvo, pisar i 2 poverljiva kurira.

SLATINSKO PODRUČJE

57. - Čeliković Salko, rođen 1925. Garac, Duboštica, Tuzla, Musliman, zemljoradnik, neoženjen, nepismen. Isti se nalazio u SS diviziji od 1941. do 1944. i od Pečuha se prebacio u Slavoniju i došao u partizane. Osim u SS diviziji bio je na nekim kursovima u Francuskoj, Njemačkoj i učestvovao je u više borbi protiv partizana i Crvene Armije u Zemunu, Beogradu i u Mađarskoj.

58. - Bodružić Stjepan, rođen 1920. Svib, Imotski, Hrvat, rkt., po zanimanju radnik. Isti je bio aktivni ustaša od 1941. i nalazio se u Bosni i u Slavoniji, te je učestvovao u svim ofanzivama.

59. - Bebek Franjo, rođen 1905., Imbriovac, Djelekvac, Koprivnica. Isti je bio žandarmerijski narednik na dužnosti u Belišću i drugovi su ga prepoznali da je učestvovao u hapšenju i tukao uhapšene 1941./42.

60. - Fazlić Hamdija, rođen 1924. Kamčani, Kozarac, Prijedor, Musliman, zemljoradnik. Isti je bio 3 godine u SS jedinicama i učestvovao u svim borbama koje su te jedinice vodile protiv NOV. Isto tako učestvovao je i u borbama u Beogradu, Zemunu i ostalim mjestima.

61. - Petrovicki Josip, rođen 1907. Podr. Slatina, Hrvat, rkt., trgovac. Isti je bio ustaški tabornik u Podr. Slatini i poznat je kao podstrekač zločina i ustaških nedjela u okolici Slatine i kao učesnik u njima.

62. - Obranić Ivan, rođen 1916. Farkaševac, Samobor, Hrvat, po zanimanju stolar, sa prebivalištem u Podr. Slatini. Isti je služio mornaricu za vrijeme NDH i bio na Crnom Moru. Bio je na kursu u Njemačkoj, te je poslije toga vratio se u Podr. Slatinu i upisao se u ustaše.

63. - Fočo Abdulahman, rođen 1905. Sarajevo, Musliman. Isti je bio u I. dobrovoljačkoj hrvatskoj SS diviziji u Francuskoj, Njemačkoj, Bosni i u ostalim krajevima naše zemlje i učestvovao u svim borbama protiv NOV. Bio u borbama protiv Crvene Armije u Beogradu, Zemunu i Vojvodini.

64. - Hajtl Vi im, rođen 1922., Osijek, Hrvat. Isti je služio u zrakoplovstvu NDH od 1941. do 1944. Isti je prema njegovom priznanju učestvovao u napadima avijacije na naše nezaštićeno pučanstvo i bolnice.

65. Bezinger Jozo, rođen 1907. Kapinci, Sopje, Podr. Slatina, Nijemac, nalazio se tri godine u gestapovcima i poznat u Podravini kao pljačkaš i batinaš.

66. - Kokorić Stjepan, rođen 1904. u Čadjavici, Podr. Slatina, Hrvat, zemljoradnik.

Isti je bio tabornik ustaškog tabora u s. Čadjavica 1942. godine i aktivni ustaša od 1941. do 1944. Zajedno sa ostalim ustašama i žandarima vršio je upade u srpska sela Podravine, pljačkao i batinao narod.

67. - Dvorski Stjepan, rođen 1924. Cernile, Varaždinske Toplice, Hrvat, ratar, sa prebivalištem u Novoj Bukovici. Isti je bio povezan sa gornjim.

68. - Leks Zvonimir, rođen 1921., Osijek, Hrvat, modebravar. Isti je bio ustaša 1941. i učestvovao u palenju sela Slatinskog kraja. Kasnije je bio legionar dobrovoljac na istočnom bojištu, odakle se vratio opet u Slavoniju među ustaše.

BRODSKO PODRUČJE

69. - Jelić Marko, rođen 1907. Bijela, Brčko, nastanjen u Bizovcu, kotar Osijek, Hrvat, došao u NOV X. mjeseca 1944. Imenovani je bio u Ličkoj legiji pod zapovjedništvom Joce Rukavine 1941. godine i sudjelovao u palenju sela u Lici i Kordunu kao ustaški dovodnik, kasnije je otišao u Njemačku, te po povratku odanle došao u partizane. Za vrijeme Jugoslavije bio je žandarmerijski narednik.

70. - Kovačević Marin, rođen 1918. Brodjanci, Valpovo, Hrvat, bio stražar u župskom redarstvu u Osijeku, gdje je služio dvije godine i došao u partizane u XI. mjesecu 1944. Za vrijeme boravka u policiji tukao zatvorenike partizane te zlostavljao civile koji su dolazili u posjete.

71. - Taler Josip, rođen 1915. Gašinci, Djakovo, Nijemac, došao u NOV dobrovoljno XI. mjeseca 1944. Isti je služio u SS diviziji kao gefrajter dve godine. Bio je SS-ovac stražar kod zarobljeničkog logora u Njemačkoj te je za to vrijeme tukao zarobljenike.

72. - Nikolić Tomo, rođen 1919. Musici, Djakovo, Hrvat, ratar, stupio u NOV X. mjeseca 1944. Imenovani je bio ustaša u Djakovu i kao takav učestvovao u svim akcijama u okolici Djakova. Sudjelovao je u hapšenju seljaka okolnih sela i iste tukao. Samo njegovo selo je poznato kao nastrojeno protiv NOB.

73. - Kožovej Vladimir, rođen 1924. u Horodišće /Rusija/. Došao u NOV XI. mjeseca 1944. Imenovani je služio 4 godine u SS diviziji te prošao Poljsku, Rumuniju, Češku, Jugoslaviju i Njemačku.

74. - Jauk Josip, rođen 1922. Hribac, Delnice, Hrvat, došao u NOV XI. mjeseca 1944. Isti je služio u SS diviziji /XIII./, koja je poznata po svojoj krvoločnosti u Bosni i Lici. Sudjelovao je u palenju sremskih sela.

75. - Vitenberger Oto, rođen 1911. Osijek, Nijemac, došao u NOV dobrovoljno 1. XII. 1944. godine. Imenovani je bio dvije godine u Kulturbundu i kasnije bio gestapovac oko godinu dana.

76. - Mačak Rade, rođen 1917. Mala Jasenovača, Grubišno Polje, Hrvat, došao u NOV 4. XI. 1944. Isti je bio gestapovac dvije godine i sudjelovao u svim borbama protiv NOV vodjenim u Slavoniji.

77. - Valter Ferdinand, rođen 1909. Voćin, Podravska Slatina, Hrvat, došao u NOV 4. XI. 1944. Isti je bio 1941. i 1942. ustaša u Voćinu, a kasnije u gestapovcima.

78. Hvasta Stjepan, rođen 1926. Ledenik, Našice, Hrvat, ratar Imenovani je bio u partizanima, te je dezertirao i potom uhvaćen u njegovom selu. Ponovo je pokušao

bjegstvo i uhvaćen. Poslije dezertiranja iz NOV bio je ustaša u Našicama i pred likvidaciju je priznao daje ubijao partizane.

79. -Ivanković Luka, rođen 1921. Tomašica, Garešnica, Hrvat, ratar, došao u NOV 5. XI. 1944. Isti je bio u Vražjoj diviziji od 1942. te sudjelovao u svim akcijama iste po Bosni.

80. -Talan Robert, rođen 1923. Dežanovac, Daruvar, Hrvat, ratar, došao u NOV 5. XI. 1944. Isti je već prije bio u NOV ali je dezertirao i stupio u Vražju diviziju u kojoj je bio oko jednu godinu. Sudjelovao je u borbama u Bosni i Lici protiv NOV.

81. - Valter Borner, rođen 1909. Beč, Austrijanac, došao u NOV 29. XI. 1944. U njemačkoj vojsci se nalazio od 1941. godine i sudjelovao u svim borbama protiv NOV.

82. - Borner Desanka, rođena 1906. Zagreb, Srпкиnja, došla u NOV dobrovoljno sa napred imenovanim. Istu je prema njezinom pričanju izbavio napred navedeni iz logora Jasenovca.

Osim gore navedenih streljanih u ovom području, streljano je 28 nedićevaca, koji su se nalazili duže vremena u nedićevoj vojsci i pri povlačenju Švaba iz Srbije isti su prešli u NOV. Za iste ne postoji ni kakovi podaci.

Za sve koji su likvidirani u ovom području znade Opunomoćeništvo i pomoćno osoblje u istom. Ovi su likvidirani u suglasnosti sa Otsjekom.

OSJEČKO PODRUČJE

83. - Djakovac Stjepan, rođen 1913. Valpovo, Hrvat, po zanimanju postolar. Isti je bio aktivni ustaša od 1941. i haračio sa ustašama u Slat. kraju.

84. Najgebauer Vilim, rođen 1926. njemački vojnik, učestvovao u svim operacijama njemačke vojske protiv NOV.

85. - Vojinov Ivan, rođen 1920. Novi Bečej, Srbin, kao nedićevac-dobrovoljac bio u borbama protiv NOV i došao u Slavoniju povlačeći se zajedno s Njemcima, te prebjegao u NOV.

86. Miodrag Savo, rođen 1915. Kanjani, Drniš, Srbin, bio gestapovac od 1941. i učestvovao u raznim akcijama protiv NOV u Bosni.

87. Djaja Marko, rođen 1925. Gradište, Županja, Hrvat, biv. ustaški vodnik. Kao ustaša 2 i pol godine učestvovao u borbama protiv NOV u pljački i paljevini srpskih sela po okolini Djakova.

88. - Rozenberg Hinko, rođen 1918., Kutina, Hrvat, kao hrvatski legionar dobrovoljac učestvovao na istočnom bojištu više od dvije godine.

89. - Adžić Svetozar, rođen 1920. Kumani, Novi Bečej, Srbin, došao u NOV 20. XI. 1944. Isti je bio dobrovoljac u nedićevoj vojsci 2 godine.

90. Čolakov Milenko, rođen 1919. Vranjevo, Novi Bečej, Srbin, biv. nedićevac. Kao i gornji.

91. - Mikić Ivan, rođen 1923. Trnava, Djakovo, Hrvat, ratar. Došao u NOV 21. XI. 1944. Isti je bio u gestapovcima 3 godine i učestvovao u više borbi i paleža srpskih sela po Slavoniji i Bosni.

92. -Panoš Ivan, rođen 1908. Tominovac, Kutjevo, Požega, Njamac, došao u NOV 21. XI. 1944. Imenovani je bio kao gestapovac 2 godine u njemačkoj Poljskoj kao dobrovoljac, te je poslije došao u Slavoniju.

93. - Posavec Djuro, rođen 1912. Granice, Našice, Hrvat, došao u NOV 30. XI. 1944. Isti je bio u njemačkoj vojsci 3 godine i kao dobrovoljac legionar na istočnom bojištu.

94. - Nuber Djuro, rođen 1920. Budimpešta, Nijemac. Kao kulturbundaš bio u SD policiji dvije godine i učestvovao na istočnom bojištu.

95. - Kucejnov Mihajl, rođen 1924. Rostov, Čerkez, uhapšen 7. XII. 1944. Isti je bio u kozačkoj jedinici 15 mjeseci, u Poljskoj, Srbiji, Hrvatskoj i učestvovao u raznim akcijama protiv NOV.

Gore navedeni likvidirani su po odluci samog Opunomoćeništva područja i zna za te likvidacije samo Opunomoćeništvo i pomoćno osoblje.

ISTOČNA GRUPA NOP ODREDA

Kod toga Opunomoćeništva streljano je oko 60 nedićevaca, četnika i ustaša koji su dolazili u NOV. Za iste ne postoje nikakvi podaci niti zapisnici, jer i samo prijašnje Opunomoćeništvo nije vodilo, a novo koje je tamo postavljeno ne zna za sve to. Likvidacije su vršene sa pomoćnim osobljem samog Opunomoćeništva.

KOD OVOG OTSJEKA

96. - Miletić Grge Ilija, došao u NOV 10.X. 1944. iz Borova, gdje je bio mehaničar, avijatičar. Isti je prema izjavi špijuna Adjur Franje, kojega je uhvatio Osječki NOP Odred te likvidirao, trebao doći kao špijun u NOV.

97. - Rehnicer Mavre Rišo, Židov iz Osijeka. Održavao sastanke sa Židovima u Kometniku i bilježio zaključke sa sastanka. Imao veze sa dijeljenjem novca Židovima koje su davali Englezi. Sumnja se daje agent I.S.-a

98. - Drobec Nikole Dragan, Srbin, radnik iz Osijeka. Dva puta nestao iz partizana, t.j. iz XVIII. brigade. Bio je konfident u Njemačkoj u logorima. Sumnja se daje agent gestapoa, a izjašnjavao se kao četnički elemenat.

99. - Dimić Miloša Vljako, Srbin iz Vel. Nabdja, bio je u domobranstvu 14 mjeseci. Četnički elemenat koji je širio propagandu i raspirivao mržnju između Srba i Hrvata.

100. - Heller Ernesta Ladislav, Židov, trg. pomoćnik iz Humljana. Bio partizan u Zagorju, gdje je zarobljen i prebačen u Madjarsku. Tamo se nalazio jedno vrijeme i opet se prebacio u Hrvatsku u partizane i tražio od komandanta korpusa da ide u Madjarsku jer da tamo ima vezu i da će tamo moći više koristiti. Iz Madjarske donosio neka pisma i sam se njima hvalio. Sumnja postoji daje bio agent I.S.

101. Radaković Miloš, Srbin, zemljoradnik iz Batinjana. Ustaški agent provokator, prokazivač naših ljudi u selu Batinjanima.

102. Jašarević Salko, radnik, Musliman, od Brčkog, bio ustaša, špijun trovač ubačen od Tolja iz Vinkovaca.

103. - Vrekalić Andrija, ratar, Hrvat, od Virovitice, bio bjelogardijac, neprijatelj NOB i širitelj mržnje između Hrvata i Srba.

104. - Djurak Antun, besposličar, kriminalac iz Djakova. Isti je davao krive podatke po dolasku u NOV i bio neko vrijeme apotekar pomoćnik u XII. udarnoj diviziji.

105. Poljak Stjepan, privatni namještenik iz Djurdjenovca, Hrvat. Bio potstrekivač i organizator pljačke i paleža srpskih sela u Podravini.

106. - Kin Josip, zidar, Njemaac, Kutjevo. Bio kulturbundaš i kao takav učestvovao u akcijama protiv NOV 1941.

107. - Bertić Marko, akt. jugoslavenski žandarmerijski narednik. Neprijatelj NOB. Bio jugoslavenski žandar 12 godina.

108. - Markotić Nikola, stariji vodnik, Hrvat, bio ustaški nastrojen, držao govore protiv NOB-e kao mačekovac i rovario među radnicima u Glatesu.

109. - Škrgec Stanko, rođen 1919. Virovitica, Hrvat, zemljoradnik, došao u NOV 10. IX. 1944. god., javio se dobrovoljno u gestapovce i učestvovao u borbama protiv NOB-e 3 godine.

110. - Ivanić Franjo, rođen 1921. Batinjani, Badljevina, Pakrac, Hrvat, zemljoradnik, zarobljen u Pakracu IX. mjeseca. Već prije je bio u NOV, odakle je dezertirao i nalazio se u Sarčevoj grupi /trupu/, koji je djelovao oko Pakraca i vodio borbe sa Odredom.

U razmaku od 15. IX. 1944. do 1.1.1945. likvidirano je po našim Opunomoćeništvima i ovom odsjeku osim domobranskih oficira ukupno 198,-

*IzvorNIK, strojopis
HDA, Zagreb, 1491, 12.2.1.*

760

Odsjek Zaštite Naroda
za Zagrebačku Oblast
IV sekcija
Broj: 24/1945
Dne: 30. siječnja 1945

Odjelu Zaštite Naroda, Hrvatske
IV odsjek

Izvještaj o radu
od 8.XII.1944 do 30.I.1945

Poslovanje ove sekcije za vrijeme od 8.XII.1944 do 30.I.1945
kretalo se kako slijedi:

U kartotečne listove uneseno je daljnjih 822 lica tako, da isti
sada broje 2828;

U evidencije po Okruzima uneseno je novih 393 lica t.j. od red-
nog broja 3946 do red. broja 4339;

U vojnoj evidenciji, koja obuhvaća cijeli teritorij uključivo
i grada Zagreb, uvedeno je novih 1882 lica, od rednog broja 4164 do 6046;

Spisak za provjeravanje lica grada Zagreba povećao se za dalj-
nih 164 lica tako da isti sada sadrži 906 lica;

Spisak istražnog materijala obuhvaća sada 103 predmeta t.j.
u gornjem razdoblju uneseno je 19 novih.

Za lica osudjena na prisilni rad kao i za streljana lica osno-
vane su nove evidencije po abecednom redu, budući da stare evidencije radi
većeg broja ovih lica nisu više bile pregledne. Prva evidencija broji 524,
a druga 458 lica; u evidenciju streljanih unesena su lica streljana ~~konca~~
1943 godine.

Osim ovih evidencija vodi se evidencija lica, za koja su podaci
uzeti iz neprijateljske štampe i Narodnih novina, koja broji 244 stavke, sa-
tim evidencija židovskih i srpskih radnji u Zagrebu, pruzetih po ustašama
ili drugim osobama.

Obavljeni su nadalje još slijedeći poslovi: sredjene su i sa
popisom odaslane nadležnim opunomoćeništvima karakteristike novopridošlih
u NOV; sredjene su i unesene u album sve slike agenata s kojima je raspo-
lažala ova sekcija. Slike su snabdjevene potrebnim podacima i rednim brojem
spiska agenata. Za lica puštena ispod sudjenja osniva se također evidencija,
sva se takova lica slikaju.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Za Odsjek:

4. 1. 1945

12.

1945., siječanj 30.

Izvješće o radu IV. sekcije OZN-e za zagrebačku oblast u razdoblju od 8. prosinca 1944. do 30. siječnja 1945., upućeno IV. odsjeku OZN-e za Hrvatsku, posebice o vođenju evidencija i broju upisanih u njih

Odsjek Zaštite Naroda
Za Zagrebačku oblast
IV. sekcija
Broj 20/1945.
Dne 30. siječnja 1945.

Odjelu Zaštite Naroda Hrvatske
IV. odsjek

Izvještaj o radu
od 8. XII. 1944.-30. I. 1945.

Poslovanje ove sekcije za vrijeme od 8. XI. 1944. do 30. I. 1945. kretalo se kako slijedi:

U kartotečne listove unešeno je daljnjih 822 lica tako, da isti sada broje 2828;

U evidencije po okruzima uneseno je novih 393 lica t.j. od rednog broja 3946 do red. broja 4339;

U vojnoj evidenciji, koja obuhvaća cijeli teritorij uključivoi grada Zagreba, uvedeno je novih 1882 lica, od rednog broja 4164 do 6046;

Spisak za provjeravanje lica grada Zagreba povećao se za daljnjih 164 lica tako da isti sada sadrži 906 lica;

Spisak istražnog materijala obuhvaća sada 103 predmeta t.j. u gornjem razdoblju unešeno je 19 novih.

Za lica osudjena na prisilni rad kao i za streljana lica osnovane su nove evidencije po abecednom redu, budući da stare evidencije radi većeg broja ovih lica nisu više bile pregledne. Prva evidencija broji 524, a druga 458 lica; u evidenciju streljanih unešena su lica streljana do konca 1943. godine.

Osim ovih evidencija vodi se evidencija lica, za koje su podaci uzeti iz neprijateljske štampe i Narodnih novina, koja broji 244 stavke, zatim evidencija židovskih i srpskih radnji u Zagrebu, preuzetih po ustašama ili drugim osobama.

Obavljeni sunadaljejoš slijedeći poslovi: sredjenesui sa popisom odaslane nadležnim opunomoćeništvima karakteristike novopridošlih u NOV; sredjene su i unesene u album sve slike agenata s kojima je raspolagala ova sekcija. Slike su snabdjevene potrebnim

podacima i rednim brojevima spiska agenata. Za lica puštena ispod sudjenja osniva se takodjer evidencija, sva se takova lica slikaju.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

M.P.²⁵

Za odsjek:
Janko I v.r. I

*Izvornik, strojopis
HD A, Zagreb, 1491,4.0.6.*

13.

1945., ožujak 17.

Petnaestodnevno izvješće Opunomoćništva OZN-e zagrebačke oblasti za okrug Bjelovar upućeno OZN-i II. zagrebačke oblasti o uhićenjima “narodnih neprijatelja”, o nasilnom novačenju u NOV i o iseljavanju njemačkih obitelji u Bjelovar te konfiskaciji njihove imovine

Opunomoćništvo OZN-a
Zagrebačke Oblasti
Za okrug Bjelovar
Broj: 71
Dana 17. III. 1945.

Predmet: Petnaestdnevni izvještaj

O.Z.N. - a II. Zagrebačke Oblasti

P o l o ž a j

Tokom zadnjih petnaest dana izvršilo je ovo opunomoćništvo sljedeće akcije u kojima je sudjelovalo 4 člana opunomoćništva.

1. Izvršeno je hapšenje na kotaru Sv. Ivan Žabno 28 narodnih neprijatelja.

/.../

2. Izvršno je iseljavanje 12 njemačkih familija iz sela Velika Pisanica sa ukupno 34 člana familije. Od iseljenih članova nije bio nitko za zadržavanje na radu ili za

²⁵ Okrugli pečat (otisak nečitak).

mobilizaciju. Paralelno s time izvršile su organizacije NOP-a konfiskaciju cijelokupne njihove imovine. Četa pri opunomoćenstvu prebacila je te familije za Bjelovar.

3. Izvršena je racija na dezertere u selu Velika Pisanica kojom prilikom je vršen pretres svih kuća i pohapšeno je 28 ljudi sposobnih za vojsku koji su upućeni u mobil-centar komande Bjelovarskog Područja za mobilizaciju.

/.../

Izvornik, strojopis

HDA, Zagreb, 1491, 4.10.4.

14.

1945, travanj 12.

Izvjješće o radu IV. sekcije OZN-e za zagrebačku oblast za ožujak 1945. upućeno IV. odsjeku OZN-e za Hrvatsku o vođenju evidencija i broju osoba upisanih u njih

Odsjek Zaštite Naroda
Za Zagrebačku oblast
IV. sekcija
Broj 561/1945.
Dne 12. travnja 1945.

Odjelu Zaštite Naroda Hrvatske
IV. odsjek

Izveštaj o radu za mjesec ožujak 1945.

Rad ove sekcije u vremenu od 28. II. do 31. III. 1945. odvijalo se u glavnom na prenošenju podataka iz Oružnih evidencija u kartoteku, pošto se uslijed razgranjenja poslova pokazalo potrebnim voditi evidenciju u kartotečnim listovima. Posebno će se voditi kartoteka za grad Zagreb a posebno za Oblast. Svaka od njih još će biti složena po grupama zločinaca prema već dobivenim direktivama, Jedan od daljnjih razloga osnivanja kartoteke za sve zločince bio je taj, što je II. sekcija tražila podatke o svim zločincima na teritoriju Oblasti i što bi zato trebalo raspoložive podatke prepisivati. Ovako se odmah prilikom prepisa načini duplikat kartice za njihovu potrebu, dok će unikat ostati u ovdašnjoj evidenciji.

Tokom mjeseca ožujka upisano je u kartoteku Oblasti 4.800 daljnjih zločinaca, većinom iz Okružnih evidencija a djelomično i novih tako, da ista koncem mjeseca

broji 8.141 podatak. Točni broj istih moći će se javiti nakon završetka ovoga posla koji se sada privodi kraju.

U vojnu evidenciju nije upisano ništa novo prvo radi toga što su podaci radi povlačenja slabo stizali a drugo radi toga, što je sve vrijeme bilo iskorišteno za rad na kartoteci. Isti broji 6441 lice.

Spisak za provjeravanje grada Zagreba nije takodjer imao novih upisa. Broj upisanih ostao je 974.

Spisak istražnog materijala nije se povećao i broji 104 predmeta.

U evidenciju streljanih upisano je daljnjih 156 lica tako da ista sada broji 661 lice. Evidencija sudjenih na prisilni rad povećala se od broja 525 na 801, dakle za daljnjih 276 lica.

Evidencija puštenih ispod sudjenja povećala se od 117 na 320 lica, dakle je upisano 213 novih.

Evidencija proglašanih narodnim neprijateljima osnovana je i upisano je 30 lica.

Evidencija lica izvadjenih iz Narodnih novina i druge neprijateljske štampe povećala se od 253 na 345 tj. za daljnjih 92 lica.

Evidencija zaplijenjene neprijateljske arhive popela se od broja 76 na broj 101 dakle za 25 novih predmeta.

Tokom istog mjeseca pregledano je radi vadjenja podataka 116 zapisnika II. sekcije i raznih opunomoćeništava.

Takodjer su za to vrijeme pregledane arhive Bjelovarskog, Varaždinskog /zajedno sa Međimurjem/ i Moslavačkog ROC-a i izvadjeni podaci iz 116 izvještaja. Ovi su podaci unešeni u kartoteku, a na ostalima se sada radi.

/.../

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Za odsjek:

Milan I v.r. I

*Izvornik, strojopis
HDA,Zagreb, 1491,4.0.6.1.*

15.

1945., travanj 13.

Izvešće III. odsjeka OZN-e za Hrvatsku upućeno komesaru Glavnog štaba Hrvatske o zapaženim greškama i nedostacima u postrojbama NOV-e, te o ubijanju ratnih zarobljenika

III. ODSJEK

ODJELA ZAŠTITE NARODA ZA HRVATSKU

Povjereništva za narodnu obranu NKOJ

Broj 246/45-6

13. aprila 1945.

K O M E S A R U
GLAVNOG ŠTABA HRVATSKE

Zapažene greške i nedostaci
u našim jedinicama

U našim jedinicama dešavaju se još dosta česti slučajevi raznih greški i nedostataka, koji su vrlo često razlogom nezdravim i štetnim posljedicama. Raspoložemo sa dosta materijala o sitnijim nedostacima, a ovdje navadjamo samo nekoje.

/.../

Prilikom borbi kod Knina vojno-obavještajni oficir divizije koji je kasnije došao u vojno-obavještajni odsjek GŠH izjavio je da tokom borbi za Knin dva dana nije mogao dobiti na saslušanje nijednog zarobljenika iako su jedinice zarobljavale u velikom broju. Na sektoru gdje se on nalazio kratkim su putem zarobljenici odvajani još za toka borbe par stotina metara na stran i bez saslušanja strijeljani. Vjerojatno je njegov iskaz kojeg je nama lično dao pretjeran, ali bez sumnje ima takvih pojava u našim jedinicama. Navodno po njegovim riječima rezultat toga je bio daje neprijatelj to primijetio i da se uporno branio i tamo gdje bi inače njegov otpor bio popustio.

Jedinice 34. divizije i to karlovačka brigada 17. II. o.g. zarobila je 4 ustaše. Saslušao ih je vojno-obavještajni oficir te brigade Ačić Milan te ih svukao do gola, pobio i bacio u Kupu. Voda ih je izbacila kod sela Ljetovaniča i taj se događaj dosta prepričavao.

/.../

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Za Odsjek, šef
major

Kopija, strojopis

HD A, Zagreb, 1491,2.26.

1945., travanj 24.

Šibenik

Odluka Predsjedništva ZAVNOH-a o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj

Predsjedništvo Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske, na temelju člana 4. Odluke o Zemaljskom antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja Hrvatske, kao vrhovnom zakonodavnom i izvršnom narodnom predstavničkom tijelu i najvišem organu državne vlasti Federalne Hrvatske donijelo je na svojoj sjednici održanoj dne 24. travnja 1945. ovu

ODLUKU

O zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj

Član 1.

Krivičnim djelima protiv nacionalne časti, u smislu ove Odluke, smatraju se sva djela, kojima se vrijeđalo i vrijeđa čast naroda, ili su uperena protiv osnovnih interesa naroda i tekovina, na kojima se izgrađuje Demokratska Federativna Jugoslavija.

Takova djela predstavljaju zločine ili prestupe prema svojoj težini i posljedicama, koje su iz njih proizašle.

Ova odluka ne odnosi se na djela ratnih zločinaca i narodnih neprijatelja.

Član 2.

Zločinom ili prestupom u smislu ove Odluke smatrat će se naročito:

1./ svaka suradnja s okupatorom ili njegovim pomagačima. Kao oblici takvih suradnji smatraju se: politička, propagandna, kulturna, umjetnička, privredna, administrativna i druga suradnja s okupatorom i domaćim izdajicama;

2./ vršenje akcije i propagande u korist okupatora i njegovih pomagača širenjem vjerske ili rasne nesnošljivosti ili opravdanjem okupacije, odnosno osuđivanjem oslobodilačke borbe naroda;

3./ svako održavanje prisnih i prijateljskih odnosa sa pripadnicima okupatorske vojske i vlasti;

4./ izravno ili neizravno razgrabljivanje imovine osoba progonjenih po okupatoru ili njegovim pomagačima;

5./ krivice po položaju odgovornih lica iz državne uprave, koje se sastoje u propuštanju ulaganja dužnih napora da ne dođe do sramnog poraza i kapitulacije Jugoslavije 1941. godine;

6./ služenje u činovničkom aparatu na mjestu naročito važnom za okupatora ili njegove pomagače, kao i istodobno vršenje više javnih ili privatnih službi naročitim pogodovanjem u bilo kojem obliku;

7./ dobrovoljno privredno pomaganje okupatora i njegovih pomagača osobito stavljanjem svog privrednog poduzeća u službu okupatora, važnijim radom u privrednoj organizaciji odnosno poduzeću, koje koristi okupatoru i vršenjem dobava za račun okupatora,

8./ učešće u izdajničkim, političkim i vojničkim organizacijama ili pomaganjem takovih bilo prije sloma Jugoslavije u cilju njezinoga poraza ili poslije njega u svrhu oslabljenja otporne snage u oslobodilačkoj borbi;

9. / Svako djelovanje, koje je išlo za tim da posluži okupatoru i njegovim pomagačima.

Član 3.

Djela iz ove odluke kažnjavat će se:

a/ gubitkom nacionalne časti;

b/ prisilnim radom;

c/ djelomičnim ili potpunim konfiskacijom imovine ili novčanom kaznom;

d/ izgonom.

Kazna gubitka nacionalne časti sastoji se u isključenju iz javnog života, gubitka prava na javne funkcije, kao i gubitku svih građanskih prava.

Okrivljenik može biti istovremeno kažnjen sa više kazni. Podstrekivanje i pomaganje također se kažnjava.

Član 4.

Ako je okrivljenik po izvršenju djela aktivnim učešćem pridonio ostvarenju ciljeva oslobodilačke borbe naroda i naknadio počinjenu štetu, sud može, pri izricanju kazne ovo uzeti kao olakšavajuću okolnost.

U izuzetnim slučajevima djelotvornog pokajanja može sud okrivljenika osloboditi svake kazne.

Član 5.

Krivice iz ove odluke ne zastaraju.

Član 6.

Djela iz ove odluke prosuđivat će Sudovi za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj.

Djela iz člana 1. i 2. ove Odluke, izvršena od lica koja ne pripadaju narodima Demokratske Federativne Jugoslavije, a nastanjena su u Hrvatskoj, presuđivat će vojni sudovi.

Član 7.

Sudovi za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj osnivaju se u sjedištu okruga.

Teritorijalna nadležnost jednoga suda može se protegnuti i na više okruga.

Član 8.

Članove suda za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj postavlja Predsjedništvo Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske određivši po jednoga između njih za predsjednike sudova.

Članovi Sudova za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj odgovorni su za svoj rad Zemaljskom antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja Hrvatske, koje ih može smijeniti.

Član 9.

Sudovi vrše sudsku vlast u vijećima od petorice sudaca. U vijeće će se po pravilu postaviti jedan član Okružnog narodnog suda u okrugu gdje se vrši suđenje.

Član 10.

Obrazovanje i raspored vijeća vrši predsjednik suda. Vijeću predsjedava jedan od sudaca izabran po samome vijeću. Svako vijeće ima tajnika kojega iz reda pravnika postavlja Predsjedništvo Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske. Tajnik vijeća obavlja administrativne poslove pod nadzorom predsjednika vijeća, a u samome vijeću ima savjetodavni glas,

Svatom vijeću određuje predsjednik suda suca istražitelja, koji vodi istragu prikupljanjem sveg dokaznog materijala kako optužbe tako i obrane.

Član 11.

Licima, koja se nalaze u bjegstvu ili su van dohvata naših vlasti, sudit će se u odsutnosti.

Član 12.

Postupak po ovoj odluci pokreće Javno tužilaštvo.

U tu svrhu sve vlasti su dužne izvjestiti nadležno Javno tužilaštvo čim saznaju za djela kažnjiva po ovoj Odluci.

Član 13.

Presude Sudova za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj su odmah izvršne. Sudovi će svoje presude dostaviti na izvršenje nadležnim vlastima.

Član 14.

Sve narodne vlasti, građanske i vojne, dužne su Sudovima za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj pružiti pravnu pomoć u službenim poslovima.

Član 15.

Ovlašćuje se Ministar pravosuđa Narodne vlade Hrvatske, da izda uputstva za provedbu ove Odluke.

Član 16.

Ova odluka stupa na snagu danom obnarodovanja, a proteže se na sva djela bez obzira na vrijeme kada su počinjena.

Broj 1057/45.
Dne 24. travnja 1945.
U Šibeniku

Tajnik:
M. Počuća s.r.

Predsjednik:
Vladimir Nazors.r.

Narodne novine. Službeni list Federalne Hrvatske, god. I, br. 2, Zagreb, 7. kolovoza 1945., str. 17.

17.

*1945., travanj 26.
Gospić*

Izješće Javnog tužiteljstva okruga Lika Javnom tužiteljstvu Hrvatske o stanju u okrugu nakon što su partizani zauzeli Gospić

JAVNO TUŽIOŠTVO
OKRUGA LIKA

Izještaj br.2

JAVNOM TUŽIOŠTVU FEDERALNE HRVATSKE

Dragi drugovi,

U kratkim crtama obavještavamo Vas o stanju na teritoriju Okruga Lika.

U Hrvatskim selima vlada strah što će biti s onima koji se predavaju novim vlastima. Jedan još manji dio naroda nije se povratio svojim kućama iz Podvelebitskih sela.

Prilikom ulaska naših jedinica u Gospić, hotimično je ubijeno od strane naše vojske 12 nedužnih osoba većinom žena i djece. Ova stvar je u ispitivanju i ima izgleda da će se kroz kratko vrijeme točno ustanoviti tko je bio inicijator i izvršioc ovog djela. Slični slučaj, ali u neznatnom mjeri desio se je u Otočcu. Ovo su uzroci da izvjestan broj Hrvatskog življa gleda daje naš rad i teorija o učenju bratstva i jedinstva samo prazna priča.

Ima slučajeva da pristalice, a ponekad i aktivisti NOP-a interveniraju za pojedine ljude, koji se nalaze u zatvoru kod OZN-e, no ovo ne dolazi do izražaja u odnosu prema zločincima, sem što je odnekidan kako smo doznali desio se slučaj daje neki inženjer zaposlen u ZAVNOH-a, naime u nekom odjelu ZAVNOH-a intervenirao za zločinca.

I dalje se samo sporije i u manjoj mjeri nego prvih dana vrši proces razdvajanja ne koljača i koljača, koji se nalaze po šumama. Do danas se prijavilo našim vlastima samo

u Sinačkoj općini oko 800 ustaša, legionara i td. Najteže otkidanje zavedenih od bandi ide u Krasnom i Kutarevu, jer tamo su još teški uslovi za prodiranje i djelovanje naših ljudi.

Pop Đujić je prije povlačenja iz Gacke doline uspio povući sa sobom priličan broj mladića iz Gacke doline. Četničkih agenata na teritoriju Gacke doline ima još, no narod općenito gaji mržnju prema četnicima i Đujiću. Glavna četnička propaganda u tamošnjim selima je da će se četnici iz Istre povratiti u Otočac "osloboditi ga" i postaviti svoju vlast. Sve upornije i nasrtljivije postaju četničke grupice oko Metka, Kosinja i Lapca. U selima oko navedenih mjesta imaju i prilično jaku podršku od pojedinaca.

Uslovi za mobilizaciju u novooslobođenim Hrvatskim selima su dozorili. Odaziv za mobilizaciju je dobar. Ima slučajeva gdje su pozvani civili u grupi po 40 ljudi neće uopće da se skidaju na komisijama, govoreći "nama ne fali ništa, nego puška i municija". Do danas je izvršena mobilizacija u Smiljanskoj, Karlobaškoj, Perušičkoj, a sada se vrši i u Pazariškoj općini.

Uspjelo se u dobroj mjeri suzbiti plačkanje po novooslobođenim Hrvatskim selima od strane Srbskog naroda, izuzev u Sinačkoj općini gdje je još uvijek pljačka, i ako u manjoj mjeri dolazi do izražaja.

Odbori Jedinstvene Narodne Oslobodilačke fronte nisu formirani po selima, a razlog tome je još neiskristalizirano stanje, naime čekanje dok ne bude mogućnosti za biranje odbora fronte na masovnim zborovima i skupštinama. U Gospiću postoji mogućnost i mislimo stvorit će se gradski odbor jedinstvene fronte.

Gotovo u svim selima na novo oslobođenom teritoriju formirani su Narodno Oslobodilački odbori, a gdje nema uslova i mogućnosti za organiziranje NOO-a tu su postavljeni povjerenici.

Problem proljetnog oranja i sjetve rješava se u prilično zadovoljavajućoj mjeri. Iz Otočkog kotara do danas pružio je narod narodu opustošenog koreničkog kotar pomoć u 180 plugova. Perušički kotar Udbinskom pružio je pomoć sa 80 plugova.

No zahvaljujući Narodno Oslobodilačkim Odborima udbinskog kotara, koji nisu ovoj pomoći pridodali značaj i važnost, koju bi trebali, ova pomoć nije imala ni političkog ni materijalnog efekta u onolikoj mjeri, uolikoj bi imala da NOO nije učinio navedeni propust. Narod iz sela Bilaja odaklen do danas nema nego jedan partizan pružio je pomoć u sprežnoj stoci i plugovima narodu srpskog sela Vrepca. Ova pomoć imala je dobrog odjeka u srpskim prisojskim selima gospičkog kotara.

Ovih dana dovršilo se u Velebitu rušenje 4.500 stabala potrebnih za izradu šlipera za podizanje naime uspostavu ličke pruge.

Oskudica u prevoznim sredstvima je razlog teškog prebacivanja hrane iz Dalmacije, pa je između ostalog i ovo jedan od uzroka teške ishrane stanovništva.

U koreničkom je kotaru bilo nekog harangiranja od strane švercera, koji među narodom šire nepovjerenje prema NOO-ima, a osnova za to nalaze u doduše neplanskoj, ali nehотиčnoj i nepravilnoj podjeli hrane od strane NOO-a.

U nekim selima epidemija tifusa je u opadanju dok u nekim selima je u porastu. Osnovni razlog ovom je neotpornost naroda usled ekonomskog stanja.

Što se tiče rada ovog tužništva on je prilično otežan.

Aparat u Tužioštvu se sastoji od tužioca, pomoćnika i jedne drugarice koja je bila činovnica uposlena u tužioštvu za vreme bivše Jugoslavije i za vrijeme NDH-a, a za koju smo Vam dostavili u izještaju broj 1 njezine karakteristike.

S obzirom da su se na teritoriju Like tek sada tj. nakon četiri godine oslobodilačkog rata potpuno oslobodili Brinjski, Otočki, Perušički, Lapački i polovica Gospićkog kotara/ nabrojani kotarevi su od ustanka pa do danas pretežni dio vremena bili pod okupacijom i pod prilično jakim utjecajem neprijateljskog rada i propagande/, pa se osjeća, a po našem mišljenju osjeća se još prilično dugo aktivno rovarenje ustaša, četnika i njihovih agenata i jataka, pa se na osnovu toga nameće potreba da više puta tužioc i pomoćnik tužioca odlaze na teren. No gledajući na slab i brojčano maleni aparat, te svakodnevno stizanje krivičnih predmeta u tužioštvo, izlazak na teren navedenih drugova u priličnoj je mjeri otežan.

Iz navedenih razloga također nam je otežan pravilna i neophodno potrebna koordinacija sa Upravnim odjelima i Kotarskim sudovima.

U Okružnom sudu za sada nije ostao nego samo jedan pravnik, no i taj nije u centru, nego se usled lošeg zdravlja nalazi na bolovanju, tako da nam je i sa te strane u priličnoj mjeri otežan rad. Optužnice u krivičnim predmetima gdje je to potrebno podizati ih, moramo gotovo sami obavljati tj. bez stručnog lica, jer pojedine stvari su hitnog karaktera.

Molimo Vas nastojte nam ako je moguće odmah poslati jednog pravnik, da bi se rad u našem tužioštvu mogao odvijati na vrijeme i što pravilnije.

Od oslobođenja Gospića pa do danas, nama na uvid i predlog poslato je 23 krivična predmeta. Od toga za 7 predmeta dali smo predlog za obustavu krivičnog postupka, a na tri smo podigli optužnicu. Mi smo dali dva predloga Upravnom odjelu Okružnog NOO-a za Liku za hapšenje nekih ljudi radi ubijstva, no do danas nije uhapšen niti jedan od njih.

Šaljemo Vam tri primjerka optužnica podignutih od strane naše radi različitih krivičnih djela. Ove optužnice Vam šaljemo, toliko da vidite i stavite Vaše primjedbe, kako na optužnice, tako i na čitav izvještaj, pa da bi se u buduće prilikom slanja izvještaja znali ravnati.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Drugarski pozdrav

JAVNI TUŽIOC ZA OKRUG LIKU

V.²⁶ Marko [v.r.J

*Izvornik, strojopis
HDA, Zagreb, 421, 5/128*

²⁶ Vujinović.

1945., travanj 29.

Zapovijed Štaba III. JA podređenim postrojbama o postupku sa zarobljenicima

ŠTAB
III. JUGOSLAVENSKE ARMIIJE
Broj: 177
Dana: 29. IV. 1945. god.

Postupak sa zarobljenicima.

Štabu XVI divizije

Primećeno je da se u jedinicama u potpunosti ne sprovodi u delo naređenje V.Š. od 6. XII. 1944. god., koje se odnosi na postupak sa zarobljenicima. Ovo naređenje dostavljeno je štabovima divizija od strane G.S.V. sa Pov. br. 30 od 6. XII. 1944. god. i sa Pov. br. 52 od 16. XII. 1944. god.

U vezi s tim ponovo

Naređujemo:

1. Sa svim zarobljenicima ima se postupati po međunarodnom pravu. Za svako odstupanje od ovog naređenja, sa odgovornim licima će se najstrože postupati.
2. Sve zarobljenike treba odmah po zarobljavanju saslušati u štabu divizije radi prikupljanja podataka, naročito obaveštajne prirode, a potom ih sa istražnim materijalom i svojim mišljenjem pod sigurnom stražom, uputiti ovome štabu /za II. odeljenje/ radi daljeg postupka.
Drugo odeljenje ovoga štaba proširiti će i dopuniti sadanji zarobljenički logor prema posebnom izdatom naređenju za to.
3. Ovo naređenje saopštiti uz potpis svima oficirima /uključivo i svi politički rukovodioci/ zaključno sa bataljonskim rukovodiocima, posle čega nam vratite priloženi pregled potpisnika.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu.

Politkomesar,
pukovnik,
B.²⁷ Petričević s.r.

Komandant
general-lajtant,
Košta Nadj s.r.

²⁷ Branko.

Dostavljeno:

Štabu XVI, XXXVI i II div.
III otsek Jug. Armije /OZNI/
II odelenju Jug. Armije i
Sudskom odelenju.

Tačnost prepisa overava:
Zam. načelnika štaba,
potpukovnik

28

M.P.²⁹

Ovjereni prijepis, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 485, reg. br. 20 -1/1.

19.

1945., svibanj
Slavonski Brod

Okružni NOO Slavonski Brod nalaže kotarskim NOO-ima Slavonski Brod, Đakovo i Županja potrebu poduzimanja “energičnih mjera za čišćenje zemlje od fašističkih ostataka i raznih protunarodnih elemenata”, posebice popisivanja svih preostalih Nijemaca/folksdojčera i njihovo upućivanje u logore

OKRUŽNI NOO. BROD
TAJNIŠTVO
Broj: I - 1945. Tajno
Brod, ...³⁰V. 1945.

Slav. Brod
Kotarskom NOO-u Djakovo
Županja

Današnjim oslobodjenjem naše zemlje potrebno je da poduzmemo energične mjere za čišćenje naše zemlje od fašističkih ostataka i raznih protunarodnih elemenata. U vezi gornjega potrebno je učiniti slijedeće: U vezi sa povjerenstvom OZN-e izvršiti ćete

²⁸ Potpis nečitak.

²⁹ Okrugli pečat: ŠTAB TREĆE JUGOSLOVENSKE ARMIJE.

³⁰ Nečitko (jednoznamenakasta brojka; očito početak mjeseca).

popis svih Njemaca koji su ostali na kotaru tj. u vezi sa Povjerenstvom OZN-e koje će Vam dati upitne arke koje će ispuniti sve osobe njemačke manjine u svim selima.

Isto tako ispuniti će upitne arke svi oni koji su poslije 1941. 10. travnja doselili iz raznih krajeva.

Ovaj popis tj. popunjenje upitnih araka treba da bude obavljen u roku tri do četiri dana, kako bi se ova stvar mogla uzeti što brže u postupak.

Što se tiče njemačkih manjina ne će se dizati oni Njemci koji imaju žene Hrvatice ili Srпкиnje. U obzir dolaze isto Njemice koje su se udale za Hrvate ili Srbe.

Isto tako koji imaju sinove ili braću u NOV-u ne će ih se dirati.

Što se tiče stranaca od 10. travnja 1941. godine njih će se provjeriti iz kojih su razloga došli ovamo.

Kako je gore navedeno da je ova stvar vrlo hitna stoga organizirajte što bolju administraciju kod općinskih NOO-a da se ova stvar što prije dovrši tj. u pojedine općine dati veze administrativnog kadra iz grada ako je to potrebno. Vodite računa da u ovom popisu budu obuhvaćeni svi građani koji spadaju u ovaj popis.

Ovu direktivu nije potrebno prenositi na općinske NOO-e nego prenijeti usmeno ili pismeno im najaviti popunjenje upitnih araka

Smrt fašizmu-Sloboda narodu!

Tajnik:
Stjepan ...³¹ |v.r.]

M.P.³²

Pretsjednik:
Vukašinović [v.r. 1

Izvornik, strojopis

DASB, Okružni NO Slavonski Brod 10/15, Opći spisi po ur. zapisniku - povjerljivi br. 1-456, 1945., Inv. br. 40

³¹ Nečitko.

³² Okrugli pečat: Okružni N.O.O. Slav. Brod (u sredini zvijezda petokraka).

1945., svibanj 11.

Izvešće Štaba I. JA upućeno Generalštabu JA o neprijateljskim gubicima u bitci za Zagreb

ŠTAB
I. ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje
O. br. 178.
11. maj 1945. god.

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Prema nepotpunim podacima neprijateljski gubitci u bitci za Zagreb, tj. od 5. do 10. maja ov. g. su:

I. U LJUDSTVU:

1. - Mrtvih.....	10.901
2. - Zarobljenih.....	15.892
Svega:.....	26.793

II. U MATERIJALU:

1. - Raznih topova.....	192
2. - Raznih mitraljeza.....	520
3. - Raznih puškomitraljeza.....	742
4. - Pušaka.....	11.490
5. - Radiostanica.....	105
6. - Strojnica.....	443
7. - Bacača.....	193
8. - Automobila.....	67
9. - Kamiona.....	186
10. - Motocikla.....	94
11. - Kola.....	1.099
12. - Konja.....	2.331
13. - Eksploziva.....	300 kgr.
14. - Magacina sa raznim materijalom.....	34

15. - Poljskih kuhinja.....	45
16. - Manjih bornih kola.....	3
17. - Protivkolskih pušaka.....	88
18.-Avion a.....	7 (5 ispravnih)

b/ uništeno

1. - Raznih topova.....	170
2.- Kamiona.....	350

Pored gore iznetog, zaplijenjeno je i uništeno još mnogo drugog ratnog materijala.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

MP³³ Načelnik Štaba
General-major,
Milutin Morača [v.r.]

Izvornik, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 21 A, reg. br. 12-1-2.

Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije, Tom XI, knjiga 1, Operacije Jugoslovenske armije 1945. Beograd, 1971., str. 622-624.

21.

1945., svibanj 12.

Zagreb

Depeša OZN-e za Hrvatsku br. 104 upućena Vrhovnom štabu JA o broju zarobljenika u logoru na Kanalu u Zagrebu

Broj depeše	Dan	Otpremljeno kome	SADRŽAJ
104	12.5.	V.Š.	/.../ Na kanalu ima 7000 zat[vorenika] i zaroblj[enika], među kojima je pronađeno 400 raznih koljača. Stevo ³⁴

Izvornik, rukopis

HDA, Zagreb, 1491, Knjiga poslanih i primljenih depeša od 27. IV. do 5. VI. 1945.

³³ Okrugli pečat: ŠTAB I. ARMIJE J.A. - Operativno odelenje.

³⁴ Ivan Krajačić.

1945. svibanj 12.

Zagreb

Zapisnik sa sastanka Mjesnog komiteta KPH Zagreb

Z A P I S N I K

Sastanka Mjesnog Komiteta za grad Zagreb, održanog dne 12. V. 1945

Prisutni: Drugovi-ce Mika³⁵, Baja³⁶, Ruža³⁷, Marjan³⁸, Veco³⁹, Branko⁴⁰, Jure⁴¹, Živka⁴²,
i drug od Centralnog komiteta Savo⁴³.

Dnevni red:

1./ Konstituiranje komiteta

2./ Organizaciona pitanja

3./ Defile i doček Nazora

4./ Dolazak Srpske delegacije Žena

/.../

Potrebno je aktivizirati J.N.O.F. i gradjanstvo da hvataju neprijatelje i prokazuju i daju hapsiti. Pitanje ishrane već se postavlja kao problem i to treba hitno riješiti.

Grad treba odteretiti s time da se što prije odsele svi doseljenici koji su u toku rata došli u grad. Treba ih vratiti u njihove krajeve. Preko organizacija treba dati pregled ljudi koji mogu odmah van tj. nisu neki ustaše koji bi trebali pred sud.

Treba još ljudi provjerenih koji bi se mogli staviti ministarstvu unutrašnjih poslova na raspolaganje.

Podaci za hapšenje koji dolaze treba provjeriti jer nisu najtočniji.

Mjesni Komitet Skoja neka se preseli odmah uz naš komitet i radi uže saradnje. Odmah treba odrediti skojevce koji će ući u rajonske komitete.

AJF-Ž.

Odbori nisu formirani, dok naprotiv masa žena saradjuje u odborima Fronte.

Treba odmah pozvati aktivistkinje i formirati rajonske pa kotarske kao i mjesni odbor A.F.Ž.-a.

³⁵ Špiljak.

³⁶ Marjan Gretić.

³⁷ Turković.

³⁸ Cvetković.

³⁹ Holjevac.

⁴⁰ Flajpan.

⁴¹ Puklek.

⁴² Žakman.

⁴³ Zlatić.

Osjeća se već olakšanje od navale posla koji je bio u prvi čas nakon našeg ulaska u grad.

Prijavni odsjek funkcionira, a sada gaje preuzelo ministarstvo unutrašnjih poslova pod kontrolu. Stambeni odsjek vrlo slabo funkcionira a ostali odbori po malo ulaze u rad. Ekonomski odsjek ima već priličan pregled na zalihama hrane u gradu. Hrane ima za sada za vojsku koja se nalazi u gradu ali za pučanstvo neće biti dovoljno.

Centrala Električna radi ali ima malo zalihe goriva. Zato se još ne puštaju u promet tramvaji.

Narod je dobio na tržištu kruha i to je primljeno neobično povoljno od ljudi osobito sirotinje koja se veseli.

Logori hapšenika puni su pohapšenih domobrana i drugih krivaca. Na Kanalu ima oko 10000 a na Aerodromu oko 7000 Njemaca. U Vrapče dolazi 2000 ustaša.⁴⁴

Sve stanove narodnih neprijatelja treba odmah zapečatiti da se ne razvlače stvari.

Potrebno je uspostaviti sudove Komande Grada.

Za svaku naredbu treba da se konzultira sa gradskom OZN-om

Od sutra će se izdati naredba da se predaje sve oružje

Dalje da se prijave sve zalihe i magazini neprijateljski.

Defile Vojske

Preko J.N.O.F.-e dignuti sav narod da se svrsta u špalire ulicama kuda će vojska prolaziti, Isto izvršiti sve pripreme za dolazak Nazora⁴⁵.

Kako 15. dolazi delegacija srpski žena te treba okupiti A.F.Ž. koje će organizirati doček.

Stigla je glazba i grupa IV Korpusa u kojoj ima dosta zagrebčana pa ih se može koristiti za priredbe.

Smrt Fašizmu - Sloboda Narodu !

Ovjerovitelj :

Zapisničar:

Ruža I v.r. |

Izvornik, strojopis

HDA, Zagreb, Gradski komitet KPH Zagreb, 01-S-1-1945.

⁴⁴ Lutvo Ahmetović, zamjenik načelnika UDB-e za grad Zagreb ovako je opisao stanje u Zagrebu : “/.../ Ja sam u Zagrebačko odjeljenje došao treći dan nakon ulaska naših jedinica u Zagreb. Da li je što za ta prva dva, tri dana učinjeno po traženju zaostale ustaške arhive, nije mi poznato. Svojih, može biti desetak dana ja sam djelomično učestvovao u radu Odjeljenja, jer nisam još znao kakvi su sve zadaci postavljeni pred Odjeljenje. Kasnije sam se potpuno bacio na raščišćavanje logora na kanalu i Mirogoju i zatvora u Đorđićevoj ulici. Kako je u logore i zatvore dnevno dovođeno veći broj ljudi gotovo cijeli aparat UDB-e za grad Zagreb pretvorio se u organe za hapšenje i istragu. Ta trka trajala je sve do kasne jeseni 1945. godine. /... /.” Usp. HDA, Zagreb, 1561/1, spis br. 948, str. 1.

⁴⁵ Vladimir, predsjednik ZAVNOH-a.

23.

1945., svibanj 13.

Iz obavijesti Štaba XVI. vojvodanske divizije III. JA Štabu I. brigade o prebrojavanju i sređivanju zarobljenog materijala, te o upućivanju svih zarobljenika u koncentracijski logor u Celju

ŠTAB
XVI. U. DIVIZIJE
Jugoslovenske armije
Broj. 106
Dne 13.V 1945.

Štabu I. brigade⁴⁶

Da bi što pre izvršili prebrojavanje i sređivanje zapljenjenog materijala, Štab IV. brigade, da u zajednici sa organima Komande pozadine ove divizije preužeće celokupan materijal /i od I. brigade/. Sve zarobljenike uputiti u koncentracioni logor u Celje, a sva motorna vozila prikupiti na jedno mesto.⁴⁷

Smrt fašizmu - Sloboda narodu

Pol. Komesar,
potpukovnik,
Miloš P⁴⁸ I v.r. I

Za Načelnik štaba,
major,
...⁴⁹(v.r. I

M.P.

Izvornik, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 964, reg. br. 47-6.

⁴⁶ Rukopis.

⁴⁷ Prema izvješću od 18. svibnja 1945. postrojbe XVI. vojvodanske divizije su od 8. do 17. svibnja 1945. zarobile 25.726, ranile 128 i ubile 84 neprijateljska vojnika, uz gubitke od 23 poginula, 34 ranjena i 6 nestalih. Usp. Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije, Tom XI, knjiga 3, Operacije Jugoslovenske armije 1945. Završne operacije za oslobodjenje Jugoslavije 1.1 - 24.V 1945. Dokumenti Treće armije, Beograd, 1975., str. 619.

⁴⁸ Pajković.

⁴⁹ Potpis nečitak. Načelnik je tada bio major Eduard Rebula.

24.

1945., svibanj 14.

Depeša Štaba I. JA Generalštabu JA o predaji Nijemaca kod Celja i o očajnom stanju u zarobljeničkim logorima

14. V. 45.

I. Armija

U Celju se predalo 11 hiljada Nemaca sa generalom Djimerom. Zaplenjeno veliki materijal. Sve zarobljenike prebacujemo u Zagreb. Stanje u logorima očajno. Nema aparata, niti hrane, hitno treba da dođe neko iz komande pozadine Generalštaba.

71.

Peko⁵⁰

Izvornik, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 43, reg. br. 10-93-1.

25.

1945. svibanj 15.

Petrinja

Izvešće Javnog tužitelja okruga Banija o stanju u zauzetim mjestima, pljački od strane jedinica II. JA, likvidaciji ranjenika iz sisačke bolnice, zarobljeničkim logorima, te postupku prema “narodnim neprijateljima”

JAVNI TUŽILAC OKRUGA BANIJSKOG

U Petrinji dne 15. V. 1945.

Pov. Br. 6/45.

JAVNOM TUŽIOCU HRVATSKE⁵¹

Z A G R E B

IZVJEŠTAJ

Veliki događaji koji su se odigrali u zadnje vrijeme, kapitulacija Njemačke i oslobođenje naše zemlje, vrlo povoljno su odjeknuli u masama.

⁵⁰ Dapčević, generallajtnant, zapovjednik I. JA.

⁵¹ Jakov Blažević.

Oslobodjenjem Petrinje, Siska, Kostajnice, Dvora i drugih mjesta Banije kod nas su se pojavili brojni krupni problemi. Narod novooslobođenih sela i gradova bio je zastrašen i bojao se masovne osvete. Moglo se je jasno vidjeti da kod njih vlada uvjerenje daje naša borba velikosrpska.

U novooslobođenim selima i gradovima nismo imali organizacije JNOF-a, NOO-a i drugih sem u nekoliko sela.

Upoznati narod sa načelima NOP-a, stvoriti sve organizacije privremene organe vlasti; to je glavni zadatak na čijem rješavanju se već radi i postignuti su izvjesni uspjesi.

Po oslobođenju ovih gradova Banije priličan broj ljudi iz neprijateljskih jedinica pobjegao je u šume. Naše vojne i civilne vlasti poduzele su mjere da se ovi banditi pohapse. Uhvaćeno je već preko 300 neprijateljskih vojnika. Ovi neprijateljski vojnici koji su rasuti po šumama, a do danas nisu pohvatani, nisu još vršili nikakve akcije ali postoje znaci da se oni na to spremaju. Borba protiv banditizma je važan zadatak ne samo s vojničkog gledišta, nego je stavljeno u zadatak, od strane ok. odbora JNOF-e da se preko masovnih skupova ovaj zadatak politički objasni, i da se spriječi tim neprijateljskim agentima da u našim selima stvore svoja uporišta. Ovo je tim važnije što narod oslobođenih sela i gradova smatra domobranstvo kao pomoćnu snagu Jug. Armije i zbog toga vlada uvjerenje da oni nisu saradnici okupatora. Ovu činjenicu potvrđuje sljedeći primjer: Narod sela Jukinca, kotara Glina pripremio je masovne darove domobranima u logorima, a nešto slično im je činio kad su ovamo dolazile jedinice Seljine brigade. Točno je da na čelu stoje Mačekovi agenti. Narod u novooslobođenim mjestima odnosi se pomirljivo prema zločincima, i potrebno je raspiriti mržnju u tim selima prema neprijatelju i zločincima.

Jedan od krupnih problema Banije jesu izbjeglice kojih ima više vrsta na Baniji. Okružni Narodnu sud postupiti će prema istima na sljedeći način:

1. Sve one izbjegličke familije koje su iz drugih pokrajina izpred naše vojske utekle i smjestile se na Baniju biti će putem vojne vlasti sa podacima OZNE poslati u svoj rodni kraj a imovina konfiskovana, tim više što u najvećem broju slučajeva raspolazu imovinom koja nije ranije bila njihovo vlasništvo.
2. Sve one familije i pojedinci koje su od početka ustanka izbjegle u neprijateljska uporišta svojevoljno biti će pokupljeni u logore a imovina pod sekvestar. Preko OZNE i ostalih naših organizacija nastojat će se hitno ispitati držanje tih familija i pojedinaca i tada će se donijeti odluka o tome da li netko ostati u logoru ili ne. Oni koji su izbjegli godine 1941 dok još nisu imali jasnu predodžbu NOP-a a nisu se loše držali imati će sve mogućnosti da izidju što prije iz logora.
3. One familije, koje su sada izbjegle i vraćaju se natrag dobrovoljno ili prisilno stavit će se takodjer u logore a preko OZNE ispitati će se dali su bježali silom ili dobrovoljno i pustit će se na slobodu oni koji su silom otjerani a imali su dobro držanje. Sve ustaške familije koje su sada bježale, ostaju u logoru kao i one koje su ranije bježale i služile neprijatelju.
4. Sve one familije i pojedinci, koji su prije oslobođenja ovih uporišta bili potjerani na osnovu sudske odluke, dolaze u logor, a imovina im je još ranije konfiskovana.

Djeca do uključivo 16 god. neće biti stavljena u logore, već će preko narodnih vlasti biti zbrinuta. Naglašava se da će ovih izbjeglica biti oko 1.500.

Ja sam se saglasio sa ovom odlukom Okružnog narodnog odbora i ona će se sprovesti u život.

Prilikom ulaska u gradove i sela bilo je dosta pljačke od jedinica II Armije. Neki vojnici su tukli jednog odbornika Hrvata sa općine Stankovac, kotar Glina. Vrlo malo su se obraćali na vlast, što je imalo loših posljedica.

U Sisku je prvi bataljon ne znam koji, 2 dana kasnije što je Sisak bio oslobođen došao u Bolnicu na večer oko 9 sati i odveli su 19 ranjenika neprijateljskih vojnika i pobili su ih. O tome se malo govori jer vlada strah.

Naše vlasti također se nisu dovoljno snašle kod preuzimanja vlasti kako vojne tako i civilne. Ne samo da vlast nije bila hitno uspostavljena, nego je od strane vojno pozadinskih vlasti također bilo nepravilnosti.

Komande mjesta su uzimali masovno bicikle bez kontrole, iako to potreba nije iskazivala. Ovim putem građanstvo je uvidilo, da im imovina nije zaštićena. Jedinice bataljona Narodne Obrane su također vršile pljačku ne samo bicikla negi i drugih stvari. To su čak činili i rukovodioci. Jedan oficir iz Štaba brigade KNOJA (ime nepoznato) sam je u Slunju⁵² uzimao potpuno za vojsku nepotrebne stvari, iako je Komanda mjesta preuzela već potpuno u svoje ruke. U Sisku je jedan komesar čete uzimao veste i drugo, što je za vojsku opće bilo nepotrebno. Bilo je i drugih nepravilnosti. Pomoćnik komesara bataljona KNOJA uzima prostorije za svoje potrebe bez suglasnosti sa Okružnim odborom, a na primjetbe tajnika Okružnog odbora odgovara kratko, "mi smo vojska". U svim ovim nepravilnostima Štab Brigade ništa ne čini, iako je u tom upoznat.

Konfiskacije se još ne vrši već se jedino prikupljaju podaci kako bi se moglo tome pristupiti. Uprava državnih odbora preuzima svu ovu imovinu u svoje ruke, koja nema vlasnika.

U neposrednoj blizini Siska ustaše su pobili logoraše iz Jasenovca. Jedna posebna komisija vodila je o tome istragu i pronađeno je preko 150 leševa koji su izvadjeni iz Save i svečano sahranjeni.

Pitanje sjetve je vrlo aktuelno, tim više što je neprijatelj opljačkao veliki broj blaga. Nešto je uzela i naša vojska. Samo na dva kotara sjetva je prilično uspjela, dok su ostala tri slabo. Okružni narodni odbor poduzeo je sve mjere da se ovaj problem uzajamnom pomoći što uspješnije riješi.

Preko 10.000 osoba na okrugu nema hrane. Da bi se ovaj problem što bolje riješio, vodi se u oslobođenim selima i gradovima kampanja za pomoć postradalim krajevima. U ovome su postignuti dobri rezultati.

Na okrugu je u toku i kampanja za vojsku. Ovdje su se pokazali neki manji nedostaci u nekim općinama u tome, što su narodni odbori odozgo postavljali koliko tko mora dati i zbog toga da bi ispunili normu, koja je tako izgledala kao oporezivanje.

Ova greška je ispravljena.

Također se pojavila poteškoća kod razdiobe soli. U početku se sol razmjenjivala za žito i oni koji su opljačkani i ostali bez svega nisu mogli doći do soli. Zbog toga se

⁵² Vjerojatno se radi o Sunji.

pojaviло negotovanje. Medjutim i ovo pitanje je riješeno s tim, što je Okružni narodni odbor odobrio 20 % soli za oni koji ne mogu platiti.

Poslije povratka iz Dalmacije rad mi se svodio u glavnom na sredjivanje kancelarije koja je od biv. Tužilaštva bila preuzeta po drugu koji radi sada u Tužilaštvu.

Nije bili nikakvih parnica riješenih u proteklih nekoliko dana, obzirom daje okružni narodni sud sredjivao svoje prilike. Ima nekoliko parnica koje su u toku rješavanja. Organizovati će mo i nekoliko javnih rasprava.

I pored zabrane GESA⁵³ ja sam već više puta vidio, da se pojedine drugarice voze u kabinama kamiona. Ova pojava ostavlja loš dojam na mnoge prolaznike a naročito borce.

Trebalo bi da preko saobraćajaca spriječe ovakove pojave.

JAVNI TUŽILAC:
Drezga Branko [v.r.]

*Izvornik, strojopis
HD A, Zagreb, 421, 5/39*

26.

1945., svibanj 15.

Izvod iz knjige depeša Glavnog štaba JA za Hrvatsku upućenih Generalštabu JA o broju zarobljenika na područjima vojnih korpusnih oblasti u Hrvatskoj 15. svibnja 1945.

/.../

ZA GENERALŠTAB: - DDD - 15. maja broj zarobljenika.

IV. Oblast Karlovac 5000, Čemernica 410, Glina 500, Maja 500, Sisak 131. Iz Celja najavljeno 20.000, svega 26.551.

VI. Oblast nema.

VIII. Oblast Knin 741, Sinj 88, Split 122, Korčula 77, Metković 24, Vis 126, svega 1178.

X. Oblast Prečko 15.000, Vrapče 943, Zagreb 4190. Ove sve OZNA još razvrstava i neki će biti pušteni. Bjelovar 8000, svega 28.133.

⁵³ Glavnog štaba.

XI. Oblast u Gospiću, Otočcu i Senju 1195. Kod Sušaka 20.000, svega 21.195.

Ukupno 77.047.- 16. V. 1945. (G)

Br. 1.

Izvornik, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 119/4, reg. br. 2-2.

Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije, Tom V, knjiga 39, Borbe u Hrvatskoj 1945. godine, Beograd, 1979., str. 528.

27.

1945., svibanj 15.

Depeša Štaba III. JA upućena Generalštabu JA o predaji više od 20.000 ustaša kod Poljane, uz napomenu da su se ustaše jednim dijelom uspjele probiti prema Bleiburgu

ŠTAB 111 ARMIJE

15.V.1945.

Nanevši u poslednjim borbama vrlo osetne gubitke ustašama, a u današnjim borbama slomljen njihov otpor, pojedine ustaše počeli masovno da se predaju. Do sad se predalo, kapituliralo oko 20.000 ustaša. Razoružavanje se nastavlja na Dravogradskom frontu.

Ustaška grupacija na našem sektoru uglavnom likvidirana u jačini od preko 20.000. Za sada kod nas nepotrebno dejstvo avijacije. Jedan deo ustaša *uspeo preć*⁵⁴ Poljane i Blajburg i jugozapadno od Dravograda. Na sektoru s. Crsa, s. Solčava, sjeverozapadno od Šoštanja, za oko 20 km Vražija div. sa delom ustaša nastoji da se probije preko granice. Potrebno izviđanje gore označenih mjesta u toku 15 o.m.

Pukovnik Subotić⁵⁵ u 0130 č.

M.P.⁵⁶

Primljeno u 0830 h⁵⁷

Izvornik, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 258 A, reg. br. 23/7.

⁵⁴ Dopisano rukom.

⁵⁵ Vukašin, načelnik Štaba III. JA.

⁵⁶ Okrugli pečat: ŠTAB III. ARMIJE J.A. - Operativno odeljenje.

⁵⁷ Dopisano rukom.

1945., svibanj 15.

Zagreb

Depeša Vrhovnog štaba JA/Aleksandra Rankovića br. 124 upućena OZN-i za Hrvatsku u kojoj se izražava nezadovoljstvo malim brojem likvidiranih u Zagrebu, kao i o uhićenjima HSS-ovaca

Broj depeše	Dan	Primljeno od koga	SADRŽAJ
124	15.5.	V.Š.	2. Vaš rad u Zagrebu je nezadovoljavajući. Za 10 dana u oslobođenom Zagrebu streljano je samo 200 bandita. Iznenaduje nas ova neodlučnost za čišćenje Zgb-a od zlikovaca. Radite suprotno od naših naređenja jer smo rekli da radite brzo i energično i da sve svršite u prvim danima. Zaboravljate da u Zagrebu sada ima skoro milion stanovnika i da se tu slegao sav ustaški aparat koji je bježao iz unutrašnjosti pred našom vojskom. Sem hapšenja istaknutih H.S.S. - ovaca koji su bili protivnici našeg pokreta ili aktivno radili za ustaše ... može koristiti u pogledu njihovog raskrinkavanja. Međutim šef II. odsjeka Zagrebačkog odjeljenja ima neki svoj stav. Njega i inače smjenjujemo s ove dužnosti i tražimo da nam predložite drugog. Ovu depešu pokazati Vladi ⁵⁸ , potvrdite prijem i budite češće u kontaktu s nama. Ranković ⁵⁹

IzvorNIK, rukopis

HDA, Zagreb, 1491, 2.49/3 - Knjiga poslanih i primljenih depeša od 27. IV. do 5. VI. 1945.

⁵⁸ Vladimir Bakarić, u to vrijeme sekretar CK KPH i od travnja 1945. predsjednik Vlade FD Hrvatske.

⁵⁹ Aleksandar, organizacijski sekretar CK KPJ. generallajtnant JA, član Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije, načelnik OZN-e Ministarstva narodne obrane DF Jugoslavije.

29.

*1945., svibanj 16.
Zagreb*

Depeša OZN-e za Hrvatsku br. 118 upućena OZN-i za Bosnu i Hercegovinu o broju izbjeglica u Zagrebu

Broj depeše	Dan	Otpremljeno kome	SADRŽAJ
118	16.5.		OZN-i za B.H. Po mišljenju drugova ovdje, popis izbjeglica za sada neizvediv, jer ima oko 250 hiljada izbjeglica u Zagrebu. Naš rad orijentiran na zatvore, logore i skupljanje informacija. Za određeno vrijeme nećemo moći mnogo učiniti, jer je prijavno odjeljenje uništeno. Drago

Izvornik, rukopis

HDA, Zagreb, 1491, 2.49/3 - Knjiga poslanih i primljenih depeša od 27. IV. do 5. VI. 1945.

30.

1945., svibanj 17.

Depeše Generalštaba JA upućene Štabu III. JA od 15. do 17. svibnja 1945.

III Armija

15. V.45.

Sovjetska vlada odobrila nam je da naše jedinice okupiraju deo austrijske teritorije.

Naređujem:

1. Okupirajte deo austrijske teritorije u granicama koje vam odredi Maršal Tolbuhin.⁶⁰
2. Vaše okupacione snage nalaze se pod komandom maršala Tolbuhina.

⁶⁰ Fjodor Ivanović, zapovjednik III. ukrajinskog fronta. Njegove su postrojbe zajedno s postrojbama NOV i POJ sudjelovale u oslobodenju Beograda i dijelova Srbije, te je nakon rata proglašen narodnim herojem Jugoslavije.

3. Štab smjestiti u Lajbnicu.
4. O izvršenju ovoga naređenja izvestite nas do 24 časa 16 o.mj.
5. Prijem naređenja odmah potvrdite.

11-112

Maršal Jugoslavije
Tito⁶¹

16. V.45.

Primate ustaške jedinice, koje su razoružali Bugari, Tolbuhin je dao odobrenje.

11-22

Kulundžić

Vi imate veliki broj zarobljenika i poznatih zlikovaca - vodite strogo računa da vam zarobljenici ne begaju. Dajte jaka obezbeđenja.

13 - 35

General Terzić⁶²

17. V.45.

Sve slovenačke snage severno od reke Save pod vašom komandom su. Prema tome vi požumite potrebne mere za razoružanje bandi.

16-34

Kul⁶³

Or. Uputite odmah ratne zarobljenika u Vojvodinu i to: sedamdeset pet hiljada u Bačku, trideset hiljada u Srem, deset hiljada u Baranju i trideset hiljada u Banat. Or. br. 155.

19-32

General Arso Jovanović⁶⁴

Or. Saveznička komanda za Korušku predace vam dvesta hiljada ratnih zarobljenika Jugoslovenskih podanika. Odredite i uputite i odredite odmah komisiju od pet članova koji će primite te zarobljenike od Savezničke komande. Članove komisije odrediti od odabranih oficira. Or. 156. br.

18-66.

General Arso Jovanović

Izvornik, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 44, reg. br. 3/2-2.

⁶¹ Josip Broz Tito.

⁶² Velimir.

⁶³ Kulundžić.

⁶⁴ Tada načelnik Generalštaba JA.

*1945., svibanj 17.
Beograd*

Obavijest Kabineta maršala Jugoslavije predstojniku britanske vojne delegacije o primitku depeše feldmaršala Aleksandera od 16. svibnja 1945. o predaji 200.000 Jugoslavena u Austriji, te o evakuaciji britanskih snaga s otoka Visa

KABINET
MARŠALA JUGOSLAVIJE
Br. 15
17. maja 1945 godine

ŠEFU BRITANSKE VOJNE DELEGACIJE

Molimo Vas obavjestite feldmaršala g. Aleksandera⁶⁵, da je Maršal Tito primio njegovu depešu od 16. maja 1945. g. o predaji 200.000 Jugoslovena koji se nalaze u Austriji i o evakuaciji Vaših snaga sa ostrva Visa.

Maršal se slaže u potpunosti sa predlogom feldmaršala g. Aleksandera i izražava mu zahvalnost.

Napred pomenutih 200.000 preuzeće Štab III armije kome su izdate potrebne instrukcije.

Slobodni smo Vas umoliti, da nas obavjestite, gde bi se sastala komisija za prijem zarobljenika sa delegatima određenim od feldmaršala g. Aleksandera za primopredaju.

Primate izraze moga poštovanja

Po naređenju Maršala
Generalmajor
Ljub.⁶⁶ Đurić |v.r.|
/Ljub. Đurić/

Izvornik, strojopis

Međunarodni znanstveni skup "Bleiburg 1945-1995". Zbornik radova, Zagreb, 1997., str. 154.

⁶⁵ Ispravno bi bilo Alexander, Harold, britanski feldmaršal, tada zapovjednik savezničkih snaga u Sredozemlju.

⁶⁶ Ljubodrag, načelnik kabineta maršala J.B. Tita.

1945., svibanj 17.

Iz knjige depeša 12. divizije III. JA od 16. i 17. svibnja 1945. o sprovođenju zarobljenika od Bleiburga do Maribora i o osiguranju logora Maribor

Redni broj	Kome se šalje	Vrijeme predaje	Službeni podatci	Sadržaj depeše 16. Maj 1945.	Potpis telegrafi ste i vrijeme
98	III. J.A. 2/127	04.55 /16.V. 45./	d	XII. brigada sprovodi zarobljenike iz Blajburga za Dravograd. Osječka brig, iz sela Lebičana na putu za Blajburg, Divizija u Blajburgu imamo vezu sa 51. divizijom. Knežević ⁶⁷ 04.20	Dovantić Mara 16.V.45. 04.20
100	III. J.A. 6/131	12.45		Sprovodimo zarobljenike za Maribor i vraćamo se sa celom Divizijom za Maribor po naređenju komesara Armije od 11 h. Sve jedinice i štab u pokretu za Dravograd i Maribor od 13.30 h. preko Ametfelda. Knežević 12.20	D.M. 16.V.45. 12.20 poništeno u 23.10
101	Osječka brig. 7/132	20.50	d.d.	Izvestite gdje se nalazite u vremenu kada ste primili ovu depešu. Poslije kratkog odmora produžite pokret za Maribor. Usput sakupite i dotjerajte sve zarobljenike zaostale na cesti i pod strogom kontrolom dotjerajte sa sobom. Divizija u Marenburgu. Knežević 19.40 sati	Margoš Marica 16.V.45. 20.20
102	III. J.A. 8/133	22.50	d	U pokretu smo jedna brigada sa Konjičkim eskadronom u sprovođenju zarobljenika za Maribor. A oko 19 časova nadamo se stići u Maribor. Divizija u pokretu za jedinicama. Knežević, u 22 h.	Dovantić Mara 16.V.45 22.05

⁶⁷ Rade, zamjenik zapovjednika XII. slavonske udarne divizije.

103	IV. A. 1/134	05.18 /17. V. 45./		Zarobljenička kolona u pokretu od Marenburga prema Mariboru. Prati 4 bataljona i konjički eskadron. Divizija u pokretu od 10 časova za Maribor. Knežević u 4.20 sati.	Dovantić Mara 17.V.45. 05.05.
104	XII.B. 2/135 Osj. B. 3/136 IV. b. 4/137	08.00		Dostavite preko radio stanice rezultate borbe za dan 14, 15 i 16. V. tj. stoje zarobljeno uništeno kao i sopstvene gubitke to pošaljite prvom depešom, kako bi mi mogli dostaviti Armiji. Pom. Nač. Hanzl ⁶⁸ .	Vukić Milka 17.V.45. 07.25
105	III.A. 5/138	22.40	d	Divizija u Framu, molimo XII i Osječka 18.V. u 09.30 h. predaju zarobljenike u logor Maribor. Knežević u 22 h.	D.M. 17.V.45 22 h
106	IV. B. 6/139	22.45		Divizija u Framu XII. i Osječka 18.V. 45 u 13 h. dolaze u Raču i Brezulu. Dovode zarobljenike. Dostavite operativne izvještaje i tačno brojno stanje jedinice i naoružanje. Knežević u 22 h.	D.M. 17.V.45 22.10
108	III. A. 12/143	06.45 /18. V. 45/	d	Sekcija Rogatec: Sve tri brigade na osiguranju u logoru Maribor. Delovi brigade i divizije na sektoru Rače i Framu. Štab u Framu. Knežević 6.30 h.	D.M. 18.V.45 06.30
110	III.A. 3/145 I.A. 4/146	17.20 17.30 122. V. 45/		Divizija u Framu. Brigade na osiguranju logora Maribor. ⁶⁹ Knežević u 17.s.	V.M. 22.V.45. 17.00

Izvornik, rukopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 883, reg. br. 3-16/7.

⁶⁸ Josip.

⁶⁹ Postrojbe XII. slavonske divizije su potom sprovodile zarobljenike i to Virovitička brigada njih oko 25 - 26.000 od Maribora do zarobljeničkog logora u Lupoglavu kod Dugog Sela, a 4. brigada od Dravograda preko Podbrežja, logora Sračinec i Cvetkovec preko Spišić Bukovice, Sladojevaca, Slatine za Osijek (gdje su stigli 1. lipnja 1945.). Usp. M. Rupie, Z. Dizdar, Izvješća partizanskih jedinica o završnim borbama s Hrvatskim oružanim snagama, u: Spomenica povodom 50-te obljetnice Bleiburga i Križnog puta 1945-1995, Zagreb, 1995., str. 135., 140.-143.

1945., svibanj 17.

Depeše Štaba 48. divizije upućene Štabu I. JA o zarobljavanju dviju skupina ustaša

ŠTAB 48. DIVIZIJE
17. V. 1945.god.

Zarobljeno je 1264 vojnika i oficira, skoro sve ustaše. Ima ih čak iz Kupresa i Širokog Brijega, Fazlag. |ića| Kule. Zarobljeno je oko 150 puškomitraljeza, no oružje se prikuplja, još jedna manja grupa biće uhvaćena. Sve ćemo sprovesti u logor.

Primljeno u 1345 č.

Vujadin

M.P.⁷⁰

ŠTAB 48. DIVIZIJE
17. V. 1945. god.

Zarobili smo još 950 ustaša među kojima i dva p.pukovnika, jednog pukovnika, i jednog majora. Jedan p.pukovnik izvršio je samoubistvo kad ga je prepoznao jedan drug - bio je izgleda četnik. Zove se Dušan Rajković. Oružje se prikuplja. Obe grupe uputićemo. Oficire ćemo uputiti kamionima da ne bi pobjegli.

Primljeno 18. V. 45 god. u 1135 č.

Vujadin

M.P.⁷¹

Izvornik, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 258 A, reg. br. 6-1 i 219.

⁷⁰ Okrugli pečat: ŠTAB I. ARMIJE - Operativno odeljenje.

⁷¹ Okrugli pečat: ŠTAB I. ARMIJE-Operativno odeljenje.

1945., svibanj 17.

**Dopis III. odsjeka OZN-e za oblast X. korpusa "Zagrebačkog" upućen
OZN-i II. za zagrebačku oblast o strijeljanju civila od strane 21.
makedonske divizije u Ivanić Gradu**

II. OTSJEEK ZAŠTITE NARODA
ZA OBLAST X. KORPUSA ZGB.
NOV i POJ
Službeno 362/1
Dne 17. V. 1945.

ODSJEKU ZAŠTITE NARODA II
Za Zagrebačku Oblast

Negdje prilikom nailaska naše vojske u mjesto Ivanić-Grad, dne 8. V. ove godine bili su uhvaćeni po jedinicama 21. Makedonske divizije slijedeći:

Posilović Josip, Ištok Josip st., Ištok Josip ml. i Čauš Djuro. Svi su iz sela Caginca. Kauzlerić Franjo i Novosel Stjepan iz sela Lonje, Kihanj Mirko i Radošević Josip iz sela Graberja. Drugovi iz OZN-a21. Makedonske divizije obratili su se na povjerenika OZN-a II. za kotar Čazmu, Gretić Rudu, da im dade podatke za imenovane hapšenike. Iako drug Gretić znade jako dobro direktive i poznaje lično uhapšene, rekao je drugovima iz OZN-a 21. Divizije, da su to banditi i da su svi aktivni ustaše, što nije tačno i tako su svi prema tim podacima bili streljani u selu Lupoglavu dana 10. V. o.g. Neki od pomenutih bili su čak odbornici u mjesnim NOO-ima, pa je narod jako ogorčen zbog toga događaja. Prilikom same likvidacije Ištok Josip st. dobio je 7 metaka i usprkos toga svejedno je ostao živ i nalazi se kod svoje kuće u Cagincu. Mišljenja smo da druga Gretić Rudu pozovete na odgovornost i najstrožije kaznite, radi nepravilnog postupka.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Za OZN-a III:
Leš Mato | v.r.]

M.P.⁷²

*Izvornik, strojopis
HD A, Zagreb, 1491, 123.1.*

" Okrugli pečat: O.Z.N.-a ZA OBLAST X. KORP. "ZAGREBAČKOG" II. SEKCIJA (u sredini zvijezda petokraka).

1945., svibanj 18.

Depeše I. JA upućene Generalštabu JA od 16. do 18. svibnja 1945. o stanju u zarobljeničkim logorima i zarobljavanju skupine ustaša

dr. 266

U logorima nalazi se:

Zagreb 2.500 Nijemaca, 1.800 ustaša, 12.000 domobrana.

Brod: Dva Nijemca, 14 ustaša, 220 domobrana u 195 Talijana.

Mitrovica: 606 Nijemaca.

Vinkovci: 162 Nijemca, 156 ustaša, 1.254 domobrana, 115 bjelogardejaca, 700

Poljaka, 11 Rusa i 145 Talijana.

Celje: 7.600 Nijemaca, 4.550 ustaša, 2.709 domobrana, 600 četnika, 38

bjelogardejaca, 28 Poljaka, 25 Talijana.

Upućeno iz Zagreba za Bjelovar 7.000 Nijemaca.

U toku je likvidacija, odnosno predaja opkoljene ustaške grupe od oko 2.000 u oblasti oko Pravnog I[^]za, južno od s. Planine za sedam kilometara. U oblasti zapadno od Crne naše jedinice čiste teren od razbijenih nepr. grupica.

Predano

16 maja 45.

Morača⁷³ 22 h

75.dr.42

U toku 16. i 17. ov. mj. zarobili smo 2000 ustaša u uniformama sa oružjem na prostoriji Padera - Sv. Petar. Među njima smo dosta zlikovaca.

18. V. 45.

Morača u 12 h

Izvornik, rukopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 44, reg. br. 3/2-2.

⁷³ Milutin, načelnik štaba I. JA.

1945., svibanj 13.-19.
Zagreb

**Iz knjige depeša OZN-e za Hrvatsku u svezi s postupkom prema
nadbiskupu Alojziju Stepincu**

Broj depeše	Dan	Otpremljeno kome	SADRŽAJ
108	13.5.	V.Š.	/.../ Jedan od naših opunomoćenika bio je na razgovoru kod Stepinca. Stepinac kaže da se je bojao i daje zato bio prisiljen da surađuje s ustaškim vlastima. Očekuju posjet naših. Stevo ⁷⁴
115	15.5.	V.Š.	U sporazumu sa drugom Vladom da Stepinca ne hapsimo među prvima, nego iza jednog broja raznih reacionera. Mi držimo da bi se to moglo sada učiniti. Molim vas, javite vaše mišljenje o hapšenju i postupku sa Stepincem. Stevo
119	17.5.	v.š.	Nad Stepincem koji je danas bezbučno uhapšen vodimo privremeno istragu. Molimo vas javite za daljnji postupak s njim Stevo
Broj depeše	Dan	Primljeno od koga	SADRŽAJ
124	17.5.	V.Š.	1. Stepinca treba držati u zatvoru, saslušavati i brzo prikupljati sav materijal o njegovoj neprijateljskoj dužnosti. Postupak prema njemu mora biti dobar, možete ga smjestiti i u neku kuću u gradu pod stražom.
Broj depeše	Dan	Otpremljeno kome	SADRŽAJ
123	19.5.	V.Š.	Stepinac je kod samog hapšenja smješten onako kako ste vi javili u depeši /.../ Stevo

Izvornik, rukopis

HDA, Zagreb, 1491, 2.49/3 - Knjiga poslanih i primljenih depeša od 27. IV. do 5. VI. 1945.

⁷⁴ Ivan Krajačić.

1945., svibanj 15.-19.

Maribor

Iz operacijskog dnevnika XL. slavonske divizije III. JA o borbenom djelovanju kod Dravograda, te o sprovođenju zarobljenika do Zagreba

/.../

15. V.

Na sektoru Dravograd Omladinska brigada nalazi se na čukama na desnoj obali rijeke Drave povrh Dravograda.

Ustaše, ustaški oficiri visoki i domobranski oficiri neće da se predaju partizanima, a niti Sovjetima. Oni žele i nude predaju Englezima koji se nalaze u Koruškoj sa svojim tenkovima i kamionima sa voženom pješadijom.

Konačno se jedna velika grupa predaje Engleskom⁷⁵ generalu Viktoru, prolazi nekoliko stotina osobnih automobila punih ustaškim oficirima, naoružanih šmajserima i pištoljima. Voze se u koloni i šute. Međutim ih Engleski general Viktor predaje partizanima 51. vojvodanske divizije, jer su činili zlodjela na teritoriji Jugoslavije, a prema zaključcima međunarodne konferencije imaju se predati narodu i državi gdje su se sakrivali.

Ustaše i visoki domobranski oficiri očekivali su da će ih prihvatiti Englezi i spasiti ih od narodnog suda našeg naroda. Veoma je vjerovatno da će Englezi predati nama za koji dan i one neprijateljske funkcionere koji se danas nalaze kod njih u logoru kao zarobljenici.

Štab divizije u Mariboru, Virovitička, 18. i Artiljerija u Mariboru.

Polikomesar
major

Komandant
major
Savo Miljanović v. r.

16. V.

U Dravogradu i danas veoma živo: tu se skupljaju desetine hiljada zarobljenih neprijateljskih vojnika i upućuju željeznicom i peške u Maribor.

Zarobljeni su Nijemci, domobrani, ustaše i četnici.

Tu je također i civilno građanstvo, većinom Dalmatinci i Hercegovci, koje je krenulo sa ustašama u pravcu Austrije.

⁷⁵ Radi se o bugarskom generalu Viktoru.

Tu imade također visokih građanskih i vjerskih funcionera koje su ustaške vlasti silom sobom povele da bi valjda Englezima pokazali kako je narod uz njih i kako zajedno s njima beži ispred jedinica Jugoslavenske Armije.

Polikomesar
major

Komandant
major
Savo Miljanović v. r.

17. V.

Naša divizija prima zarobljenike osniva logore, čuva ih i otprema prema Zagrebu.

Nadležni, među zarobljenicima pronalaze čuvene zlikovce i izdvajaju ih.

Hrvatska ustaška vlada sa Pavelićem na čelu ne zna se gdje je, sigurno se sklonila negde u Austriju u Alpske predele. Vrlo je verovatno da će ta vlada i njihov generalštab biti uskoro pronađeni od strane Engleza i nama predani da im narod sudi.

Među zarobljenicima imade vrlo velik broj oficira. Odvajaju se oficiri i podoficiri od vojnika.

Štab divizije u Mariboru. Sve naše brigade i Artiljerija u Mariboru.

Polikomesar
major

Komandant
major
Savo Miljanović v. r.

18. V.

Naša divizija, koja je dosad pripadala 111. Armiji, spada od danas pod II. Armiju čiji se štab nalazi u Zagrebu.

III. Armija odlazi sa svojim vojvođanskim divizijama u Austriju.

Bugarske trupe preko Mađarske vraćaju se u Bugarsku.

Naša divizija odlazi iz Maribora u Hrvatsko Zagorje sa osnovnim zadatkom: da po gori Ivančici i Kalniku hvata razbijene neprijateljske ustaške grupice koje tu lutaju bez cilja i izgleda da će spasiti glavu.

Štab divizije biće u Varaždinu, a brigade razmeštene na prostorijski Koprivnica, Križevci, Ivanec.

Polikomesar
major

Komandant
major
Savo Miljanović v. r.

19. V.

Prije nego što stignu u određena mjesta, naše brigade još su zauzete opremom i predajom zarobljenika drugim jedinicama.

Tako se 18. brigada nalazi danas u Zagrebu, smeštena u prostroije Zagrebačkog zbora, gdje će se nalaziti i sutra.

Virovitička brigada je u Dugom Selu gdje će u obližnju Božjakovinu predati zarobljenike, a potom krenuti u Križevce.

Danas je u Zagrebu veliki dan: Maršal Tito, vrhovni komandant J.A., stigao je u Zagreb i drži u 18 sati govor narodu Zagreba sa vjećnice na Markovu Trgu.

Članovi štaba divizije nalaze se u Zagrebu.

Pol i komesar
major

Komandant
major
Savo Miljanović v. r.

/.../

Ovjereni prijepis, rukopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 1293, reg. br. 25-2.

Dokument je dijelom objavljen. Usp. M. Rupić, Z. Dizdar, Izvješća partizanskih jedinica o završnim borbama s Hrvatskim oružanim snagama, u: Spomenica povodom 50-te obljetnice Bleiburga i Križnog puta 1945-1995, Zagreb, 1995., str. 136.-139.

38.

1945., svibanj 19.

Izvješće Štaba III. JA upućeno Štabu III. ukrajinskog fronta o broju zarobljenih “neprijateljskih vojnika i oficira” u razdoblju od 8. do 18. svibnja 1945.

ŠTAB

III. JUGOSLOVENSKE ARMIIJE

Operativno odjelenje

O. Broj. 341/45

Dana 19. maja 1945.

u 06.00 č.

ŠTABU III. UKRAINSKOG FRONTA

1./ U vođenim operacijama od 8. do 18. maja 1945 godine III Armija je zarobila svega oko 110.000 neprijateljskih vojnika i oficira, među kojima ima 17 generala. Od toga ima 60.000 ustaša i domobrana⁷⁶, 40.000 Njemaca⁷⁷ i 10.000 četnika⁷⁸.

⁷⁶ U jednoj poruci Štaba III. JA Generalštabu JA navodi se kako je od njezinih postrojbi “do nogu potučena Pavelićeva živa sila, jačine preko 70.000 ljudi, od kojih je 10.000 poginulo, a 60.000 zarobljeno, među kojima ima i nešto četnika”, a u drugoj kako su “na sektoru Poljana, Blajburg, opkolile i koncentričnim napadom prisilile na predaju poslednje ustaško-domobranske formacije”, te je tom prilikom zarobljeno “preko 30.000 vojnika i oficira, sa šest Pavelićevih generala i sa celokupnim naoružanjem i opremom” i “oslobođeno preko 20.000 civila među kojima velik broj žena i dece koje su ustaše prinudno povele sa sobom”. Usp. Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije, Tom XI, knjiga I, Operacije Jugoslovenske armije 1945. Završne operacije za oslobođenje Jugoslavije. Dokumenti Prve armije, Beograd, 1971., str. 643.

2./ Zaplenjeno: topova 150, bacača 100, automatskih oružja 3.000, pušaka 50.000, 40 tenkova i oko 500 raznih motornih vozila, te mnogo drugog raznog materijala, koji se još uvijek prebrojava.

Od Bugara primili: 10.000 ustaških vojnika i 4.000 civila/3.000 žena i djece i 1.000 muškaraca - ljudi/, oko 5.000 pušaka i 300 automatskih oružja, 150 kamiona, 1.500 konja sa odgovarajućim brojem kola i druge ratne spreme.

Zarobljenike i plijen, koji smo primili od Bugara, nije unesen pod tačkom 1.

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Načelnik Štaba, pukovnik:
M.P.⁷⁹ V.⁸⁰ Subotić[v.r.]

Izvornik, rukopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 883, reg. br. 3-16/7.

39.

1945., svibanj 19.

Zapovijed Štaba III. JA upućena štabovima XIV. i XVII. divizije JA, da se prema zapovijedi vrhovnog zapovjednika JA, imaju povući iz Koruške, te da XIV. divizija odredi jednu brigadu za preuzimanje ratnih zarobljenika od saveznika u Koruškoj i njihovo sprovođenje do Ljubljane

ŠTAB
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Pov. Broj. 267
19. V 1945.

ŠTABOVIMA XIV. I XVII. divizije

Prema naređenju Vrhovnog komandanta Jugoslovenske Armije naše trupe s imaju povući sa teritorije Koruške t.j. na teritorije preko biv. jugoslovensko-austrijske granice.

⁷⁷ Odnosi se to većinom na pripadnike dijelova njemačkih legionarskih postrojbi Wehrmachta (369. Vražje i 373. Tigar) i SS divizija (7. Prinz Eugen i 13. Handžar), pripadnike feldžandarmerije u kojima su uglavnom bili Hrvati i domaći Nijemci (folksdojčeri).

⁷⁸ Riječ je o Crnogorskoj narodnoj vojsci, nekadašnjim crnogorskim četnicima, pod zapovjedništvom Sekule Drljevića, koji su bili uključeni u sastav V. zboru HOS-a NDH u Karlovcu i s kojim su se povlačili do Bleiburga.

⁷⁹ Okrugli pečat: ŠTAB TREĆE JUGOSLOVENSKE ARMIJE.

⁸⁰ Vukašin.

U cilju izvršenja naređenja Vrhovnog Komandanta,

NAREĐUJEMO:

1.- XIV divizija će odmah početi sa povlačenjem svojih jedinica i postaviti se na prostoriju Dravograd - Poljana - Crna - Šoštanj - Marenberg, sa štabom divizije u Dravogradu. U desno održavati vezu sa jedinicama naše 51 divizije a u levo sa jedinicama naše XVII divizije.

Zadatak divizije na ovoj prostoriji jeste intenzivno čišćenje čitave prostorije od neprijateljskih grupica, koje se skrivaju po šumama u nameri da se u pogodnom momentu prebace preko granice.

Divizija će se sa sadašnje prostorije povlačiti postepeno, vodeći tom prilikom računa da se sav naš ratni plen prebaci na našu državnu teritoriju.

Jednu brigadu, a i više ako to bude potrebno, stavite na raspoloženje pukovniku Đoki Ivanoviću, komandantu pozadine naše Armije, koji sa specijalnim ovlašćenjem ovoga štaba ide kod Savezničke komande za Korušku radi prijema ratnih zarobljenika jugoslovenskih podanika i pregovora za predaju ustaša i četnika, koji su se predali savezničkim trupama. Ove jedinice imaće zadatak da sprovedu zarobljenike do Ljubljane ili u drugo mesto gde to odredi pukovnik Ivanović.

2.- XVII divizija će jednu svoju brigadu najhitnije uputiti u Maribor, koja će se staviti na raspoloženje šefu OZN-e naše Armije i do daljnjeg ostati u Mariboru, a sa svim ostalim snagama postaviti se na prostoriju: Celje-Latkova Vas-Velenje-Slovenska Bistrica, sa zadatkom sređivanja jedinica i čišćenja pomenute prostorije od razbijenih neprijateljskih grupica. Sa ove prostorije održavati vezu u desno sa jedinicama XIV divizije, a zapadno sa jedinicama XV Slovenske divizije koje se nalaze na prostoriji: Kamik-Domžale.

Sa dosadašnje prostorije divizija će, sem jedne brigade, koja najhitnije treba da krene za Maribor, krenuće po smenjivanju od jedinica XIV divizije.

Štab divizije postaviti u Celje.

3.- Prijem ove zapovesti potvrditi radio-depešom.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu

Politički komesar

Pukovnik

B.⁸¹ Petričević [v.r.]

M.P.⁸²

Komandant

general-lajtnant

Košta Nađ [v.r.]

Izvornik, rukopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 983, reg. br. 7-1-3.

⁸¹ Branko.

⁸² Okrugli pečat: ŠTAB TREĆE JUGOSLOVENSKE ARMIJE.

1945., svibanj 20.

Izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 12. krajiške brigade JA od 14. do 20. svibnja 1945., o prihvatu oko 40.000 zarobljenika, njihovom smještaju u logor kod Celja, te njihovom sprovođenju i smještaju u logor Samobor

/.../

XII Krajiška brigada

14-V-1945

Rastrojene neprijateljske grupe primećene su između Drave i Savine.

Po dolasku brigade u varoš Celje brigada dobiva zadatak da krene pravcem Celje-Vojnik-Nova Čerkez-Čmova.

Po dolasku u selo Čmovu u 19 časova dan je zadatak I. i III bataljonu da izvrše pretrag i izvidanje prostora u pravcu St. Bric-Vresnik pa do Sloven Gradeca, a II. bataljon dobiva zadatak da se postavi na putu Velenje i da sprečava eventualne rasturene neprijateljske grupice da prelaze preko drumu i iste da hvata i ništi.

I. i III. bataljon stigli su do 22 časa na liniju Cirkovce-Šmarske gde su zanoćile i ostale do 3 časa.

Borbe nisu vođene.

Gubitaka nije bilo.

Štab brigade nalazio se u selu Paku.

Vreme promenljivo bez kiše.

15-V-1945

Produženje zadatak i rad od prošlog dana.

Bataljoni su izbili u pravcu sela Slovengradec, gdje su ih na drumu primili u kamione i do 16 časova vraćeni nazad u selo Paku ...

Pokret je izvršen u 12 časova, a jedinice su stigle u Celje u 16 časova, gde su jedinice sa štabom brigade smeštene na odmor.

Gubitaka u toku dana nismo imali.

Štab brigade nalazio seje od 14 časova u Celju.

Vreme: vedro i toplo.

17-V-1945

Dan je protekao bez ratne atmosfere.

Svaka jedinica se spremala posebno u pogledu snabdevanja sa motornim vozilima, vršeno je čišćenje oružja, opravka opreme i sprema, delenje vojnicima zaplenjene odeće

i obuće, a u 11.30 časova brigada je primila oko 30.000 zarobljenika - Nemaca, Ustaša i Domobrana i stavila ih u logor severozapadno od Celja kod mesta zv. Babno.⁸³

Štab brigade nalazio se u Celju.

Vreme: vedro i toplo.

18-V-1945

U toku celoga dana vršena je opravka zarobljenih automobila radi prevoza trupa.

Jedinice su se odmarale do 16 časova, a zatim se krenulo sa zarobljenicima u pravcu Samobora. Brigada je imala da sprovodi oko 40.000 zarobljenika.

Štab brigade do 16 časova nalazio se u Celju.

Vreme: vedro i toplo.

19-V-1945

Brigada je u pokretu sa zarobljenicima koji su se kretali peške i zanoćili na putu ispred Samobora na 25 km.

U toku prvog i drugog dana kretanja zarobljenicima se nije mogla dati hrana, sem za 6.000. Hrana je tražena od komandi mesta i odbora ali bez uspjeha, jer su fašisti bili sve odneli od naroda tako da se za zarobljenike nije moglo dobiti ni hleba.

Štab brigade nalazio se u pokretu na čelu zarobljeničke kolone.

Vreme: vedro i toplo.

20-V-1945

Brigada sa zarobljenicima stigla je na čelu kolone oko 11 časova a začelje kolone stiglo je oko 20 časova. Zarobljenici su smešteni u određeni logor. Ovde je trebala komanda mesta da izvrši prijem zarobljenika, ali usled oskudice u obezbeđenju odložena je predaja zarobljenika za 21 maj t.j. u koje vreme treba da stigne Žumberska brigada i da primi zarobljenike.

Štab brigade nalazio se u Samoboru.

Vreme: vedro i toplo.

U toku ovog vremena gubitaka u mrtvim i ranjenim nije bilo ni na našoj ni na neprijateljskoj strani.

Zarobljeno 144 Nemačka vojnika i oficira, 30 kola sa zapregom.

Za vemoost izvoda tvrdi

Načelnik, kapetan

84

M.P.⁸⁵

Izvornik, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 878, reg. br. 15/2.

⁸³ Prema izvješću Štaba XIV. udarne divizije III. JA od 28. listopada 1945. o bojnoj relaciji s Koruškim odredom od 1. do 20. svibnja 1945., oni su 11. svibnja u Celju razoružali 40.000 Nijemaca, oko 3.000 ustaša i 1.000 domobrana, a do 20. svibnja ukupno zarobili 49.670, ubili 454 i ranili 255 neprijatelja, a imali su vlastite gubitke od 23 poginula, 20 ranjenih i 30 nestalih. Usp. VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 925, reg. br. 11/3.

⁸⁴ Potpis nečitak.

⁸⁵ Okrugli pečat (otisak nečitak).

1945., svibanj 21.

Iz knjiga depeša 15. majevičke brigade upućenih Štabu XVII. divizije o likvidiranju skupine ustaša te o nastavku strijeljanja zarobljenih četnika i ustaša

20-V-45.

No 25. dr. 70

Jedan bat. uputili smo po naređenju u St. Veit - Miklauš. Ima zadatak da sa prvim bat. šeste brig, likvidira Ustaše od 5 stotina koji su na sektoru Miklauš. Jedan bat. ostavili smo za obezbeđenje svih brig, logora. Sa jednim bat. krećemo čim dođu Vojvođanske jedinice.

Miki⁸⁶

No 26 .dr. 75

Brigada je stigla dvadesetog u 6 sati. Povezani smo sa O.Z.N.-om. Zadatak naše brigade je likvidacija četnika i Ustaša kojih ima dve i po hiljade. Juče nam je poginuo nesrećnim slučajem komandant drugog bataljona na strelištu drug Moma Divljak. Danas smo nastavili sa streljanjem. Brigada je smeštena u Gradu.

Miki

21-V-45

No 27. dr. 55

Nalazimo se na istoj prostoriji. U toku celog dana radili smo isto što i juče (likvidacija). Po naređenju uputili smo jedan voz. sa jednim članom štaba - bat. da sprovodi zarobljenike za Zagreb, kad se vrate javićemo.

Miki

Izvornik, rukopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 993, reg. br. 8/8.

⁸⁶ Rade Hamović, generalmajor, načelnik Operativnog odjela Generalštaba JA.

1945., svibanj 24.

Iz operativnog izvješća Štaba III. JA upućenog Generalštabu JA o borbenim djelovanjima podređenih postrojbi u razdoblju od 8. do 23. svibnja 1945., te o ukupnom broju zarobljenika

ŠTAB
III. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
 OPERATIVNO ODEUENJE
 O. Broj: 349
 Dana: 24/V. 1945. god.

III. armija
 14
 5

Operacijski izvještaj
 za vreme od 8.-23. maja
 t.g., dostavlja.

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Dostavlja se operacijski izvještaj ove Armije za vreme od 8. do 23. maja t.g.

1.) OPŠTA SITUACIJA

Neprijateljske snage po gubitku varaždinske kotline 8 maja t.g. počele su se naglo povlačiti ka zapadu uglavnom uz Dravu. Na našem levom krilu u prostora Huma i Breznice neprijatelj daje žilav i organizirani otpor kao i dalje na jug pred frontom I Armije na liniji Komin -Sesvete. To je u stvari linija neposredne odbrane Zagreba i osiguravanje otstupnih komunikacija, koje iz Zagreba vode ka Celju i Ljubljani.

Jedinice naše Armije, po oslobođenju Varaždina i izbijanja na auto-stradu Varaždin - Zagreb, po zapovijesti ovog štaba O. broj 292 od 7. V u 24.00 č. produžavaju sa energičnim gonjenjem neprijatelja u pravcu Maribora i Rogateca, opštim pravcima:

- 16. divizija pravcem: Krapinske Toplice - Rogatec - Slov. Konjice.
- 17. divizija opštim pravcem: Krapina - Đurmanec - Rogatec - Lušečka Vas - Slov. Bistrica.
- 40. divizija pravcem: Hum - Lepoglava - Kozminci - Ptujaska Gora - Pragersko.
- 12. divizija opštim pravcem: Ivanec - Jazbina - Lancova Vas (preko Kozminaca)
- Sv. Lovrenc - Orehova Vas.
- 36. divizija opštim pravcem: s. Ladanje (zapadno od Varaždina) - Solini - Bedenec
- Višnjica - Jazbina - Leskovec - područje južno od Maribora.
- 51. divizija opštim pravcem: Varaždin - Ptuj - Maribor.

Na našem desnom krilu, na sjevernoj strani Drave, jedinice I Bugarske armije, prema naređenju maršala Tolbuhina, vrše pokret ka zapadu do linije Maribor - Lajbnc.

Na levom krilu jedinice I i II Armije u svom napredovanju vode bitku za sam Zagreb.

2.) RAZVOJ OPERACIJA⁸⁷

/.../

14. maja 1945.

Protekle noći i tokom dana u području Dravograda vode se borbe nesmanjenom žestinom.

Prije podne uspelo je našim snagama razbiti neprijatelja i potisnuti ga sa područja Dravograda i proširiti mostobran za oko 3 km, te povratiti Poljanu i Guštanj. Dok je jedan dio snaga 51. divizije nastavio sa pritiskom na tom pravcu, dotle je drugi dio snaga te divizije hitno upućen preko Labuda, da odstupajućim neprijateljskim snagama zatvori put ka Blajburgu, u čijem području su bile engleske jedinice, stoje i uspelo.

12. divizija čim je pristigla u područje Dravograda upućena je preko Labuda za Blajburg, radi šireg opkoljavanja neprijateljske grupacije u tom prostoru sa sjevera i zapada.

U prostoru St. Ilj - Misljina - Pušnik 17. divizija u žestokim borbama razbila je neprijateljsku odbranu i do podne oslobodila SI. Gradec, a potom napredujući ka Dravogradu u toku dana izbila do Bukovske Vasi, i spojila se sa 51. divizijom. U ovim borbama neprijatelj je pretrpio teške gubitke. Ubijeno preko 1.500, a zarobljeno preko 7.000 neprijateljskih vojnika.

Glavnina 16. divizije jutros je kamionima upućena pravcem: Celje - Ljubljana - Kranj, da preko Jezerskog, Ajzenkapelja, Izberndorfa obuhvati neprijateljsku grupaciju kod Blajburga sa zapada i onemogućiti joj probijanje ka Celovcu.

Prema obaveštenjima IV Operativne zone, njihove četiri brigade zaposjele su mostove na Dravi kod Rudena, Velikovca, Grafenštajna i Celovca. Na taj način, neprijateljska grupacija na prostoru Drava - Dravograd - SI. Gradec - Guštanj - Jezersko - Blajburg potpuno je opkoljena.

Neprijatelj pretrpjevši teške gubitke u borbama vođenim posljednjih dana, sa svih strana opkoljen i bez ikakve mogućnosti snabdevanja prisiljen je na predaju. Samo toga dana predalo se preko 20.000 ustaša i domobrana sa oficirima, među kojima je bilo više ratnih zločinaca. Razoružavanje ove grupe vrši se na dravogradskom mostu. Sa ovom neprijateljskom grupom oslobođeno oko 4.000 građanskih lica /djece, žena i službenika/.

15. maja 1945.

Jednovremeno sa razoružavanjem neprijateljske grupacije kod Dravograda otpočele su naše snage sa taktičkim opkoljavanjem posljednje ustaško-četničke grupacije /preko

⁸⁷ Ratna djelovanja od 8. do 14. svibnja 1945., tj. od Zagreba i Varaždina do Dravograda, izostavljena su, a ubijeni i zarobljeni za to vrijeme uključeni su u zbroj koji se prilaže na kraju dokumenta.

30.000 vojnika i oficira sa preko 20.000 građanskih lica/ na sektoru Poljana - Blajburg. Pod snažnim pritiskom koncentričnog okružavanja naših snaga i ova grupacija primorana je na predaju zajedno sa svojim rukovodstvom, među kojima se nalazi 12 ustaških generala, četničko vodstvo i crnogorska četnička vlada. Sa ovim je završena ova historijska bitka naše Armije za konačno oslobođenje naše zemlje, uništenjem žive sile Paveličeve ustaško-domobranske vojske, kao i razbojničkog ustaškog aparata. U posljednjem momentu sprečeno je ustaško-četničkim bandama bježanje iz zemlje i predavanje Englezima i ako su oni s njima već bili počeli sa pregovorima.

Ovoga dana prestao je svaki organizirani otpor neprijatelja ispred fronta naše Armije.

16. maja 1945.

Nastavlja se sa razoružavanjem i mestimično sa uništenjem razbijenih neprijateljskih grupica u šumama i u području južno od Dravograda i Blajburga. Zarobljenici se sprovode u Maribor i Celje, gde se vrši njihovo grupisanje i dalji transport za Zagreb.

Pod današnjim danom naša Armija potpala je u operativnom pogledu pod komandu III Ukrajinskog fronta i dobila naređenje da do 18. o.m. sa tri divizije smeni jedinice I Bugarske armije na okupiranom delu u Austrije /Štajerske/ u prostoru sjeverno od granice Maribor - Dravograd do u visinu Landsberga, a sa ostalim snagama da stacionira u Sloveniji.

Toga dana prema odluci Vrhovnog Komandanta ulazi u sastav naše Armije 45. divizija iz sastava 11 Armije. Ona je pred mrak stigla i rasporedila se u području sjeverno od Maribora.

12. i 40. divizija /ranije VI Korpus/ u prikupljanju u Mariboru odakle po djelovima sprovode ratne zarobljenike: 40. za Zagreb, a 12. za Osijek, da bi potom ušle u sastav i to: 40. divizija u sastav II, a 12. divizija u sastav I Armije.

17. maja 1945.

U vezi naređenja štaba 111 Ukrajinskog fronta, po okupaciji jednog dela Austrije i smenjivanju jedinica I Bugarske armije, ovaj štab je izdao zapovjest O. broj 340 od 17.o.m. u 01.30 č. u kojoj zapovjesti je izvršena dislokacija potčinjenih jedinica na ovaj način:

- 36. divizija na prostoriji: Landsberg - Grossankt - Krajdorf - Valjfelj - Švanberg - Sanktvolfgang. Sa te prostorije istura jednu četvu na liniju k. 2131 - k. 1763.
- 51. divizija na prostoriju: Marenberg - Vis - Koglja - Hajerning - Muta, sa isturenom četom kod Sankt Vincenc i k. 1521.
- 45. divizija na područje Glajhštetena.
- 17. divizija na prostiju Labud - Dravograd - SI. Gradec.
- 12. divizija preuzima sprovođenje zarobljenika za Maribor, a potom za Osijek.
- 40. divizija sprovodi zarobljenike iz Maribora za Zagreb.
- 16. divizija na prostoriju između Kranja i Drave.

Prema ovoj zapovjesti potčinjene divizije nalaze se u pokretu ka novo dodeljenim prostorijama.

18. maja 1945.

U toku prošle noći jedinice 36., 45. i 51. divizije izvršile su smenu bugarskih jedinica i zaposjele područje koje im je označeno u zapovjesti O. broj 340 od 17. o.m.

16. i 17. divizija završile su pokret i zaposjele područje određeno po prednoj zapovjesti i to: 16. divizija između Kranja i reke Drave, a 17. divizija prostoriju Labud - Dravograd - SI. Gradec.

Operativno odelenje ovog štaba premešta se iz Maribora u Lajbnc.

19. maja 1945.

Jedinice 36., 45. i 51. divizije na okupiranom delu Štajerske odmaraju se, sređuju i vrše vojnu obuku.

Toga dana ulazi u sastav naše Armije 14. slovenačka divizija, koja se prema naređenju Vrhovnog Komandanta Jug. Armije povlači sa teritorije Koruške i prema priloženoj zapovjesti Pov. broj 267 od 19. o.m. postavlja na prostoriju: Dravograd - Poljana - Crna - Šoštanj - Marenberg sa zadatkom intenzivnog čišćenja čitave prostorije od neprijateljskih grupica koje se sakrivaju po šumama u namjeri da se u povoljnom momentu prebace preko granice.

17. diviziji menja se raspored u toliko, što se po prednoj zapovjesti postavlja na prostoriju Celje - Latkova Vas - Velenje - Slov. Bistrica, sa zadatkom sređivanja jedinica i čišćenja pomenute prostorije od razbijenih neprijateljskih grupica, a jednu brigadu najhitnije upućuje u Maribor za kontrolisanje zarobljenika.

20. maja 1945.

Kod 36, 45. i 51. divizije bez promene. Jedan dio snaga vrši pretres zemljišta i prikupljanje plena, dok se drugi dio odmara i sređuje.

14. divizija u pokretu ka Dravogradu, a 17. divizija ka Celju.

21. maja 1945.

Kod 36, 45. i 51. divizije bez promene. Jedan dio snaga vrši pretres zemljišta i prikupljanje plena, a sa drugim jedinicama se izvodi zanimanje.

14. i 17. divizija razmjestile se na prostorije određene zapovješću Pov. br. 247 od 19. o.m.

Pod današnjim danom ulazi u sastav naše Armije 15. i 18. slovenačka divizija. / Divizije VII. Slovenačkog Korpusa, koji se rasformira/.

Vrhovni Komandant Jug. Armije izdaje naređenje po kome naša Armija dobija kao osnovni zadatak, da sa tri divizije drži prostoriju Štajerske do u visini Landsberga, a sa ostalih 5 divizija da zaposjedne bivšu jug. granicu od Dravograda pa zapadno do Tromede i dio bivše jug. talijanske granice do u visini Triglava.

U duhu prednjeg, ovaj štab izdaje zapovjest Str. pov. broj 348 od 21.V. u 22.30 č. kojom se određuje nov raspored jedinica naše Armije u sledećem:

36., 45. i 14. divizija ulaze u sastav štajerskog sektora pod komandom general-majora Glige Mandića.

- 36. divizija ostaje na dosadašnjoj prostoriji.

- 45. divizija ostaje na dosadašnjoj prostoriji s tim, što jednu brigadu pomera na prostoriju Lajbnica.
- 51. diviziju sa dosadašnje prostorije smenjuje i prima njen zadatak 14. divizija.
- Po izvršenoj smeni 51. divizija postavlja se na prostoriju: Dravograd - Slovengradec
- Poljana.
- 15. divizija postavlja se na prostoriju Kamnik - Ljubno - Solcava.
- 18. divizija sa jednom brigadom postavlja se na prostoriju Kranja i sjeverno, a sa ostalim snagama garnizonira u Ljubljani.
- 16. divizija postavlja se u gornjem izvornom delu Save na prostoriji Radovljica
- Jasenice - Potkoreni.
- 17. divizija kao armijska rezerva garnizonira u Mariboru.
- U prilogu dostavlja se skica rasporeda jedinica ove Armije prema prednjoj zapovjesti.

22. maja 1945.

Jedinice vrše pokret prema prednjoj zapovjesti Str. Pov. broj 348.

23. maja 1945.

Jedinice naše Armije završile pokret i zaposjele određene prostorije prema zapovjesti ove Armije Str. Pov. broj 348/45.

GUBITCI U BORBAMA

A/VLASTITI:

Poginulo	142
Ranjeno	374
Nestalo	55

B/ NEPRIJATELJSKI

Poginulo	25.000
Ranjeno	4.000
Zarobljeno preko	105.000

N i j emaca, ustaša i četni i ka⁸⁸.

Prema tome djelomično su uništene i pale u naše zarobljeništvo sledeće neprijateljske jedinice:

- Njemačke jedinice: 181., 11., 22., 369., 392., 393. i 7. SS divizija, Kampfgrupa Štefan, Kampfgrupe Fišer, korpusni djelovi 91. armijskog korpusa, te 104. divizija. Ima zarobljenika i iz 297. divizije.

- Pavličeve jedinice: 1., 2., 3., 4., 5., 6., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 15., 16. i 18. Pavličeva divizija.

⁸⁸ Broj je ispravljen rukom od 185.000 na 105.000, što odgovara dalje navedenim brojevima. Ako su pojedinačna izvješća postrojbi III. JA upućeni Štabu III. JA točna, onda je broj zarobljenika doista bio znatno veći i iznosio bi 185.200 vojnika, kako je i bilo napisano. Postavlja se pitanje zašto su oni izostavljeni u ovom i drugim izvješćima, ako su navedena izvješća postrojbi točna i kakva je njihova sudbina?

Od napred navedenog broja zarobljenika ima oko 40.000 Nijemaca, a oko 60.000 ustaša i domobrana i oko 5.000 četnika

CI PLEN

Topova raznog kalibra	110
Bacača raznih	500
Automatskog oruđa	4.700
Pušaka raznih	40.000
Pištolja	2.500
Tenkova raznih	40
Kamiona ispravnih oko	650
Kamiona neispravnih oko	150
Osobnih kola ispravnih oko	150
Osobnih kola neispravnih oko	120
Motorcikla raznih	320
Benzinskih cisterna	4
Automobilskih radionica	6
Automobilskih guma vagona	2
Automobilskih delova i alata vag.	3
Šinjela	3.000
Odjela, pari	1.500
Ćebadi	2.500
Ranaca raznih	3.500
Raznih artikala hrane oko	22 vagona

Podatci o plenu su još nepotpuni pošto se još uvek plen prikupljana terenu i prebrojava. Samo na stanici u Mariboru prispelo je oko 200 vagona sa oružjem, municijom i drugim zaplenjenim ratnim materijalom.

OPŠTI ZAKLJUČAK I ZAPAŽANJA

U završnoj fazi ofanzive Jugoslovenske Armije za konačno oslobođenje naše zemlje, naša Armija ostvarila je sa uspehom određeni joj zadatak od strane Vrhovnog Komandanta. Pri tom je do naročitog izražaja došlo brzo gonjenje potučenog neprijatelja, koji se posle oslobođenja Zagreba, povlačio kroz Sloveniju u namjeri da se prebaci preko biv. jug. austrijske granice i preda saveznicima. Iako je neprijatelj u to vreme već bio primakao se blizu same granice, naše jedinice svojim desnim obuhvatom uspele su ne samo da ga stignu već i zaobiđu - obuhvate pri čemu su korišćena kao brza prevozna sredstva: trofejna motorizacija i željeznica koja je od Maribora do Dravograda tek bila osposobljena. Ta činjenica brzog prebacivanja jedinica, bila je odlučujuća.

Situacija kod neprijatelja nije nam potpuno bila poznata, naime u početku gonjenja nismo tačno znali da se pred frontom naše Armije nalazi tako velika neprijateljska grupa njemačkih a naročito kvislinških snaga, i saznajući za to mi smo maksimalno ubrzali

pokrete naših jedinica. Svi naši borci, a naročito rukovodioci koji su učestvovali u zaokružavanju-opkoljavanju neprijateljske grupacije, pokazali su sjajno požrtvovanje i pregalaštvo da se postavljeni zadatak najpravilnije izvrši.

Bitka za uništenje i zarobljavanje neprijateljske grupacije jačine preko 130.000 vojnika u gornjem toku Drave u prostoru između Karavanki i Pohorja, trajala je od 12. do 16. maja sa žarištem na sektoru Dravograd - Blajburg - Slovengradec. Ustaše, a i četnici borili su se na život i smrt da se probiju iz našeg obruča ali im to nije uspelo. Borbe su s vremena na vreme bile vrlo žestoke no u njihovoj odbrani nije bilo dovoljno organizovanosti i povezanosti. Kritičan položaj za neprijatelja sve seje više povećavao, neprijatelj nije imao nikakve mogućnosti za snabdevanje i poslednjih dana demoralizacija kod neprijateljske vojske, sa kojom je bilo nekoliko desetina hiljada civilnog stanovništva, bila je očita.

Ova pobjeda ima veliki vojnički i politički značaj: uništena je sva živa sila ustaško-domobranske Paveličeve vojske, jer je glavina iste zarobljena a znatan deo ubijen u borbi. Pored toga uništena je i grupacija četnika koja se borila rame uz rame sa ustašama i koja je kao i oni pokušavala da izbjegne našem zarobljavanju. Tako je domaćim izdajnicima četnicima, naročito ustašama, zadan odlučujući smrtni udarac i tako im onemogućeno da izbjegnu zasluženu narodnu kaznu za sva zločinstva i nedjela koja su ti izrodi počinili nad našim narodima. Pošto su već bili opkoljeni sa svih strana, našim kategoričkim i energičnim stavom pred engleskim predstavnicima u Blajburgu, onemogućeno je bilo da nekoliko ustaških generala vode sa njima dalje pregovore o predaji. Na taj način i posljednja grupa ustaša bila je prisiljena da se preda našim jedinicama. Izjalovila se i posljednja njihova nada da će se poslužiti trikom i obmanuti saveznike: da oni imaju sa sobom veliki broj naroda, koji se povlači zajedno sa njima, koji su narod u stvari oni prisilno sa sobom vodili.

Pored velikog broja ustaških oficira, zarobljeni su i mnogi ustaški funkcioneri i veliki broj lica iz činovničkog aparata Paveličeve uprave.

Od ustaških generala zarobljeni su: Gustović⁸⁹, Metzger⁹⁰, Majetić⁹¹, Dolački⁹², Nardeli⁹³, Štancer⁹⁴, Gregorić Mirko, Tomašević Ivan, Vjekoslav Servaci, Slavko Skoliber, Metikoš Vladimir, Sertić⁹⁵, M.⁹⁶ Vučković i dr. Zarobljen poznati ustaški zlikovac Sudar⁹⁷, i načelnik štaba zloglasnog Bobana⁹⁸.

⁸⁹ Artur, vitez.

⁹⁰ Josip, vitez.

⁹¹ Bogdan.

⁹² Franjo.

⁹³ Antun.

⁹⁴ Slavko, vitez.

⁹⁵ Tomislav.

⁹⁶ Mirko.

⁹⁷ Frane.

⁹⁸ Rafael.

Od njemačkih generala zarobljeni su: komandant za jugoistok feldmaršal Leer", general-lajtnant fon Ludviger¹⁰⁰, komandant 21. njem. korpusa. I niz drugih ustaških i četničkih vodećih ličnosti. Svega 18 generala između ostalih.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Politkomesar S.O.	Načelnik štaba pukovnik, V. Subotić I v.r. I	Komandant, general-lajtnant, Košta Nađ v.r.
----------------------	--	--

M.P.¹⁰¹

Izvornik, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 293, reg. br. 18-9 do 15/32 do 39.

Dokument je dijelom objavljen, u: Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije, Tom XI, knjiga 3, Operacije Jugoslovenske armije 1945. Završne operacije za oslobođenje Jugoslavije 1.1 -24. V1945. Dokumenti Treće armije, Beograd, 1976., str. 631.-647.

⁹⁹ Ispravno bi bilo Löhr,Aleksander.

¹⁰⁰ Ispravno bi bilo von Ludwiger, Hartwig.

¹⁰¹ Okrugli pečat: ŠTAB TREĆE JUGOSLOVENSKE ARMIIJE.

1945., svibanj 25.

Maribor

Iz operacijskog dnevnika Trećeg bataljuna 6. istočnobosanske brigade XVII. istočnobosanske divizije III. JA o “likvidiranju narodnih izdajnika” u razdoblju od 23. do 25. svibnja 1945.

Datum - stanje vremena - mesto	Sastav - brojno stanje	SADRŽAJ
22. maj 1945 vreme: prepodne - sunčano po podne - kiša mesto: pokret	3 bataljon oficira: 4 p.of i eira: 32 boraca: 465	Bataljon ostaje glavnom i dalje na staroj prostoriji sa jednom streljačkom četom i nepokretnim delovima, dok su ostale dve čete u 24 časa krenule na zadatak pretresanja okolnih sela. Popodne se avizira pokret koji bataljon vrši u 16 čas. i 30 min. Do na prostoriju sela Nova Crkva, odakle se kamionima kao i svi ostali bataljoni naše brigade prebacuje za Maribor. Ishrana i zdravstveno stanje bataljona su zadovoljavajući.
23. maj 1945. vreme: sunčano mesto: Maribor	3 bataljon oficira: p.oficira: boraca:	Po naređenju štaba naše brigade, bataljon je imao zadatak likvidiranje narodnih izdajnika. Zbog izvršavanja postavljenog zadatka nije se nikakav rad odvijao u toku dana. Ishrana i zdravstveno stanje bataljona su zadovoljavajući.
24. maj 1945. vreme: prepodne - kišovito po podne - oblačno mesto: Maribor	3 bataljon oficira: p.oficira: boraca:	Kao i prošlog dana bataljon je imao isti zadatak. Ishrana i zdravstveno stanje bataljona su zadovoljavajući.
25. maj 1945. vreme: sunčano mesto: Maribor	3 bataljon oficira: p.oficira: boraca:	Kao i prošlog dana bataljon je imao isti zadatak. Ishrana i zdravstveno stanje bataljona su zadovoljavajući. U bataljon je prekomandovano osam novih boraca. Pred večer bataljon se po svršetku zadatka razmešta u gradu počevši pravi kasarnski život.

Izvornik, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB. kut. 992, reg. br. 6-5/3.

1945., svibanj 25.

Uputa III. odsjeka OZN-e za oblast X. korpusa “Zagrebačkog” o postupku s ratnim zarobljenicima, upućena Opunomoćeništvu OZN-e III. za moslavačko područje

III. OTSJEK ZAŠTITE NARODA
ZA OBLAST X. KORPUSA ZGB.
NOV i POJ
Službeno 373/1
Dne 25. V. 1945.

Opunomoćeništvu OZN-a III. za Moslavačko područje

Od III. Odjela Zaštite Naroda za Hrvatsku dobili smo dole navedene direktive o postupku sa ratnim zarobljenicima, a koje Vam dostavljamo, a kojih se Vi treba da pridržavate.

1. Zarobljenici koji se sada nalaze kod Bjelovarskog i Moslavačkog Područja treba da odmah krenu dolinom Save pravac Vinkovci.

2. Zadržati samo ustaše i domobrane legije, zdugova i lovačkih jedinica, u koliko nisu godišta 1927. 1928. 1929. i.t.d. a uz to i mobilizirane. Zadržati one za koje se predpostavlja da su ratni zločinci.

3. Takove smjestiti u poseban logor i o tome izvijestiti telefonskom ili radio-depešom III. Odsjek OZN-a za Voj. Obi. X. Korp.

4. Svi koji se sada nalaze u logorima, bez obzira dali se šalju ili ne treba da ispune upitne arke i prema tome se vrši razdjelba pod točkom 2. i 3.

5. Kod ispitivanja upitnih arka obratiti pažnju na tačke u kojima se navode mjesta i borbe u kojima je sudjelovao, jedinice u kojima je bio i.t.d. pa se ti podaci trebaju ispisivati na poledjini arka, na mjestu koje je namjenjeno za naknadne nadopune, kako bi se o njemu mogao stvoriti tačan sud. Paziti na godinu rođenja, jer se često dešava da u podacima stoji daje mobiliziran u ustaše u zimi 1944. g. a rođen je 1909. g. što nam daje povoda da sumnjamo u njegove navode jer je jasno daje on morao u četiri godine rata mobiliziran takove slučajeve treba posebno odijeliti i pojedinačno ih i spi tati/bilješke praviti na poledjini arka/.

/.../

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

M.P.¹⁰²

Za OZN-a III.

Leš¹⁰³ [v.r. I

*Izvornik, strojopis
HDA, Zagreb, 1491, 12.3.*

45.

1945., svibanj 26.

Dopis upućen III. odsjeku OZN-e za Hrvatsku o osnivanju zarobljeničkih logora u Slavoniji i odnosu prema ratnim zarobljenicima

III ODSJEK
ODJELA ZAŠTITE NARODA ZA HRVATSKU
Povjereništva za narodnu obranu NKOJ
464/45-6
26. V. 1945.

ZAROBLJENIČKI LOGOR

Prije početka ofenzive naših jedinica na sektoru Srem - Slavonija mi smo formirali zarobljenički logor u Zvečevu. Predvidili smo da će taj logor u prvo vrijeme moći primiti oko 2.000 zarobljenika. Medjutim se ofanziva razvijala velikom brzinom, tako daje u vrlo kratkom vremenu naš sektor očišćen od neprijatelja. Centralni zarobljenički logor u Zvečevu izgubio je svoju vrijednost, jer se nalazi udaljen od komunikacijskih veza.

Armija, pri svom napredovanju, zarobljene neprijateljske vojnike slali su u pozadinu i formirale privatne zarobljeničke logore, u svakom većem mjestu ili njegovoj okolici. Po odlasku Armija sa teritorija naše Oblasti, III. Armija je naredila da se svi njezini zarobljenici, bez obzira na narodnost i vrstu neprijateljske vojske, upute u Zemun. I .Armija skoncentrisala je svoje zarobljenike u Vinkovce, koji su takodjer trebali ići u Zemun. Mi smo stali na stanovište da trebaju ti zarobljenici da ostanu ovdje i da se izvrši normalno

¹⁰² Okrugli pečat: O.Z.N.-a ZA OBLAST X. KORP. "ZAGREBAČKOG" II. SEKCIJA (u sredini zvijezda petokraka).

¹⁰³ Mato.

saslušanje nad istima i onda ih klasirati. Nad ustašama smo bili mišljenja, da se povede duži postupak jer je među njima bilo krvavih koljača, koji trebaju da idu pred ratni sud. Mi smo u tom smislu i počeli klasificirati, ali Štab III. Armije, naredio je komandi mjesta Osijek direktno, da se imaju svi uputiti u Zemun, što je K-da mjesta i učinila sa svojim zarobljenicima koji su se momentalno nalazili na njezinom sektoru. Medjutim otišlo je oko 270 krvavih ustaša - koljača, koji su pravili zvjerstva na teritoriji Slavonije.

Na intervenciju Vojne oblasti Generalštab je odobrio da na teritoriji Slavonije ostane do 5.000 zarobljenika, a višak da se uputi za Zemun. Medjutim dobila je Vojna oblast obavijest da se pripremi za prijem 20.000 zarobljenika.

Mi smo predložili Komandi Vojne Oblasti da se formira jedno centralno rukovodstvo nad zarobljeničkim logorima, kojih smo predvidili u Slavoniji 8-9. Štab komande Vojne Oblasti složili su se sa našim predlogom, ali ipak oni su taj celi rad prebacili na mobilnog oficira, stim da su postavili jednog referenta za zarobljenike pri Vojnoj Oblasti.

Mi smo predlagali da se formira centralno rukovodstvo od više ljudi iz razloga što smo predvidjeli da kontrola logora zahtjeva više ljudi, vjerujući da će se tražiti koliko je za izvjesno vrijeme utrošeno radnih dana i koji su rezultati postignuti.

Mi želimo da u svakom logoru postavimo istražitelja da bi oni mogli dati nam jasniju sliku o zarobljenicima, koji se u logoru nalaze. Za svaki logor mi smo predvidjeli 3 istražitelja, što znači da bi ih ukupno moralo biti 24. Kadar tih istražitelja neće biti naročit, ali ipak pomoći će nam da među zarobljenicima pronadjemo dosta ratnih zločinaca, što je iskustvo u tom pogledu dokazalo.

Tačan pregled zarobljenika na našem teritoriju nije nam poznat, jer ima mnogo prolaznih zarobljenika.

Radna snaga zarobljenika ne iskorištava se dovoljno. N.pr. u Vinkovcima ima oko 1.700 koji do sada tako rekuć nisu ništa radili. Zarobljenici logora Tenje stalno su na radu, jer smo mi nastojali na tome.

Posebno pitanje zarobljenika jesu domobranski oficiri, kojih je bilo kod nas 78. Mi smo dobili mišljenja da se oni trebaju poslati na sud, ali nema nikakvih direktiva u tom pravcu, kao i na koji način da ih sudi.

Takodjer je pitanje onih domobranskih oficira i podoficira koji se nisu javili na proglas komande mjesta kao pripadnici neprijateljske vojske, već pričekali par dana, a potom se javili. Mnogi od njih su uposleni u raznim ustanovama. Dobar broj tih su naši simpatizeri i jedino što ih se tereti što su bili u službi neprijatelja. Mi smo stali na stanovište da bi se i njih smatralo kao ratnim zarobljenicima, te ih ispitati, a onda ih eventualno uposliti kao obične vojnike ili ih poslati u logor - prema pojedinim slučajevima.

Mi smo od Vas tražili depešom Vaše mišljenje po pitanju oficira i podoficira, koji se sada javljaju, odnosno onih koji su već uposleni kod nas.

Pitanje organizacije logora još nije sredjeno i ako se sada već može dobiti donekle pregled nad logorima.

Stanje u logorima:

Ishrana zarobljenika je solidna, kruha dobivaju isto kao i vojnici Jugoslavenske Armije.

Stambene prostorije su dobre.

U logoru u Vinkovcima pojavio se je pjegavi tifus i to na jednom je obolilo 20 zarobljenika, ali je daljnje širenje sprečeno.

Kao što je ranije napomenuto radna snaga njihova ne iskorištava se dovoljno, jer ih radi prosečno mali broj.

Odnos straže i rukovodioca prema zarobljenicima je dobar, dok je bilo par slučajeva iz prvih dana, da su pojedinci stražari premlatili po kojega ustašu, a u logoru Tenje 3 stražara (st. boraca) ubili su 2 ustaše (krvave). Ti drugovi nalaze se pod sudom za to djelo.

Mislimo da će pitanje zarobljeničkih logora biti riješeno kada se uspostavi centralno rukovodstvo i istražitelji po logorima.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Šef:
Valter Anđelko [v.r.]

Izvornik, strojopis
HDA, Zagreb, 1491,2.19.

46.

1945., svibanj 28.
Zagreb

Depeša OZN-e za Hrvatsku br. 155 upućena Generalštabu JA o namjeri prebacivanja arhive Ministarstva vanjskih poslova NDH u Beograd

Broj depeše	Dan	Primljeno od koga	SADRŽAJ
155	28.5.	Generalštab	Mišljenja smo da u suglasnosti sa vladom Federalne Hrvatske i savez. Min. Spolj. Poslova kod sređivanja arhive min. spolj. poslova N.D.H. ulazimo u detaljno obradnjivanje samo kod materijala, koji je važan za neposredne akcije protiv ustaša u Hrvatskoj, a ostalo zajedno sa evidentnim spiskovima dostavite u Beograd.

Izvornik, rukopis
HDA, Zagreb, 1491, 2.49/3 - Knjiga poslanih i primljenih depeša od 27. IV. do 5. VI. 1945.

1945., svibanj 28.

Depeša II. JA upućena XXVIII. diviziji o tome da se zarobljeni domobrani više ne smatraju zarobljenicima, da će biti povučeni iz logora, izuzev časnika i dočasnika, da će se njima popuniti postrojbe JA, kao i o tome da sve zarobljenike na prostoru divizije do njihova smještaja u logore preuzimaju i osiguravaju divizijske postrojbe

Red. broj	Datum	Od koga	Kome	Sadržaj depeše	Broj depeše
3	/28. V. /	II. Arm.	/28, div./	Zarobljeni domobrani na smatraju se više zarobljenicima i biće povučeni iz logora za popunu naših jedinica. Ovo se ne odnosi na oficire i podoficire, koji i dalje ostaju u logorima kao zarobljenici. Naređeno je korpusnim voj. oblastima da iz logora izvade vojnike - domobrane i prikupe. Ovo je isključivo posao v. ojne] oblasti. Vi ne primajte u jedinice nikoga. Naknadno će se to narediti, a vojnim oblastima ukažite potrebnu pomoć.	102
4	<i>it</i>			Sve kolone ratnih zarobljenika pri ulasku na vašu dislokacionu prostoriju preuzimaju i osiguravaju vaše jedinice, sve dok se zarobljenici ne smjeste u logore ili napuste vašu dislok. prostoriju, kada se predaju susjednoj jedinici.	59

Izvornik, rukopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 1125, reg. br. 5-17/4.

48.

1945., svibanj 29.

Depeša II. JA upućena podređenim postrojbama, kojom se zabranjuje oduzimanje privatnih stvari od zarobljenika

29-V- 45. od II. (armije) A.p.

Događa se da borci i rukovodioci oduzimaju od zarobljenika i njihove privatne stvari, kao satove, prstenje, naliv pera i drugo. U ovom pogledu izdato je naređenje kojim se ovo zabranjuje međutim neki rukovodioci su čak sa oružjem prisiljavali zarobljenike da im predaju privatne stvari. Ovo se postupanje zabranjuje.

Ponovno se naređuje i najstrože zabranjuje oduzimanje, a ponovljeni izvještaji uzimat će se na odgovornost.

Izvornik, rukopis M

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 274, reg. br. 4-6/4.

49.

1945., svibanj 31.

Iz izvješća sekretara KPH IV. udarne brigade upućenog sekretaru Divizijskog komiteta KPH III. udarne divizije o partijskom radu i odnosu prema zarobljenicima u svibnju 1945.

SEKRETAR PARTIJSKE ORGANIZACIJE
IV UDARNE BRIGADE III UD. DIVIZIJE
Dana 31. V. 1945.

SEKRETARU DIVIZIJSKOG KOMITETA KPH
III UDARNE DIVIZIJE
POLOŽAJ.

Šaljem Ti izvještaj o partijskom radu za mj. maj 1945. g.

1./ POLITIČKI IZVJEŠTAJ:

Političko stanje u brigadi za ovaj mjesec dana je slijedeće:

Naši borci prilikom napredovanja od Papuka pa do Austrijske granice bili su zadovoljni t.j. izdržali ove tolike maršrute naročito preko tih planina znajući da oslobađaju

svoju zemlju. Za to vrijeme nije bilo dezertera što se očituje u političkom stanju. Bilo je boraca koji nisu mogli da idu od nažuljanih nogu ali su ipak dolazili i stizali brigadu. Borcima se govorilo usput i u koloni o značaju takovoga marša odnosno napredovanja naše armije na Austrijsku granicu. U vezi s tim pokretom i tako napornim maršem mi smo borcima objasnili značaj maršrute od Dilja pa na Austrijsku granicu i zarobljavanja nekoliko stotina hiljada ustaških krvnika koji su pokušavali da pobjegnu Englezima. Ta direktiva je prenešena na borce i borcima je to objašnjeno. Nekog masovnog političkog rada nije bilo ali ipak se radilo individualno sa borcima.

U Sloveniji naši borci su se interesovali kada će mo krenuti u Slavoniju, stari borci t.j. stariji ljudi su govorili kada će mo njih odpuštiti kući, mi smo im na to odgovorili da kuće nema i da treba tekovine narodno oslobodilačke borbe čuvati puškom u ruci.

Mržnja kod naših boraca postoji dosta slaba naročito kod novih boraca koji su u zadnje vrijeme došli u naše jedinice, naročito Mađara i drugih novaka. To se očitovalo prilikom pratnje zarobljenika iz Maribora prema Slavoniji. Mi smo s naše strane poduzeli preko partije da se ta mržnja poveća održavajući sastanke kratke sa rukovodiocima i ukazivajući da su to najveći krvnici našega naroda i da treba prema njima postupati oštro i oprezno da nebi koji utekao. Uspjeli smo podići mržnju prema toj bandi i u zadnje vrijeme borci ih ubijaju kada koji ostane iza kolone t.j. koji ne može da ide, ali još uvijek postoji pomirljivaca koji ih vole davajući im vode, kruha i t.d.

Pitanje Istre, Trsta, Rijeke, Slovenačkog Primorja o tome se našim borcima govorilo i tumačilo onako kako to piše podpredsjednik Vlade Eduard Kardelj.

Naša brigada je obučena dobro i obučena a to isto je bilo teže pošto neki borci i nisu htjeli da svuku neprijateljske vojnike. Mi smo s naše strane poduzeli da imadu biti svi obučeni u vojničke uniforme.

Nekih problema naročitih nema, postoji izvjestan broj boraca koji su izžuljali noge od napornog marša. Borci se interesuju i pitaju kada će mo predati zarobljenike. U Sloveniji održavali su se mitinzi sa narodom gdje je uspjelo 100% i narod je stvarno volio našu vojsku i odnos prema narodu bilo je pravilan.

/.../

SMRT FAŠIZMU-SLOBODA NARODU!

Sekretar:
Obradović Stanko [v.r.]

Izvornik, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 888, reg. br. 6-1/5.

1945., lipanj

Izvešće OZN-e za Baniju o radu u svibnju 1945.

Predmet: Radni izvještaj za
mjesec maj 1945. g.

Dostavljamo Vam pregled rada ovog Odeljenja kroz prošli mjesec.

/.../

Po pitanju banditizma uspjeli smo na Dvorskom kotaru ubiti 50 i uhvatiti 7 živih, koji su bili u banditskim grupama, osim toga uspjeli smo sa drugim organizacijama pohvatati veliki broj onih koji su se krili oko kuća poslije oslobođenja gradova, tako da ih se na Glinskom kotaru prijavilo 700, a koje smo većim djelom uputili u logor, neke pustili, a jedan manji dio pohapsili. Za ostale kotareve tačnog pregleda nemamo, jer nisu vodili tačno evidenciju, te nisu mogli tačno dostaviti izveštaja.

/.../

Zbog nedovoljnih snaga N. Obrane, mi smo preko naših organizacija angažovali u borbu protiv banditizma: miliciju, Partijske ud. grupe, i straže komandi mjesta, koji još do sada nemaju vidljivih rezultata.

Po pitanju političkih grupa nismo učinili ništa u otkrivanju organizacija, osim već ranije uočenih, već smo zapazili idejnu povezanost lica koja šire oportunističku propagandu u pogledu obnove zemlje, a naročito u pogledu ratnih zločina gde pokušavaju naše mjere prema ratnim zločincima tumačiti kao nepravilne i da pogadja čitav Hrv. Narod, a isto tako šire propagandu koja ide u prilog banditizma.

/.../

U zatvoru je bilo svih hapšenika 344, od toga poslano je na sud 80 isledjenih lica, a od njih još nije presudjeno 54 lica, 8 je presudjeno na smrt, 14 raznim kaznama i 4 oslobodjeno krivnje.

/.../

Pored hapšenika koji se nalaze u zatvoru, na Baniji je formiran sabirni logor, vojnički i civilni, u koji upućujemo neprijatelje NOP-a prema već datim direktivama, a iz logora hapsimo pojedina lica, u koliko su krvnici te sa njima postupamo takodjer prema dobivenoj direktivi.

/.../

Za pian rada uzeli smo tri glavna zadatka, koje je prenio na nas drug p.pukovnik Drakulić, a to su:

a/ Uspostaviti agenturu i pojačati mrežu u organizacijama, radionicama i selima,

b/ Likvidacija banditizma

c/ Likvidaciju ili kažnjavanje nosioca oportunitizma. S tim planom već smo upoznali naša povjerenstva.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

M.P.¹⁰⁴

Načelnik major:

Putnik I v.r. I

Izvornik, strojopis

HDA, Zagreb, 1491, 7.0

51.

1945., lipanj 1.

Vinkovci

Upravni odjel Gradskog NOO Vinkovci dostavlja Centralnom logoru za protjerivanje Nijemaca/folksdojčera u Josipovcu kraj Osijeka poimenični popis uhićenih folksdojčera s područja Gradskog NOO-a Vinkovci, te izvišćuju da će ih izručiti u logor na daljnji postupak

GRADSKI N.O.O. VINKOVCI

UPRAVNI ODJEL

BROJ: 53 / Pov. 1945

Vinkovci, dne 1. VI. 1945.

CENTRALNI LOGOR

Za protjerivanje njemaca

JOSI POV AC

Dostavlja Vam se spiskovi poimenično svih podignutih njemaca na području Gradskog N.O.O-a Vinkovci¹⁰⁵, a u vezi okružnice Oblasnog N.O.O-a za Slavoniju. Svi

¹⁰⁴ Okrugli pečat: Odjeljenje Zaštite Naroda O.Z.N.-a za Baniju (u sredini grb DF Jugoslavije).

¹⁰⁵ Popis u prilogu dopisa navodi poimence, uz godinu rođenja i adresu u Vinkovcima 334 osobe, te je jasno da su u logor upućene cjelokupne obitelji od novorođene djece do staraca i starica u poodmakloj dobi. Iz sačuvane dokumentacije vidljivo je i daje upućivanja Nijemaca iz Vinkovaca u logor Josipovac i druge logore bilo i kasnije. Usp. D. Petković, Progon Nijemaca u Vinkovcima 1945. godine. Epilog jedne etničke

navedeni po tom spisku upućuju se zajedno sa stražom komande mjesta koji će Vam ih izručiti na dalji postupak.

	S.F.-S.N.	
Pročelnik,		Tajnik,
... ¹⁰⁶ [v.r.]	M.P. ¹⁰⁷	... ¹⁰⁸ [v.r.]

*Izvornik, strojopis
DAO SC Vinkovci, GNO Vinkovci, povjerljivi spisi, 53/45.*

52.

**1945., lipanj 2.
Nova Gradiška**

Izvješće Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška upućeno Oblasnom komitetu KPH Osijek o stanju u kotaru nakon preuzimanja vlasti

Okružni komitet K.P.H.
Nova Gradiška
Broj 342/1945
Dana 2. VI. 1945.

I 7 V . 1 F . Š T A . 1
Oblasnom komitetu K.P.H.

O S I J H K

Dragi drugovi!

Najširi slojevi naroda su uz nas i raspoloženje narodnih masa u najvišem dijelu je orjentirano prema nama.

Reakcija koja poslije oslobođenja naše zemlje bila ošamućena ili međusobno istrgana počela je kasnije da se snalazi, međusobno povezuje i da rovari na terenu u širim narodnim masama. Pokušavaju da se abrikadiraju iz širokih narodnih slojeva i otuda da se bore. Počeli su da pronalaze forme organizacije koja bi mogla razbijati široke narodne mase i odvajati ih od našeg pokreta. Oni počinju djelovati iz više pravaca, a uzimlju polazne tačke oko kojih se narod najviše okuplja i za koje se ranije narod povezivao kao crkvu, nacionalna zagriženost, zatim pitanje domobrana i preko toga pitanje napada na našu vlast.

zajednice, Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja, br. 18/2000., Vinkovci, 2001., str. 90. U logorima (Josipovac, Valpovo, Krndija, Kruševlje) u poraću je prema poimeničnim pokazateljima stradalo najmanje 33 Vinkovčana. Usp. Leidensweg der Deutschen im kommunistischen Jugoslawien, Band IV, Menschenverluste - Namen und Zahlen zu Verbrechen an den Deutschen durch das Tito Regime in der Zeit von 1944-1948, München-Sindelfingen, 1994., str. 892.

¹⁰⁶ Potpis nečitak.

¹⁰⁷ Okrugli pečat: Gradski N.O.O. Upravni odjel Vinkovci (u sredini grb DF Jugoslavije).

¹⁰⁸ Potpis nečitak.

Pitanje domobrana u logorima povedeno je organizovano, što se može zaključiti da u svim djelovima okruga narod je izlazio sa istim zahtjevima i istim predlozima, da se služi istim parolama kao: Vi ste kazali da donosite slobodu, a naši sinovi i ljudi trunu po logorima. Takove parole su se prenosile preko ustaških porodica koje su najtješnje vezane sa ostacima reakcije, a preko njih se to prenosilo i na ostale koji imaju svoje u logorima, pa čak i na široke slojeve naroda. Preko pitanja domobrana reakcija je pokušala da napada našu vlast. Očiti primjer za to imamo na općini Li povijani - Novska. Učitelj Kraljevac i neki partizan na odsustvu Švab kad su zarobljenici bili na putu za Pakrac izvukli su 4 zarobljena domobrana i sa njima došli u Lipovljane. Poslije tog njihovog gesta isti su rekli narodu da se svi domobrani mogu izvući iz logora samo ako hoće općinski NOO to da zahtjeva. Narod imajući podršku od njihove izjave zahtjevao je od Općinskog NOO-a da to učini. Općinski NOO odbio je zahtjev i tada su se žene okupile oko općine i tražile da NOO napusti općinu i da ga one ne priznaju kao vlast. Poslije tog događaja učitelj je Kraljevac uhapšen a Švab je prijavljen vojnim vlastima.

Narodu je preko masovnih sastanaka objašnjena odgovornost domobrana, njihovo izdvajanje od onih koji su krvarili, pristojan život u logorima, zatim naše namjere o domobranima, donekle je umirilo narod, pa čak i sam narod je tražio osudu koji su okrvarili i si.

Najaktivniji rad reakcije počeo je preko klera. Oni danas vode borbu protiv nas kao najjačim i najzgodnijim pravcem. Popovi su u najvećem dijelu na strani reakcije i aktivno se zalažu da umanje naše tekovine i da široke slojeve naroda odvoje od nas i na tom pitanju su vrlo aktivni. Njihov rad u tome pravcu liči i po tome što su učestvovali sa misama svakoga dana pa na nekim mjestima po dva do tri puta dnevno. Takva pojava zapaža se skoro u svim kotarevima u jednakoj mjeri. Pored toga česte procesije, a naročito u mjestima gdje osjete da će mo mi održavati zborove, sličan slučaj javio se u Ruševu. Pop je zakazao procesiju u nedjelju, a kad je doznao da će biti zbor u četvrtak on je odlučio procesiju za četvrtak sa izgovorom da će u nedjelju da prođe naša vojska i da će smetati procesiji, međutim vojska tada nije prolazila nikakva kroz Ruševu. Namera da hoće da privuku široke narodne mase vidi se iz primjera u Novskoj selo Bročice, gdje je predsjednik Mjesnoga NOO-a poveza se sa domobranskim logorom i sakupio 2.800.000 Kuna bez znanja komande logora, od zarobljenika i došao u Kotarski JNOF da prijavi da je to poklon domobrana za Crkvu i da je pop preporučio da se uzme za taj novac hrana domobranima. Spekulativnim putem htjeli su prikazati narodu kako se crkva više stara o narodu nego naše vlasti. Isti je predsjednik uhapšen jer se uvidjela zlonamjnost popova i njihova zlonamjerna mreža, pošto taj logor imao je 70 % muslimana koji neznaju za crkvu Sv. Antuna u Krapju kojoj crkvi je bio namjenjen novac.

Pokušavaju da obuhvate narodne mase preko vjerskih organizacija kao što su Srce Isusovo, Sv. Antun. Počeli su da služe misu za krvave ustaše koji su ubijeni od naše vojske, verovatno da ih prikažu kao stradalnike za svoj narod. Ti se slučajevi pojavljuju na kotaru Novskom.

Počeli su da se služe fantastičnim verzijama koji im je tumačen da su se počeli pojavljivati Božanstva kao opomena. Konkretan primjer desio se u Požegi gdje je Gradski bubnjar pored ostalih naredjenja proglasio da se u Bos. Petrovcu pojavilo 9 stubova a između njih 10. sa likom Bogorodice. U Pleternici se pronijela vijest da se po šumama pojavljuju vatre i da se iz vatara pojavljuje lik majke božje. Vidi se namjera da zastraše narodne mase i preko toga straha da ih pri vežu za crkvu. Požeški je bubnjar

uhapšen koji je na prvoj izjavi kazao da je to dobio od nekih žena iz grada. Smatra da je to u vezi sa gvardijanom iz Požege koji odavno rovare preko crkve i koji stalno poziva Hrvatski narod da se ne odvaja od crkve.

Srbski popovi također podrivaju raspoloženje narodnih masa, a naročito oni koji dolaze iz Srbije; za to ima sličan slučaj u Gradištu kod Požege koji govori da ga dočekuju kao komunistu jer ga narod nije, po starom običaju ljubio u ruku. Sličan slučaj o tome ima u selu Vrbovi Novo Gradiški kotar, gdje pop, koji je došao iz Srbije drži potajne sastanke sa nekim ljudima.

Naročito je pojačan rad crkve u omladini gdje se staraju da pocjepaju omladinu, a što se i osjetilo među omladinom. Čuje se među omladinom da bi oni dolazili na sastanke kad nebi bilo komunista i da oni vole partizane ali ne vole komuniste iz čega se vidi jasno uticaj popovske kuhinje.

Iz ovoga se vidi udaranje po našoj partiji da bi je narodu prikazali kao nenarodnu partiju. Sličan slučaj tih namjera pojavio se u Požegi u kojoj je osvanula jedno jutro parola: "Dole ciganska partija-Hrvati na okup protiv komunista". Za suzbijanje takovog rovarjenja rešili smo da pojedinačno prilazimo onim popovima i da im ukažemo na ispravnost rada i uprotivnom na posljedice i na odgovornost pred narodnom vlašću ako nastave sa takovim rovarjenjem. Trvenje između Srba i Hrvata pojavilo se na cijelom Okrugu i naročito se ta mržnja raspiruje otkako su došli izbjegli Srbi iz Srbije i iz Njemačkih logora. Pridošli Srbi poslije oslobođenja postavljaju zahtjev osvete nad Hrvatima, pa čak pojedinci idu toliko dalako da govore da nema poštenih Hrvata. Reakcija je imala u tom uspjeha što se vidi da pojedinci iz nekih krajeva postavljaju pitanje: zašto Srbi nebi imali svoju federalnu Slavoniju gdje bi Srbi imali više prava nego Hrvati. Konkretan primjer u Kukuljevcu Pakrački kotar, gdje su pojedinci se izjašnjavali za takovu federalnu Slavoniju. Sličan primjer pojavljuje se u Požeškom kotaru gdje se govori zašto nebi sve Srbe u Hrvatskoj naselili u Slavoniju, ili da se Hrvati isele iz Srbije u Hrvatsku, a Srbi da se isele u Srbiju. Iz ovog se vidi povezan rad reakcije po tom pitanju. Jasno je da je reakcija upotrebila one koji su živjeli pod uticajem Nedića i četnika za jurišače na bratstvo i jedinstvo.

U Novoj Gradiški desio se slučaj da je Opuномоćeništvo OZN-e IX. Brigade iz X. divizije postreljalo neke ljude i plitko ih zakopalo da su odmah poslije dva tri dana otkrili i virili iz groba pojedini djelovi tijela. Reakcija je u gradu preko tog pitanja rastrubila da mi radimo ko i ustaše, da ubijamo krijući i si. Po ovome je opomenut Štab IX. Brigade, a Štab X. divizije izvješten je od Gradskog povjerenstva OZN-e.

Grešku koju je načinilo povjerenstvo OZN-e u Novoj Gradiškoj dalo je povoda za nezdrava komentaranja po gradu i rovarjenje preko te greške. Povjerenstvo OZN-e streljalo je jedne noći neka lica iz grada, za vrijeme tog streljanja pobjegao je jedan civil iz rupe u koju je trebao da bude sahranjen a koji je također doveden na streljanje. Taj isti civil razotkrio je čitavu stvar da su ti ljudi bili streljanji bez sudjenja. Taj čovjek se zove Dragan Ivančević, rođen u Dragaliću, a živio je u Novoj Gradiški.

U Požegi su se pojavile neke nagazne mine u vidu naliv pera, tako da je pred Komandom Mjesta Požega od iste takove mine nastradalo troje djece koja je bila podmetnuta na sam ulaz u Komandu Mjesta.

/.../

Kopija, strojopis

HDA, Zagreb, 1223/5/1

Sekretar part. organizacije
XII. Proleterke Udarne Brigade
Brga 3.VI.1945.

Sekretaru Divkomiteta XII. Udarne Divizije

P o l o ž a j

Politički uvjetitaj

Prošlih mjesec dana bila je posljednja ofenziva naše Armije. U vezi s tom ofenzivom p političko stanje u brigadi bilo je u duhu te ofenzive. Naša brigada je neprekidno vršila marševe, napori su bili veliki, te se trebalo čitav p politički rad svesti na pripremljavanje boraca na zadatke koji su stajali pred nama. Bilo je teško borcima podnositi te napore i maršev, onine često gundjali kako treba odmora, da je teško, ali upornim političkim radom, uspjelo se uvjeriti borce, da su isti hegeli potrebni. Borcima se je govorilo kako treba fašista kazniti za njihova zlodjela i nadovoliti ih, da nekašnjenje odu iz naše zemlje. Kad smo kod Blajburga zarobili glavnu fašističku snagu iz naše zemlje, kada smo pohvatili sve p alikove, borcima su bili oduševljeni i nisu šalili one napore koje su dali.

Još u gesej ofenzivi pojmilo se pitanje Istre, Trsta, Štajerske i Koroške. Naši borci su često putali žive diskutovali po tim pitanjima. Interesovalo ih je kome će pripasti Istra t. j. dali će nama uspjeti da je zadržimo. Oni su stajali na stanovništvu, da Istra pripada nama te su čak bili spremni i da se tuku protiv onog ko to sprečava. Pravilnim objasnjenjem tog pitanja oslanjanjući se na Titove riječi koje je On po tim pitanjima dao, borcima je jasno, da Istra može biti samo naša.

U vezi sa Istrom borci, govoreći da Englezi neće da nam otmu Istru, dolazili su u nepravilan stav prema Englesima i sumnjali su u njih kao Saveznike. Čak se govorilo i o tome, kako ćemo se tući sa Englesima. Taj problem je riješen tako, što su borci na svoje oči vidjeli kod Blajburga da Englezi poštuju ugovore, jer su oni tako izručili našoj Armiji svu fašističku snagu iz naše zemlje.

Prilikom praćenja zarobljenika opazilo se je da naši borci neznaju mrziti zarobljenog neprijatelja. Oni su sa zarobljenicima oviše blago postupali. Desilo se je i takovih slučajeva, da je neki borac izvodio iz kolone zarobljenika svoje poznanika ili prijatelja te da ih tako oslobu. Objasnjenjem borcima ako su ti zarobljeni i što su oni napravili našem narodu, borci su pošli drugičije gledati na zarobljenike i znali su ih mrziti. Mržnja prema neprijatelju se je osjetila kod kažnjavanja ustaških i četničkih zločinaca gdje borci nisu iste ubijali zbog naredjenja, već zato što ih mrze.

Dolaskom u Slavoniju pojavilo se je pitanje odsustva, naročito kod starijih boraca i rukovodioca. Njima se je objasnio, da odsustva nema zato, jer idemo u garnizon, a tada će biti pitanje uređenje i moći će svako ići kući na dopust. Također se pojavilo pitanje demobilizacije, a govorilo se i o tome, zašto se još uvijek vrši mobilizacija. Borcima je objašnjeno da mi trebamo da obavimo tekovine naše borbe i da zato treba da imamo jaku vojsku koja će biti u stanju da objesbedi naše granice i nas od napadača.

Borci su također pitali što je sada sa Pavelićem i Mačekom, i gdje se oni nalaze i slično. Objasnjeno im je, da su oni negdje u Austriji, da se skrivaju sa malom pratnjom, ali da oni nemaju ništa, pošto njihov odlazak, oružana sila NDH, je razoružana i zarobljena. Borci se također interesuju kako tađe konferencija u San Francisku šta sebtano rešava i t. d.

Prilikom prolazakros Sloveniju narod nas je oduševljeno dočekivao i p odraživao. Od nas boraca prema narodu bio je pravilan, osim malih izuzetaka, jer u selu Svečini tri mađjara su pokušala da izvrše pljačku u jednoj kući ali su u tome spriječeni i protiv njih je proveden postupak.

Nepravilan odnos i boraca i rukovodioca osjetio se je prilikom sastajanja sa Bugarima. Ispočetka su naši borci oduševljeno pozdravili Bugare kod prvog susreta, ali kašnjenje videći njihovuhladnoću i tvrdoglavost, počeli su ih da nestampatišu. Prilikom susreta sa Bugarima desilo se je, da su i borci i rukovodioci potezali oružje na Bugare. Ali zapasilo se je da u Bugarskim jedinicama ima dosta fašističkih elemenata koji naprosto neće da prave kavgu. Bilo je slučajeva da su bugarski vojnici ili oficiri usinali u zaštitu ustaše koje smo pratili, pa čak su ih metali na svoja kola i htjeli prešvercovati, a vjerovatno da ima i slučajeva da su neke ustaše odveli sobom. Također se je zapanilo, da su se Bugari u Sloveniji ponijeli sa carnici. Oni su p ljačkali Slovenaka stla i gradove, pa čak i silovali Slovenake žene i djevojke. To je izazvalo veliki revolt kod naroda tako da je bilo slučajeva gdje su se Sloveni, Slovenaki p artizani oružano suprotstavili bugarima.

Naši borci su još, da cijenu tekovinu naše borbe. Oni zapravo ne mogu još osjetiti što su oni sve dobili stvaranjem Federativne Jugoslavije. Zato je neophodno potrebno, da se borac upozna sa tokom i ciljevima NOV. i tekovinama naše borbe.

1945., lipanj 3.

Iz izvješća sekretara KPH XII. proleterske udarne brigade upućenog sekretaru Divizijskog komiteta KPH XII. udarne divizije o partijskom radu i odnosu prema zarobljenicima u svibnju 1945.

Sekretar part. | ijske | organizacije
XII. Proleterske Udarne Brigade
Dana 3.VI. 1945.

Sekretaru Divkomiteta XII. Udarne Divizije

P o l o ž a j

Politički izvještaj:

Prošlih mjesec dana bila je posljednja ofenziva naše Armije. U vezi s tom ofenzivom političko stanje u brigadi bilo je u duhu te ofenzive. Naša brigada je neprekidno vršila marševe, naponi su bili veliki, te se trebao čitav politički rad svesti na prigrotovljavanje, boraca na zadatke koji su stajali pred nama. Bilo je teško borcima podnositi te napore i marševe, oni su često gundali kako treba odmora, daje teško, ali upornim političkim radom, uspelo se uvjeriti borce, da su isti naponi potrebni. Borcima se je govorilo kako treba fašiste kazniti za njihova zlodjela i nedozvoliti im, da nekažnjeno odu iz naše zemlje. I kad smo kod Blajburga zarobili glavnu fašističku snagu iz naše zemlje, kada smo pohvatali sve palikuće i zlikovce, borci su bili oduševljeni i nisu žalili one napore koje su dali.

Još u samoj ofenzivi pojavilo se pitanje Istre, Trsta, Štajerske i Koruške. Naši borci su često puta živo diskutovali po tim pitanjima. Interesiralo ih je kome će pripasti Istra t.j. dali će nama uspjeti daje zadržimo. Oni su stajali na stanovištu, da Istra pripada nama te su čak bili spremni i da se tuku protiv onog ko to sprečava. Pravilnim objašnjavanjem tog pitanja oslanjajući se na Titove riječi koje je On po tim pitanjima dao, borcima je jasno, da Istra može biti samo naša.

U vezi sa Istrom borci, govoreći da Englezi hoće da nam otmu Istru, dolazili su u nepravilan stav prema Englezima i sumnjali su u njih kao Saveznika. Čak se govorilo i o tome, kako ćemo se tući sa Englezima. Taj problem je riješen tako, što su borci na svoje oči vidjeli kod Blajburga da Englezi poštuju ugovore, jer su oni tamo izručili našoj Armiji svu fašističku gamad iz naše zemlje.

Prilikom praćenja zarobljenika opazilo se je da naši borci ne znaju mrziti zarobljenog neprijatelja. Oni su sa zarobljenicima suviše blago postupali. Desilo se je i takovih slučajeva, daje neki borac izvodio iz kolone zarobljenike svoje poznanike ili prijatelja

te da ih tako sačuva. Objašnjavanjem borcima tko su ti zarobljeni i što su napravili našem narodu, borci su počeli drugačije gledati na zarobljenike i znali su ih mrziti. Mržnja prema neprijatelju se je osjetila kod kažnjavanja ustaških i četničkih zločinaca gdje borci nisu iste ubijali zbog naređenja, već zato što ih mrze.

Dolaskom u Sloveniju pojavilo se pitanje odsustva, naročito kod starijih boraca i rukovodioca. Njima se je objasnilo, da odsustva nema zato, jer idemo u garnizon, a tada će biti pitanje uređeno i moći će svako ići kući na dopust. Također se pojavilo pitanje demobilizacije, a govorilo se i o tome, zašto se još uvijek vrši mobilizacija. Borcima je objašnjeno da mi trebamo da očuvamo tekovine naše borbe i da zato treba da imamo jaku vojsku koja će biti u stanju da obezbjedi naše granice i nas od napadača.

Borci su također pitali što je sada sa Pavelićem i Mačekom, i gdje se oni nalaze i slično. Objašnjeno im je, da su oni negdje u Austriji, da se sakrivaju sa manjom pratnjom, ali da oni neznaju ništa, pošto njihov oslonac, oružana sila NDH je razoružana i zarobljena. Borci se također interesuju kako teče konferencija u San Francisku šta se tamo rešava i t.d.-

Prilikom prolaza kroz Sloveniju narod nas je oduševljeno dočekivao i pozdravljao. Odnos boraca prema narodu bio je pravilan, osim malih izuzetaka, jer u selu Svečini tri mađara su pokušala da izvrše pljačku u jednoj kući ali su u tome spriječeni i protiv njih je proveden postupak.

Nepravilan odnosi boraca i rukovodioca osjetio se prilikom sastajanja sa Bugarima. Ispočetka su naši borci oduševljeno pozdravili Bugare kod prvog susreta, ali kašnje videći njihovu hladnoću i tvrdoglavost, počeli su ih da nesimpatiju. Prilikom susreta sa Bugarima desilo se je, da su i borci i rukovodioci potezali oružje na Bugare. Ali zapazilo se je da u Bugarskim jedinicama ima dosta fašističkih elemenata koji naprosto hoće da prave kavgu. Bilo je slučajeva da su bugarski vojnici ili oficiri uzimali u zaštitu ustaše koje smo pratili, pa čak su ih metali na svoja kola i htjeli prošvercovati, a vjerovatno da ima i slučajeva da su neke ustaše odbavili sobom. Također se je zapazilo, da su se Bugari u Sloveniji ponijeli gusarski. Oni su pljačkali Slovenska sela i gradove, pa čak i silovali Slovenske žene i djevojke. To je izazvalo veliki revolt kod naroda tako daje bilo slučajeva gdje su se Slovenci, Slovenski partizani oružano suprotstavili Bugarima.

Naši borci moraju da cijene tekovinu naše borbe. Oni zapravo ne mogu još osjetiti što su oni sve dobili stvaranjem Federativne Jugoslavije. Zato je neophodno potrebno, da se borce upozna sa tokom i ciljevima NOV i tekovinama naše borbe.

/.../

Smrt Fašizmu-Sloboda Narodu!

Sekretar:
N. Bjelajac [v.r.]

Izvornik, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 895, reg. br. 5-1/12.

35-117

ДЕМОКРАТСКА ФЕДЕРАТИВНА ЈУГОСЛАВИЈА
МИНИСТАРСТВО СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ

Одељење за репатријацију

VII Бр. 114

4 јуна 1945 год.

БЕОГРАД

Предмет: Закључак Државне комисије за репатријацију о репатрирању бивших југословенских држављана мађарске и немачке народности.

ПЕЧАТ

ПРЕДСЕДНИШТВУ МИНИСТАРСКОГ САВЕТА Д.Ф.Ј.

Архив
Југославије
Београд

БЕОГРАД

Државна комисија за репатријацију на свом састанку од 22 маја тек. год. донела је по питању репатријације бивших југословенских држављана мађарске и немачке народности закључак следеће садржине: "Извршити репатријацију свих бивших југословенских држављана мађарске народности, а по том о њима поступити према њиховом држању и раду за време рата и окупације наше земље од стране фашистичке силе. Оне, који се ничим нису огрешили о своје дужности према земљи чије су држављанство имали, пустити њиховим кућама, а оне који су се, добровољном службом у фашистичкој војној сили или на било који други начин, огрешили о земљу за чију су припаднике сматрани узети на одговорност. Бивше југословенске држављане немачке народности, без обзира да ли су заробљени као припадници фашистичке војне силе или су цивилна лица, не примати у нашу земљу. Што се тиче спорних појединачних случајева, као што је случај у коме се бивши југословенски држављанин немачке народности позива на свој антифашистички рад, о њима ће се посебно решавати. За овај закључак прибавити и сагласност меродавних национално-политичких фактора."

У својству Претседника Државне комисије за репатријацију, поступајући у смислу њеног цитираног закључка, част ми је доставити Вам исти на сагласност. На исти начин сагласност је ватражена и од Генералштаба Југословенске армије - Отсек за ратне заробљенике.

Смрт фашизму - слобода народу!

МИНИСТАР
социјалне политике,

J. Karić

*1945., lipanj 4.
Beograd*

**Odjel za repatrijaciju Ministarstva socijalne politike DFJ izvješćuje
Predsjedništvo Ministarskog savjeta DFJ o zaključku Državne komisije za
repatrijaciju o iseljavanju/protjerivanju pripadnika mađarske i njemačke
narodnosti**

DEMOKRATSKA FEDERATIVNA JUGOSLAVIJA
MINISTARSTVO SOCIJALNE POLITIKE
Odeljenje za repatrijaciju
VII Br. 1414
4. juna 1945 god.
BEOGRAD

Predmet: Zaključak Državne komisije za repatrijaciju o repatriranju bivših
jugoslovenskih državljana
mađarske i nemačke narodnosti.

PRESEDNIŠTVU MINISTARSKOG SAVETA D. F. J.

B E O G R A D

Državna komisija za repatrijaciju na svom sastanku od 22 maja tek. god. donela je po pitanju repatrijacije bivših jugoslovenskih državljana mađarske i nemačke narodnosti zaključak sledeće sadržine: "Izvršiti repatrijaciju svih bivših jugoslovenskih državljana mađarske narodnosti, a po tom s njima postupiti prema njihovom držanju i radu za vreme rata i okupacije naše zemlje od strane fašističke sile. One, koji se ničim nisu ogrešili o svoje dužnosti prema zemlji čije su državljanstvo imali, pustiti njihovim kućama, a one koji su se, dobrovoljnom službom u fašističkoj vojnoj sili ili na bilo koji drugi način, ogrešili o zemlju za čije su pripadnike smatrani uzeti na odgovornost. Bivše jugoslovenske državljanke nemačke narodnosti, bez obzira da li su zarobljeni kao pripadnici fašističke vojne sile ili su civilna lica, ne primati u našu zemlju. Što se tiče spornih pojedinačnih slučajeva, kao što je slučaj u kome se bivši jugoslovenski državljanin nemačke narodnosti poziva na svoj antifašistički rad, o njima će se posebno rešavati. Za ovaj zaključak pribaviti i saglasnost merodavnih nacionalno¹⁰⁹-političkih faktora."

¹⁰⁹ Precrtano u izvorniku.

U svojstvu Predsednika Državne komisije za repatriaciju, postupajući u smislu njenog citiranog zaključka, čast mi je dostaviti Vam isti na saglasnost. Na isti način saglasnost je zatražena i od Generalštaba Jugoslovenske armije - Otesek za ratne zarobljenike.

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

M.P¹¹⁰

MINISTAR
socijalne politike,
A¹¹¹ Kržišnik [v.r.]

*Izvornik, strojopis, ćirilica
AJ, Beograd, 50-35-73*

55.

1945., lipanj 6.

Izvešće OZN-e za okrug Banija upućen OZN-i za Hrvatsku o svojem radu, o masovnoj likvidaciji kod Kostajnice i o radu Oblasnog suda Banije

Odjeljenje zaštite naroda
Za okrug Baniju
Broj 87/45, dne 6. VI. 1945. g.

Zemaljskom odelenju zaštite naroda za Hrvatsku

Dostavljamo Vam izveštaj: politički, djelovanje banditizma, popis Židova, koji su otišli sa ovoga okruga, generalije čl. ZAVNOH-a sa ovog okruga, brojno stanje mreže, radni izveštaj i jedan zapisnik o kojem Vi dajte svoj sud t.j. da vidite kao naši sudovi osudjuju teže okrivljene.

Iz ovih izveštaja, koje Vam šaljemo možete vidjeti pregled političkoga stanja, kao i razne banditske grupe, koje krstare po našem teritoriju.

Dosadašnje izveštaje, koje smo slali po sektoru rada t.j. po: I.S., četništvu, UNS-u i Gestapou, ovaj put Vam ne šaljemo pošto referenti, koji su zaduženi po tim sektorima rada u glavnom su svi vodili istrage po kotarevima, tako da su u glavnom izgubili iz vida svoje sektore rada, te u mjesto dosadašnjih izveštaja po UNS-u, Gestapou i četništvu pisali su o pojedinim grupama bandita na teritoriju, kao i parolama koje uskravaju.

^{1,0} Okrugli pečat (ćirilica): MINISTARSTVO SOCIJALNE POLITIKE DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE (u sredini grb DF Jugoslavije).

¹¹¹ Anton.

Rad I.S-a, u koliko smo Vam dosada slali izveštaje mogli ste vidjeti da su nosioci u glavnom Jevreji, koji su bili nastanjeni u Glini, Topuskom, te u pojedinim našim ustanovama. Skoro svi Jevreji napustili su naš okrug što možete vidjeti i iz priloženog popisa u kojima su pravicima otišli.

Vjerujem da su oni iza sebe ostavili vezu na domaćim ljudima, što se može vidjeti iz parola, koje uskrsavaju u selima kao i banditskim grupama.

U ovom mjesecu otkrili smo dve četničke grupe, i to: jedna na Dvorskom kotaru, kojoj je na čelu čovek iz Kotarske J. | eđinstvenel Fronte, a druga u Vojnoj komandi Glina. Svaka grupa broji 3-5 članova, koje su održavale svoj sastanak unazad osam dana. Grupa na Dvorskom kotaru, poznat nam je i sadržaj sastanaka, pošto je lično naš poverenik slušao t.j. grupa je zaključila, daje sada momenat da se okupi srpski narod, te da se digne ustanak, ali da ovaj ustanak neće biti dug kao što su partizani radili, pošto će im Englezi priteći u pomoć, kao i da već postoje četničke formacije u Bosni, koje su već zauzele Banja Luku i Sarajevo. Mi ovu grupu još nismo uhapsili, pošto smo dali povereniku u zadatak da dobro ispita skim su vezani te dali će još koji sastanak održati.

O vojnoj glinskoj grupi nemamo detaljnijega pregleda, što je dat zadatak povereniku da se nekoga ubaci u njihovu grupu. U hrvatskim selima u priličnoj mjeri osjeća se rad Mačekovih agenata, nažalost glavni agenti jesu iz N.O.O-a, i J.N.O.F-e, a mislim što nisam siguran da Mačekovi agenti dobivaju direktive od bivšeg kotarskog člana HSS-a Mate Patarana, koji se sada nalazi u Okružnoj J.N.O.F-i Banije, koji je bio godinu dana na našem oslobođenom teritoriju. Pataran je već na više mjesta vršio intervencije za pojedine uhapšeničke, kao što je 1. VI. sazvao jedan sastanak u gradu Petrinji od tz. rodoljuba, koje smo zatekli u uporištu, te su na sastanku tražili da bi se formirala komisija od građana Petrinje, koji bi otišli obići logore da vide kako logoraši žive. Mi smo pravovremeno saznali za taj sastanak, te su i naši članovi J.N.O.F-e okružne išli na taj sastanak. Na samome sastanku kritikovali su Patarana kako to daje sazvao taj sastanak, on se izgovara da nije sazvao taj sastanak već daje to inicijativa samih rodoljuba u gradu, pošto oni osjećaju da se u logoru narod pati. Mi pratimo djelovanje Patarana te prikupljamo podatke o njegovom kretanju i ljudima sa kojima se druži.

Usmeno sam Vas upoznao o stanju u II. bat. N.Jarodne] Obrane, do danas se nije skoro ništa učinilo, da se nekoji rukovodioci tamo smijene, kao napr. Pomoćnik komesara zvani Firga. Moje mišljenje je da on imade podršku iz štaba brigade te Vi trebate nastojati da se već jednom sredi stanje u ovom bataljonu. Ponovno Vas upozoravam o likvidaciji, koja je izvršena unazad 5-6 dana. Sa istom likvidacijom rukovodio je Firga, koji je odveo jednu grupu od 194 te ih likvidirao u blizini sela Knezovljana, svega udaljenosti kilometar od sela i 40 - 50 metara daleko od puta, kod same likvidacije bili su odbornici sela tako da za likvidaciju znade cijelo selo, pošto su nekoji dobili i robe od ubijenih. Nedaleko od samoga mjesta gdje su ovi likvidirani imade jedan bunar, u kojemu se pojavila sama krv.

Pošto likvidirani nisu bili dobro zakopani, dali smo u zadatak da se odmah nabaca još zemlje, pošto su već počeli smrditi, a ujedno da se sam bunar zatrpa.

Zapisnik koji Vam prilažemo o osudjenoj Jajčinović Kati, možete vidjeti njezin neprijateljski rad kao i smrt odbornika, za kojega je ona u glavnom kriva, a osudjena

je svega tri godine. Po mome mišljenju nešto nije u redu u Oblasnom sudu, pošto se tamo nalazi Branko Novaković, koji je mislim nešto bio zapleten blizu četničke afere na Kordunu te je poslije poslan na Baniju, a sada je ponovno povučen na višu dužnost u Vojnu oblast IV. korpusa, navedeni češće puta dolazi u Vojni sud našeg Područja, gdje im daje sugestije, kako treba suditi. Tako je jednom prilikom rekao jednome na sudu Banijskog područja, kada je bilo pitanje da se nekoga Lazića osudi na smrt što je OZN-a predložila, rekao je ne možemo ga suditi na smrt, dostaje 5 godina robije, pošto ustaše koji su mnogo više krivi i njih se pušta na slobodu. Nije ovo samo jedan zapisnik, desetak zapisnika imade kod mene, koji se po mome mišljenju nepravilno izrečene osude. Još se je jedno moglo zapaziti kod suda da ona lica, za koje mi pravimo smrtnu kaznu neće da donesu, dok za ona za koja zatražimo par godina robije, osude na smrt, kao napr. Mi smo tražili 5-7 godina da se osudi bivši odbornik Nikola Srbić, kojega su oni osudili na smrt, mi nemamo ništa protiv toga ako oni nekoga još oštrije osude, ali ne možemo se stime složiti da [za] ovako teške optužbe kao što vidite iz zapisnika dobije samo tri godine.

/.../

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

M.P."²

Načelnik major

Putnik [v.r.I

*Izvornik, strojopis
HDA, Zagreb, 1491, 7.0.2.*

¹¹² Okrugli pečat: Odjeljenje Zaštite Naroda O.Z.N.-a za Baniju (u sredini grb DF Jugoslavije).

GENERAL-LAJTNERANTU

A. RANKOVIĆU

Beograd

8 juna t.g. izvršilo se je glavno kretanje kolona ratnih zarobljenika koji su zarobljeni u Sloveniji i na granicama Austrije, ostale su manje grupe koje se nalaze na promatranju - čišćenju ili na eventualnim radovima koji nose vremenski karakter; opravka pruga, mostova, cesta i t.d. Sve kolone zarobljenika kreću se po ranije označenim punktama i oblastima.

Logori - mesta ratnih zarobljenika i brojno stanje istih je sledeće:

1.- ZA HRVATSKU

Na teritoriji Hrvatske postoje tri oblasti sa 12 logora:

IV VOJNA OBLAST

Logor u Sisku	5.086	Nemaca,
Logor u Karlovcu	4.367	"
Logor u Petrinji	4.817	"
UKUPNO:	14.270	Nemaca

VI VOJNA OBLAST

Logor Podravska Slatina	4.000	Nemaca,
Logor Vinkovci	3.000	"
Logor Osijek	3.905	"
Logor Nova Gradiška	4.000	"
Logor Virovitica	4.000	"
Logor Slavonski Brod	4.000	"
UKUPNO:	22.905	Nemaca

X VOJNA OBLAST

Logor Bjelovar	5.000	Nemaca,
Logor Lepoglava	5.000	"
Logor Popovača	3.000	"
UKUPNO:	13.000	Nemaca.

UKUPNO PO HRVATSKOJ NALAZI SE ...50.175 zarobljenika.

2.- ZA VOJVODINU

Na teritoriji Vojvodine postoji 11 logora u sledećim mestima:

LOGORI U SREMU

Logor Srem. Mitrovica	375	oficira i podoficira
Logor Zemun	10.000	Nemaca
Logor Ruma	5.555	"
Logor Pazova	5.000	ustaša
Logor Petrovaradin	1.800	oficira

BARANJA

Logor Belje	424	četnika
-------------------	-----	---------

1945., lipanj 12.

Izvešće Dimitrija Georgijevića, opunomoćenika OZN-e za Jugoslaviju, upućeno Aleksandru Rankoviću, načelniku OZN-e Ministarstva narodne obrane DFJ o kretanju kolona ratnih zarobljenika s austrijske granice i iz Slovenije, o logorima u Hrvatskoj i Vojvodini, te o broju zarobljenika, ishrani i sanitetskoj službi

GENERAL-LAJTNANTU

A. RANKOVIĆU

Beograd

8. juna t.g. izvršilo se glavno kretanje kolona ratnih zarobljenika koji su zarobljeni u Sloveniji i na granicama Austrije, ostale su manje grupe koje se nalaze na promatranju - čišćenju ili na eventualnim radovima koji nose vremenski karakter: opravka pruga, mostova, cesta i t.d. Sve kolone zarobljenika kreću se po ranije označenim punktama i oblastima.

Logori - mesta ratnih zarobljenika i brojno stanje istih je sledeće:

1. - ZA HRVATSKU

Na teritoriji Hrvatske postoje tri oblasti sa 12 logora:

IV VOJNA OBLAST

Logor u Sisku	5.086	Nemaca,
Logor u Karlovcu	4.367	Nemaca,
<u>Lo sor u Petrinji</u>	<u>4.817</u>	<u>Nemaca.</u>
UKUPNO: 14.270		Nemaca.

VI VOJNA OBLAST

Logor Podravska Slatina	4.000	Nemaca,
<u>Logor Vinkovci</u>	<u>3.000</u>	<u>Nemaca,</u>
<u>Logor Osijek</u>	<u>3.905</u>	<u>Nemaca,</u>
<u>Logor Nova Gradiška.....</u>	<u>4.000</u>	<u>Nemaca,</u>
<u>Logor Virovitica.....</u>	<u>4.000</u>	<u>Nemaca,</u>
<u>Losor Slavonski Brod</u>	<u>4.000</u>	<u>Nemaca.</u>
UKUPNO: 22.905		Nemaca.

X VOJNA OBLAST

Logor Bjelovar	5.000	Nemaca,
<u>Logor Lepoglava.....</u>	<u>5.000</u>	<u>Nemaca,</u>

1. opor Popovača 3.000 Nemaca

UKUPNO: 13.000 Nemaca.

Ukupno po Hrvatskoj nalazi se :..... 50.175 zarobljenika.

2. - ZA VOJVODINU

Na teritoriji Vojvodine postoji 11 logora u sledećim mestima:

LOGORI U SREMU

Logor Srem. Mitrovica.....	375	oficira i podoficira
Logor Zemun	10.000	Nemaca,
Logor Ruma	5.555	
Logor Pazova	5.000	ustaša,
Logor Petrovaradin	1.800	oficira

BARANJA

Logor Belje 424 četnika

LOGORI U BAČKOJ

Logor u Apatinu	5.001	ustaša,
Logor u Somboru	6.025	ustaša,
Logor Nove Sove	4.647	Talijana,
Logor Novi Sad.....	2.448	Nemaca,
Logor Vrbas	4.800	

LOGORI U BANATU

Logor u Pančevu	5.418	Nemaca,
Logor Glogonj	5.000	ustaša,
Logor Bela Crkva.....	5.000	Nemaca,
Logor Petrovgrad	10.000	

Ukupno u Vojvodini zarobljenika 56.846.

Ukupno do sada logorisano je: 107.021 ratnih zarobljenika.

Od zarobljenih domobrana i ustaša, posle izvršenog čišćenja predato je dopunskim jedinicama II Armije ... 43.901.

Pored napred označenih logora i mesta nalazi se još izvestan broj oko 5.000 ranjenih i bolesnih zarobljenika po bolnicama logorskim formiranim u pravcima kretanja niz Savu i Dravu, Osijek-Vinkovci.

Od 15-20.000 ratnih zarobljenika nalazi se na raznim radovima kao i čišćenju u mestima: Maribor, Celje, Zidani Most, Zagreb, Samobor, Dugo Selo, Karlovac, Sisak i Petrinja.

Ukupno svega zarobljenika raznih narodnosti: 175.922.

3.- Po logorima je postavljen rukovodeći aparat i isti vodi kako administraciju tako i cjelokupnu brigu o ratnim zarobljenicima. Aparat je sledećeg sastava: komandant logora, komesar, oficir OZNE, sanitetski referent i intendant, a također se nalazi tehnički aparat po potrebi i obimu logora (na osnovi postojećih instrukcija Ministarstva narodne odbrane), pored rukovodećeg aparata po logorima, postoje i oblasni otseci za ratne zarobljenike, koji rukovode i kontrolišu rad po samim logorima.

ISHRANA ZAROBLJENIKA:

4.- Ishrani ratnih zarobljenika od časa prijema pa dalje u kretanju do određenih logora za smeštaj bila je nedovoljna, usled toga što pratioci zarobljenika nisu se držali pravaca određenih za kretanje niz Savu i Dravu - Osijek-Vinkovci, te je jedna linija bila i suviše pretrpana sa zarobljenicima a druga je bila prazna te se dešavalo da nije bilo dovoljno hrane za izdatak zarobljenicima.

Od 50.000 zarobljenika, koji se nalaze na teritoriji Hrvatske, najteže sa ishranom ide kod Vojne oblasti Karlovac, no za ovo su preduzete potrebne mere preko Komande II Armije, te je ista odgovorila da će pitanje snabdevanja hranom logora u Karlovcu rešiti u najkraćem roku, tj. najdalje do 14 tek. meseca. Ukoliko II Armija ne bi preuzela potrebne mere, ovaj će Štab izvestiti telegrafski, te tražiti da se zarobljenici iz Karlovca povuku i dođu u drugi logor u kojemu će biti ekonomske prilike sređenije.

Ubuduće zarobljenici će dobivati svoja sledovanja hrane po tablici br. 4, koja se u prilogu dostavlja.

SANITETSKA SLUŽBA PO LOGORIMA:

5.- Za vreme kretanja kolona bilo je veoma teško pružiti lekarsku pomoć kao i kontrolu u tom pogledu, pošto su zarobljenici bili u pokretu i nije bilo lekova koji bi se istima mogli dati a zamahom bolesti: prolev, ranjavanje nogu i opšta slabost, no zarobljenici su po dolasku u prolazne logore, ako je bilo potrebno odmah su stavljani u ambulante i logorske bolnice, gde su ostajali na liječenju, težih slučajeva obolenja kao pegavac ili epidemija nije bilo sem jednog slučaja u Karlovcu /pegavac/, no oboleli zarobljenik je bio odmah izolovan od ostalih. Bilo je 16 slučajeva oštrog proljeva kod zarobljenika Nemaca koji su umrli.

Sada je po svima logorima organizovana sanitetska služba i postoje ambulante sa potrebnim brojem osoblja i sanitetskim materijalom, ujedno formirano je i nekoliko bolnica, koje su za ratne zarobljenika. Snabdevene su sa sanitetskim materijalom ukoliko se sa istim raspolagalo. Sada se vrši lečenje ratnih zarobljenika u njima. Kako koja grupa ratnih zarobljenika ozdravi ODMAH se šalje u stalni logor.

6.- U krajevima - Oblastima i Okruzima, gde se nalaze logori ratnih zarobljenika dodeljeni su oficiri OZN-e od III Otsekana stalni, koji su stalno povezani salii Otsekom, od Okruga i na više. Sa oficirima iz OZNE dodeljenim u logorima, ja sam lično svakom određenom oficiru dao potrebne instrukcije za rad u logorima sa zarobljenicima, također proveo sam jedno savetovanje sa oficirima OZNE, koji su dodeljeni po Oblastima II Armije. Do sada rad svih oficira OZNE po logorima skoncentrisao se na smeštaj zarobljenika i klasificiranje istih prema delima i rodovima vojske. Većina rada OZNE bila je kod domobrana, na njihovom ispitivanju i čišćenju od ustaša, četnika itd. iz

razloga da bi se isti što pre predali Dopunskim jedinicama, te po izvršenju predano je 43.901 II Armiji. Rad organa OZNE nije bio kod ostalih zarobljenika, što još nisu popunjeni kartoni podataka a koji su primljeni tek 8-og ovog meseca.

Po završenom radu na popunjavanju kartona podataka moći ćemo pristupiti osnovnom poslu među zarobljenicima i raširiti svoj rad na istraživanju ratnih zločinaca itd.

Za popunjavanje kartona po logorima dodeljena su lica za pojačanje kako bi se rad što pre završio, a određena lica su organi OZNE i Vojnih oblasti.

Među ostalim zarobljenicima bilo je i žena s djecom kao i starijih ljudi, koji su povučeni bili sa ustašama, Nemcima i četnicima, te su organi OZNE po logorima takva lica otpuštali svojim kućama sa propusnicama na kojima je bilo označeno da se prijave svojim Mesnim narodno-oslobodilačkim odborima, te ukoliko se nađe da su izvesna lica od ovih kriva, ista će biti pozvata na odgovornost, jer organi OZNE nisu imali mogućnosti da izvrše potrebna isleđenja, već je to dato Mesnim odborima u nadležnost.

7. Po Hrvatskoj i Sloveniji ima dosta slučajeva gde su se domobrani, Nemci, ustaše, četnici itd. presvukli u civilna odela i još se nalaze na slobodi sa nazivom "DOMOBRANI", aktivni i rezervni oficiri a također i podoficiri. U samom Zagrebu registrovano je kod Komande grada oko 10.000 oficira i podoficira.

Međutim kod stanovništva Zagreba vode se javni razgovori da pukovnici, potpukovnici i drugi koji su saradivali sa ustašama i Nemcima, slobodno se kreću po Zagrebu, a čestiti mobilizovani nasilno i najureni ustašama na sever, nalaze se sada u logorima. Ovaj štab je mišljenja da bi trebalo sva ovakva lica staviti u logore i izvršiti potrebno čišćenje.

Za ovo kratko vreme rada među zarobljenicima došao sam da zaključka da bi bilo potrebno dodeliti mi dva oficira OZNE od I Oteka za Jugoslaviju, a također da zadužim u odelenju OZNE za Hrvatsku i odelenju za Vojvodinu po jednog oficira OZNE i Oteka za rad među zarobljenicima, pošto su većina zarobljenika inostranci.

Većina ratnih zarobljenika traži mi objašnjenje na koji će način pisati svojim poznatima. Ovaj štab za sada nema nikakvih uputa u tome pravcu, pa bi trebalo izdati jedan opšti uput za tu prepisku i odrediti mesto CENZURE, preko koje će sva ta pisma i dopisnice da idu. Ja sam mišljenja da bi cenzura svih zarobljeničkih pisama i dopisnica se vršila u ovome štabu i to preko komesara Štaba i to: sva pisma bi dolazila od zarobljeničkih kuća na ovaj štab a štab bi posle izvršene cenzure slao po logorima, tako isto bi bio postupak iz logora u ovaj štab i tek posle toga porodicama zarobljenika ili njihovim poznanicima t.j. adresantima.

Pored napred navedenog bilo bi potrebno izdati jedno Uputstvo za časopise kako naše tako i strane, da li da se isti daju zarobljenicima /jer ih traže/ ili pak ne, te ujedno izdati uputstvo za politički rad kod zarobljenika.-

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Pukovnik¹¹³

12 juna 1945. godine

*Kopija, strojopis
U posjedu priređivača*

¹¹³ Dimitrije Georgijević, tada opunomoćenik OZN-e za Jugoslaviju.

1945., lipanj 16.

Organizacijsko izvješće III. odsjeka OZN-e za Hrvatsku upućeno načelniku OZN-e za Hrvatsku o ustrojavanju Štaba za zarobljenike za Hrvatsku, o izvršnom aparatu kod OZN-e za “specijalne zadatke”

III. ODSJEK
ODJELA ZAŠTITE NARODA ZA HRVATSKU
Povjereništva za narodnu obranu NKOJ
Broj 746/45-11
16. VI. 1945.

NAČELNIKU ODJELJENJA ZAŠTITE NARODA ZA HRVATSKU

ORGANIZACIONI IZVJEŠTAJ

Sa oslobodjenjem zemlje postepeno se pristupalo formiranju Okružnih Odjeljenja OZN-e, tako da su sada formirana sva Okružna Odjeljenja i unutar istih III. Odsjeci. Uvrštavanjem jedinica bivšeg IV. i X. Korpusa J.A. u Armije i stvaranjem armijskog rukovodstva OZN-e odpale su iz naše kompetencije jedinice koje su bile u sastavu tih Korpusa. Upravo u vrijeme potpunog oslobodjenja naše zemlje vršile su se organizacione izmjene u gore navedenom smjeru, tako da smo u to vrijeme uz ostale poslove morali riješavati i organizacione probleme.

/.../

III. Odsjek OZN-e za Hrvatsku ima sada ukupno 16 drugova. Od toga šefa majora Brnčića¹⁴, zamjenika komesara-potpukovnika Robić Ivana i pomoćnike majora Ćuk Milojka, majora Vujnović Damjana, majora Vidović Lazu i kapetana Janeković Slavka. 10 drugova vodimo na radu u ovom odsjeku. Podjelu rada izvršili smo prema bitnim zadacima i problemima, koji su nam se u vrijeme oslobadjanja zemlje nametali i to:

Zamjenik šefa zadužen je za organizacione poslove i kadar. Major Ćuk Milojko i još dva pomoćnika rad sa zarobljenicima i zarobljenički logori. Major Vujnović Damjan sa još 4 pomoćnika istrage i razlučivanja. Kapetan Janeković Slavko sa 3 pomoćnika agenturni rad, provjeravanja i hapšenja. Major Vidović Lazo sa jednim pomoćnikom rad sa repatircima. Ove 4 grupe pokazale su se kao najpogodnija forma podjele rada unutar Odsjeka. Medjutim priroda posla često traži da su se drugovi iz pojedinih referada morali zamjenjivati i ispomagati.

U toku je prenašanje direktiva i Okružnim odjeljenjima za sličnu podjelu rada, time da se težište baci na rad po pitanju ratnih zarobljenika, te hapšenje i riješavanje slučajeva narodnih neprijatelja i ratnih zločinaca.

"Josip.

Kao osnovni problem rada uzeli smo zarobljenike, jer se među njima nalazio najveći broj ratnih zločinaca i narodnih neprijatelja za koje je postojala opravdana bojazan da bi se prokriomčarili i odbjegli u šume. U vezi sa time u prvim danima oslobodjenja većina drugova iz Odsjeka bila je zaokupirana tim poslom. U tu svrhu kod formiranja Štaba za zarobljenike za Hrvatsku dali smo našeg pomoćnika majora Čuka u sam Štab, time da bi tamo kao član Štaba a naš organ mogao uskladiti zajedničke potrebe. Kod vojnih oblasti po tom pitanju zaduženi su naročiti drugovi, članovi Okružnih Odjeljenja OZN-e kraja gdje je sjedište Vojne Oblasti.

/.../

Da bi se postigla čim veća udarna snaga, efikasnost i brza intervencija naših rukovodioca po pitanju ratnih zarobljenika, upotrebljavali smo sistem odašiljanja pojedinih grupa u mjesta, gdje se pokazala zato potreba. U takvim ekipama uvijek je bio netko od rukovodioca iz ovog Odsjeka, odnosno lica koja su pod neposrednim nadzorom i usmenim direktivama iz ovog odsjeka na terenu izvršavala konkretne zadatke.

/.../

Pokazalo se potrebnim da pojedine ustanove OZN-e po odsjecima imaju stanoviti izvršni aparat sa kojim bi neposredno izvršavali zadatke, naročito po pitanju hapšenja. Jedinice Narodne Obrane bile su brojčano a i kvalitativno preslabe za izvršenje tih zadataka, koji se još i danas postavljaju. Pojedini odsjeci privremeno su stvorili takav izvršni aparat. U našem odsjeku na primjer imamo izvršni aparat od 10 vojnika za hapšenje i 5 vojnika za specijalne zadatke koji su snabdjeveni pored vojničkih i sa civilnim odjelima. Ti drugovi upućuju se sistematski u naročite vrste zadataka. Ta forma odgovara i još je izvjesno vrijeme nužna.

/.../

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

M.P¹¹⁵

Za Odsjek:
šef-major
Brnčić I v.r. I

*Izvornik, strojopis
HDA, Zagreb, 1491,2.19.*

¹¹⁵ Okrugli pečat: ODJEL ZAŠTITE NARODA ZA HRVATSKU POVJERENIŠTVA ZA NARODNU OBRANU NKOJ (zvijezda petokraka) III. ODSJEK.

58.

1945., lipanj 18.

Primljena depeša 17. brigade XXVIII. divizije JA o bijegu petorice ustaša sa strijeljanja 312 osoba u Gradcu kod Virovitice, koji su to zatim opisivali narodu

Jedinica	Datum	Broj	Grupa	Sadržaj depeše	Primjedba
/28. div./	18/VI /19457	23	59	16 o.m. u s. Donjim došlo je 5 ustaša, koji su pobjegli sa strijeljanja iz Graca gdje je bilo strijeljanje i određeno 312 da se strelja. Isti su pričali narodu da su utekli sa streljanja. Drugih promjena nema. Hamdo	Lj 19./VI

Izvornik, rukopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 1136, reg. br. 1-15/6.

59.

1945., srpanj 3.

Dopis načelniku OZN-e za Hrvatsku o procjeni broja domobranskih i ustaških časnika, te o njihovoj sudbini

3. VII. 45.

NAČELNIKU OZN-e ZA HRVATSKU

Na traženu depešu može se poslati sledeći odgovor:

U NDH bilo je zadnje vrijeme 5 - 6 hiljada aktivnih i oko 8.000 rezervnih domobranskih te oko 2.500 do 3.000 ustaških oficira. Svi su većinom zarobljeni u Sloveniji i u koliko nisu odmah riješeni, transportirani su u Srijem.

Sada ima u Hrvatskoj oko 300 domobranskih oficira po logorima na prolasku za Srijem i isto toliko pod istragom. Ustaških oficira najviše do 50.

U Zagrebu se prijavilo u maju 2.882 domobranska oficira. Od toga 1.607 aktivnih i 1275 rezervnih. Polovica je već riješena, dosta poslano u logore. Ostali prijavljeni bili su podoficiri, razni žandari, policajci, ustaše itd., svi ukupno do 17.000. Većina istih takodjer je rješena, a ostalo u toku.

Za domobranske oficire u logorima nije utvrđeno da su učestvovali u zločinima, osim što su služili neprijateljsku vojsku.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Za odsjek šef major:

*Kopija, strojopis
HDA, Zagreb, 1491,2.19.*

60.

1945., srpanj 5.

Izvešće o stanju u postrojbama Hrvatske divizije KNOJ-a i o masovnim likvidacijama

OPUNOMOĆENIŠTVO OZNA
ZA HRVATSKU DIVIZIJU KNOJ
Str. Pov. Broj: 72
5. VII. 1945. godine

Predmet: Izveštaj o stanju
u jedinicama

OZN-i za Hrvatsku

I. VOJNIČKO STANJE

Jasnu sliku o vojničkom stanju u jedinicama Hrvatske divizije Narodne Odbrane možemo dobiti i dati ako život jedinica gledamo u dva perioda. Prvi period označava vrijeme do posljednje masovne popune naših jedinica nakon konačnog oslobodjenja zemlje. Drugi period označava vrijeme od masovne popune naših jedinica pa do sada. Vojničko stanje u svakom od tih perioda imade svoje specifičnosti i karakteristike. Prvi period odlikovao se je relativno čvrstom disciplinom, poštivanjem rukovodioca, izvršavanjem naredjenja i vojničkim dostojanstvom i ponosom boraca Narodne Odbrane.

Negativne karakteristike tog perioda sastojale su se u krutosti i neelastičnosti boraca i rukovodioca naročito kod izvršavanja specijalnih zadataka. Za primjer navodim slučaj iz V. brigade koji se je dogodio u Splitu. Zadatak je bio konspirativno izvršiti streljanje jednog špijuna. Zadatak je izvršen na taj način da su tri borca Narodne Odbrane sa šmajserima na gotovs proveli dotičnoga oko šest sati uveče, dakle po čistom danu, do sred Splita. "Konspirativno" su ga streljali tako da su potrošili dva šanžera šmajserke municije, jer je dotični nakon dobivenih nekoliko metaka u stomak i prsa pao u jamu i vikao "samo sam ranjen". Zastavnik koji je imao za dužnost organizirati i izvršiti taj zadatak raportirao je štabu brigade "zadatak je izvršen". Takove i slične pojave prilikom vršenja specijalnih zadataka a i vojničkih karakterišu vojničko stanje u prvom periodu života jedinica Hrvatske Divizije Narodne Odbrane.

U sadašnjem periodu, potpunom raznoraznim borcima iz operativnih jedinica, disciplina je u svakom pogledu popustila. Naročito je popustila spremnost u izvršavanju specijalnih zadataka. Za ilustraciju evo nekoliko primjera: U I. bataljonu I. brigade / Karlovac/ tri bandita na putu za streljanje pobjegla su. Isto streljanje nije trebalo da bude "konspirativno". Iz zatvora u Brinju kojeg su osiguravale jedinice I. brigade, pobjeglo je jedanaest krvavih ustaša. Krivnja se je sastojala u tome što vodnik nije postavio stražarsko mjesto kod prozora. Vjerovao je u željezne gatre. /Mi smo stvar analizirali i predali na postupak štabu/. U istoj brigadi rezultat hapšenja jednog bandita bio je: mnogo pucnjave, naš jedan mrtav i dva ranjena, a bandit je pobjegao. U razdoblju od nepunih mjesec dana uslijed nespretnog baratanja oružjem četiri brigade u našoj diviziji imadu 9 mrtvih. Na prvom mjestu stoji III. i Zagrebačka brigada sa po tri mrtva. Iz istih razloga u diviziji imade u posljednje vrijeme 6 ranjenih.

U samom Zagrebu imademo 10 slučajeva gdje su naši borci koji daju osiguranje zatvorima poslužili kao punktovi za vezu između zatvorenika bandita i njihovih prijatelja i porodica. Pojave "stručnog" vodjenja istrage sa strane komandi četa i štabova bataljona su pored našeg stalnog urigiranja česte. Na pr. u II. bataljonu Zagrebačke brigade komandant bataljona, komandir i zamjenik komandira čete su vodeći istragu nad trojicom ljudi uhvaćenih na mitnici iste izmrcvarili i na koncu streljali i zakopali u lauf grabe na periferiji Zagreba. Interesantno je da samo jednom od njih znadu ime i prezime. U III. bataljonu III. brigade prilikom akcije na banditske ustaško-četničke grupice u šumi Žutnici, jedan vod je bio prisiljen da odstupa. Uzroci: površna procjena situacije. Pojave gundjanja i nezadovoljstva boraca prema rukovodiocima nijesu rijetke.

Slučajevi samovoljnog uzimanja dopusta sa strane boraca i nižih rukovodioca su vrlo česti. Na pr. Komandir odjeljenja u Zagrebačkoj brigadi kao vodja patrole sprovodi grupu hapšenika u Osijek i vraćajući se u Zagreb ostaje kod svoje kuće a vojnike uputi u četu. Isti dolazi u svoju četu nakon četiri dana. Slično je učinio pomoćnik komesara čete u IV. bataljonu Zagrebačke brigade koji je punih jedanaest dana lutao po Zagrebu. Trgovanje sa propusnicama i objavama za kretanje danju i noću nije rijetka pojava. Slučaj pisara u štabu Zagrebačke brigade u vezi sa Djuratek Stjepanom i Ečer Otom.

"Slučaj Gospić" o kome se čitav materijal sa presudom nalazi kod vojnog suda KNOJ, pored ostalog interesantan je i za vojničko stanje u dotičnoj jedinici. Tamo su na pr. samovoljno izdana naredjenja i samovoljno izvršena, izvedena potpuno nevojnički. Osam žena i tri muškarca su streljani i nakon toga pokriveni granjem.

Na Baniji kod Petrinje prilikom izvršenja vodjenja na streljanje jedne veće grupe bandita, odgovorni oficir iz štaba bataljona Narodne Odbrane poveo je za pripomoć i dobrovoljce civile iz okolnih sela. U istom bataljonu dešava se da novi borci koji su došli iz VIII. divizije /Muslimani/ neće da streljaju bandu, jer im to kako navode na dozvoljava "Alah" i "Din". II. bataljon III. brigade osiguravao je na željezničkoj stanici u Djurmancu dva vagona bandita koji su vodjeni na streljanje. Banditi su provalili vrata i 30 ih je pobjeglo.

Općenita karakteristika boraca i nižih rukovodioca Narodne Odbrane, u pogledu vojničkih nedostataka, sastoji se u slaboj spremnosti i stručnosti za izvršavanje specijalnih zadataka koje nam nameće situacija, a što je najvažnije u slabom shvaćanju političkih posljedica u užem i širem omjeru, koje nastaju uslijed površno i nepravilno vojničkih izvršenih zadataka.

Pojave dezertstva postoje kod novo pridošlih boraca. Najčešće vraćanjem u operativnu jedinicu, a rijedje odlazanje kućama. Točan pregled nemamo momentalno.

Odnos boraca prema stanovništvu i Narodnoj vlasti je pravilan. Značajno je iznijeti daje u Zagrebu sa strane Narodne Odbrane otkriven do sada svega jedan slučaj pljačke civile pod maskom službenosti. Slučajevi pljačke zatvorenika su kod I. brigade koja živi relativno u najgorem ekonomskom stanju, dosta česti.

Primjeri površno nabačeni ovdje su istiniti jer o njima kao i o iks drugih imademo detaljne izvještaje, a o važnijima i zapisnike. Ovakove i slične primjere imali smo u postupku mi ili štabovi a ovdje ih iznosimo za ilustraciju vojničkog stanja.

II. POLITIČKO STANJE

U jedinicama Hrvatske Divizije Narodne Odbrane političko stanje danas nije zadovoljavajuće. Imade dobar dio novih boraca koji neznaju ni tko je Vrhovni komandant, premda su nekoliko mjeseci bili u operativnoj jedinici. Pitanje bratstva i jedinstva u većem dijelu naših jedinica nije zadovoljavajuće. Na pr. u V. brigadi komandir čete Suša Ilija nakon streljanja trojice četnika izjašnjava se otvoreno, da će on kad dodje u hrvatsko selo Jasenice popaliti sve kuće. Česta je pojava da borci Srbi samoinicijativno zlostavljaju a po naredbi sa oduševljenjem streljaju krivce hrvatske narodnosti, a isto tako Hrvati krivce srpske narodnosti.

Po pitanju Trsta i Istre stari borci su reagirali žučljivo sa mržnjom na Engleze i cjelokupnu reakciju izražavajući spremnost da se tuku, dok su novi čitavu stvar promatrali rezervisano i sa skepticizmom.

Uslijed preopterećenosti sa službom priličan broj boraca je nezadovoljan. Nisu rijetke izjave daje Narodna Odbrana robija.

/.../

Kao problem u vezi političkog rada i političkog stanja u jedinicama koje su u gradovima, a osobito u Zagrebu, pojavljuje se odnos boraca i nižih rukovodioca prema zatvorenim neprijateljskim elementima i njihovim porodicama. Taj odnos je općenito blag a ponekad i prijateljski. Primjeri da borci čuvaju stražu kod zatvora postaju blagajnici i magazineri pojedinim banditima govore nam dovoljno /Zagrebačka brigada/. Primjer da

komandir zatvora potporučnik piše ljubavna pisma, zgodnoj ali ipak ustaškinji takodjer govori dosta. Nije potrebno govoriti daje povod takove rabote težnja za profitom u bilo kojem smislu, ali je potrebno naglasiti da se sa strane političkih radnika u našoj diviziji blag i popustljiv odnos prema banditima i njihovim pomagačima tumači kao pravilo vojničke pristojnosti.

Imade pojava da se prelazi u drugu skrajnost. Najvećim dijelom stari borci iz Petrinjskog bataljona I. brigade, sadistički zlostavljaju bandite koje odvede na streljanje. To im je prešlo u strast tako da više nisu u pitanju sami banditi i možebitne politički neugodne posljedice, nego je u pitanju moralna egzistencija dotičnih boraca i rukovodioca.

/.../

IV. RUKOVODEĆI KADAR

/.../

U I. brigadi rukovodioci negoduju na činjenicu što drugovi iz ustanova narodne vlasti i JNOF-a ne misleći zlo, nazivaju Narodnu Odbranu vojskom dotičnog šefa OZN-e na tom sektoru. Na pr. "Putnikova vojska", "Vladina vojska". To imade svojih razloga, jer su ti rukovodioci stvarali P.P.K. čete i bataljone, ali je u današnjoj situaciji nepopularno i štetno.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

Šef Opunomoćeništva - major:
Zvon Komarica¹¹ [v.r.]

*Izvornik, strojopis
HDA, Zagreb, 1491, 13.1.1.*

¹¹⁶ Zvonko Komarica.

1945., srpanj 5.
Josipovac

**Odluka zapovjedništva Radnog logora Josipovac o protjerivanju
Nijemaca/folksdojčera iz Slavonije u Njemačku**

Prepis

Komanda Radnog Logora
Josipovac
broj: 156/45
dana 5. VII. 1945

Upućivanje Nijemaca sa teritorije Slavonije u Njemačku¹¹⁸

Prema naredjenju Upravnog Odjela Oblasnog N.O.O.-a za Slavoniju savezno sa odlukom Ministarstva Unutarnjih Poslova, a na temelju Odluke Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Jugoslavije od 22. XI. 1944¹¹⁹ upućuju se za Njemačku lica koja su se tokom 1941-1945 asimilirala kao Nijemci, te kao takovi upisali se u Njemačku Narodnu Skupinu ili Kulturbund. Imanja dole navedenih konfiskovana su u korist Države Federativne Jugoslavije.

Radi loših saobraćajnih veza donesena je odluka da ih se uputi preko Mađarske teritorije i to počam od Barča

Mole se sve, kako vojne, tako i civilne vlasti da se istima na putu ne prave nikakove smetnje, nego da im se omogućuje što lakše i brže prebacivanje do njihove države.

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Politkomesar
M. Lendjel

Pečat
Uprava Logora
za Slavoniju

Komandant
potpis nečitljiv

Prijepis, strojopis
AIDGL, Tübingen, Nachlas Franz Flamm, 230

¹¹⁸Tijekom svibnja 1945. u Radni logor Josipovac internirano je više od 3000 osoba, uglavnom starijih osoba, žena i djece. Iz Radnog logora Josipovac 8. srpnja 1945. upućen je željeznički transport sa oko 3000 logoraša, od kojih nitko nije znao odredište. Nakon dugog iscrpljujućeg puta, logoraši su dva dana bili zatvoreni u prepunim stočnim vagonima u Leibnitzu u Austriji, a zatim ih je oružana pratnja istjerala i jednostavno ostavila. Dva dana kasnije, 10. srpnja 1945., Radni logor Josipovac je raspušten, a manji broj logoraša koji je preostao prebačen je u obližnji Radni logor Valpovo. Usp. Verbrechen an den Deutschen in Jugoslawien 1944-1948. Die Station eines Völkermords, München, 1998., str. 219.-220.; Genocide of the Ethnie Germans in Yugoslavia 1944 - 1948, München, 2003., str. 121.1 tamo navedeni izvori i literatura.

¹¹⁹ Ispravno bi bilo 21. studenoga 1944.

KOMISIJA ZA KONFISKACIJU

pri Gradskom NO-u u Osijeku

Broj: 2925/47

U Osijeku, dne 2. XI 1945

ODLUKA

Na temelju odluke Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije od 21. XI. 1944. o prelazu u državno vlasništvo neprijateljske imovine, o državnoj upravi nad imovinom neprisutnih osoba i o sekvstru nad imovinom koju su okupatorske vlasti prisilno otuđile, člana 1., toč. 1. i 2., a u vezi sa članom 30. Zakona o konfiskaciji, komisija sastavljena kod ovog NO-a odlučuje:

Sva imovina Nijemca

i njegove porodice

iz Osijeka, ul.

prelazi u državno vlasništvo i to nepokretna i pokretna imovina bez obzira da li se ona nalazi u njegovoj državi ili je sa svog prvobitnog mjesta odnijeta u namjeri, da se spriječi ili omete konfiskacija. Zabranjuje se dosadašnjem vlasniku svako raspolaganje sa popisanim imovinom.

Slijedom toga određuje se na osnovu točke 4. člana 30. Zakona o konfiskaciji, na nekretninama upisanim u grunt. ul. br. 4611 p. g. Osijek, kojima je dosade bio vlasnik

iz Osijeka, uknjižba prava vlasništva za korist: F. N. R. JUGOSLAVIJE.

Ovu će uknjižbu obaviti na osnovu točke 4. člana 30. Zakona o konfiskaciji Kotarski narodni sud kao gruntovni sud u Osijeku, te o tom ovu komisiju odlukom obavijestiti.

Up pravu i nadzor nad imovinom, koja u smislu ove odluke prelazi u vlasništvo države, vrši isključivo Gradska uprava narodnih dobara pri Gradskom NO-u u Osijeku.

Svako namjerno oštećivanje, sakrivanje ili smanjivanje vrijednosti imovine kao i zlonamjerno otuđenje ili opterećenje, smatrat će se kao zločin protiv narodnog interesa i kaznit će se u smislu člana 31. Zakona o konfiskaciji sa prinudnim radom do 6 godina i gubitkom građanske časti u koliko djelo nije teže kažnjivo po Zakonu o zaštiti Narodnih dobara.

Protiv ove odluke dopuštena je žalba u roku od 8 dana po primitku ove odluke na komisiju za konfiskaciju pri pokrajinskom narodnom odboru odnosno pri Pretsjedništvu zemaljskog zakonodavnog organa. Nakon isteka ovog roka odluka postaje izvršna, odnosno odluka komisije za konfiskaciju pri pokrajinskom narodnom odboru odnosno pri Pretsjedništvu zemaljskog zakonodavnog organa odmah. žalba se podnosi putem ove komisije.

Ova odluka se dostavlja:

1. Dosadašnjem vlasniku odnosno njegovom opunomoćeniku,

Gradskoj upravi narodnih dobara pri Gradskom NO-u u Osijeku, u tri primjerka.

Kotarskom narodnom sudu u Osijeku kao gruntovnom sudu.

4. Zemaljskoj upravi Narodnih dobara u Zagrebu.

5. Državnoj upravi Narodnih dobara u Beogradu.

Članovi komisije:

odnosno otpravnik

*1945., srpanj 6.
Osijek*

**Upravni odjel Oblasnog NOO-a za Slavoniju u Osijeku dostavlja
upravnim odjelima Okružnog i Gradskog NOO-a tumačenje odluke o
konfiskaciji imovine folksdojčera**

Prepis!

Oblasni NOO za Slavoniju
Upravni odjel
Broj: 6931-953-945.
Osijek: dne 6. VII. 1945.
Predmet: Konfiskacija imovine lica
Njemačke narodnosti, tumačenje.

Okružni NOO - Upravni odjel 1 - 4
Gradski NOO - Upravni odjel Osijek

Ministarstvo unutrašnjih poslova F. D. Hrvatske opće upravni odjel, pod brojem 2240/45. od 22. VI. 1945. dostavilo je u gornjem predmetu okružnicu slijedećeg sadržaja:

“Pretsjedništvo Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije pod br. 1317 od 6 juna 1945. dostavilo nam je svoje tumačenje pod tač. 2. čl. 1 odluke od 21. novembra 1944 (Službeni list br. 2 od 6 februara 1945.) koje glasi:

S obzirom da u više mjesta naročito u Vojvodini i Slavoniji lokalne vlasti pri sprovođenju oduzimanja građanskih prava licima njemačke narodnosti ne postupaju uvijek prema odredbama odluke AVNOJ-a od 21. novembra ni po dobivenim uputstvima, te ne vode dovoljno računa ni o mješovitim brakovima, niti o ljudima koji se, ma da su Njemačkog porijekla ili imaju njemačka prezimena, odavno asimilirali i osjećaju se kao Hrvati, Slovenci ili Srbi, a pored toga nisu za vrijeme okupacije pomagali okupatora i u želji da se izbjegne svaka pogrešna primjena zakona i izbjegne nepravde, Pretsedništvo AVNOJ-a daje slijedeće tumačenje za t. 2 čl. 1 odluke AVNOJ-a od 21. novembra 1944. godine, a koje glasi:

1. Pod udar odluke AVNOJ-a od 21. novembra 1944. god. (čl. 1 t. 2.) dolaze oni državljani Jugoslavije Njemačke narodnosti, koji su se pod okupacijom deklarirali ili važili kao Njemci, bez obzira, da li su prije rata kao takvi istupili ili su važili kao asimilirani Hrvati, Slovenci ili Srbi.

2. Ne oduzimaju se građanska prava i imovina državljanima Jugoslavije Njemačke narodnosti ili Njemačkog porijekla ili prezimena:

a) koji su učestvovali kao partizani i vojnici u narodno oslobodilačkoj borbi ili su radili aktivno u narodno oslobodilačkom pokretu.

b) koji su prije rata bili asimilirani kao Hrvati, Slovenci ili Srbi, a za vrijeme rata nisu pristupili Kulturbundu niti su istupali kao članovi njemačke narodnosne grupe.

v) koji su pod okupacijom odbili da se na zahtjev okupatorskih vlasti deklariraju kao pripadnici njemačko narodnosne grupe.

g) koji su (bilo muško ili žensko lice) i ma da su njemačke narodnosti stupali u mješovite brakove sa licima jedne od južno-slovenskih narodnosti ili sa licima jevrejske, slovačke, rusinske, mađarske, i rumunjske ili koje druge priznate narodnosti.

3. Neće uživati zaštitu od prednjeg člana: a) b) v) g) ona lica koja su se svojim držanjem pod okupacijom ogriješila prema oslobodilačkoj borbi naroda Jugoslavije i bili pomagali okupatora.

4. Sve vlasti imaju se tačno pridržavati ovih tumačenja.”

Dostavlja se prednje radi znanja i tačnog pridržavanja.

Okružni NOO-i dostaviće prepis ove okružnice svim područnim kotarskim i gradskim NOO-ima i kontrolirati, da li su oni prema njoj tačno postupali.

Treba u roku od 5 dana potvrditi primitak ove okružnice, a okružni odbori ujedno će izvještavati da li su prepis iste dostavili područnim kotarskim i gradskim NOO-ima.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Pročelnik:

/M.P/ u.z. Sudarević¹²⁰ v. r.

Kopija, strojopis

HD A, Zagreb, 1491, 30/31

V. Geiger, Folksdojčeri. Pod teretom kolektivne krivnje, Osijek, 2002., str. 60.-61.

¹²⁰ Slavko.

FEDERALNA DRŽAVA HRVATSKA
 MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
 Odjel opće uprave

Broj: 2.811/45.

Zagreb, dne 6. srpnja 1945.

Predmet: Uklanjanje vojničkih groblja
 okupatpra.~

- 1./ Oblastnim H.O.-ima Dalmacije, Istre i Slovenije
- 2./ Okružnim H.O.-ima Savski kotar, Hrvatsko Primorje,
 Kordun, Lika, Banija, Zagreb, Varaždin, Bjelovar, Mos-
 lavina.
- 3./ Privremenom Gradskom M.O.-u-Zagreb

Fašistički je okupator platio brojnim žrtvama svoj pokušaj da istrijebi naše narode. Danak koji je on morao da dađe u krvi, bio je ogroman iz razloga, što je okupator iskorištavao svaku priliku, da protiv naših naroda razjaruje i onako pobješnjele svoje bande. Tako je okupator sakupljao svoje poginule, prenosio ih na naročito uređjena groblja, gdje ih je sahranjivao uz posebnu paradu i uz učešće domaćih izdajnika. Uslijed toga ostalo su iza kako je okupator protjeran iz naše zemlje, mnogo prostrana, izrazovna smještena i brižljivo očuvana groblja okupatora, dok su kosti naših boraca kojekuda rasijana, većina bez ikakvog vanjskog znaka.

Treba izbrisati svaki trag slodnuha fašističke vladavine, Tako potrebno i da se savno sa zemljom svi vanjski znakovi, po kojima bi se raznavalo nješto, gdje su se dizala takova groblja.

Stoga da se u pogledu tih groblja postupiti ovako.

- 1./ Ogradne sidove, plotove kao i druge predmete i sretstva kojima je bio odijan prostor za groblje, na kojima su se odjelito pokopali okupatorski vojnici /Nijemci, Talijani, Mađjari i ustaše/ treba odstraniti.
 - 2./ Vanjska obilježja na pojedinim grobnim humcima /krtove, ploče, konfesije i sve druge znakove/ treba ukloniti tako da čitavo zemljište, koje je bilo redjeno za groblje, bude poravnano.
 - 3./ Sa pojedinih grobnih humaka, koji se nalazi izvan skupnog groblja i izmješani su sa drugim grobovima, dignuti samo vanjske znakove.
 - 4./ Lješine se ne smiju ni u jednom slučaju dirati, niti grobovi otvarati i prekopavati.
 - 5./ Prostore, na kojima su se nalazili grobovi, ne smije se upotrebljavati za pokopanje novih žrtvaca. Ovaj se prostor može upotrijebiti kao rasadnik za ukrasno grobno bilje ili slične svrhe.
 - 6./ Otstranjeni materijal sa grobova ne smije se rasnositi. Drvo će se skupiti na jednome mjestu, izbrisati beztragom svaki znak i natpis i po potrebi upotrijebiti ga, dok će se kamen najboljomno upotrijebiti, inače kako se prihodno odstrani bez traga, sve što je na njemu bilo uklesano ili zapisano.
- Od svih ovih ovih postupka izuzeta su groblja i grobovi domobrana. Razumije se da se kod svega toga mora postupati na način, koji će ostaviti nedvojbeni utisak, da ovaj postupak nije nikako akt osvježivanja već je iza van isključivo imperativom, da se ukloni sve, što bi moglo potsjedati na vrhena fašističkog zulumu.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

MINISTAR

/ M.P. /

V. Krstulović v.r.

63.

1945., srpanj 6.
Zagreb

Ministarstvo unutarnjih poslova FD Hrvatske izvješćuje oblasne i okružne NOO-e o svojoj odluci o uklanjanju vojničkih groblja okupatora

Prepis

FEDERALNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
Odjel opće uprave
Broj: 2.811/45.

Zagreb, dne 6. srpnja 1945.

Predmet: Uklanjanje vojničkih groblja okupatora.-

- 1./ Oblasnim N.O.-ima Dalmacije, Istre i Slovenije
- 2./ Okružnim N.O.-ima Savski kotar, Hrvatsko Primorje, Kordun, Lika, Banija,
Zagreb, Varaždin, Bjelovar, Moslavina.
- 3./ Privremenom Gradskom N.O.-u - Zagreb

Fašistički je okupator platio brojnim žrtvama svoj pokušaj da istrijebi naše narode. Danak koji je on morao da dade u krvi, bio je ogroman iz razloga, što je okupator iskorištavao svaku priliku, da protiv naših naroda razjaruje i onako pobješnjele svoje bande. Tako je okupator sakupljao svoje poginule, prenosio ih na naročito uređena groblja, gdje ih je sahranjivao uz posebnu paradu i uz učešće domaćih izdajnika. Uslijed toga ostala su iza kako je okupator protjeran iz naše zemlje, mnogo prostrana, izazovno smještena i brižljivo očuvana groblja okupatora, dok su kosti naših boraca kojekuda rasijane, većina bez ikakvog vanjskog znaka.

Treba izbrisati svaki trag zlođuha fašističke vladavine. Tako je potrebno i da se srasne sa zemljom svi vanjski znakovi, po kojima bi se razaznavalo mjesto, gdje su se dizala takova groblja.

Stoga će te u pogledu tih groblja postupiti ovako.

- 1./ Ogradne zidove, plotove kao i druge predmete i sretstva kojima je bio omeđen prostor za groblje, na kojima su se odjelito pokopali okupatorski vojnici /Njemci, Talijani, Mađjari i ustaše/ treba odstraniti.
- 2./ Vanjska obilježja na pojedinim grobnim humcima /krstove, ploče, konfesijske i sve druge znakove/ treba ukloniti tako da čitavo zemljište, koje je bilo određeno za groblje bude poravnano.

3./ Sa pojedinih grobnih humaka, koji se nalazi izvan skupnog groblja i izmješani su sa drugim grobovima, dignuti samo vanjske znakove.

4./ Lješine se nesmiju ni u jednom slučaju dirati, niti grobovi otvarati i prekopavati.

5./ Prostore, na kojima su se nalazili grobovi, ne smije se upotrebljavati za pokapanje novih mrtvaca. Ovaj se prostor može upotrijebiti kao rasadnik za ukrasno grobno bilje ili slične svrhe.

6./ Otstranjeni materijal sa grobova ne smije se raznositi. Drvo će se skupiti na jednome mjestu, izbrisati netragom svaki znak i natpis i po potrebi upotrebiti ga, dok će se kamen racionalno upotrebiti, iza kako se predhodno odstrani bez traga, sve stoje na njemu bilo uklesano ili zapisano.

Od svih ovih postupaka izuzeta su grobišta i grobovi domobrana.

Razumije se da se kod svega toga mora postupati na način, koji će ostaviti nedvojbenu utisak, da ovaj postupak nije nikako akt osvećivanja već je izazvan isključivo imperativom, da se ukloni sve, što bi moglo podsjećati na vremena fašističkog zulumata.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

MINISTAR

/M.P./

V.¹²¹ Krstulović v. r.

Kopija, strojopis

U posjedu priređivača

V. Geiger, Nestanak Folksdojčera, Zagreb, 1997., str. 69.

64.

1945., srpanj 7.
Zagreb

Zemaljska komisija za repatrijaciju Nijemaca pri Ministarstvu unutarnjih poslova FD Hrvatske, izvješćuje upravne odjele oblasnih, okružnih i gradskih NO-a o postupku repatrijacije (iseljavanja/protjerivanja) Nijemaca/folksdojčera

ZEMALJSKA KOMISIJA ZA REPATRIACIJU NJEMACA
PRI
MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA
FEDERATIVNE DRŽAVE HRVATSKE
Broj 1/45.

Prepis:

Zagreb 7. VII. 1945.

Predmet: Njemaca naših državljana
repatriacija (iselenje Njemaca)
- upute.-

- 1) Oblasnom N. O.-u za Istru, Dalmaciju i Slavoniju
- 2) Okružnom N. O.-u za Liku, Kordun, Banija, Gorski Kotar, Hrv. Primorje, Varaždin, Zagreb i Bjelovar.
- 3) Gradskom N. O.-u za grad Zagreb

Za sve Upravni odjel

Predsjedništvo Ministarskog savjeta D.F.J. svojim aktom broj 122 Pov. od 11. VI. 1945.¹²² dostavilo je slijedeće:

“Vlada Jugoslavije stoji na stanovištu da sve Njemce koji se nalaze u okviru granice Jugoslavije raseli i uputi u Njemačku, čim se zato otvore povoljni tehnički uslovi.-

Mi na ovo imamo pravo iz slijedećih razloga:

1) Što su Njemci, koji se danas nalaze u Jugoslaviji kolonizirani od strane Njemačkih osvajača na zemljište koje je pripadalo Jugoslavenima.-

2) Što su Njemci njemačke manjine od dana naseljavanja u našu zemlju, a sve do danas radili protiv interesa naroda Jugoslavije, stavljajući se u službu Njemačkih imperijalista. To se naročito ispoljilo u toku ovoga rata, kada su oni sa svim sredstvima aktivno angažovali se u borbi protiv naše vojske i Narodno-oslobodilačkog pokreta uopće.-

¹²¹ Usp. AJ, Beograd, 50-35-73.

3) Što su njemačke manjine u Jugoslaviji u toku ovoga rata počinile toliko zla narodima Jugoslavije, da bi njihovo daljnje zadržavanje u okvirima granice Jugoslavije smetalo sređivanju i izgradnji naše državne zajednice.!”]

Na osnovu iznošenog u obzir za iseljavanje dolaze svi Njemci i Njemice po slijedećem kriteriju:

1) Kome je materinski jezik Njemački (potječe iz braka Njemca ili Njemice).-

2) Tko potiče iz braka u kome je otac Njemac.-

Od ovoga se izuzimaju:

1. Tko je aktivno pomagao narodno-oslobodilačku borbu (ostaje zajedno sa svojom užom porodicom-djeca otac i majka) .-

Pod nazivom aktivno podrazumjeva se sledeće:

a. Koji su učestvovali kao partizani ili vojnici u narodno-oslobodilačkoj vojsci ili su radili aktivno u Narodno-oslobodilačkom pokretu

b. Koji su bili prije rata asimilirani kao Hrvati, Slovenci ili Srbi, a za vrijeme rata nisu pristupili Kulturbundu niti istupili kao članovi njemačke narodne grupe.-

c. Koji su pod okupacijom odbili da se na zahtjev okupatorskih ili kvislinških vlasti deklariraju kao pristalice njemačke narodnosne grupe.-

2. Njemice udane za Jugoslavenke sa djecom.-

3. Djeca do uključivo 16 godina iz braka Jugoslavenke sa Njemcem, u koliko se takova Jugoslavenka odluči da ostane u zemlji i napusti muža Njemca. Ženi Jugoslavenki udatoj za Njemca ostaje slobodno da bira da li će poći sa mužem ili će ostati u zemlji sa djecom do 16 godina. U koliko se radi o ženskom bračnom partneru nejugoslavenske narodnosti takva je žena dužna da slijedi muža Njemca.-

4. Ona lica koja nedvojbeno dokažu da su austrijski državljani ili austrijske narodnosti nemaju se seliti. Pri tome treba budno paziti da se kao takovi ne iskažu lica njemačkog državljanstva ili narodnosti. Ovo se odnosi na ona lica koja su se ogriješila kao i pripadnici Njemačke odnosno Njemci, jer u tom slučaju za njih važi isti kriterij repatriacije. Ako su Austrijanci bili u Kulturbundu dužni su se iseliti.

U svrhu rapatriacije Njemaca sa strane nadležnih Ministarstava obrazovana je Zemaljska komisija pri Ministarstvu unutrašnjih poslova, koja je dužna da organizira i rukovodi, nadzire i dr. rad oko repatriacije Njemaca, pa se radi toga za taj rad daju slijedeće direktive:

I. OBRAZOVANIH KOMISIJE I NADLEŽNOST

Pri svim Oblasnim, Okružnim, Kotarskim i Gradskim narodnim odborima IMAJU SE ODMAH OBRAZOVATI KOMISIJE iz slijedećih nadležstava: Upravnog odjela, socijalnog odjela, organa OZNE. Svako nadležstvo daje po jednog člana. Komisije djeluju pri Upravnom odjelu koji im je dužan dati potreban personal, kancelarije i drugo.-

Oblasne, Okružne, Kotarske i Gradske komisije dužne su odmah da na svom teritoriju provedu u život repatriaciju Njemaca u suradnji zainteresiranih odjela. Socijalni odjel dužan je starati se o ishrani, sanitetu i dr. a Upravni odjeli pomoću svojih organa i uz pomoć organa Narodne odbrane organizirati i izvršiti sakupljanje, logorisanje i dr. Oblasne odnosno Okružne komisije rukovode poslovima repatriacije na svom teritoriju

i nadležne su rješavati sve sporne slučajeve oko iselenja, a u iznimnim odnosno težim i kompliciranijim slučajevima naročito ako su masovnijeg karaktera dostavljati na rješenje ovoj Zemaljskoj komisiji.-

Za transporto vanje i prebacivanje putem željeznice obratiti se na područne željezničke ustanove, koje će u svemu izlaziti u susret, jer su o tome sa strane Ravnateljstva državne željeznice u Zagrebu obavještene.-

II. NAČIN IZVOĐENJA REPATRIACIJE

Oblasne odnosno Okružne komisije preko Kotarskih i Gradskih komisija ODMAH će izvršiti popis Njemaca i to: posebno oni koji se imaju repatrirati a posebno oni koji će ostati u zemlji. Popis treba da sadrži ove rubrike: redni broj, prezime i ime te očevo ime (kod udatih žena djevojačko prezime) rođenja: godina, mjesto, općina i kotar, stanovanja: mjesto, općina i kotar, od kada živi u zemlji, državljanstvo zanimanje, da li je bio član organizacije njemačke narodne skupine (Kulturbund) ili bilo koje druge organizacije, opaska (primjetba).-

U spisku Njemaca koji ostaju i dalje u zemlji u primjetbi kod pojedinog detaljno obrazložiti na osnovu čega se isti zadržava.-

Na osnovu ovakovog popisa t.j. popisa onih koji dolaze u obzir za iselenje pristupiti prikupljanju istih (u koliko to već do danas nije učinjeno) i smještaju u prihvatne stanice (privremene logore). Prikupljanje ovih Njemaca imaju izvršiti organi Upravnih odjela uz asistenciju Narodne milicije, a u nedovoljnom broju Milicionera i sa organima Narodne obrane. Prigodom prikupljanja dozvoliti pojedinoj osobi da sobom ponese:

2 para odjeće i obuće, (žene imaju pravo na 3 do 4 haljine), 3 para veša, pokrivač, kaput te lične dokumente i potrebštine kao što su četkice za zube, pasta i si. Nadalje je dozvoljeno ponijeti sa sobom vjenčani prsten (burma), naušnice, lični sat, nalivpero, a kod neoženjenih i neudatih i obični prsten u koliko na njemu nema burme, nadalje obiteljsku uspomenu u koliko je ima i hrane za 8 dana.-

Prigodom prebacivanja iseljenika i njihovih porodica po mogućnosti koristiti prevozna sredstva, a obavezno to činiti za nemoćne, starce te sitnu djecu.-

Kod ovog posla ne služiti se metodama koje bi mogle narušiti ugled i autoritet naših Narodnih vlasti i organa, već u provođenju ovih mjera rukovoditi se principima čovječnosti i biti dovoljno elastičan, no unatoč toga biti neumoljiv i energičan i rukovoditi se principima iseljavanja. U dvojbenim slučajevima t.j. da li netko ostaje ili ide radje neka ide-nego li ostane.-

Najstrožije se zabranjuje maltretiranje (pljačka, ubijanje i si.) osoba, koje se iseljavaju. Za svaki ovakov čin počinitelji će biti pozvani na odgovornost.-

111. PITANJE IMOVINE

Iseljenici od svoje imovine imaju pravo ponesti samo ono što je u predhodnoj tački naznačeno. Sva ostala imovina ima se konfiskovati u smislu Zakona o konfiskaciji koji je Zakon odštampan u Službenom listu D.F.J. broj 40 od 12. VI. 1945.-

Komisije za rapatriaciju nemaju ništa zajedničkoga sa imovinom prigodom rapatriacije jedino što su dužne kod svakog iseljavanja obavjestiti Upravne vlasti kako bi iste mogle za vrijeme osigurati imovinu.

IV. RAZNO

Oblasne, a gdje ovih nema Okružne komisije dužne su u roku od 8 dana dostaviti ovoj Zemaljskoj komisiji u 2 primjerka popis Njemaca koji se iseljavaju sa odnosnim podacima, te u 1 primjerku popis onih Njemaca koji se ne iseljavaju t. j. ostaju u našoj zemlji

Odmah po prijemu ovih direktiva najhitnije (bilo kurirom ili depešom) dostaviti ovoj komisiji ukupan broj lica za iselenje te gdje su sada smješteni u logore. Ovo nam je žurno potrebno kako bi imali pregled i poduzeli daljnje. potrebne mjere.-

Oblasnim odnosno Okružnim komisijama prepušta se upotreba radne snage iseljenika dok se nalaze u logorima.-

Sve ove poslove savjesno i odmah izvršiti, jer će odmah iza toga uslijediti transportovanje iseljenika sa cijele teritorije Hrvatske u Njemačku.-

U koliko ovim direktivama nisu obuhvaćeni svi momenti oko repatriacije mogu Oblasne, Okružne ili ostale komisije riješiti po svom vlastitom nahodjenju, a samo u kompliciranijim i težim slučajevima najkraćim putem tražiti uputstva od Zemaljske komisije. Isto tako najhitnijim putem zatražiti tumačenje ovih direktiva u koliko bilo što nije jasno .-

SMRT FAŠIZMU SLOBODA NARODU!

Za zemaljsku komisiju:

P.¹²³ Müller v. r.

Daje prepis vjeran originalu tvrdi:

Kopija, strojopis

HDA, Zagreb, 816, kut. 1, fase. 5

V. Geiger, Folksdojčeri. Pod teretom kolektivne krivnje, Osijek, 2002., str. 61 -67.

¹²³ Petar.

Školarski NO Slavsko

Upravni odjel

Broj: 93/45

Dne 30-VI. 1945.

Predmet: Švob Josip
- protjerivanje u Njemačku i
podržavljenje imovine.

Pošto je utvrđeno da je Švob Josip
ime oca _____ sa stanom u Mrzović
ulica _____ broj _____

to se na osnovu odluke Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije od 21. studenog 1944. donosi slijedeće

Rješenje

1) Švob Josip, žena Magdalena, djeca Stjepan, Josip, Magdalena i Ana -

protjeruje se za Njemačku.

Dok ne budu postojale mogućnosti za njihov transport isti će se nalaziti u logoru na prisilnom radu.

2) Sva njihova imovina prelazi u državnu svojinu. Dok Uprava državnih dobara drugačije ne odredi, za privremenog staratelja imenuje se _____

_____ po zanimanju _____ iz _____
ul. i br. _____

Obrazloženje

Provedenim izvidima utvrđeno je da su gore navedena lica Članovi
Kulturne brigade
te da nisu učestvovali u Narodno-oslobodilačkoj vojsci, niti su pomagali Narodno-oslobodilački pokret, nego se prema istom neprijateljski ponijeli, pa je stoga trebalo donijeti gornje rješenje.

O tome se obavješćuju:

1.) Okružna uprava narod. dobara Sl. Brod

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pročelnik upravnog odjela:

Mironović

1945., srpanj 8.
Gospić

Depeša Okružnog komiteta KPH za Liku upućena Centralnom komitetu KPH o namjeri da bez presude strijeljaju 60 zatvorenika, za odmazdu za ubojstvo dvojice članova Okružnog komiteta

Broj depeše	Strijeljeno			Sadržaj	Opaska
	Dan	Sat	Od koga		
847	8.VII		Od O . K . Lika	Danas ustaše su ubile Sokola ¹²⁴ i Đuru ¹²⁵ članove O.K. Mi će mo strijeljati na licu mjesta 60 zlikovaca bez osude. Odgovorite nam odmah da li se slažete sa ovom cifrom ili da još streljamo. O.K. Lika	Br 5 Gr 49 8. VII DDD
848	9.VII		i«	Drugovi su poginuli u Brušanskom klancu prilikom povratka sa narodne skupštine od zasjede unapred specijalno pripremljene za njih. Mi smo odmah pohapsili 35 lica za koje se od prije znade da održavaju vezu sa ustašama a nekojim poznata priprema za ovo ubojstvo O.K. KPH Lika	Br 6 Gr 75 9. VII

Izvornik, rukopis

HDA, Zagreb, 1220, 42/10

¹²⁴ Ivan Došen.

¹²⁵ Čalić.

**1945., srpanj 9.
Zagreb**

**Presuda Vojnog suda Komande grada Zagreba vojnim dušobrižnicima
Hrvatskih oružanih snaga NDH**

VOJNI SUD KOMANDE GRADA ZAGREBA

Sudb. Br. 347/1945

9. VII. 1945.

U IME NARODA JUGOSLAVIJE

Vojni sud Komande grada Zagreba sastavljen od poručnika Kovačević Žarka kao predsjedatelja vijeća, kapetana Valjan Vladimira i redova Pierbon Viktora kao članova vijeća, sekretara Radan dr. Ota kao zapisničara, u prisustvu istražitelja Lončar Ivana kao zastupnika optužbe u krivičnom predmetu protiv okriv. BOCAK VALENTINA i družine radi služenja okupatoru, nakon održanog glavnog pretresa u prisustvu okrivljenih donio je dana 9. VII. 1945. slijedeću

PRESUDU

Okrivljeni :

1. BOCAK VALENTIN Stjepanov i Barbare rođj. Celovec rođj. 4. II. 1913 u Prikraju, kotar Križevci, zavičajan i stalno boravi u Križevcima, svećenik, rkt. Hrvat, neoženjen ne posjeduje imovine, navodno nekažnjavan.
2. ŠABALJA IVAN, pok. Ivana i Jelene. Rodj. Milčetić, rod. 22. V. 1915. u Podratu, kotar Krk, zavičajan i nastanjen u Zagrebu, svećenik, rkt. Hrvat, neoženjen, ne posjeduje imovine, navodno nekažnjavan
3. VRANČIĆ ANTUN, Pavlov i Anastazije rođj. Trislić rod. 13.X. 1913. uTovarniku, kotar Sid, zavičajan uTovarniku, stalno nastanjen u Sremskim Karlovcima, svećenik, rkt. Hrvat, neoženjen, ne posjeduje imovine, navodno nekažnjavan
4. ŽIVKOVIĆ ILIJA pok. Lovre pok. Marije r. Dabić,rod.4. IX. 1910. u Štitaru, kotar Županja, zavičajan u Štitaru, nastanjen u Đakovu, profesor bogoslovije, neoženjen, rkt. Hrvat, ne posjeduje imovine, navodno nekažnjavan
5. MEDIĆ HERBERT Egona i Marije rođj. Gerstner, rod. 10. XI. 1913. u Čepinu, kotar Osijek, zavičajan u Čepinu, zadnje stalno boravište u Podvinju, svećenik, rkt. Hrvat, neoženjen, ne posjeduje imovine, navodno nekažnjavan

k r i v i s u

što su kao vojnici svećenici i viši časnici aktivno sudjelovali u neprijateljskoj vojsci te iskorišćujući položaj i ugled svećeničkog staleža putem propovijedi širili propagandu za krvoloka Pavelića i NDH, te podstrekivali mržnju prema narodima Jugoslavije,

dakle počinili krivično djelo pripadništva neprijateljskim oružanim formacijama, širenja neprijateljske propagande i pomaganja neprijatelju

pa su time počinili djela narodnog neprijatelja opisanog u čl. 14 Uredbe o vojnim sudovima;

napose k r i v i s u :

Onaj ad 1./ Bocak Valentin

što je vršio dužnost pobočnika logornika u Križevcima u ono vrijeme kada je logornikom bio Fištrović, organizator i izvršitelj masovnog hapšenja, paleža i ubijanja u Križevcima i okolici,

dakle počinio krivično djelo učestvovanja hapšenja, paleža i ubijanja mirnog stanovništva,

pa je time počinio djela ratnog zločinstva opisanog u čl. 13 Uredbe o v. s.

Ona ad 2./ Šabalja Ivan

Stoje |od| konca 1943. pa do sloma tzv. NDH bio ustaški bojnik, dakle počinio krivično djelo aktivnog ustaštva.

Stoga se okrivljeni Bocak Valentin, Šabalja Ivan, Živković dr. Ilija i Medie Herbert na osnovu čl. 16 i 17 Uredbe o vojnim sudovima

P R E S U D J U J U

na kaznu smrti strijeljanjem,¹²⁶ trajan gubitak građanskih časti i konfiskaciju imovine u smislu čl. 6 zakona o konfiskaciji od 9. VI. 1945.

Ova presuda postaje izvršna nakon odobrenja od strane Vojnog suda II. Armije J.A.

O b r a z l o ž e n j e

Okrivljeni priznaju da su bili u neprijateljskoj vojsci na visokim časničkim položajima, ali se brane da su izvršavali samo svoju duhovničku dužnost.

Takovu obranu sud je odbacio kao neosnovanu, jer je njima kao svećenicima bila dužnost da ukažu na sve strahote koji su ustaški i švapski zločinci počinili po našoj zemlji i da pozivaju narod da stupi u borbu protiv okupatora. Protivno od toga oni svojim govorima podižu moral neprijateljskim vojnicima i potiču ih na daljnju borbu protiv vlastitog naroda. Tim svojim propovijedima, koji su u stvari obična agitacija za ustaški režim oni su samo produbivali teški i krvavi rat i njegove strašne posljedice u našoj zemlji. Oni su svojim ugledom i svećeničkim položajem služili ustaškim i nacističkim banditima i tako zlo upotrebili svoj položaj. Neki od njih pošli su tako daleko da su obavljali razne ustaške funkcije, tako je n. pr. okrivljeni Bocak bio pobočnik logornika u ono doba kad su u Križevcima vršena masovna hapšenja i ubojstva.

Svojim radom okrivljeni su se teško ogrešili o interese naroda, oni su to prećutno priznali svojim bijegom pred narodnom vojskom. Oni koji tvrde da su radili po svojoj savjesti i dužnosti nalaze se skupa u društvu sa koljačima i banditima u bijegu pred vlastitim narodom.

¹²⁶ Dr. I. Živkoviću i H. Medicu smrtna kazna je zamijenjena zatvorskom kaznom.

Krivnja je njihova dokazana a posljedica djela teške, pa je sud donio presudu kao u dispozitivu, koja se temelji na propisima Uredbe o vojnim sudovima.

Smrt fašizmu - sloboda narodu !

Zapisničar :
Dr. Radan [v.r.]

Pretsjedavatelj vijeća :
M.P.¹²⁷ Kovačević Žarko [v.r.]

Izvornik, strojopis

HDA, Zagreb, 306, Vojni sud Komande grada Zagreba, 347/1945.

67

1945., srpanj 10.
Zagreb

Izješće Ministarstva unutarnjih poslova FD Hrvatske upućeno Centralnom komitetu KPH o pogoršanju stanja u Slavoniji zbog brutalne primjene sile i pljačke od strane JA, milicije i OZN-e

FEDERALNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
Pov. Br. 67/1945, dana 10. srpnja 1945. g.

Predmet: Slavonija - nepravilnosti.

Drugarskom
CENTARLONOM KOMITETU K.P. HRVATSKE

Dostavljamo Vam u prilogu izvješćaj, koje su nam podnijeli nakon obavljenog službenog putovanja po području Oblasnog NOO-a Slavonije drugovi podpukovnik Blaga Gjuro, pomoćnik šefa odsjeka Narodne milicije i major Vukomanović Pavle "Stipe", namještenik istog odsjeka Odjela narodne sigurnosti ovog Ministarstva.

Stanje se na spomenutom terenu politički pogoršalo, a to baš radom rukovodioca, bilo vojnih ili civilnih vlasti, te smo mišljenja, da bi trebalo poduzeti mjere preko partijskih foruma, kako da se počinjene pogriješke isprave, a dalnje bezodvlačno spriječe.

Ovo je Ministarstvo sa svoje strane uputilo još dana 1. VII. t.g. podnesak Javnom tužioštvu Hrvatske i vojnom tužiocu pri Štabu II. Armije o nepravilnostima, koje

¹²⁷ Okrugli pečat: Vojni sud komande grada Zagreba.

su počinjali na istom području pripadnici IX. krajiške brigade /koji Vam se prilaže/, dok smo danas istom dostavili i priloženi izvještaj radi provadjanja postupka protiv počinitelja označenih djela.¹²⁸

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

M.P.¹²⁹

Po ovlaštenju Ministra:

Pomoćnik:

„¹³⁰ I v.r. I

FEDERALNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA

Odjel za javni red i sigurnost
Odsjek narodne milicije

Prepis!

Broj: Pov. 67/45, dne 10. VII. 1945.

I Z V J E Š T A J

Obilaskom Slavonije u pogledu sredjivanja Narodne milicije ustanovili smo slijedeće:

Narodna milicije formirana je po svim kotarevima, ali njezin kvalitet apsolutno ne može zadovoljiti. Sami temelji na kojima je Narodna milicija građena su skroz nezdravi. Narodnu Miliciju su mobilisali nasilnim putem od razno raznih elemenata, koji su bili kriminalni tipovi, šverceri, dezertteri iz naše Armije, ili bivše ustaše, četnici i domobrani, koji su kod raspada neprijateljske vojske prijavili se Narodnooslobodilačkim odborima. Dakle od takvog materijala je sastavljena Narodna milicija i to su u stvari čuvari Narodne vlasti. Ima medju tom smjesom i čestitih boraca Antifašista, no vrlo malo. Stvaralo se Narodnu miliciju samo da se stvorilo, a ne da ona u svojoj biti bude stvarno organ Narodne vlasti. Tako Milicija ne uživa, a niti može da uživa povjerenje Narodne vlasti. Uz nepravilan odnos prema narodu, što se naročito ispoljilo u kotaru Donji Miholjac i kotaru Vinkovci, gdje se brutalno upotrebljavala sila protiv naroda. Svakodnevna pljačka, koju čine takovi elementi iz redova Milicije, a uz to ako uzmemo da i vojska kao i OZN-a vrše takodjer pljačku i da se njihovi vojnici izdavaju kao milicija, onda nije nikakvo čudo, da narod strahuje pred milicijom kao pred pljačkaškom ruljom. Narodna milicija koja je izvršni organ Narodne vlasti ne samo da je takvim radom kompromitovala sebe, nego je i kompromitovala i Narodnu vlast. Narodna vlast gubi

¹²⁸ Prilog uz dokument nije pronađen. O očitovanju II. JA, usp. dok. br. 68.

¹²⁹ Okrugli pečat: Ministarstvo unutarnjih poslova Federalna Država Hrvatska.

¹³⁰ Potpis nečitak.

autoritet u narodnim masama uslijed milicije, koja nema nikakvih moralnih prava, da bude njezin izvršni organ. Sa samim tim stvara se ozbiljan politički problem. Narodno oslobodilački odbori neiskusni u svome radu, ne mogu da riješe sve te stvari, a pomoć koju dobivaju vrlo je slaba.

Za ozdravljenje toga stanja izdali smo direktivu za generalno čišćenje Milicije, time da se izbace iz Milicije svi oni koji nemaju moralnih prava da budu čuvari Narodne vlasti. Odnos između vojske i Narodne Milicije vrlo zategnut, tako da nema nikakove saradnje, a isto takovi odnos vladaju između civilnih i vojnih vlasti. Vojska čini pljačku na račun milicije, civilne vlasti ne čine ništa da to pitanje riješe. Konkretno ima slučajeva u Osijeku, da vojska hapsi miliciju, pa kasnije hapsi milicija vojsku, da bi konačno mijenjali jedne za druge. Sve se to događa sa znanjem Komandanta grada kao i Komande Narodne Milicije i ostalih civilnih i vojnih vlasti. Vojska uhapšene milicionere tjera da čisti nužnike, otimaju im bicikle, oružje, ne da im znakove, kako bi imali razloga da ih uhapsi na stražarskim mjestima. Za sve to znade Oblasni Narodno Oslobodilački Odbor koji se nalazi u dotičnome gradu i umjesto da stvar sređuje, oni šalju tajnika, koji stvar još više zaoštava, jer dolazi u Komandu Mjesta i vadi pištolj na komandanta da će ga ubiti. Nikakove povezanosti između ustanova, već jedno opće otimanje za vlast sa strane vojske i civilnih vlasti. Ti nezdravi odnosi imaju odraza u narodu, koji je postao pasivan, jer sa njime nitko ne radi, već se stvari birokratski rješavaju odozgo. Organi OZN-e vrše pljačku, ubijaju ljude bez suda, ne pokopavaju ih ili ne pokopaju čestito. Narod strahuje. Osjeća se nesigurnost ne samo u narodu, nego i među članovima Narodno-oslobodilačkog Odbora. Na okrugu Brod i Nova Gradiška imade više slučajeva gore navedenih postupaka, gdje su se ubijali i seljaci bez suda i istrage. Slučaj pročelnika upravnog odjela u Pakracu s kojim smo razgovarali i koji je izjavio, da kada je učinio prigovore za postupak vojske i OZN-e prema narodu da se boji da će biti hapšen. Dakle, nije taj strah samo u narodu, koji svaki dan čeka da neće biti odveden negdje i ubijen (to javno govori), već je taj strah ušao i same odbore. Konkretno ima slučaj u Brodu gdje se organi OZN-e groze Kotarskom NO-u, koji je učinio izvide radi pljačke vina i drugih živežnih namirnica, kao i ubijanja nekih seljaka koji su nađeni nezakopani, odgovoreno mu je: "ako će te se mješati u naš posao i vas može stići da odete pod ledinu". U Sibiru ubili su domobrane, njih oko 15 bez ikakvih razloga i to vojnici Narodne Odbrane. Sve to stvara krupne političke probleme, naročito u tom kraju koji nam od prije nije bio sklon. Daje stanje općenito takovo krivnja uglavnom leži na samim odborima koji nijesu upućeni u svoje kompetencije, a najviše na samom Oblasnom NOO-u, koji se nije udubio u rješavanje tih problema. U Oblasnom NOO-u svi govore, kako će se rasformirati i akonto toga nitko ništa ne radi a u koliko i daju direktive, to ih birokratski postave i ne kontrolišu rad. Milicija je gola i bosa, bez ikakvih sredstava, a po kotarevima i gladije. Konkretno u kotaru Pakrac.

U Razgovoru sa kapetanom Lakić Mirkom iz Komande, koja se je nalazila u Oblasnom NOO-u doznali smo za birokratske postupke pojedinih članova toga odbora. Ima slučajeva, da pojedini član tog odbora ima po 7 pari odjela, konkretno neki Katalenac, tajnik imade dva automobila, nekoliko motorkotača, kočiju i jahaćeg konja, a da ne govorimo o raskošnim stanovima u koje se navuklo raznih živežnih namirnica.

Uz sve to Narodna Milicija nema nikakvog prevoznog sredstva, da bi mogla običi komade u okruzima i kotarevima. U Slavoniju došao je neki čovjek iz Ministarstva pošte i telegrafa, otpustio je iz poštanskih stanica sve stare borce i invalide, jer da nemaju stručnu spremu. Kakav revolt se rodio kod tih nama najvjernijih ljudi, možemo si zamisliti, radi toga počinili su samoubojstvo jedan drug i drugarica na okrugu Brod. Zato su znali u Oblasnom NOO-u, a ipak se nije zapriječilo daljnje odpuštanje tih drugova. Nije rijetkost čuti starih boraca primjedbe: “Za ovo se nijesmo borili, mi se otpuštamo a banda se namještava”. Na okrugu Nova Gradiška i Brod, neki mobilni oficir, koji sigurno nije drugo nego dojučerašnji domobran, vršio je regrutaciju na tim okruzima. Narodno oslobodilački odbori ne znajući svoje dužnosti i svoja prava kao Narodna vlast izvršavali su svako njegovo naređenje. Ta budala i saboter mobilisale je sve, počam od milicije i onih starih boraca invalida koji nijesu imali otpusnicu od Štaba II. Armije, pa do Kotarskih Narodno-oslobodilačkih odbora. Kad su ti ljudi stigli u Osijek u Komadu Vojne Oblasti za Slavoniju, prevalivši do njih skoro 100 km, Vojna oblast uvidjevši pogrešku koja je učinjena, vratila je te ljude popratnim aktom svojim kućama. Mobilni oficir saznajući zato da se isti ljudi vraćaju, dočekao ih je pred Brodom gladne i umorne, jer im nitko nije osigurao ishranu, strpao ih je u logor sa zarobljenicima i osuđencima gdje su upućeni snjima zajedno na rad. Treba da se naglasi daje među tim ljudima bilo i članova Narodno-oslobodilačkih odbora, jer nakon toga što su nekoliko dana radili poslao ih je isti mobilni oficir u jedinice Jugoslavenske Armije. Za sve to, prema pričanju duga iz Okružnog NOO-a Osijek, znao je i Oblasni NOO.

Narod u brdskim krajevima koji je kroz cijelo vrijeme rata snosio najteži teret rata i koji je neprekidno bio u centru ratnih operacija danas je zapušten od svih. Danas ta ista sela primorana su da hrane razbjegle neprijateljske vojnike, koji ih pljačkaju, a ima i slučajeva ubijanja nama najodanijih seljaka. Nitko se nije pobrinuo da se njima pruži zaštita već ih se pustilo na milost i nemilost, jer nitko na čisti teren od tih elemenata od kojih prijete opasnost da postanu organizovane razbojničke družine.

Razgovorali smo sa nekim seljacima, koji su nam se tužili na postupak kod rekviriranja, kao i kod načina kampanje koja se vodila za postradale krajeve. Ima slučaj u Vinkovcima da se upotrebljavala vojska pri sabiranju dobrovoljnih priloga i da onaj seljak koji nije dao onoliko koliko su željeli da dade drugovi iz Kotarskog NOO-a, jednostavno su mu konfiskovali sve, a njega proglasili saboterom. Slobodna prodaja nesmije se vršiti, već jedino civilne vlasti su kompetentne izvršiti otkup živežnih namirnica. Ima slučajeva da dolaze u one krajeve ljudi iz Dalmacije, Primorja, Korduna i Like sa urednim propusnicama od Okružnog odbora, da si mogu kupiti žita i ostalih živežnih namirnica u tim krajevima ili da ih mogu zamjeniti za sol i duhan. Dabome, ljudi nastoje da čim više dobiju za kilu soli ili duhana i da nakupe žito što jeftinije, kako bi ga mogli donesti svojim kućama. Što se događa kad taj jadni narod nabavi tu hranu. Onda dođu sa milicijom iz Kotarskog odbora i kažu: “Ha, ti si za kilu soli dao 30 kg. žita, a kad smo mi vršili kampanju za postradale krajeve, dao si samo 200 kgr”. Takvog proglašavaju špekulantom i saboterom, izvrše mu pretres kuće, i uzmu mu sve žito i živežne namirnice. To stvara političke neprijatelje u tim bogatim krajevima. No s time nije stvar završila. Onaj seljak Dalmatinac ili Ličanin, koji kupi ili zamjeni sol za žito,

bude hapšen i otme mu se žito koje je nabavio, njega se proglasi švercerom i protjera. U Vinkovcima sreli smo ljude koji su plakali ostavši bez svega na ulici. Kakav politički utisak će donijeti svojim kućama, to si možemo zamisliti, tim više što su to ljudi, koji su dali sve za borbu i koji su većim dijelom Srbi. Za takav rad dobili su direktive od Oblasnog NOO-a i telefonski ih se pitalo koliko su upotrebili vojske za sabirnu akciju. Netreba naglasiti da takav rad stvorio je vrlo lošu političku situaciju. Naše vlasti na tom kotaru imale su na raspoloženju oko desetak pari konja, koje su odlučili dati narodu. U tom kraju imade porodica koje su do temelja opljačkane od neprijatelja, a koje su dale u borbi po tri do četiri člana svoje porodice. Umjesto da se ti konji dodjele njima koji nemaju ništa, pa ni krova nad glavom, kotarski odbor odlučio je slijedeće: da mu ne bi prigovarali kulaci, idući linijom manjeg otpora, odlučio je da se vuku ceduljice i koji izvuče ždrijebe, njemu će pripasti konji. Sreća je bila na strani kulaka. To nam je pričao seljak oko 60 godina star, koji je plakao nad takvim postupkom, a kojemu je neprijatelj uništio sve, dok dotični ima sina u armiji.

Neprijatelj piše parole: "Nećemo Tita, hoćemo kralja". Konkretni slučaj je u Požegi, no što se dogodilo nakon pojave tih parola. Pročelnik Upravnog odjela kotarskog NOO-a počeo je tragati za tim tipovima i izvršio hapšenje nekog čovjeka na kojeg je misli prema podacima da je pisao parole. Sada se digao upravni odjel gradskog NOO-a Požega, da kako se on može mješati u njihovu kompetenciju i da kotarski otima vlast njima iz ruku i tome slično. Takovi su odnosi, i to u kraju gdje je reakcija uzela velikog maha, a naročito preko popova i višeg svećenstva u Đakovu. Popovi dnevno sazivaju narod i tvrde narodu da se pojavila Majka Božja u Požeškoj kotlini, te kod toga tumače: Oprostite neprijateljima svojim. Tko tebe kamenom ti njega kruhom, itd.itd. Rezultat toga jeste, da kad prolazi kolona zarobljenika dočekuju ih vinom, slaninom, pilićima i kolačima, a naši ranjenici u bolnicama nemaju ni ono najnužnije. Za bolnice nemože se ni za novac kupiti. Dabome, vojska vidjevši to, odlazi u drugu krajnost, te otimlje i pljačka što stigne na pijacu. Ovo vješto koriste neprijatelji, a pogotovo popovi. Kada želi odbor da sazove narod na sastanak, odmah u isto vrijeme i popovi sazovu molenje krunice i raznim ceremonijama odvuku narod na svoju stranu. Tim i sličnim sljeparijama narod nasjeda, tim više, što je to narod, koji je krvno vezan sa zarobljenicima koji se nalaze u tom kraju.

Političku smutnju čine i Srbi, koji su 1941 g. protjerani u Srbiju, a koji se sada vraćaju bez ikakvih karakteristika i dokumenata. Ti isti, koji su možda bili četnici ili Nedićevci, vrše sada propagandu za kralja, a da bude stvar ljepša, primili ih u Narodnu miliciju u Gradiškom okrugu. Takvi elementi razbijaju bratstvo i jedinstvo u narodu i to većim djelom oni koji se nalaze u miliciji. Pitanje bratstva i jedinstva ozbiljno je pitanje, kojemu se ne polaže dovoljno pažnje. Konkretni slučaj kotara Borovo i kotara Vinkovci, daje milicija jednog kotara otvorila vatru na miliciju drugog kotara, da su jedni druge hapsili, a razlog je bio, daje komandir jednog kotara Srbin, a drugog Hrvat.

S jedne strane pljačka i nasilje prema narodu, a s druge strane samovolja OZN-e, koja je postala plašilo i za poštene ljude, nepravilni odnos između svih tih organizacija daju punu podršku reakciji, na čijem čelu stoje popovi, da politički djeluju. Popovi kontroliraju zarobljeničke logore, s tim što šalju posebne delegacije i iskorištavaju svaki

argument u političke svrhe. Da bi se ozdravilo to stanje, potrebno je, po našem mišljenju, sprovesti kontrolu u samim odborima, tj. pročistiti ih od svih sabotera i birokrata. Pružiti im punu pomoć. Otpustiti sve ono iz Narodne Milicije koji nemaju moralno pravo da budu čuvari Narodne vlasti. Pokrenuti sve antifašističke organizacije i Partiju, da se založe za sređivanje odnosa između vojske, OZN-e, Narodne Odbrane, Narodnih vlasti i Milicije. Da se pozovu na odgovornost oni, koji su odgovorni za stanje koje je nastalo. Da se učine energične mjere čišćenje terena sa strane vojske i da se pruži zaštita brdskim selima. Da se poduzmu koraci protiv popova, koji svojim sljeparijama varaju i iskorišćavaju narod. Da se masovnim sastancima i zborovima narod pozove u zajedničku izgradnju zemlje i vlasti. Vojska koja ima dobrih kadrova, da politički djeluje na terenu i da dobrovoljnim radovima pomaže seljacima u radu. Na taj način povezat će se vojska sa masama.

Situacija nije takova da se neda popraviti, no prepusiti li to dalje, trebat će dugog liječenja za ozdravljenje političke situacije u Slavoniji. Prije svega treba Narodnu miliciju postaviti na zdrave temelje, jer ovakovom Milicijom Narodna vlast izgubit će svaki ugled.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Politkomesar - p. pukovnik

Major:

Izvornik i prijepis, strojopis

HDA, Zagreb, 1220, Vojna komisija, kut. 134.

68.

1945., srpanj 11.

Zagreb

Izvešće javnog tužitelja II. JA o nepravilnostima u postupku prema ratnim zarobljenicima

I Z V J E Š T A J

Po predmetu Ministarstva unutarnjih
poslova F.D.H. Pov. broj 44/45 od 1/VII
1945 g.:

O nepravilnim postupcima pripadnika J.A.
prema ratnim zarobljenicima i narodu.

1. Kad je postojao logor u Pakracu da su čuvari logora ubili dvojicu domobrana, zatim tukli narod koji je donosio hranu istima.

Stvar po toj točki nije do danas definitivno ispitana, niti točnost tog navoda utvrđena.

2. Daje u Slavonskoj Požegi u zarobljeničkom logoru gdje je bilo smješteno 30.000 ratnih zarobljenika ubijena dvojica od strane čuvara logora, radi toga što su primali hranu od naroda.

Na licu mjesta utvrđeno je po izjavi druga poručnika Milana Uskokovića, Komandanta mjesta Slavonska Požega, slijedeće:

“Sredinom mjeseca juna o. g. došlo je pred logor 150 civila koji su donjeli hranu zarobljenicima. Uprava logora dobila je naređenje od Komande Mjesta Slavonska Požega da hranu prima i zajednički djeli među zarobljenicima. Uprava logora saopštila je to civilima. Donosioci hrane nisu se htjeli držati tog naređenja, nego su na svoju ruku prilazili žici i davali hranu kako su kome htjeli. Čuvari ovog logora nekoliko su puta opominjali narod da se drži naređenja. Narod je na to počeo negodovati i šaputati između sebe da će razoružati čuvere logora i osloboditi zarobljenike. Stražari su odstranili civile i zabranili svaki prilazak žici, i narodu i zarobljenicima. Zarobljenici se nisu htjeli pokoriti tome nego su ponovno prilazili žici i tražili hranu. Kada nije bilo moguće mimo sprovesti naređenje stražarima nije preostalo drugo nego da upotrebe oružje, predhodno opomenuvši i zarobljenike i narod. Ponovnim pokušajem zarobljenika, nakon toliko opomena, stražari su zapucali i na taj način ubili jednog domobrana-ustašu i jednog lakše ranili. Nakon toga događaja došao je potpukovnik Roc iz Štaba X. Divizije i zabranio je upravi logora da više nesmije primati hranu od civila za zarobljenike.

3. Da je 17. juna 1945 godine u selu Cernik ubijeno 4 domobrana iz transporta od 3000 zarobljenika koji su praćeni iz Slavonske Požege u Novu Gradišku, i daje istog dana ubijen još jedan domobran od nekog majora pištoljem i to sve radi primanja kruha od naroda.

Po toj točki utvrđeno je slijedeće:

Štab X. Divizije izdao je naređenje Štabu IX. Brigade da sa jednim bataljonom izvrši pratnju tog transporta. Pomoćnik komesara iste brigade, drug kapetan Milovan Samardžić, izjavljuje u vezi s tim:

“Ja sam organizirao ovaj transport, dao upute rukovodiocima. Postrojio cijelu kolonu, održao kratki govor i podvukao kakve će izaći posljedice ako bi koji od zarobljenika pokušao bježati ili napasti pratioce. Kolona je krenula. Ja sam sa motorom otišao naprijed. Kolonu sam sačekao u selu Cernik kod Nove Gradiške. Tu mi je saopšteno sljedeće: Da su dvojica ustaša ubijena, radi toga što nisu mogli ići, a druga dvojica što su pokušala sakriti pod most, a jedan što je zločinački i razbojnički napao na komesara čete u namjeri da ga razoruža.

Napominje se daje ta grupa zarobljenika išla na likvidaciju, jer su to sve bili ustaše, koljači, žandari i policajci.

4. U selima kod Nove Gradiške ubijena su razna lica i zakopana u neprijateljske rovove.

Istina je i utvrđeno je da du od strane OZN-e IX Krajiške Brigade i to nakon izviđa i temeljno provedene istrage, ubijeni 21/VI/45 trojicu ustaša, a 22/VI/45 još dvojicu.

5. Daje 20 vojnika IX Krajiške brig, ubilo 50 domobrana u šumi.

Utvrđeno je po izjavi komandira straže i zatvora kod okružne OZN-e Odsjek III kod Nove Gradiške, slijedeće:

Dana 18. ili 19. juna o.g. dobio sam zadatak da likvidiram jednu grupu ustaša legionara i žandara, ukupno 52. Naređenje mi je izdao šef Okružne OZN-e. Kako put nisam poznavao, uzeo sam za vodiča predsjednika NO-a Umetljica. Zadatak sam izvršio. Sa mnom je još išao isljednik kod OZN-e drug Stevo, sa sedam boraca Narodne obrane.

6. Da je između sela Guletinca i Umetlice nađeno 6 ili 8 leševa, koje su seljaci naknadno zakopali.

Po ovoj točki još nije ništa definitivno utvrđeno.

Javni tužilac za Okrug Nova Gradiška vrši izvide i o rezultatima će izvjestiti.

7. Daje od Siska preko Jasenovca do Novske praćena od straže Komande Mjesta Sisak 900 zarobljenih domobrana i da je kod Jarka u Muratoviću u blizini Jasenovca nađeno 5 ubijenih od kojih je jedan bio zaklan, a drugom razbijena lubanja.

Isto, po ovoj točki nije ništa pozitivno utvrđeno do sada. Izvid će se ponovno vršiti.

8. Daje komesar IX. Krajiške brigade htio sa dva vojnika da izbací iz kuće u Novoj Gradiški jednu obitelj, zatim daje došao u zgradu Gradskog NOO-a i tajniku rekao: Da se civili izbace van, da su oni vojska, a da ih se civili ništa ne tiču, da su oni došli i postavili Narodnu vlast, pa ako ta vlast ne valja da će je oni ukloniti.

Po toj točki utvrđeno je slijedeće, i to izjavom Komesara IX. Krajiške brigade, druga majora Marić Slavka i kapetana komesara Mehmeda Džinića koji izjavljuju:

“Istina je da smo se mi povodom stana kritički i nešto oštrije osvrnuli na nedovoljnu pažnju od strane narodne vlasti prema vojsci”. Drug major Slavko Marić rekao je među ostalim: “Da mi nismo očekivali ovakav postupak od strane Narodne vlasti prema vojsci, već smo mislili da će nam ona u svemu izaći u susret, a tvrdim da nisam rekao ono kako navodi tajnik Gradskog NOO-a.”

Napominje se daje taj isti tajnik Gradskog NOO-a smijenjen sa svoje dužnosti radi vjerovatno nepravilnog postupka prema vojsci i narodu.

S obzirom na gore utvrđeno stanje nakon provedenih izviđa na licu mjesta, mišljenja sam da ti slučajevi predstavljaju netačno izvršenje dobivenih vojničkih zadataka, a ujedno napominjem da nije postojala dovoljna kontrola predpostavljenih nad pravilnim izvršenjem dobivenih zadataka. Za sve te prekršaje krivce treba pozvati na disciplinsku odgovornost.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

M.P.¹³¹

Javni tužilac II armije
potporučnik
P. ¹³² Drago [v.r.]

*Izvornik, strojopis
HD A, Zagreb, 421, kut. 97/b.b.*

¹³¹ Okrugli pečat: Javni tužilac II armije.

¹³² Polak.

1945., srpanj 11.
Zagreb

Izješće o radu javnih tužitelja karlovačkog i banijskog okruga

IZVJEŠTAJ

Sa mog obilaska Javnih tužioca karlovačkog i banijskog okruga
(od 4. do 9. t. mj.)

Rad Javnih tužioca oba okruga počeo je uglavnom da se odvija po svim odjeljenjima. Ipak, i ako su imenovani pomoćnici pojedinih odjeljenja, ne može se kazati, da su sva odjeljenja razvila podjednako svoj rad i u radu dala jednake rezultate. Ovo naročito važi za odjeljenje općeg nadzora. Okolnost da su na čelu ovih odjeljenja pomoćnici, koji su tek nedavno stupili na ovu dužnost, ne može objasniti činjenice, da ova odjeljenja općeg nadzora još nisu proradila, već uzrok treba tražiti i u tome da je još i samo radivo i djelokrug rada ovog odjeljenja nedovoljno jasan i određen, pa je stoga potrebno u pogledu rada ovog odjeljenja dati šira razjašnjenja i konkretnije upute. Isto tako okolnost da još nisu formirani društveni aktivni na prvom mjestu - nisu izabrani narodni tužioc, uticala je da ovo odjeljenje nije dobilo inicijative odozdo za svoje djelovanje. Personalna odjeljenja, i ako su izvršene razne pripremne radnje nijesu bila još otpočela sa izborom narodnih tužilaca. U glavnom date su upute odborima JNOF-a da isti sprovedu odnosne izbore po okrugu, a da se pri tom nije zadužilo određene drugove iz fronte koji bi neposredno pomogli sprovođenja samih izbora. Dalje, održane su konferencije sa sindikatima, kao i predavanja. Zaključeno je da se propaganda još više pojača, da se održe nova predavanja i konferencije, te da se na terenu rukovodi s izborima i osigura njihovo brzo obavljanje. Još dok sam bio na terenu izbori po tvornicama i poduzećima u Karlovcu počeli su se obavljati. Oba javna tužioca izjasnila su se da im više nije potrebno stručnog kadra. Javni tužioc Banije traži da se riješi pisanje Bačić Marijana koje je upućeno Personalnom odjeljenju J.T. Hrvatske. Inače, on ima mogućnosti da sam riješi eventualne potrebe. On također smatra, da nije potrebno određivanje javnih tužioca po katarevima tog okruga, sem za grad Sisak, koji već djeluje. Pravnici Sentić i Bolanča zadovoljavaju sa svojim radom dok druga dva pravnik kod javnog tužioca karlovačkog okruga (iz bivšeg pravobranioštva) još ne pokazuju dovoljne snalažljivosti. Krivična odjeljenja razvila su rad; običnog kriminala je malo, sa izuzetkom dvostrukog ubistva koje se nedavno dogodilo u karlovačkom okrugu, a čemu je bio povod neki spor. Nekih naročitih problema nema, jer su sudovi sređeni. Rad sudova nacionalne časti bio je do mog dolaska slab. Razlog tome je što Javni tužioc nijesu proveli potrebnu saradnju sa ostalim vlastima radi prikupljanja potrebnih podataka i provođenja istrage nad licima koja se ogriješila o nacionalnu čast. Na zajedničkim konferencijama u Karlovcu i

Petrinji s pretstavnicima suda nacionalne časti, vojnog suda, Ozne i Okružnog NOO-a, radi ubrzanja postupka i rada suda nacionalne časti zaključeno je da se zajednički prikupi materijal i povede postupak na prvom mjestu protiv onih lica koje su privedeno saradivali s okupatorom, kao i onih koji danas prikriveno rovale protiv narodne vlasti, te da im se čim prije sudi.

Posebno, u Baniji izvjestan broj okorelih Mačekovaca nastavlja sa svojom protunarodnom rabotom, pa je odlučeno da se oni predaju sudu. 7. o. mj. održano je pred sudom nacionalne časti u Petrinji suđenje poznatom tvorničaru Gavriloviću¹³³. Istog dana suđeno je ustaškom agitatoru i inspiratoru bratoubilačke borbe popu Soldu.¹³⁴ Isti je ustaša od 1936. g., a od 1942. aktivno je saradivao u lokalnim petrinjskim novinama i pozivao Hrvate na oružanu borbu protivu neprijatelja NDH. Na saslušanju je izjavio da on i dalje smatra NDH kao državu koja odgovara hrvatskom narodu, te da u hrvatskoj nema mjesta nikome sem Hrvatima. Smatram da je Javni tužilac pogriješio kada je optuženog Solda predao sudu nacionalne časti, pošto isti treba jedino da odgovara pred vojnim sudom, pošto se radi o teškom zločincu. O tome sam upozorio javnog tužioca prije nego što je isti predao optuženom Soldu optužnicu. Kako sam kasnije saznao narod je zaista na samom pretresu tražio da ovom zločincu sudi vojni sud.

Na zajedničkim konferencijama s predstavnicima sviju ustanova raspravljeno je pitanje borbe protiv šovinizma i uopšte primjene novih narodnih zakona. Sa strane drugova Javnih tužilaca istaknuta je potreba bezuslovne primjene zakona nad svim onima, koji te zakone krše. Tu je također konstatovano da do sada nije bilo dovoljne koordinacije rada svih djelova narodne vlasti, te će se ubuduće češće održavati ovakve konferencije. U karlovačkom okrugu nema nekih posebnih pojava šovinizma i izrazite neprijateljske djelatnosti, dok se u banijskom okrugu manje grupice četnika aktiviziraju, pa su prošlih dana isti ubili iz zasjede dvojicu partizana. Osim toga vlast je u Baniji napravila krupan propust kod povratka, pred ustašama odbjeglih Srba, kojima se nije njihova imovina dala natrag, pa su se neki počeli vraćati u Srbiju, što je također moglo podržavati šovinstičko raspoloženje.

U pogledu pučanstva sela Zrinja u Baniji koje je pred našom vojskom bilo odbjelo a koje se sada vraća svojim kućama, vlasti su donijeli odluku da se istima privremeno ne dozvoli povratak u njihovo selo, već da ih se smjesti po drugim selima, radi toga što bi njihov povratak uznemirio okolni srpski živalj.

U karlovačkom logoru nalazi se oko 400 zatvorenika. Njihovo ispitivanje se odvija dosta sporo, uslijed toga što Ozna nema dovoljan broj islednika, dok u banijskom logoru ima svega 60-ak. Ukazao sam potrebu da se što prije ispituju ovi zatvorenici i o njima donese odluka. Javni tužilac okruga Karlovac iznio je daje nedavno II. Armija uputila tamošnjoj diviziji 1700 zarobljenih ustaša i domobrana radi njihovog likvidiranja. Međutim Ozna Hrvatske javila je karlovačkoj Ozni, da se između upućenih proberu zločinci. Tako je bilo likvidirano oko 300. Divizija je međutim htjela da likvidira i

¹³² Đuro ml., presudom Suda za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj, 7. lipnja 1945. osuđen je na doživotni prisilni rad i konfiskaciju imovine. Nakon nekoliko godina uvjetno pušten, te 1957. emigrirao iz Jugoslavije.

¹³³ Nikola, osuđen je na doživotni zatvor. Kaznu, koja je kasnije smanjena na 20. godina, izdržavao je u Staroj Gradišci od 1945. do 1960.

daljnjih 500, ali se Ozna tome usprotivila a Javni tužilac intervenirao, tako da do toga nije došlo. Ova intervencija Javnog tužioca bila je sasvim umjesna, pošto se među upućenim nalazilo i oko 150 lica iz karlovačkog okruga.

Posebno pitanje je zakonito provođenje konfiskacije, tako je zapaženo da je konfiskovan i lični dio imovine osuđenika-seljaka i ako čitava imovina zajedno sa zemljištem nije dovoljna da se sa njom izdržava osuđenikova obitelj. Mišljenja sam da ovo treba otkloniti i povratiti pogođenim obiteljima, pa sam to i predložio Javnom tužiocu Banije. Javni tužilac okruga Karlovac istakao je da se mnogi boje da pokrenu pitanje kod nepravilno provedenih konfiskacija. Ovo dokazuje da još nije dovoljno shvaćena funkcija javnog tužioca kao čuvara zakona. Nadalje se postavilo pitanje kako sprovesti konfiskaciju imovine [lica] koja su ranije bila likvidirana bez formalne sudske presude?

U Petrinji su vlasti nepravilno postupile, kada su neke građane iselile iz njihovih stanova našto je Tužilac intervenirao.

Javni tužilac Banije je pokrenuo postupak protivu dva člana Kotarskog NOO-a Sisak, radi razvlačenja narodne imovine i ukazivanja zaštite ustašama. Javni tužilac Banije također je intervenirao prilikom otpuštanja iz pošte nekih partizana, koji su u njoj radili a pruzimanja u službu ranijih poštara, od kojih su se neki ogriješili o nacionalnu čast, pa će biti predani sudu. Zbog ovog postupka bila je nastala oštra situacija. Društvo Schell u Sisku posjeduje znatne količine gasa, od kojeg narod jako oskudjeva, a koje leži u magazinima tog društva što koriste pojedinci i sa tim gasom švercaju. Bilo bi neophodno potrebno da se intervenira, te da se narodu pruži mogućnost da dođe do gasa.

Građanska odjeljenja također djeluju. Nije bilo ulaganja nadzornih žalba na odluke sudova. U okrugu Banije na odluke općinskih sudova narod seje u više slučajeva žalio. Smatram da treba sprovesti ukidanje ovih sudova, kao što je to već učinjeno u nekim krajevima, a što je i predviđeno u organizaciji narodnog sudstva. U Okrugu Karlovac najveći broj predmeta ove vrste su brakorazvodne parnice i to na tužbu muževa partizana. Kao glavni razlozi u tim tužbama navodi se da se njihove žene neće da se aktiviziraju da učestvuju u javnom životu, te da su zaostale itd. Ovakva stanovišta su iz osnova pogriješna i nepravilna, te bi štetila interesima kako pokreta tako i samom ugledu tih pojedinaca. Oni koji su se podigli iz borbe i izgradili kroz nju dužni su da sa svoje strane učinu sve da i svoje žene podignu na taj nivo.

Sa svim pomoćnicima pojedinih tužioca držao sam konferencije o radu njihovih odjeljenja i o novim narodnim zakonima, te im ukazao na potrebu da te zakone zajednički izučavaju.

Zagreb, 11. VII. 1945.

Danilo Plamenac I v.r.]

Izvornik, strojopis

HD A, Zagreb, 421, kut. 97/b.b.

1945., srpanj 12.

Izvešće Dimitrija Georgijevića, opunomoćenika OZN-e za Jugoslaviju, upućeno Aleksandru Rankoviću, načelniku OZN-e Ministarstva narodne obrane DF Jugoslavije o pregledu ratnih zarobljenika u Jugoslaviji po narodnostima, po mjestima logora (rada) i po činovima, te o nekim nedostacima

GENERAL LAJTNANTU ALEKSANDRU RANKOVIĆU

Šaljem Vam po vašem naređenju pregled ratnih zarobljenika na teritoriji Jugoslavije po narodnostima, po mestima logora (rada) i po činovima a takođe i o nekojim nedostacima.

A). Nemaca

Mesto logora	Oficira	Podoficira	Redova	Svega
Maribor	139	-	7915	8054
Kranj	-	-	1595	1595
Borovice	-	-	1987	1987
Šent Vid	-	-	800	800
Rijeka	-	-	1000	1000
Vrbas	-	-	300	300
Apatin	-	-	12	12
Vršac	2620	-	-	2620
Senta	-	-	1	1
Zemun	-	-	2027	2027
Sremska Mitrovica	1	921	455	1377
Novi Sad	-	-	2243	2243
Ruma	23	372	2293	2688
Vukovar	-	1126	1506	2632
Pančevo	-	-	3031	3031
Petrovgrad	-	-	4458	4458
Beograd	46	103	2951	3100
Veles	-	18	139	157
Smederevo	-	-	423	423
Bosanski Petrovac	6	-	11	17

Prijedor	-	-	10	10
Karlovac	-	-	4569	4569
Petrinja	-	-	4878	4878
Sisak	-	-	5000	5000
Osijek	-	-	3405	3405
Našice	-	-	779	779
Vinkovci	-	-	1483	1483
Podravska Slatina	-	-	1093	1093
Slavonski Brod	-	-	2923	2923
Nova Gradiška	-	-	354	354
Virovitica	-	-	2035	2035
Daruvar	-	-	1194	1194
Knin	-	-	564	564
Split	-	-	992	992
Metković	-	-	823	823
Zagreb	-	-	3890	3890
Ludbreg	-	-	514	514
Otočac	-	-	2299	2299
Ploče	-	-	114	114
Đakovo	-	-	602	602
Grubišno Polje	-	-	793	793
Pakrac	-	-	459	459
Slavonska Požega	-	-	473	473
Crikvenica	-	-	525	525
Sušak	-	-	635	635
Bjelovar	-	-	1948	1948
Užice	-	-	500	500
SVEGA	2835	2540	76001	81376

B). Austrijanaca

Mesto logora	Oficira	Podoficira	Redova	Svega
Maribor	22	-	-	22
Borovice	-	-	166	166
Zemun	-	-	96	96
Vukovar	-	60	584	644
Demir Kapija	-	-	4	4
Bosanski Petrovac	1	-	7	8
Prijedor	1	-	7	8
SVEGA	24	60	864	948

V). Italijana

Mesto logora	Oficira	Podoficira	Redova	Svega
Kranj	-	-	1700	1700
Borovice	-	-	25	25
Šent Vid	-	-	397	397
Rijeka	-	-	1000	1000
Vrbaš	-	-	1823	1823
Apatin	-	-	4	4
Vršac	22	-	-	22
Senta	-	-	7	7
Zemun	-	-	306	306
Sremska Mitrovica	-	50	798	848
Novi Sad	-	-	75	75
Ruma	-	-	3	3
Vukovar	-	-	348	348
Pančevo	-	-	2	2
Beograd	8	35	802	845
Demir Kapija	5	34	1918	1957
Smederevo	-	-	1000	1000
Niš	-	-	1000	1000
Jagodina	-	-	750	750
Bosanski Petrovac	-	-	7	7
Prijedor	-	-	8	8
SVEGA	35	119	11969	12123

G). Ustaša

Mesto logora	Oficira	Podoficira	Redova	Svega
Apatin	-	-	5866	5866
Vršac	68	-	-	68
Senta	-	-	226	226
Zemun	-	-	2	2
Novi Sad	-	-	1960	1960
Ruma	6	1	61	68
Pančevo	-	-	4793	4793
Petrovgrad	-	-	3047	3047
SVEGA	74	1	15955	16030

D). Domobrana

Mesto logora	Oficira	Podoficira	Redova	Svega
Maribor	7	-	-	7
Vršac	1734	-	-	1734
Ruma	-	-	83	83
Vukovar	-	1	117	118
Pančevo	-	-	2	2
Bačka Palanka	-	-	420	420
Beograd	4	7	200	211
Bosanski Petrovac	19	-	410	429
Prijedor	19	-	467	486
SVEGA	1738	8	1699	3490

Đ). Četnika

Mesto logora	Oficira	Podoficira	Redova	Svega
Apatin	-	-	20	20
Ruma	-	-	26	26
Belje	-	-	493	493
Vukovar	-	-	5	5
SVEGA	-	-	544	544

E). Mađara

Mesto logora	Oficira	Podoficira	Redova	Svega
Apatin	-	-	92	92
Vršac	12	-	-	12
Senta	-	-	502	502
Sremska Mitrovica	-	3	48	51
Ruma	-	-	39	39
Vukovar	-	5	226	231
Pančevo	-	-	1	1
Demir Kapija	-	-	1	1
SVEGA	12	8	909	929

UKUPNO BROJNO STANJE PO MESTIMA RADA

Mesto logora	Oficira	Podoficira	Redova	Svega
Maribor	168	-	7915	8083
Kranj	-	-	3295	3295
Borovice	-	-	2174	2174
Sent Vid	-	-	1197	1197
Rijeka	-	-	2000	2000
Vrbas	-	-	2123	2123
Apatin	-	-	5994	5994
Vršac	4456	-	-	4456
Senta	-	-	736	736
Zemun	-	-	2431	2431
Sremska Mitrovica	1	974	1301	2276
Novi Sad	-	-	4278	4278
Ruma	29	373	2505	2907
Belje	-	-	493	493
Vukovar	-	1192	2786	3978
Pančevo	-	-	7829	7829
Petrovgrad	-	-	7505	7505
Bačka Palanka	-	-	420	420
Beograd	58	145	3953	4156
Veles	-	18	139	157
Demir Kapija	5	34	1923	1962
Smederevo	-	-	1423	1423
Niš	-	-	1000	1000
Jagodina	-	-	750	750
Bosanski Petrovac	26	-	435	461
Prijedor	20	-	492	512
Karlovac	-	-	4569	4569
Petrinja	-	-	4878	4878
Sisak	-	-	5000	5000
Podravska Slatina	-	-	1093	1093
Osijek	-	-	3405	3405
Našice	-	-	779	779
Vinkovci	-	-	1483	1483
Slavonski Brod	-	-	2923	2923
Nova Gradiška	-	-	354	354
Virovitica	-	-	2035	2035
Daruvar	-	-	1194	1194

Knin	-	-	564	564
Split	-	-	992	992
Metković	-	-	823	823
Zagreb	-	-	3890	3890
Ludbreg	-	-	514	514
Otočac	-	-	2299	2299
Ploče	-	-	114	114
Đakovo	-	-	602	602
Grubišno Polje	-	-	793	793
Pakrac	-	-	459	459
Slavonska Požega	-	-	473	473
Crikvenica	-	-	525	525
Sušak	-	-	635	635
Bjelovar	-	-	1984	1984
Užice	-	-	500	500
UKUPNO	4763	2736	107941	115440

Na licu u logorima:..... 115440
Do sada repatrirano:..... 2580
Spremno za repatrijaciju:.....7925
Izdato Saveznim Ministarstvima.....43166
UKUPNO:..... 169111

Dostavljajući gornji pregled brojnog stanja ratnih zarobljenika po narodnostima, činovima i mestima rada dajemo sledeću napomenu:

1. - Pošto kartoni nisu još popunjeni i dostavljeni ovome odeljenju nemamo tačnih podataka o pripadnicima S.S. trupa, Gestapoa, Feldžandarmerije, Šuc-policije i drugih.

Kada se izvrši formiranje po bataljonima, predaja istih na radove Saveznim Ministarstvima i izvrši popunjavanje kartona podataka biće organizovana obaveštajna služba po svima bataljonima u cilju da se ustanove tačni podatci i pripadnosti po trupama kod ratnih zarobljenika kao i da bi s otkrili ratni zločinci među domobranima i nemicima, koji su služili u diviziji "Princ Eugen", Gestapou, S.S. trupama i Ustašama, ali svoje ime i prezime menjaju: pa se pod tim novim imenom kamufliraju.

2. - U Vršcu je smešten oficirski logor, koji sada broji 4.456 oficira i to:

Nemaca	2.620
Italijana	22
Ustaša	68
Domobrana	1.734
Mađara	12

U tom logoru smeštaj je vrlo gust a vode nema: zbog toga su se pojavile razne zarazne bolesti.

Odeljenje ratnih zarobljenika M.N.O. donelo je rešenje da se oficiri razdele na dva logora i to:

- a) U Vršcu ostaju Nemci, Ustaše, Talijani i Mađari.
- b) U Kovin odlaze svi domobrani.

U Vršcu su preduzete mere da se iskopaju bunari u logoru a također se vrši dezinfekcija i širi razmeštaj.

Komanda područja Petrovgrad ima da dodeli slamu i slamnjače, a po mogućstvu krevete ili da izradi duške.

U Kovinu će biti oficiri smešteni u biv. Svilari gde je obezbeđena voda, kupatilo, dezinfekciona komora, ambulanta, kujna i t.d.

Komanda područja Petrovgrad također ima da obezbedi slamu i slamnjače, a po mogućstvu krevete odnosno izradi duške.

Prebacivanje domobrana oficira u logor Kovin biće izvršeno 18 jula 1945 godine.

3. - Oficiri domobrani nisu imunizovani protiv pegavog i trbušnog tifusa, pa se kod njih pojavila zaraza i do sada ima 2 slučaja pegavog tifusa i 8 na posmatranju, zato je potrebno hitno izvršiti imunizovanje protiv pegavog i trbušnog tifusa.

Kod Nemačkih oficira se razvila malarija i stomačne bolesti, ali su preduzete sve higijenske mere da se zaraza lokalizuje.

Pitanje dijetalne ishrane obolelih oficira od stomačnih bolestinije još regulisano, pa je potrebno da se naredi preko Štaba III Armije(Sanitetskoodelenje), da se ovopitanje što pre reguliše.

4. - Obuća i odeća kod zarobljenika je vrlo lošeg stanja, ima veliki broj bosih i pocepanih. Većina ratnih zarobljenika nema šinjela.

Obuće nedostaje	35-50%
Odeća nedostaje	20-30%
Ćebadi nedostaje	80%
Veša nedostaje	75%
Šinjela nedostaje	80%

Po ovome pitanju Odeljenje za ratne zarobljenike MNO je informisalo Komandu pozadine M.N.O.

Ovome pitanju treba Komanda pozadine da posveti punu pažnju i da preduzme energične mere radi nabavke obuće i odeće, do nastupanja zime.

5. - Pitanje vođenja privatnog dopisivanja ratnih zarobljenika sa porodicama u zemlji i u inostranstvu nije rešeno. Međutim zarobljenici izjavljuju želju da im se ovo omogući.

Isto tako nije rešeno pitanje slanja paketa i novčanih pošiljki porodica ratnim zarobljenicima.

Ako će ovo biti omogućeno, onda treba regulisati i narediti koliko može mesečno ratni zarobljenik pisati pisama /dopisnica/, odnosno koliko može primiti paketa ili novčanih pošiljki.

Pošto je cenzura pismonosnih pošiljki u unutrašnjem saobraćaju u Jugoslaviji ukinuta, trebalo bi regulisati način cenzure - pregleda zarobljeničke pošte - paketa i novčanih pošiljki, gde će se i preko koga vršiti /u Armijama/ ili Odelenju za ratne zarobljenika M.N.O.

6. - Do sada je predato Saveznim Ministarstvima 43.166 rat. zarobljenika, a nalaze se još u logorima 110.984, koji rade na različitim poslovima, očekujući uzimanje na radove od strane Saveznih Ministarstava.

Savezno Ministarstvo saobraćaja oteže preuzimanje ratnih zarobljenika na radove, jer nije spremno da primi iste, zbog toga što nije regulisalo smeštaj i njihovu ishranu. Analogno postupaju i ostala Ministarstva.

Trebalo bi narediti Saveznim Ministarstvima da što pre preuzmu ostatak ratnih zarobljenika za radove iz logora.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

12 /VII. 45. g.

Pukovnik¹³⁵
Georgiević¹³⁶ |v.r.]

*Izvornik, strojopis
U posjedu priređivača*

¹³⁵ Rukopis.

¹³⁶ Dimitrije.

1945., srpanj 14.
Slavonski Brod

Okružni NOO, Upravni odjel Slavonski Brod nalaže Kotarskom NOO-u Upravni odjel Đakovo, da je zabranjeno svako posjećivanje logoraša i zadržavanje ili kretanje u blizini logora Krndija, a da će prekršitelji biti najstrože kažnjeni

OKRUŽNI NOO. SLAV. BROD
UPRAVNI ODJEL
Broj : 5845-11-1945.
Brod, 14. VII. 1945.

Kotarskom NOO-u, Upravni odjel
Đakovo

Radni logor koji se nalazi na području naslova primio je veći broj kažnjenih osoba. Obzirom na to skrenuti pažnju stanovnicima okolnih sela da je zabranjeno svako posjećivanje logora bez razlike.

Naročito treba upozoriti da je zabranjeno svako zadržavanje u blizini logora kao i prolaz kolima tako i pješke.

Sve što spada pod upravu logora najstrožije se zabranjuje uzimati i dirati. Ovo isto vrijedi za voće i plodove.

Obavijestiti narod letcima koje treba dati naštampati u dovoljnom broju i podijeliti okoljnim selima radi znanja.

Upozoriti sve da će svaki onaj koji prekrši ovu zabranu biti najstrožije kažnjen.

O učinjenom izvijestiti ovaj odjel.

Smrt fašizmu-Sloboda narodu !

Pretsjednik:

Pročelnik upravnog odjela:

IzvorNIK, strojopis

DASB, Okružni NO Slavonski Brod 10/15, Opći spisi po ur. Zapisniku 6/14666 iz 1945., Inv. br. 46

¹³⁷ Potpis nečitak.

1945., srpanj 17.

Pregled i stanje u vojnim zarobljeničkim logorima za Nijemce i Austrijance u Slavoniji

Opći pregled zarobljeničkih logora za Nijemce i Austrijance na vojnom području VI. oblasti.

<u>Logor Tenje L.I.a Mitnica</u>		<u>Logor Slav. Brod</u>	
Brojno stanje : 592		Brojno stanje: 2.607	
Na radu:		Na radu:	
Građevinska sekcija	338	Gradjev. sek. Brod	750
OZN-a II brigade	10	T vorn i ca vagona B rod	400
Diverzantski bataljon	15	VII. odeljak tranzitna stanica	200
Munjara, tramvaj i vodovod	39	Na saobraćajnom radu	
Veleobrtno "BELIŠĆE"	75	popravak cesta	300
Pustara Frajmund	20	Ciglana Brod i Orovac	120
Pustara Šeper	15	Košnja žita po selima	50
	Svega	Ložioni Slav. Brod.	100
Na radu u logoru	20	U mlinu Vrpolje	30
U bolnici	60	Na radu kod Okružnog i	
	Svega	gradskog N.O.O.-a	82
		U bolnici	35
<u>Logor Našice</u>		U ambulanti	84
Brojno stanje: 479		Pod poštedom	<u>154</u>
Na radu		Svega:	2.305
Ribnjak Našice	25	Na žetvi u Baranji	<u>302</u>
Djurdjenovac tvornica tanina	143	Svega:	2.607
Ljeskovicica pilana	40		
Na radu u pustari	75	<u>Logor Tenje L.I. h. selo</u>	
Nevin dvori čuvanje konja	16	Brojno stanje: 1320.	
Mehanič. Radiona K-de Našice	6	Na radu:	
Vojna pekara	4	Vojna oblast Slavonije	127
Na radu kod 17. brigade	8	Glav. Artilj. Baza tranzit.stanica	212
Ekonomija "Šipovac"	56	Bolnica rat. zarobljenika	3
Štab IV. Brodske brigade	5	Uprava voj. Bolničkog centra	1
Komanda mjesta Našice	<u>15</u>	Ljevaonica željeza Osijek	110
	Svega:	"Bata" Borovo tvornica obuće	72
Na radu u logoru	54	Kozara Osijek	80
U bolnici	4	Tvornica žigica Osijek	20
U ambulanti	28	Lanena industrija Osijek	32
	Svega:		
	479		

Oblasni N.O.O.	30	Kod šumske direkcije Vinkovci	<u>505</u>
Pustara Orlovnjak vozar.		Svega	1010
Divizion	10	U bolnici	S2
Živodernica grada Osijeka	3	Svega	1092
Gradjev. sek. grada Osijeka	20		
Ciglana Placeriano	12	<u>Logor Nova Gradiška</u>	
Batina skela	81	Brojno stanje : 359	
	Svega: 813		
Na radu u logoru	148	Na radu:	
U bolnici	132	Uprava rudnika N. Gradiška	108
U ambulanti	137	4. baza II. J. Armije	19
Pod poštedom	90	Tvornica pokućstva	36
	Svega: 1.320	Tvornica vagona Okučani	60
		Ciglana Mašić	13
<u>Logor Vinkovci:</u>		Ciglana Filipovac	12
Brojno stanje: 1.092.		Ciglana Rešetari	15
		U Jasenovcu	20
Na radu:		Pilana Okučani	12
Ministarstvo gradjevina		Tvornica poljopriv. alata N.G.	30
Tehnička sekcija Vinkovci	505	Mehanička radiona	1
		U ambulanti i pošteda	<u>33</u>
		Svega:	359

P r e g l e d

brojnog stanja ratnih zarobljenika N.O. Slavonije, dana 17. VII 1945. g. po nacionalnosti i činovima

Red. broj	Naziv i mjesto zarobljeničkog logora	Čin	Nijemci	Austrijanci	Opaska
1	Logor Tenje "LI "a	oficir	2		liječnici
		podof			
		vojnika	481	109	
2	Logor Tenje "LI "b	oficir	5		liječnici
		podof			
		vojnika	869	446	
3	Logor Našice	oficir	2		liječnici
		podof			
		vojnika	477		

4	Logor SI. Brod	oficir	2		liječnici
		podof	588		stručnjaci kod ind. Brod
		vojnika	2017		
5	Logor Vinkovci	oficir	3		liječnici
		podof	190	72	
		vojnika	570	251	
6	Logor N. Gradiška	oficir	1		liječnici
		podof	8	12	
		vojnika	160	178	
7	Svega	oficir	15		
		podof	786	84	
		vojnika	4574	990	

Osim napred navedenih ratnih zarobljenika još je dato na radova ratnih zarobljenika i to:

1./ Delegatu Setvene komisije za Vojvodinu uz revers	4.521.
2./ Delegatu Saobraćajne sekcije Beograd uz revers	932.
3./ Oblasnom N.O.O.-u Slavonije uz revers za sječu drva	1081.
4./ Minist. Gradjevina za rad u Bosni i Hercegovini	<u>2000.</u>
Svega:	8534.-

Svi gore navedeni ratni zarobljenici predani su uz revers sa rukovodstvom i potrebnim osiguranjem.

STANJE LOGORA

U svakom logoru gdje se nalaze ratni zarobljenici prilični su smještaji, ali uslijed manjkovosti drvnog materijala u svim logorima nijesu postavljene preče kako je to bilo predviđeno po komisiji, nego zarobljenici leže na čistoj slami koja se mijenja svaka tri do četiri dana.

Svaki logor ima organiziranu kuhinju sa dovoljnim brojem kazana i ljudi i higijenski opće uredno. Logori imaju električno osvetljenje.

Svaki logor ima dobru pitku vodu kao i čistoću oko samog bunara. Krug samoga logora svaki je izravnan a svakim danom vrši se čišćenje. Logori su opleteni žicom, a po kutovima logora iskopane su latrine tj. poljski nužnici koji odgovaraju svim propisima. Svaki logor ima svoju priručnu ambulantu sa jednim referentom saniteta 1. do 2. liječnika Nijemca kao i 2. do 3. bolničara. Svi logori koje još imamo nema ni jedan još do danas kupatila uslijed neimanja potrebnog materijala, ali zarobljenicima je omogućeno da se mogu svakog dana redovito umivati. Organizirane su i brijačnice u kojima se zarobljenici redovito briju i šišaju.

Ishrana ratnih zarobljenika vrši se po tabeli koja odgovara bolesnicima i radnoj snazi. U logorima nema za sada ni jedne organizirane radionice.

Svi ratni zarobljenici nalaze na raznim radovima kako je to napred navedeno kod raznih ustanova.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

Načelnik kapetan:
J. Krpan |v.r.|

Komandant potpukovnik:

*Izvornik, rukopis i strojopis
HDA, Zagreb, 1194, 13/1547*

73.

*1945., srpanj 18.
Gospić*

Iz izvješće Javnog tužiteljstva za Liku o političkim prilikama, radu kaznenog i građanskog odjela, te radu Vojnog suda ličkog područja

IZVJEŠTAJ Br. 5.

JAVNI TUŽILAC LIKE
Broj Pov. 31/1945
Gospić 18. VII. 1945. g.

JAVNOM TUŽIOCU HRVATSKE¹³⁸

Dostavljam Vam jednomjesečni izvještaj.

POLITIČKI

Za sada prilično oštar problem na političkom polju postavljen je pred sve ličke antifašističke organizacije dolazkom u Liku naime u ličke šume sve veći i veći broj ustaških i četničkih razbojnika. Prema sigurnim i tačnim podacima za sada ih na teritoriju našeg djelokruga naime na teritoriju Like imade oko 1.100 od toga oko 250 četnika, a ostali ustaše. Njihov dolazak i prebacivanje ovamo kroz zadnji mjesec dana

¹³⁸ Jakov Blažević.

omogućilo je u priličnoj mjeri nepravilan raspored operativnih jedinica VI. Ličke proleterske divizije i sam geografski položaj a najviše podcjenjivanje ustaških i četničkih grupa od stame naših antifašističkih organizacija. Bataljon N.O. gotovo svakim danom ubije po jednog dva ili više bandita. Ja i načelnik OZN-e za Liku dogovorili smo se i sazvali sastanak na kojem su osim nas dvojice bili prisutni komandant i komesar II. brigade, VI. proleterske divizije, komandant i pomoćnik komesara bataljona N.O. i još dvojica članova OZN-e za Liku. Na ovom sastanku uočili smo nepravilan raspored operativnih jedinica, nekoordinacija rada između jedinica i organizacija u pozadini, a naročito nepovezanost između operativnih jedinica i organa OZN-e pa i ono što je poduzimala vojska to je bilo samo lutanje po šumama. Na ovom sastanku donešen je zaključak da bi trebalo sugerirati naime dogovoriti se sa štabom VI. Prol. Div. o novom rasporedu jedinica. Odlazkom jednog člana OZN-e za Liku i komesarom II. Brigade u Stab VI. Ličke prol. div. te dolaskom komandanta VI. Div. po ovom pitanju u Okružni odbor JNOF-e i OZN-u za Liku stvoren je plan za raspored vojničkih snaga te plan po kordinaciji i suradnji vojske i vojničkih organizacija sa organizacijama u pozadini. O rezultatima i uspjesima ovih planova i dogovora, a po pitanju uništavanja ustaških i četničkih bandita opširnije će mo Vas obavijestiti naknadno.

Prije nekoliko dana u brušanskom klancu, t.j. 7 km. od Gospića ustaška banda dočekala je pri povratku sa skupštine 2 člana Okružnog komiteta Partije za Liku iz zasjede ubilo obadvojicu. Uza sva nastojanja da se pronadju kanali i banda koja ih podržava nismo do danas polučili nekih većih rezultata. No osjeća se daje u priličnoj mjeri ograničeno hranjenje ustaških i četničkih razbojnika od strane naroda, tako da je ova rulja prisiljena da i po cijenu života ponegdje upada i pljačka robu i živežne namirnice. Njihov politički utjecaj u mnogim selima je sve više i više u opadanju, a u ponekim ne samo da nije u opadanju nego i u porastu no napominjemo da su to vrlo rijetki slučajevi. Visina njihovog uticaja i djelovanja na mase ovisi o aktivnosti i postojanju i mogućnosti djelovanja naših antifašističkih organizacija.

Povraćeni zarobljenici iz Njemačke gotovo u svim kotarevima, ali sa ovim nemislim reći da svi šire šovinističku mržnju. Po ovom pitanju zauzet je stav kako je donešen zaključak na konferenciji tužioca za Hrvatsku.

/.../

KRIVIČNOG I GRADJANSKOG ODJFUFNJA

U prošlom izvještaju obuhvaćeno je bilo poslovanje do 15. VI. 1945, pa se sada podnosi izvještaj za vremensko razdoblje od 16. VI. 1945 do 15. VII. 1945, a taj je slijedeći:

U upisnik za krivične predmete "Ko" primljeno je 165 predmeta.

Od tih predmeta (165) kao i onih koji su iz ranije ostali bili u tečaju (65): a.) optužnica je podignuto 46 (upisnik "Kt"), od kojih 9 na Okružni narodni sud i 37 na sud za zaštitu nacionalne časti; b.) prijava je odbačena odnosno postupak obustavlje u 48 predmeta, u svim slučajevima iz razloga što se nije našlo da bi postojao dovoljan osnova za pokretanje postupka odnosno za podizanje optužnice (kod Okružnog narodnog suda odnosno suda za zaštitu nacionalne časti) ili pak za određivanje glavnog pretresa i presudjenje stvari

(kod kotarskih narodnih sudova), osim u dva slučaja gdje je počinitelj ostao nepoznat te je postupak obustavljen do njegova pronalazka; c.) na postupak kotarskim narodnim sudovima te vojnom sudu ustupljena 32 predmeta; d.) u tečaju, naime u izvidima kod ovog tužioca te narodnih sudova i narodnih vlasti 104 predmeta.

Po dignutim optužnicama glavni pretres je održan i donesena presuda u 23 slučaja, dok po ostalim određen je glavni pretres.

Krivična djela, na koja se odnose primljenih 165 predmeta slijedeće su vrsti: djela (zločina i prestupa) protiv nacionalne časti 80, ubistva 2, tjelesne povrede 4, hranjenje i održavanje veze s ustašama 4, hranjenje i podržavanje veze sa četnicima 1, širenje neprijateljske propagande i alarmantnih lažnih vijesti 4, podstrekavanje na ubistvo 1, ugrožavanje sigurnosti ljudi neopreznom vožnjom 2, razbojstvo 1, pljačka 18, krađa 15, utaja 5, prevara 4, prikrivanje pljačkanih odnosno krađenih stvari 4, šverc 2, i neteretni sanj u korist ratnih zločinaca 2, hapšenje, odvođenje i zlostavljanje 3, zloupotreba narodne vlasti 3, ometanje funkcionera narodne vlasti u vršenju službe 1, uvreda rukovodioca, narodne vlasti i NOP-a, uvreda i kleveta 2, obmaljivanje narodne vlasti 1, samoubistvo 1, nebrizljivo rukovanje narodnom imovinom 1 i prijetnja zločinom 1.

Kako se vidi, među primljenim predmetima najveći broj se odnosi na djela protiv nacionalne časti. Veći dio prijava potekao je od strane Okružnog NO za Liku, dok jedan manji broj primljen je od Vojnog suda ličkog područja, naime ovaj sud je dostavio radi eventualnog provedenja postupka pred sudom za zaštitu nacionalne časti one predmete, gdje nije našao da postoji djelo koje bi se imalo goniti po Uredbi o vojnim sudovima. Sve prijave podnesene su protiv prisutnih lica. S obzirom na primljena uputstva preduzet je najhitniji postupak i kod ovog tužioca i kod samog suda za zaštitu nacionalne časti. Mora se istaknuti daje saradnja ostalih narodnih vlasti kod postupanja po ovim predmetima bila potpuno zadovoljavajuća. Računa se da će svi ovi do sada stigli predmeti, ukoliko već sama prijava nije odbačena odnosno postupak nakon provedenih izvida obustavljen, biti dokončani do kraja ove sedmice. U većem dijelu tih predmeta već je održan javni pretres i donesena presuda kojom je pored gubitaka nacionalne časti u većini slučajeva izrečena i kazna prisilnog rada, a tamo gdje je bilo imovine i potpuna ili djelimična konfiskacija iste. U jednom slučaju osumnjičeni nije pristupio na pretres i vjeruje se, pošto se ne nalazi kod kuće, daje odbjegao (Miletić Ivan, trgovac iz Gospića).

Primjećuje se da su, bar za razdoblje za koje se podnosi izvještaj, u opadanju djela hranjenja i podržavanja veze sa ustašama i četnicima, naročito sa ovim posljednjim. I ostala djela uzrokovana specijalnim ratnim i neposredno poljeratnim prilikama kao da su u opadanju. Još su uvijek česte prijave za krađu i pljačku, a radi se većinom o takvim djelima koja su izvršena za vrijeme posljednjih ofanziva.

Skoro sve pretrese u ovom razdoblju Okružni narodni sud u sporazumu sa ovim tužiocem održao je na licu mjesta u odnosnim selima radi jačeg političkog efekta i efikasnijeg djelovanja kazne u pravcu sprečavanja budućeg vršenja krivičnih djela.

Po donesenim krivičnim presudama Okružnog narodnog suda i kotarskih narodnih sudova nije bilo slučaja ulaganja redovne ili nadzorne žalbe od strane ovog tužioca. Tu i tamo naišlo se je na izvjesne formalne nedostatke, ali se nije našlo da bi isti bili od bitnog uticaja na pravilnu ocjenu i presudjenje stvari, pa se nije smatralo potrebnim

uložiti žalbu. Povodom primjedbe Javnog tužioca Hrvatske pod brojem Kr. 1/45 od 4. VI. 1945 na presudu Okružnog narodnog suda za Liku br. K. 39/45 odnosno optužnicu ovog tužioca Ko. 52/45 - čedomorstvo saopćava se daje protiv te presude žalbu uložio osuđeni Dušan Lavrinić, pa sobzirom nato da će stvar već povodom te žalbe doći na rješavanje Vrhovnom sudu Hrvatske ovaj tužilac se nije odlučio, dali da i sam u istoj stvari ulaže žalbu.

Napominje se daje dana 20. VII. o. g. urečen pretres Poliću Frani, trgovcu iz Gospića pred sudom za zaštitu nacionalne časti za zločine iz čl. 1. i 2. T. 2 i 9 Odluke o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj te Tesliću Nikoli iz Gospića pred Okružnim narodnim sudom za zločine podstrekovanja na ubistva, izvršena u prvim danima nakon oslobođenja Gospića.¹³⁹ Odlučeno je da se oba procesa održe isti dana, i to u velikoj sali Radničkog doma, kako bi se dalo mogućnosti i najširoj javnosti da prisustvuje sudjenju. Računa se na politički efekt, koji će kod narodnih masa imati izvođenje istog dana pred narodni sud jednog Hrvata i jednog Srbina, čija su djela do duše po vanjskom izgledu različita, ali u svojoj biti i osnovi potpuno jednake prirode, oba naime zločini protiv osnovnih interesa naroda i tekovina Narodnooslobodilačke borbe, pa se njihovo povezivanje ukazuje kao prirodno i politički oportuno.

U smislu primljenih uputstava, a u vezi sa razgovorima koji su i o tome ovdje vodjeni sa zamjenikom Javnog tužioca Hrvatske drugom Macurom¹⁴⁰, vodjenje izviđa i istrage preuzeo je od Okružnog narodnog suda ovaj Tužilac. Ostavljeno je Okružnom nar odnom sudu da dovrši izvide i istragu u predmetima koji su se kod njega zatekli, dok u svim ostalim predmetima izvide i istragu vodi istražitelj kod ovog tužioca. Na sugestiju druga Macure da se za istražitelja uzme jedan pravnik sa Okružnog narodnog suda za Liku. Uzet je drug Volarić Ivo, koji je do sada i kod Okružnog narodnog suda vodio uglavnom istražnu sekciju. U koliko je Javni tužilac Hrvatske s ovim saglasan, potrebno bi bilo da se isposluje prebacivanje druga Volarića iz resora Ministarstva pravosudja u Javno tužilaštvo. - Već u samom početku primjećuje se veća ekpeditivnost i brzina u vodjenju izviđa i istrage kao posljedica stalnog i neposrednog kontakta istražitelja sa Javnim tužiocem te krivičnim odjeljenjem, pošto se sve rješava kratkim putem bez neposrednog slanja na predlog, vraćanja na nadopunu i td.

Napominje se da je s obzirom na forsirani rad kroz posljednjih 15 dana na što bržem okončanju pedmeta koji dolaze pred sud zaštitu nacionalne časti rad na ostalim predmetima u nekoliko zaostao.

U upisnik za razno "Kn." primljeno je 52 predmeta. Radi se većinom o presudama poslanim na uvid ovom tužiocu od strane Kotarskih narodnih sudova, a manjim dijelom o zamolnicama za izvide.

U upisnik za građanskopravne predmete "Gon" primljeno je 66 predmeta Radi se o presudama i rješenjima Okružnog te kotarskih narodnih sudova. Nije bilo slučaja ulaganja redovne te nadzorne žalbe, jer se nije naišlo na slučaj gdje bi po nahodjenju ovog tužioca bili povredjeni javni interesi ili zakon, osim što seje tu i tamo naišlo na povrede formalnih popisa, ali nebitne za pravilnu ocjenu i presudjenje stvari.

¹³⁹ O tome usp. dok. br. 92.

¹⁴⁰ Branko.

Prilažu se 3 presude Okružnog naodnog suda, i to K. 11, 14 i 57/45; u kojim predmetima je već ranije dostavljena bila radi uvida optužnica.

Prilažu se nadalje optužnice te odgovarajuće presude i to slijedeći brojevi: Ko. 135/45-K. 70/45, Ko.163/45-K. 3/45, Ko. 169/45-K 1/45, Ko. 201/45-K. 6/45, Ko. 202/45-K. 5/45, Ko. 203/45-7/45, Ko. 205/45-K. 8/45, Ko. 206/45-K. 9/45, Ko. 207/45 - K. 10/45, Ko. 251/45-K. 29/45, Ko. 255/45-K. 30/45, Ko. 254/45-K. 31/45, Ko. 255/45-K. 32/45, Ko. 264/45-K. 28/45.

Prilažu se napokon optužnice, po kojima ovaj tužilac još nije primio izrađenu presudu, ma daje ta u nekim predmetima već izrečena, a to su slijedeće:

Ko.125,155,192,197,204,225,229,247,252,253,259,260,275,279,280,283, 284,286,288,289,299,309/45.

Vojni sud Ličkog područja

Stanje zatvora: na dan 1 .VII.1945 u zatvoru je bilo svega 323 zatvorenika, od kojih je 221 istražni i 102 osuđena (od ovih 91 na smrt i 11 na robiju).

Kroz vrijeme od 1. VII. 1945. do 15. VII. 1945. pridošlo je još 319 zatvorenika.

U vremenu od 1. VII. 1945. do 15. VII. 1945. zatvorenika je osuđeno 181 (od ovih na smrt 120, na robiju 20 i na prisilni rad 41), puštenih da se sa slobode brane 23, puštenih na slobodu 2, umrlo 2, predano sudu za zaštitu nacionalne časti 5, ubijeno pri bjehu 9, pobjeglo 3-ukupno 225. U istom vremenu strijeljanih 135.

Na dan 15. VII. 1945. stanje je slijedeće: ukupan broj zatvorenika 463, od kojih je 315 istražnih i 148 osuđenih. Od ovih posljednjih 76 na smrt, 31 na robiju i 41 na prisilan rad.

Rad vojnog suda : Što se tiče rada Vojnog suda on u priličnoj mjeri zadovoljava gledajući na prenatrpanost posla. Vojni zatvor neće biti tako lako očistiti bez obzira na pojačan rad u vojnom sudu, jer OZN-a za Liku ima naredjenje od OZN-e za Hrvatsku za stalno hapšenje. Ovih dana pohapsila je OZN-a za Liku veći broj ljudi, naime bande uvučene u ustašku špijunsku službu. Ishrana vojnog suda gledajući na njihov vrlo naporan rad je sasvim slaba i ako je komesar II. Armije drug Rade Žigić opomenuo vojnu oblast XI. Korpusa depešom pod broj 542 da se sudovima izadje u susret u svakom pogledu. O njihovoj slaboj ishrani Javni tužilac je obavješten tek pred 2 dana i po tom pitanju danas je već jednim dopisom na Vojnu oblast XI. Korpusa intervenisao.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

M.P. ¹⁴¹

Javni tužilac Like:

V. ¹⁴² Marko [v.r.]

IzvorNIK, strojopis

HDA, Zagreb, 421, kut. 5/85

¹⁴¹ Okrugli pečat: Javni tužilac Like - Gospić.

¹⁴² Vujinović.

1945., srpanj 18.

Karlovac

Iz izvješća Javnog tužitelja za okrug Karlovac o radu kaznenog, vojnog i odjela OZN-e

JAVNI TUŽILAC ZA OKRUG KARLOVAC

Broj: Ks 50/1-1945.

Karlovac, 18. srpnja 1945.

JAVNOM TUŽILAŠTVU HRVATSKE

- Z A G R E B -

O radu ovog javnog tužioca od 1. juna do 18. jula 1945. podnosi slijedeći:

I Z V J E Š T A J :

l...l

III. RAD PO ODJELIMA:

A. Krivično odjeljenje:

Od 1. VI. do 18. VII. 1945. Zaprimljeno je 81 komad raznih krivičnih prijava, koje su zavedene u upisnik "Ko".

1) Izdanjem optužnica.....	13
2) Ustupom Narodnih kotarskih sudova za nadležnost.....	11
3) Ustupanjem Vojnim sudovima.....	5
4) Ustupom drugim vlastima.....	5
5) Odustajom od progona.....	13
<u>Ukupno:.....</u>	<u>47</u>
u tečaju (istraga i t.d.) ostalo.....	34

Od podignutih 13 optužnica predato je Narodnom Okružnom sudu 8, a sudu za zaštitu Nacionalne časti 5 optužnica.

Po optužnicama, koje su podignute pred narodnim okružnim sudom održana je samo jedana glavna rasprava i to u Vrginmostu, i taje odgodjena, dočim su po ostalim optužnicama određene glavne rasprave, koje će se uskoro i održati.

Po svim optužnicama podignutim pred sudom za zaštitu Nacionalne časti održane su glavne rasprave i izrečene osudjujuće presude za sve optužene, a kojih je bilo 14 lica.

Od 34 predmeta, koji se nalaze u tečaju, po 10 predmeta vode se izvidi zbog krivičnog djela iz Odluke o zaštiti Nacionalne časti, a po 24 predmeta za razne delikte kažnjive po redovnim sudovima.

Najveći dio predmeta, osim onih, koji spadaju u nadležnost suda za zaštitu Nacionalne časti, odnosi se za krivična djela protiv imovine krađom, što je lahko i shvatljivo obzirom na današnju ekonomsku bijedu ogromnog dijela stanovništva ovog okruga. Samo jedan predmet odnosi se na krvni delikt, i to zločin ubojstva.

U upisnik "Ks" (starješinski) zaveden je 21 predmet.

U upisnik "Kns" (razni) zaprimljeno je 36 predmeta, koji su svi riješeni.

Za svaki narodni sud osnovan je po jedan broj "Kns" u koji se unose sve presude i konačna rješenja dotičnog suda, a koje presude i konačna rješenja moraju narodni sudovi u smislu okružnice Ministarstva Pravosudja od 17. VI. 1945. br 1765. počam od 1. jula 1945. dostavljati javnim tužiocima, što to sudovi redovno i čine.

Pošto narodni sudovi svojim presudama nisu u nijednom slučaju povrijedili bilo koji zakonski propis, to protiv ni jedne dostavljene presude nije uložena niti redovna, niti nadzorna žalba osim u jednom slučaju i to protiv presude Narodnog kotarskog suda u Vrginmostu br. Kz 18/1945. redovna žalba, i to ne radi povrede zakona, nego radi preblago odmjerene kazne.

Po optužnicama, koje su podignute još prije oslobodjenja Karlovca, tj. dok se je javni tužioc nalazio na Kordunu, održano je po narodnom okružnom sudu sedam glavnih rasprava i to dvije u Vojniću, a pet u Vrginmostu, od kojih je pet predmeta glavna rasprava odgođena, a po dvjema opužnicama donešene su i presude i to jedna oslobadjajuća, a jedna osudjujuća, protiv koje javni tužioc nije uložio žalbe, a osudjenima još teče rok za ulaganje žalbe.

Zanimanje publike za krivične pretese je vrlo veliko, osobito pred sudom za zaštitu Nacionalne časti, pa kako je dvorana, u kojoj se sudjenje održava, premalena i ne može primiti svu publiku, to se u važnijim predmetima tok glavne rasprave prenosi zvučnicima, koji se instaliraju po raznim djelovima grada, da cjelo gradjanstvo može pratiti tok glavne rasprave.

Na izvršenje kazne prisilnog rada po presudama suda o zaštiti Nacionalne časti brine se narodni okružni sud, te se ove kazne izvršavaju za sada u logoru u Buzetu kraj Gline, skupa sa licima osudjenim na prisilni rad po vojnim sudovima.

Istražni zatvor vrši se u zatvoru OZN-e, a koji se nalazi u zgradi Narodnog okružnog suda te se i za hranu i za čuvanje pritvorenika brinu organi OZN-e. Brojno stanje pritvorenika dana 18. jula 1945. bilo je 2 (dvojica).

/.../

C. Vojno odjelenje:

Pošto po najnovijim uputstvima po svim predmetima koji su u toku kod vojnog suda, a tiču se civilnih lica, vodjene istrage podizanje optužnice i zastupanje na glavnim rasprava preuzima javni tužilac, to je tako i postupljeno kod vojnog suda IV. Vojne oblasti u Karlovcu. Samu pak istragu i protiv civilnih lica vodi vojni islednik, a po danrvrcv up\\s.V\ma ja\mog Um oca, kop protiv ovakoviVi Vica podiže optužnicu i istu zastupa na glavnoj raspravi.

Kod Vojnog suda IV. vojne oblasti u Karlovcu podignuto je do sada protiv civilnih lica 134 optužnice, a danom 18. jula nalazilo se je u pritvoru kod istog 58 lica protiv kojih se još vode istrage, a koje će se u najkraće vrijeme dokončati, te protiv ovih lica bilo podignuti optužnica, bilo postupak obustaviti i pustiti ih na slobodu. Pošto vojni sud radi na potpuno zadovoljstvo i donosi svoje presude sa obrazno zakonskim propisima to nisam imao razloga da protiv i jedne presude uložim žalbu.

D. Odjelenje OZN-e:

Pošto do danas nisu izdana pobliža i posebna uputstva o vršenju nadzora javnih tužioca nad radom OZN-e, to se taj do sadanji nadzor ograničio na svakodnevni kontakt sa odjelenjem OZN-e za okrug Karlovac i nastojao sam da se odustane od masovnih hapšenja, da se požure provođenja izviđa protiv uhapšenim licima, da se oni, protiv kojih ne predlaže nikakovi dokazi ni sumnje, da su počinili kakovo kažnjivo djelo puste na slobodu, a ostali predadu nadležnim sudovima na dalnji postupak. Ovo moje nastojanje urodilo je dobrim plodom, te su mnogi uhapšenici predani sudovima, a mnogi pušteni na slobodu, tako da se danas u pritvoru kod OZN-e nalazi u svemu 205 lica protiv kojih se vode izvidi, a u vojnom logoru pod nadzorom OZN-e nalazi 1800 lica, i to bivših domobrana i ustaša, od koga će se broja za dan dva uputiti 300 osoba na prisilan rad, 300 pak osoba u pojedine dopunske jedinice J.A. a 200 pustiti na slobodu, dok će preostali dio u kratko vrijeme biti saslušan i nakon toga će se odlučiti šta će s njima biti t.j. da li će se postupiti kao sa gore navedenima koji su već preslušani.¹⁴³

/.../

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

M.P.¹⁴⁴

Javni tužilac:
M.¹⁴⁵ Košarić [v.r.]

*Izvornik, strojopis
HDA, Zagreb, 421, 5/62*

¹⁴³ Logoraše je u Karlovac poslala II. JA s naređenjem OZN-i za Karlovac da ih likvidira. Usp. dok. br. 69.

¹⁴⁴ Okrugli pečat: Javni tužioc okruga Karlovac.

¹⁴⁵ Milutin.

1945., srpanj 19.
Karlovac

**Iz izvješća Odjela za opći nadzor Javnog tužitelja za okrug Karlovac
upućenog Odjelu za opći nadzor Javnog tužitelja Hrvatske o
nepravilnostima u raspodjeli doznaka za hranu, te o greškama OZN-e
zbog uhićenja bez dokaza**

JAVNI TUŽIOCI ZA OKRUG KARLOVAC
Odjeljenje za opći nadzor
Broj: Pov. 51-1/1945.

Dana, 19. VII. 1945.

JAVNOM TUŽIOCU FEDERALNE HRVATSKE¹⁴⁶
/Odjeljenje općeg nadzora/

Dostavljam izvještaj o radu odjeljenja za opći nadzor za mjesec srpanj.

Dosadanjem radu odjeljenja za opći nadzor nisu postignuti rezultati koji se traže. Razlog tome jest što široke narodne mase nisu u dovoljnoj mjeri upoznate s ustanovom javnog tužioca, te njegovim značenjem i ulogom u općem narodnom životu, tako da nije postignuta suradnja širokih narodnih slojeva. Prije svega treba konstatovati daje takova stvar i kod svih naših kako upravnih, tako i ostalih ustanova na koje se gornje može primjeniti. Naš dosadašnji rad sastojao se uglavnom što smo sami išli od ustanove do ustanove prikupljali pojedine podatke, uočavali razne kod njih počinjene greške i na njih skretali pažnju i ujedno davali uputstva za međusobnu suradnju.

Zatražili smo od svih naših ustanova da nam redovno dostavljaju sve odluke i njima slične radnje, kako bi mogli voditi kontrolu da li su one u skladu sa zakonskim propisima i interesima širokih narodnih slojeva. Do danas nismo naišli na razumjevanje po tom pitanju skoro nikakavo. U tome pomalo leži i naša krivica, jer smo prije svega trebali da održimo konferenciju sa svim našim ustanovama i organizacijama i sa njima zajedno uočiti razne greške i nedostatke, a u prvom redu upoznati ih sa značajem ustanove Javnog Tužioca.

U samom radu naše upravne vlasti ne može se reći da imade krupnijih grešaka koje bi se kosile, odnosno nebi bile u skladu sa postojećim zakonskim propisima, a istodobno da bi one išle na štetu širokih narodnih slojeva ili pojedinaca. Imade grešaka i te se većim djelom sastoje u nepravilnoj podjeli odnosno dodjeljivanju doznaka za kupnju razne robe u trgovačkim radnjama. Te greške uglavnom na protekcijaštvo se svode u manjoj mjeri.

¹⁴⁵ Jakov Blažević.

Aparat sastavljen od naših ljudi velikim djelom pao je pod upliv starog aparata kojeg smo ovdje našli, umjesto da se dogodilo obratno. Razlog tome je čestom nesnalaženju naših drugova koje stari aparat redovno iskorištava u svoje interese. Pojave birokratizma česte su usprkos stalnog lupanja po njima. Često puta događa se da te pojave nastaju radi nedovoljnog snalaženja naših drugova, a općenito su redovna pojava starog aparata kojem interesi širokih narodnih masa nisu prirasli srcu. Dosadnji aparat kojeg smo ovdje pronašli, a koji je u prvo vrijeme bio potreban imade dobar broj prema nama neprijateljskih nastrojenih elemenata. Do sada su uklonjeni samo oni elementi za koje se znalo da su javno saradjivali sa neprijateljem, štetili interesima naroda i NOB, te od strane OZN-e poveden postupak protiv njih. Sve naše upravne ustanove dobile su direktivu da smanje aparat i da ga pročiste, pa će se tom radu pristupiti ovih dana, a neke od njih su već k tome pristupile.

Što se tiče rada OZN-e učinjeno je također grešaka koje momentalno štetno djeluju na političke prilike koje i onako same po sebi nisu naročite. Te greške sastoje se uglavnom u hapšenju pojedinaca za koje nije bilo prikupljeno dovoljno podataka, već su se ti podaci detaljnije prikupljali nakon što su isti bili prikupljeni, tako da su većina njih bila po mjesec ili više dana zatočeni a da se nad njima uopće nije vodio postupak niti su bili saslušavani. No kada je već nastalo takvo stanje nije se smjelo dozvoliti da se isti puste na slobodu dok se ne prikupe podaci, jer je mnogo njih bilo povezano sa drugima nad kojima je istraga bila u toku. Neki od uhapšenih su na koncu pušteni. U prvi čas tu se uočava greška OZN-e, no kada smo izvidili pravo stanje stvari vidjelo se da je njihov aparat premalen da bi mogao savladati ogroman posao koji je bio pred njima. Isto tako stanje je i u zarobljeničkom logoru gdje imade oko 2.000 zarobljenih /domobrana, ustaša/ a aparat koji vodi saslušanje tih zarobljenika sastoji se svega od tri do četiri čovjeka, koji nisu u stanju da brže likvidiraju taj posao. Stanje u zarobljeničkom logoru je vrlo slabo, radi nevodjenja računa o higijenskim prilikama, koje su na vrlo niskom stupnju. Poduzeli smo mjere kod nadležnih vojnih vlasti u čiji djelokrug spada pitanje zdravstvenog stanja u logorima. No tom prilikom nastala je potreba za nadležnim, jer su se svi izgovorali da to ne spada na njih. Da bi se taj logor što prije likvidirao zatražili smo kod OZN-e za okrug da poveća aparat koji bi vršio saslušanje, no oni u tom pogledu nisu mogli udovoljiti pošto ni sami nemaju dovoljan broj kadra. Ovakovo stanje u logoru stvara nepovoljnu političku situaciju u narodu. Ne samo obzirom na političke prilike, već i obzirom na higijenske prilike koje su kao što smo iznijeli na vrlo niskom stupnju, osjeća se potreba istog logora što prije.

U radu sindikalnih organizacija nije zapaženo grešaka koje bi išle na štetu, kako operadničkom pokretu, tako i pojedinaca. No zapaža se da sindikalne organizacije u radu nemaju dovoljno iskustva, da bi mogle riješiti sve probleme koji stoje pred njima.

Što se tiče samog rada kako u tvornicama tako i na opće privrednom polju zapaženo je manje pojava sabotaza koje radnici većinom sami otklanjaju. Političko stanje među radništvom nije na naročitoj visini i to iz razloga što su njihove materijalne prilike vrlo slabe, jer u stvari do sada nisu dobili mnogo pomoći, a neprijateljski agenti koji vide našu slabost na ekonomskom polju iskorištavaju to u svoje propagandne svrhe medju radništvom.

Vrlo dobar utisak dalo je sudjenje ratnim špekulantima. Prije samog sudjenja nekolicini ratnih špekulanata sakupilo se veliki broj radnika i tom prilikom demonstrirali protiv istih.

Našim dolaskom u novooslobodjene krajeve narod tih krajeva u ogromnoj većini dočekao nas oduševljeno. Uzimajući u obzir to stanje vjerovalo se da će danas biti mnogo bolje stanje nego što smo ga zatekli u samom početku. Danas se među narodom na našem teritoriju, a osobito u gradu osjeća u nekoj mjeri plašljivost. Razlog tome bila su česta hapšenja od strane OZN-e u samom početku, koja su se dogodila u vezi sa ranijom neprijateljskom propagandom da će ih partizani sve pobiti. Ta plašljivaost pomalo se otklanja time, što narod faktično vidi da se kažnjavaju samo krivci, dok oni koji nisu krivi puštaju se.

Dolaskom Kordunaša na karlovačku pijacu dolazila je veća količina živežnih namirnica na istu. To je bilo u vri jeme kada su se izmjenjivale okupatorske novčanice, a narod još nije bio dovoljno upućen u vrijednost zamjenjenog novca, tako da su cijene porasle. Neprijateljski agenti ovakovo stanje iskoristili su u raspirivanje šovinističke mržnje. Sve do sada ubačene neprijateljske parole zadiru uglavnom na ekonomsko polje gdje znadu da je naša vlast najslabija. Općenito se može reći da je ovakovo stanje prouzrokovao nerad, ne samo antifašističkih organizacija, nego sviju nas na tom polju.

Izmjenu okupatorskih novčanica kao što smo već ranije rekli iskoristiše neprijateljski agenti većinom na tržištu, gdje je za poljoprivredne proizvode /koji nisu maksimirani/ bila dozvoljena slobodna prodaja, tako da je nekim artiklima bila cijena mnogo viša nego što je to bilo ranije u kunama. Ovo je uglavnom pogodilo radnika i namještenika koji nisu bili u stanju da si zbog svog slabog materijalnog stanja kupe najnužnije, pa se često čulo negodovanje istih. Danas se to stanje već pomalo sredjuje i cijene tim artiklima postaju svakog dana normalnije.

Sto se tiče trgovačkih radnja one se strogo pridržavaju cijena koje su određene, a isto tako stoji stvar sa cijenama obrtničkih radnja. Na polju izgradnje i obnove naše domovine imade se puno razumjevanja, kako od strane radnika tako od seljaka i gradjana. Svi oni kada je potrebno, odnosno kada se od njih traži, daju po tom pitanju mnogo od sebe.

Ovih dana provodili su se izbori na teritoriju kotara Karlovačkog za mjesne odbore i kotarske skupštine. Interes kod naroda za te izbore bio je dosta velik, time što je na izborima sudjelovalo oko 90 % glasača na čitavom teritoriju kotara.

U toku ovog mjeseca na našem teritoriju vršili su se izbori Narodni Tužitelj. Do sada je po tvornicama izabrano oko 32 narodna tužitelja. Na terenu kotara Vojnić i Veljun takodjer su izabrani narodni tužitelji, dok su u ostalim kotarevima izbori u toku kao i u samom gradu za rajonske narodne tužioce.

Smrt fašizmu sloboda narodu !

M.P.¹⁴⁷

Sef odjelenja za opći
nadzor:
Janko Nejak | v.r.]

*Izvornik, strojopis
HD A, Zagreb, 421,5/62*

¹⁴⁷ Okrugli pečat: Javni tužioc za okrug Karlovac.

76.

1945., srpanj 20.
Suhopolje

Zapisnik sa sastanka boraca Suhopolja upućen Andriju Hebrangu u kojem prosvjeduju protiv kolonizacije Srba u Viroviticu, masovnog protjerivanja katolika iz kotara Virovitica, te ubijanja zarobljenih Hrvata

Suhopolje, dne 20.jula 1945.

Drugu Ministru

Andriji Hebrangu

Beograd

Dragi druže Andrija !

Potpisani borci iz Suhopolja slobodni smo Ti se obratiti sa par riječi, koje će Te zanimati zbog događaja koji se odigravaju ovdje oko nas. Ja sam Ivan Lucović baš ovdje u Suhopol ju sa još nekoliko drugova Suhopoljčana, koji smo radi tih nepravедnih činjenica došli ovamo i ustanovili sve kako smo opisali u zapisniku koji Ti prilažemo.

Ja sam Ti već više puta pisao, ali nisam primio odgovora.

Ovdje se toga mnogo svašta čini, što ide na štetu pokreta, pa bi to trebalo na neki način odstraniti, jer je po Srbima veliki teror, a izgleda koji to čine, da šire propagandu i sigurno hoće da se vrati Kralj Petar.

Pred nekoliko dana bio sam sa Tvojom sestrom Ilonkom i rekao da ću doći u Suhopolje do Pauline, kamo i ona ima doći i odovud do Tebe u Beograd, da Ti sve podnese o tome izvještaj, a širje obrazloženje imadeš u ovom našem zapisniku, kojega Ti dostavljamo.

Treba što prije nešto poduzeti, ne momentalno velikom strogoćom već postepeno i na dobar način, time da i Vi od Vaše strane ispitete te pojedinosti koje se događaju ovdje.

Ja sam onaj Bosanac koji sam bio odhranjen kod Magenhajma, a zadnji puta bio sa tobom u Zailama kada smo Te zamjenili sa onim dvojicom ustaških glavešina, Futucum¹⁴⁸ i Vagnerom¹⁴⁹.

Uz drugarski pozdrav.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Lucović Ivan intendant
Gl. inten. Slagalište Zagreb
Reder Stjepan prop, odsjek
34. Udar divizije
Vinter Mirko borac Virovitičke
udarne brigade

Lucović Ivan 1 v.r. |
Reder Stjepan (v.r. |
Mirko Vinter [v.r.] Ferdinand Lisinski [v.r]
Gjuro Stipić [v.r.]
Škvoc Josip [v.r.]

¹⁴⁸ Ispravno bi bilo Vutuc, Mirko.

¹⁴⁹ Ispravno bi bilo Wagner, Karlo.

Z a p i s n i k

Sastavljen dana 20. jula 1945. u Suhopolju po potpisanim drugovima borcima, koji su iz jedinica došli svojim kućama radi toga što im su ugrožene obitelji i roditelji zbog internacije.

Mi potpisani došli smo svojim kućama u Suhopolje i došli u dodir sa ljudima ovog mjesta kao i iz drugih sela naročito sa drugovima: predsjednikom NOO Suhopolje Stipić Gjurom, bivšim tajnim predsjednikom Suhopolja Škvorc Josipom, Lisinski Ferdom, te mnogim drugima, pa smo ustanovili slijedeće:

1. / Popis obitelji koje imaju Njemačka prezimena.

U Suhopolju je došlo do nervoze između naroda zbog toga, jer su već u kratko vrijeme bili popisani svi oni koji imaju Njemačko prezime, bez obzira na to, što nisu nikada bili upisani u Njemačke organizacije. To je naišlo na nezadovoljstvo među narodom, Hrvatima koji ovdje žive jer se uviđa da pravoslavci Srbi svoje provodjaju i ubacuju svoje srpstvo na svakom koraku.

27 PRESELJAVANJE I KOLONIZIRANJE NARODA

Iz kotara Daruvar kolonizira se narod u kotar Viroviticu i to samo Srbi pravoslavci a najviše u okolicu Suhopolja. Oni svakako nastoje da ovdje dobiju apsolutnu prevlast pa zato ovo i čine. Hrvati koji se i nalaze na nekim malim dužnostima, moraju samo klimati glavama, nesmiju nigdje ništa govoriti, nalaze se samo na manjim sporednim mjestima gdje moraju šutjeti i gledati nepravdu koja se čini katoličkom narodu bez obzira na naciju. Zbog toga dolazi do velike reakcije među narodom i veliko nezadovoljstvo se kuje, a to sve ide na štetu današnjeg poredka koji je krvavo stečen. Narod ništa ne radi zbog toga, svaki se pita što će dalje biti, dakle živi u neizvjesnosti.

Prema ustanovljenju može se konstatirati da pravoslavci traže nešto treće jer provodjaju svoju srpsku nacionalnost i izgleda da hoće urušiti današnji poredak.

Dobrovoljci koji su se iz Srbije povratili govore, da oni ovdje nisu došli raditi, već da će za njih drugi raditi /mislje na Hrvate/ a oni će gotovo crpiti plodove tuđih žuljeva.

Isti Solunski dobrovoljci ispoljavaju se kao Veliki Srbi i neće da odgajaju jedinstvo među narodom, već svakako nastoje svojim srpstvom razjediniti što sve koči radu današnjih probitaka.

Pravoslavci govore, da će oni likvidirati i sa Hrvatima komunistima za probitak svojih ciljeva.

37 MASOVNO UBIJANJE HRVATA ZAROBIJENIKA

Pred oko mjesec dana bilo je dotjerano u Suhopolje nekoliko stotina zarobljenika, koje su otpremili u obližnju šumu i tamo sve potukli. Iste su najprije izprebijali, pa su onda klali. To su izvršili drugovi iz 4. bataljona V. proleterske Crnogorske brigade koji

su bili onda u Suhopolju, a kada su se vraćali u Suhopolje govorili su narodu kako su ih klali.

Ovi isti drugovi koji su bili u V. prolet. Crnogorskoj brigadi govorili su narodu da su ranije bili četnici, a sada su prešli u partizane.

Iz toga se može zaključiti, da ovi Srbi sada kao četnici pod drugom firmom /maskom/ ubijaju nemile Hrvate.

Na ovo narod ne gleda dobro, time je takodjer krnjen današnji probitak.

Prije nego što su prešli na klanje zarobljenika brusili su noževe po kućama i kupili štrikove.

Zbog toga je došlo do kritike na sastanku AFŽ. u Suhopolju dana 1. VII. 1945.

Došla je jedna drugarica iz Kotarskog AFŽ. i kritizirala radi toga što drugarice ne dolaze na sastanak, a predsjednica AFŽ. drugarica Micika Huber odgovorila joj, da je narod nezadovoljan zbog ubistava masovnog koji se vrši oko Suhopolja, jer su vidjeni mrtvi kojima je vadjeno srce i razni djelovi tjela, pa su govorili da nije to možda moj brat, sin i t.d. a zašto da onda idemo na sastanke i t.d.

Drugarica iz Kotara pitala i dala pozvati Komandanta 4. Bataljona V. prol. Cm. Brigade i istoga pitala "kakvo se ovo klanje vrši" a on je govorio, da to nije istina, međjutim u suočenju sa drugaricom Huber Micikom predsjednicom AFŽ. isti nije to mogao poreći, već pocrvenivši odgovorio, nasotjati ćemo, da se ovo više ne dogodi.

Kada su prolazili domobrani /zarobljenici/ kao i ustaše nisu dozvolili da im narod nosi bilo kakvu hranu i ako je kotar odredio da se hrana pripravi za zarobljenike koji imadu doći, već su bili tučeni i dalje tjerani, a kada su naišli četnici dobili su oni jesti, dapače su neki Srbi iz općine išli i ljubili zarobljenike četnike.

Ovo je kritizirala drugarica Micika Huber na masovnom sastanku 1. VII. 1945.

Sve ovo bilo je na željezničkom transportu zarobljenika koji je prolazio kroz Suhopolje.

Zbog toga je ova drugarica Micika Huber skinuta sa dužnosti predsjednice AFŽ. kao i izbačena iz Mjesnog NOO Suhopolje, a ne obazirajući se na to daje njezin drug Zdenko još i danas kao stari borac u NOV.

Ustanovljeno je, daje ukupno ubijanje zarobljenika izmedju Pitomače i Sladojevaca 1416 ljudi.

4./ INTERNIRANJE HRVATA U MADJARSKU.

Još u jeseni 1944. mjeseca studena bilo je internirano u Madjarsku oko 15 obitelji koji nisu bili presudjeni niti po narodnom niti po vojnom sudu.

Medju istima bio je interniran i Mijo Fett nekada načelnik općine Suhopolje. On je sa obitelji bio dignut iz kuće i pred večer pušten kući, istoga dana na večer bio je masovni sastanak u Suhopolju na kojemu je govorio predsjednik Okružnog NOO Virovitica Latinović /Mili/ i rekao je na tome sastanku da je Fett Miju oslobodio jer su mu okolišni ljudi iz drugih sela kao i pravoslavci rekli, daje Fett ispravan čovjek i da mu se neće ništa dogoditi. Došlo je drugi dan u jutro pa je Fett ponovno bio dignut i otjeran u Madjarsku.

Dakle oni su govorili narodu ovako, a provelo se opet drugačije.

Znade se točno, da su ove familije još 1942. pomagale narodni pokret, i ako je bilo u pitanju život njihov i njihovih familija, a ako su već bili internirani onda je to trebao presuditi | narodni sud, dok je narod javno vikao na masovnom sastanku, da nije zato, da se isti interniraju jer nisu krivi pa su svejedno bili prebačeni u Madjarsku protiv narodne volje. Sva njihova imovina pokradena odmah iste noći bila je razvučena po selima tako da vlast uopće nije imala nikakav pregled a niti izvršen popis. Nakon 14 dana došao je izaslanik iz kotara da vrši popis, ali u kućama nije ništa nadjeno. Protiv krivaca ovog razvlačenja nije ništa poduzeto.

Fetta Miju dao je internirati neki Crnja iz Okružnog NOO. Virovitica radi rakije koja je 1941. god. bila zaplenjena po financima u Suhopolju i pohranjena u općinu na čuvanje, a kada je naišla Njemačka vojska istu rakiju je razvukla, pa je radi toga Fett bio kriv sada zbog nestanka rakije i radi toga bio po istome Crnji interniran u Madjarsku.

Ista rakija bila je vlasništvo nekog Kuprešana iz okolice Požege koji je ovdje bio u Suhopolju i govorio, daje on sve uredio kod njegovoga rodjaka Crnje u Okružnom NOO. i da će Fetta radi toga udesiti. To su stvarno i proveli.

Na masovnom sastanku rekao je predsjednik /Mili/ Latinović, da je dozvoljeno svakome braniti, a neka se svaki pazi koji brani bandita. Time je odmah utukao svakoga poštenog čovjeka koji pošteno misli i radi.

Vukelić Nikola koji je još 1942. bio predsjednik opštinskog NOO Suhopolje /u šumu/ branio je Fetta jer je snjime suradjivao za pokret, pa gaje poznavao kao dobrog i poštenog čovjeka, pa je isti Vukelić radi toga nedavno kažnjen na gubitak časnih prava kroz 2 godine.

U to vreme baš kada je bilo dizanje tih ljudi bio je takodjer zatvoren i bivši predsjednik Mjesnog NOO. Škvorc Josip samo radi toga da nemože braniti ljude koji su pravedni.

5./ OMALOVAŽAVANJE MJESNOG NOO SUHOPOLJE.

U mjesni NOO. Suhopolje birani su ljudi koji su bili predloženi po predstavnicima Srba iz općine Suhopolje.

Isti drugovi u mjesnog NOO. Nemaju nikakva prava već samo dužnosti.

Na primjer: Mjesni odbor u Suhopolju izdao je potvrdu drugarici Rak Heleni, kojoj se drug nalazi u NOV da nije bila u Njemačkoj skupini, i tu potvrdu trebao je potpisati tajnik opć. NOO. Ogrizović, ali ju nije htjeo potpisati već ju poderao govoreći “vi bi svakome krvniku izdali potvrdu”. Takvih slučajeva je bilo mnogo, jer svaku potvrdu koju je izdao mjesni NOO Suhopolje nije općina htjela potpisati.

Niti jednu napuštenu kuću u Suhopolje nemože mjesni NOO. Suhopolje nikome podjeliti pa makar to bio i borac NOV. Hrvat, već Srbi iz općinskog NOO. Suhopolje naguravaju svoje Srbe.

Svaki drug brani se biti biran u mjesni NOO. jer kaže “zašto da budem figura i da izvršavam naredjenja kao kakav bandit, a prava nemam nikakva”.

Dana 16. VII. biran je na masovnom sastanku odbor Mjesnog NOO. Suhopolje. Birano je 5 odbornika od toga 3 Hrvata i 2 pravoslavca. Pravoslavac Obrad Stojanović rekao je, da nemože biti Hrvat predsjednik, pa se postavlja pitanje, dali mogu biti

birani oni koji su davali i radili na NOP. ili oni koji su kao što i sam Stojanović i drugi pravoslavci koji su došli sada iz Srbije, a nisu niti poznati kakvi su. Sami Srbi koji ovdje žive kao starosjedioci i pomagali pokret kroz 4 godine govore da kako dolaze do toga oni koji se vraćaju iz Srbije i hoće imati ovdje veliko pravo, a uopće se ne zna što su tamo radili i kakovi su bili.

Oni Srbi koji se vraćaju kažu i ovdašnjim Hrvatima i Srbima, kako mogu doći u odbor kada su svi ustaše, dok se iz toga može vidjeti da se svi iz Srbije vraćaju do jednoga, jer su si tamo sačuvali glave, a da su se tukli i borili kao ovaj narod ovdje nebi se svi mogli vratiti.

U Suhopolju imade 36 kuća pravoslavaca a preko 150 kuća katolika, pa nije moglo biti birano u odbor 2 pravoslavca koji su jedan podpredsjednik a drugi tajnik /naprama 3 trojice katolika/. To nisu starosjedioci već dobrovoljci.

Znade se da dobrovoljci iz Soluna nisu nikakvi gospodari seljaci, jer su većinom svoju zemlju davali obrađivati na pola domaćim ljudima koji imadu malo zemlje.

6./ ISTJERIVANJE ZAGORACA.

Godine 1941. naseljeni su po NDH. Zagorci koji su ovdje dobili agrarnu zemlju /podkućnice/ i na tim zemljama načinili kuće i gospod. zgrade. Ti Zagorci su sve svoje prodali što su imali u Zagorju i krvlju i znojem došli do krova nad glavom, pa sada hoće ovi Srbi koji se vraćaju /samo radi zemlje/ da ih iz kuća iztjeraju i da se oni usele u ove kuće. Narod govori, da imadu apsolutno veće pravo na ove kuće oni koji su ih znojem i žuljevima sagradili, negoli lijeni dobrovoljci koji bi htjeli sve dobiti gotovo i uvijek samo državne pomoći. Neke Zagorce su potpuno očistili oteli marvu i hranu i sve što su imali i na čisto ih preselili i poslali u Hrastovac kotar Daruvar na praznu i голу zemlju, ne čekajući niti dok si pokose i skinu usjeve koje su zasijali na zemljištu.

Ako je već to moralo ovako biti, onda je to trebalo da odredi narod i da se pravedno izvrši, a ne da ovakove činjenice provadjaju samo pojedinci na štetu jednoga naroda, a ne misleći nato, da se time dolazi do nacionalnog neprijateljstva.

U komisiji za preseljavanje nalaze sami pravoslavci, koji bez ikakvih naredjenja dolaze i naredjuju zaplašenom narodu, da mora seliti, a nitko se neće potpisati po čijem se naredjenju ovo radi, već samo dolaze sa oružjem i govore seli tamo i tamo.

Takvim načinom preseljeno je do sada iz kotara Virovitica oko 1.700 obitelji. Jedni se vraćaju i nazad u stari kraj Zagorje, pa makar da i nemaju tamo više ništa, ali ih tamošnji NOO. vraćaju nazad ovamo, jer tamo nemaju ništa pošto su prodali, a kada se ovamo ponovno vrate, dolaze u logore.

Narod priznaje i znade, da su pravoslavci stradali, pa bi im priskočio u pomoć u izgradnji domova na lijepi pravedni i pošten način, ali se ta metoda nije upotrebila, već terorom i nasiljem hoće doći do svojih ciljeva i do onoga što su izgubili za vrijeme rata.

Srbi koji se vraćaju traže i zadnji čavao kojega su ostavili u kućama, pa kada im se kaže neka budu zadovoljni što su našli čitave kuće oni kažu "bolje da u njoj nije nitko stanovao i daje izgorila".

Mi domaći borci vidjevši nepravde i patnje kojega proživljava narod u ovome kraju boreći se za probitke Srbskog i Hrvatskog naroda i kovali to naše jedinstvo, pa zato ovo opisujemo i pitamo se, gdje su one naše žrtve koje su pale za ovu borbu kao i oni drugovi koji su bili po tamnicama, sigurno su vodili računa i mislili na izgradnju takve države i domovine, koja će biti svakome građaninu osigurana, dobar i česti život, a tako isto i za njegova pokoljenja. A ne sada nakon toliko godina borbe krvlju stečeno traži nešto treće i očito se vidi po raznim pjevanjima poznate već pjesme “Nećemo Tita hrvatskog bandita- Hoćemo Kralja ako ne valja”.

Stečeno je uvjerenje, da pravoslavci pojedine njihove reakcije koje su ubačene među narod i čine razdor traže nešto treće što se vidi po tome, što je pred kratko vreme došao kod predsjednika Mjesnog NOO. Stipić Gjuru jedan drug Srbijanac i rekao “bio sam zarobljen u Sloveniji kao četnik a sada sam dobio pušku i partizan sam. Kada sam bio kao četnik sa Njemcima imao sam sve bolje nego sada i radio što sam htjeo.”

Da se to u buduće ne događa bilo bi poželijo da se poduzmu koraci da se to ovo suzbije, jer se traži, da se zaštiti sav pošten i živalj bez obzira na vjeru i naciju i jedino time će se očuvati tekovine naše borbe, koje su tako krvavo stečene.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

*Izvornik, strojopis
HD A, Zagreb, 1561/1, spis br. 309*

1945., srpanj 20.
Bjelovar

**Izvješće Javnog tužitelja okruga Bjelovar upućeno Javnom tužitelju
Hrvatske o djelotvornosti OZN-e koja je uhitila sve “reakcionare”,
o stanju u logorima i zatvorima, te o radu vojnih sudova**

JAVNI TUŽILAC OKRUGA, BJELOVAR
Broj: Pov. 36/45.

Bjelovar, dne 20. VII. 1945.

JAVNOM TUŽIOCU ZA HRVATSKU¹⁵⁰

u

Z a g r e b u

I z v j e š t a j

O d 1 5 . V I . d o 2 0 . V I I . 1 9 4 5 . g o d i n e

1. Politička situacija na našem okrugu u zadnje vrijeme s jedne strane se znatno popravlja tj. nakon amnestije domobranima i upućivanja ih u Jugoslavensku Armiju, narod je uvidio čvrstinu našeg pokreta što nismo zadržali domobrane u zarobljeničkim logorima jednako sa ustašama, tu smo priliku iskoristili i tumačili narodu da će mo zadržati u zarobljeničkom logoru samo domobranske oficire, koji su bili osnovni krivi za sve one koji su došli u logor, a nisu niti svjesno pošli u domobranstvo, već su na propagandu i nagovore pojedinih reakcionera Mačekovaca otišli u domobranstvo, a time smo raskrinkali pred narodom i sve takove reakcionere koji su nagovarali ljude da idu u domobranstvo, a ne u NOV-u, tim se je narod i sam uvjerio u reakcionarni rad raznih protunarodnih elemenata tako, da sada kada su baš ti osnovni krivci sa terena bili hapšeni, daje narod to shvatio da se oni trebaju i kazniti kao pomagači svih zlodjela koje je neprijatelj počinio u našoj zemlji.

No s druge strane se je u pojedinim selima i pogoršalo političko stanje povodom vraćanja interniranih Srba iz Srbije svojim kućama, koji su prilično izspoljili svoj šovinizam i samovolju prilikom traženja svojih stvari, tako daje tim njihovim nastupom prema Hrvatima kao i prema samoj vlasti došlo do nepovjerenja i zaoštrenih odnosa između jednih i drugih. Uzrok tomu je najviše labavost pojedinih organa narodne vlasti, koji nisu bili toliko čvrsti i energični da to odmah u početku odstranjuju, pa i time narod je shvatio u takovim pojedinim selima da i sama vlast ide njima na ruku. Sasvim

¹⁵⁰ Jakov Blažević.

je razumljivo daje reakcija to iskoristila i da su povodom toga nastojali razbiti jedinstvo i bratstvo Srba i Hrvata i unijeti novu smutnju i nepovjerenje naroda prema narodnoj vlasti.

No upornim političkim radom svih naših organizacija i učvršćivanja same naše vlasti, pomalo se takovi slučajevi ublažuju, a tamo gdje ne pomaže politički rad uz pomoć svih naših organizacija i narodnih tužioca osnovne krivce predvest ćemo pred sud.

Inače sama reakcija je na našem okrugu prilično ošamućena i razbijena, jer uglavnom su svi osnovni reacioneri po OZN-i pohapšeni, gdje se još i sada nalaze i protiv njih vodi postupak.

2. Organizacija ovog tužioštva nije još u potpunosti provedena, pošto nam manjkaju kadrovi sa kojima bi pomogli upotpuniti odjeljenja općeg nadzora, na najkraće vrijeme bit će i to odjeljenje potpuno sa drugovima iz borbe koje smo već predvidjeli, samo momenatno se isti nalaze na drugoj dužnosti, a o kojem ćemo Vas izvjestiti.

Sam rad ovog tužioštva ne može se reći daje u potpunosti zadovoljio, obzirom baš na to što prvo nije u potpunosti provedena organizacija ovog tužioštva, a drugo što svi mi koji smo došli iz borbe nismo još tako upućeni u stvari koje stoje pred nama i tako nismo se u potpunosti momentalno snašli, jer je to za nas bio novi zadatak, nova dužnost u koju smo bili potpuno neupućeni, a treće što sve ostao osoblje koje nije bilo u NOB-u nije se isto tako momentalno snašlo, jer je to za njih bilo nešto sasvim novo i način uopće našeg rada i po političkom shvaćanju, jer su bili potpuno neupućeni o razvitku NOP-a.

No sada kada smo se uputili u sam posao i kada smo se upoznali više sa problemima koji pred nama leže i koje baš mi trebamo rješavati i sam rad se počeo bolje razvijati, ali se prilično osjeća manjkavost odjeljenja općeg nadzora, pošto mi nismo mogli obuhvatiti sav rad istog odjeljenja.

Sada kada sve više dolazi do saradnje izmedju svih naših organizacija i ustanova, koje isto tako do sada nisu shvaćale baš važnost ove institucije, ali sada nakon održanih više sastanaka i konferencije koje smo održali svih okružnih ustanova i organizacija shvatili su više ulogu javnog tužioštva kao i narodnih tužioca, te dolazi do više razumjevanja, pružanja pomoći po svim pitanjima Javnom tužiocu.

Isto tako pristupili smo održavanju konferencija po kotarevima svih kotarskih ustanova i organizacija, samo kako bi se što bolje naše organizacije upoznale sa ulogom javnog tužioca kao i narodnih tužioca a da bi se preko organizacije sa istim upoznao čitavi narod kako bi došlo do što bolje saradnje i naših organizacija i samog naroda sa Javnim tužiocem.

3. Logori i zatvori su pregledani, te u logoru Vel. Pisanica bilo je prilično neispravnosti sa strane Komande područja i OZN-e, pošto su oni upućivali u taj logor i one koji nisu bili pred sudom i sud nije za njih donesao nikakovu presudu, a što je najviše činila OZN-a, gdje su uputili oko 200 ljudi bez presude, no mi smo u tom slučaju intervenirali kod OZN-e i oni će ponovno povući te ljude iz logora i ukoliko se netko može staviti pred sud uz konkretan optužni materijal stavit će se pred sud, a svi ostali koji se neće moći stavljati pred sud pustit će se svojim kućama. Isto tako prema izvještaju i pomoćnika za

gradjansko krivično odjeljenje, puštaju se kući tj. upućuju u svoj nadležan okrug svi oni koji su prilikom oslobodjenja naše zemlje dospjeli kao zarobljenici u logor, a nisu bili u opće u neprijateljskim vojnim formacijama.

Što se tiče zatvora su u glavnom pročišćeni od svih onih za koje se ne može sakupiti takav optužni materijal, da bi se ga moglo staviti pred sud. No što se tiče zatvora kod OZN-e po svim kotarevima, nije baš to pročišćeno, pošto drugovi iz OZN-e još se uvijek bave pored važnih zadataka sitnicama i tako se u pojedinim kotarevima nalaze u zatvoru i ljudi koje se ne može optužiti kao osnovne krivce, već su svojim nesavjesnim radom pomagali one osnovne svjesne krivce. No putem ovih konferencija koje su pomagali održavanje po kotarevima kao i samim obilaskom zatvora nadamo se pročisti te zatvore odnosno otkloniti uskost odgovornih drugova na pojedinim kotarevima.

U glavnom ipak smo uspjeli da kaznimo odnosno da privedemo kazni one najglavnije, koji su se stavili u službu okupatora i njegovih pomagača, bilo to po vojnom sudu bilo to po sudu za zaštitu nacionalne časti, tako da sada ovih dana imamo 8 takovih glavnih krivaca protiv kojih se vodi postupak, pošto su se stavili u službu okupatora kako oni lično tako i sa svojim poduzećima, a što će se i dovršiti.

Prema datim uputama Javnog tužioca Hrvatske o vojnim sudovima tj. da su isljednici vojnih sudova podređeni Javnom tužiocu Okruga po tom pitanju sam se sporazumio sa drugovima iz vojnog suda, da zbog posla i opterećenja toga suda nisam mogao da prisustvujem na svim raspravama i da zastupam optužnicu, već da sami isljednici zastupaju optužnice, a ja da ću zastupati optužnicu samo na javnom procesu koji će se održati za kratko vrijeme.

5. Prilažem izvještaj pomoćnika krivično gradjanskog odjeljenja i odjeljenja personalnog, te ukoliko imade nekakvih nedostataka u ovim izvještajima javite nam, kako bi drugi izvještaj mogli napraviti bolji a možda i pregledniji.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

/M.P./

Javni tužioc:
I. Živoder s.r.

Većina krivičnih predmeta iz upisnika Ko sadrži u sebi djela iz odluke o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj.

Pred sudom za zaštitu nacionalne časti zastupao sam optužnicu u 12 predmeta te su po istim predmetima donesene osude na prisilan rad u trajanju najviše do godinu dana. Razlog što nismo do sada mogli izvesti pred sud za zaštitu nacionalne časti veće krivce jest u tome što su u mnogim slučajevima, na koje bi se mogla primjeniti odluka o zaštiti nacionalne časti, već vojni sudovi izrekli osudu, budući se radilo o osobama koje su proglašene narodnim neprijateljima i ratnim zločincima. Još jedan je razlog što u prvo vrijeme nismo mogli izvršiti postavljenu nam zadaću, a to je, što organizacija narodnih tužilaca teče polako uslijed nerazumjevanja sa strane antifašističkih organizacija sjedne strane, a s druge strane uslijed tehničkih nemogućnosti brzog rada, budući je okrug velik, a prometne veze teške. Tužilac okruga Bjelovar ne raspolaže nadalje sa prevoznim

sredstvom. Međutim sada se u tečaju nalaze predmeti od veće važnosti, te je u tome postignut jedan korak napred.

Dne 7/VII. ove godine obišao sam zajedno sa drugom Vukadinović Perom. poli. komesarom, kapetanom komande područja Tišljarec Andrijom od upravnog odjela okružnog N.O.-a, te drugom Kuđumijom¹⁵¹, istražiteljem vojnog suda, logor u Velikoj Pisanici. Stanje kako u zdravstvenom tako i u prehranbenom pogledu zadovoljava. Jedino što ne zadovoljava jest okolnost, da se u logoru nalazi veliki broj ljudi bez osude. Međutim uslijed preopterećenosti poslom OZN-i moralo se je postupiti sa njihove strane odašiljanju ljudi u logor bez osuda tako dugo dok se prilike ne srede i dok se ne uzmogne pristupiti rješavanju tog problema.

Prema izvješću komande logora Vel. Pisanica dana 6/VII. 1945. nalazilo se je u tome logoru 831. osoba, od toga:

osuđenih po vojnim sudovima.....	142
odposlatih po odjeljenju zaštite naroda II....	174
osuđenih po “ “ “ III.....	40
upućenih po okružnom N.O-u.....	<u>2</u>
Ukupno	358
zarobljenih prilikom povlačenja u Sloveniju... 288	
Nijemaca i Mađžara.....	<u>185</u>
Ukupno	475
<u>Dakle ukupno</u>	<u>831</u>

Da bi se taj problem što prije i ispravnije riješio izvadio sam iz popisa sve one koji su zarobljeni u Sloveniji i zatočeni u logor te taj spisak otposlao na komandu područja s tim, da ona naloži komandi logora u Vel. Pisanici, iste uputi nadležnim Oznama, kako bi ove mogli za koje postoji optužni materijal, ove predati sudu, a ostale pustiti na slobodu.

Učinio sam nadalje nekoliko pregleda zatvora okružnog narodnog suda u Bjelovaru i utvrdio, da stanje zadovoljava kako u higijenskom tako i prehranbenom pogledu. U pritvoru se nalazi 36 ljudi, dok se ostali brane iz slobode. Da se i ovi ne brane iz slobode uzrok je, što se radi o težim djelima, a i iz razloga, što im se mjesto stanovanja nalazi vrlo daleko, a istažni postupak je pri kraju, pa ih se do glavne rasprave, koja će se održati kroz kratko vrijeme, nije našlo za potrebno pustiti na slobodu.

Primjetili smo da osim nekoliko iznimaka kotarski sudovi ne šalju svoje kaznene presude, pa će trebati u tom pogledu intervenirati.

Osim poslova koji spadaju u krivično-gradjansko odjeljenje pomagao sam drugarici koja je zadužena personalnim odjeljenjem prilikom organizacije i izbora narodnih tužitelja. Tako sam u desetak slučajeva održao referate o značaju i ulozi narodnih tužitelja u našoj organizaciji narodne vlasti. Do sada sam održao jednu konferenciju sa narodnim tužiteljima grada Bjelovara, na koju sam medju ostalim izabrane uputio narodne tužitelje

¹⁵⁰ Ispravno bi bilo Kudumija, Mato.

u temeljna načela našeg zakonodavstva kao i u zakon o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj, zakon o sabotaži i špekulaciji, kao i u zakon o zabrani izazivanja vjerske, rasne i nacionalne mržnje. Za 22. ov. mj. sazvana je konferenciju izabranih narodnih tužitelja i ostalim problemima.

SMRT FAŠIMU - SLOBODA NARODU !

Javni tužitelj okuga
Bjelovar:
Pomoćnik kriv.gradj. odjeljenja:
Lupert Ivan, s.r.

Kopija, strojopis
HDA, Zagreb, 421, 5/128

78.

1945. srpanj 26.
Beograd

Ministar kolonizacije DFJ Sreten Vukosavljević izvješćuje Predsjedništvo Ministarskog savjeta DFJ o tome, da američke, engleske i sovjetske vlasti izbjegle jugoslavenske Nijemce/folksdojčere smatraju državljanima DFJ, te da ih upućuju na povratak u Jugoslaviju

Ministar kolonizacije
D.F.J.

Beograd, 26 - VII - 1945

PRETSEDNIŠTVU MINISTARSKOG SAVETA

Obavešten sam da Američke i Engleske vojne vlasti, a i Sovjetske, smatraju Nemce, naše bivše državljane, našim državljanima i sada. Kad im se koji od ovih Nemaca javi za repatrijaciju u Jugoslaviju oni ga primaju i preko Mađarske upućuju nama. Da nam se ne bi infiltrirao jedan poveći broj Nemaca u Vojvodinu, ili, da nam se ne bi na našim granicama u Mađarskoj nagomilao veći broj Nemaca mislim da bi bilo potrebno obavestiti Sovjetske vojne vlasti i vlasti Zapadnih saveznika i umoliti ih da nam ove

Nemce više na upućuju. Našim pak vlastima trebalo bi obratiti pažnju, da oštro paze da ko od ovih Nemaca ne uđe u našu zemlju.

Ministar kolonizacije,
Sreten Vukosavljević [v.r. j]

Izvornik, strojopis, ćirilica
AJ, Beograd, 50-35-73

79.

1945., srpanj 31.
Slavonski Brod

Javni tužitelj okruga Slavonski Brod izvješćuje Javnog tužitelja Hrvatske o stanju u logorima i zatvorima na području okruga Slavonski Brod

JAVNI TUŽILAC OKRUGA
SLAVONSKI BROD
Broj 5/45
31. VII 1945

Javnom tužiocu Hrvatske¹⁵²

Zagreb

Na nalog broj 25/1945. od 16. VII. 1945. podnašam slijedeće izvješće:
Na području Javnog tužioca za Okrug SI. Brod, obišao sam logore i zatvore i ustanovio:

LOGOR KRNDIJA imade 198 osudjenika, koji rade na pravljenju prostorija za stanovanje i uređivanju logora. Postupak je dobar, ishrana dobra. Dobivaju triput dnevno jelo.

LOGOR VINKOVCI /Bonova ciglana/ imade 242 osudjenika, koji su osudjeni po sudu Nacionalne časti. Zaposleni su na uređivanju logora, a jedan dio radi na pravljenu cigle i crijepa. Hranu dobivaju tri put dnevno, i dobra je. Postupak oštar, ali korektan i nema batinanja.

¹⁵² Jakov Blažević.

LOGOR VINKOVCI za Njemce /Švabe/. U njemu se nalazi 2.500 osoba od čega 450 Hrvata i Srba. Hrana je dobra, postupak na visini, a isti se upotrebljavaju za razne radove u okolici. Logoraši Srbi i Hrvati su u glavnom aktivni ustaše a manji broj iz Pučkoustaške pukovnije. Oni su iz raznih krajeva Hrvatske i ovih dana biće upućeni u svoje nadležne Okruge na zak. postupak.
U logorima zdravstveno stanje je dosta dobro.
U zatvorima OZN-e nalazi se još mali broj hapšenika.

Što se tiče zlostavljanja ustanovljeno je prilikom obilaska zatvora OZN-e u Djakovu da su neke osobe bile batinane. Tako je u zatvoru OZN-e u Djakovu izjavila Kotarac Ljubica, daje prilikom hapšenja u Vinkovcima bila batinana; u zatvoru u Vinkovcima neka lica koja se nalaze pod istragom izjavila su, da su takodjer batinata. Odmah sam skrenuo pažnju šefu povjerenstva na ove slučajeve i upozorio ga na protuzakoniti postupak ovakvog rada.

U povjerenstvu OZN-e Županja bilo je takodjer protuzak. postupaka, pa sam i tu intervenirao. O slučajevima batinanja obavjestio sam Okr. odeljenje OZN-e za Okrug SI. Brod.

Zatvorske prostorije su dobre dok u logorima logoraši spavaju na slami jer za sada nisu napravljene preče za spavanje.

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Javni tužilac:

Izvornik, strojopis
HD A. Zagreb, 421, Kr. 84/45.

1945., srpanj

Zapisnik s prvog savjetovanja načelnika i rukovoditelja OZN-e za Hrvatsku, o upućivanju Nijemaca/folksdojčera koji se vraćaju u logore, o likvidacijama, o slabom radu sudova, o OZN-i kao pomoćnom organu komunističke partije¹⁵⁴

Drug potpukovnik Veljko Drakulić

Drugovi ! Otvaram ovu konferenciju i pozdravljam druga generala Stevu¹⁵⁵ i druga Duška, izaslanika i člana Centralnog Komiteta KPH. Prije izvještaja sa terena drug Duško iznijet će političku situaciju.

Drug Duško Brkić¹⁵⁶

/.../

Razvio se šovinizam, organizirani šovinizam, a koji je počeo da dolazi iz Srbije, preko Vojvodine i Srijema, a koji je zahvatio duboki korijen i u samoj Hrvatskoj. Nije to spontana pojava, već je to rad neprijatelja, koji je na taj način našao vrlo zgodne forme za ugrožavanje jedinstva i bratstva naših naroda.

/.../

Moramo istaći i to, da nije razvoju šovinizma doprinjeo samo neprijatelj, nego i mi sa svojim grješkama, sa nerješavanjem raznih ekonomskih problema u krajevima koji su popaljeni, sa blagim kaznama naših sudova, s nepravilnim postupkom u zatvorima i logorima, tako da neprijatelj ima plodno tlo za razvijanje šovinizma.

/.../

Mi kolonizacijom rješavamo socijalni problem, dajemo seljacima koji su uništeni, kuće, dobru zemlju, inventar i druge stvari, mi nacionalni živalj pojačavamo u sjevernim krajevima, gdje je prorjedjen ubijanjem sa strane okupatorskih vlasti i kvislinških jedinica i na taj način rješavamo ta dva problema. Zato nas neprijatelj, koji to uvidja, sprječava u izvršenju naših zadataka. Preuzimane su od strane OZN-e preblage mjere s Nijemcima koji su se vraćali. Trebalo je energičnije postupiti. Prije svega strpati ih u logor, ne dati im da se vraćaju u svoja sela i kasnije ih prebaciti preko Drave. Time ćemo dati sigurnost seljacima koji se tamo koloniziraju.

/.../

¹⁵⁴ Dokument izvorno bez naslova. Naslov "Prvo savjetovanje načelnika i rukovodstva OZNE za Hrvatsku 1945." rukom je napisano naknadno, vjerojatno prilikom prikupljanja i sređivanja dokumentacije OZN-e.

¹⁵⁵ Ivan Krajačić-Stevo, radnik, član Politbiroa CK KPH, član Predsjedništva ZAVNOH-a, vijećnik AVNOJ-a.

¹⁵⁶ Dušan Brkić, pravnik iz Obrovca, organizacijski sekretar CK KPH, član Predsjedništva ZAVNOH-a, vijećnik AVNOJ-a, povjerenik Odjela pravosuđa ZAVNOH-a, član suda ZAVNOH-a, ministar pravosuđa Narodne vlade Hrvatske.

Moram napomenuti i to vama kao komunistima, da Sudovi za zaštitu nacionalne časti nisu odgovorili svojim zadacima, zato što nisu shvatili naši okružni komiteti i sudovi njihov značaj kao revolucionarnih sudova, nisu shvatili da su to forme za brzo i energično čišćenje neprijatelja iz naših redova. Nama se dao jedan kratki period vremena za trajanje tih revolucionarnih sudova, kao što je Sud nacionalne časti i Vojni sudovi, da bi u najkraće vrijeme očistili zemlju od neprijateljskih elemenata, bilo kaznom smrti ili robijom, kako bi neprijatelja onemogućili i zahvatili stvar u svoje ruke. Dešava se recimo u Dalmaciji, u Dubrovniku, gdje je plemstvo radilo protiv nas i kad je vidjelo propast NDH i Njemačke, onda se čitav šljam okrenuo i preorjentirao u pravcu saradnje s reacionerima u Italiji, Engleskoj i Americi. Mi nismo dosta brzo djelovali. Gradjanstvo nije nikada bilo za NOB i mi nismo uspjeli da stvar uhvatimo u svoje ruke. A sud nacionalne časti formiran je unazad nekoliko dana. Trebalo je da se ukaže na hitnost rada revolucionarnih sudova.

/.../

Načelnik OZN-e za okrug GORSKI KOTAR

Treba podijeliti okrug na dva dijela i to na staro oslobodjeni i teritorij oslobodjen kapitulacijom Njemačke. Na staro oslobodjenom terenu uspjelo se do oslobodjenja čitavog okruga odstraniti aktivnost reakcije, naročito HSS-a, koji je bio najjači neprijatelj, i to hapšenjima i likvidacijom ili političkim radom i čisto političkom borbom, u kojoj su izgubili pojedinci svaki ugled u narodu, tako da ne predstavljaju nikakovu opasnost danas u narodu. Na novo oslobodjenom teritoriju, oslobodjenjem Ogulina, koji je bio centar ustaštva i masovno učestvovao u ustaškom pokretu, u prvim danima reakcija se nije snašla, a u posljednje vrijeme osjeća se jače djelovanje i čvršća povezanost. Na staro oslobodjenom teritoriju reakcija je potpuno jedinstvena i djeluje zajednički, dok na novo oslobodjenom teritoriju, gdje su pozicije jače, vidi se specifična podjela reakcionarnih grupa.

U Ogulinu i uopće u čitavom kotaru HSS predstavlja jedan od najvećih problema. Pojedinci, kao na pr. Grga Hećimović i još neki drugi, bili su proganjani od ustaških vlasti, te u očima masa ispadaju kao mučenici, koji su kod ustaša bili batinjani i to je jedan od uzroka što uživaju priličan ugled. Djeluju u tom pravcu, da prikažu Mačeka kao mučenika, koji bi možda i prišao našem pokretu, ali nije mogao jer je bio interniran, itd. Raspiruju šovinizam, koji je u samom Ogulinu bio jak, a i sada je na izvjesnoj visini. Oni prikazuju naš pokret kao velikosrpski opasan.

/.../

Načelnik OZN-e za okrug GRADIŠKA:

/.../

Švabe koji su se odselili ponovno se vraćaju, ali smo tražili da se stave u logor i da se šalju natrag u Njemačku.

/.../

Načelnik OZN-e za okrug Banija:

/.../

Moglo se zapaziti daje šovinistička mržnja već na vrhuncu. Između srpskih i hrvatskih sela je toliko rasplamsala, da se skoro tuku. U Kostajničkom i Dvorskome kotaru narod ne vjeruje u današnju vlast, i u Dvorskome kotaru neki kažu da to nije naša država i naša vlast, jer su Srbi u komandama, Srbi su svugdje, a Hrvati nigdje. U kotaru Kostajnica dogodilo se da su naše vlasti pohapsile neke ljude, izrezali im "U" na čelu i provodili ih kroz selo i odvodili u šumu gdje su ih likvidirali. Oduzimaju imovinu, blago, dovodeći lažne svjedoke. Na taj način unose nezadovoljstvo u krajeve koji su do sada bili uz naš pokret, i takoreći sve od sebe dali.

Šovinistička mržnja se razvija u velikoj mjeri dolaskom povratnika iz Srbije. Oni govore: "Što ne ubiješ sve Hrvate? Zašto čekate? U Srbiji kralj imade većinu uza se."

/.../

Završna riječ druga generala Steve, načelnika OZN-e za Hrvatsku:

/.../

Drugovi, prestanite konačno sa likvidacijom! Ne zato što ja možda žalim neprijatelja, ja ne žalim ni moga oca, nego zato što se u narodu kuje, ruje. Mi moramo nastojati da nadjemo nov način sa kojim ćemo iste neprijatelje odstraniti. Mi imamo vojne sudove, sud nacionalne časti. Ima načina kako pronaći neprijatelja, uči u njihove redove i odstraniti ga na legalan način da izadjemo kao pobjednici. Mi treba zajedno sa partijskim organizacijama na terenu da pokažemo da nismo oni kako su nas opisali. Svaki momenat člana OZN-e koji propusti, neka zna daje propustio jedan momenat koji će protivnik iskoristiti. Nikada u historiji nije bio slučaj daje partijska organizacija stvorila organizaciju OZN-e, i da već za par mjeseci nije više vodila računa o njoj. Svi članovi OZN-e su ujedno i članovi Partije. Oni moraju da misle politički, ne da naprave aparat agenata i žandara, nego da budemo zbilja pomoćni aparat partije, koja ima ugleda u svijetu.

/.../

Kopija, strojopis

HDA, Zagreb, 1491,2.24.

1945., kolovoz 3.

Beograd

Ukaz Predsjedništva AVNOJ-a o općoj amnestiji i pomilovanju

Na temelju člana 4 Odluke o Vrhovnom zakonodavnom i izvršnom predstavničkom tijelu Jugoslavije kao privremenom organu vrhovne vlasti u Jugoslaviji i na temelju člana 1 i 5 Zakona o davanju amnestije i pomilovanja¹⁵⁷ a na prijedlog Predsjednika savezne vlade i Ministra narodne obrane¹⁵⁸ Predsjedništvo Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije izdaje

U K A Z O OPĆOJ AMNESTIJI I POMILOVANJU

Član 1

Daje se opća amnestija:

- 1) svim osobama koje su učestvovala u četničkim i nedićevskim jedinicama, jedinicama hrvatskog i slovenačkog domobranstva, muslimanskoj miliciji, šiptarskim oružanim formacijama i u svim ostalim oružanim formacijama u službi okupatora ili ih pomagale kao i svim osobama koje su pripadale odgovarajućim političkim organizacijama ili odgovarajućem administrativnom odnosno sudskom aparatu;
- 2) svim osobama koje su dezertirale iz Jugoslovenske armije ili se nisu odazvale mobilizaciji, a do dana objavljivanja ovog Ukaza nisu prešle na stranu neprijatelja;
- 3) svim osobama koje su saradivale sa okupatorom na kulturnom i umjetničkom polju, ukoliko ta saradnja nije prelazila opseg njihove redovne pozivne djelatnosti;
- 4) svim osobama koje su nanijele klevete ili uvrede Jugoslovenskoj armiji, njenim predstavnicima, narodnim vlastima i njihovim organima.

Član 2

Od amnestije iz člana 1, točka 1 izuzimaju se:

- 1) ustaše, ljotičevci i pripadnici ruskog dobrovoljačkog korpusa, izuzev onih koji su bili nasilno mobilizirani poslije 1 siječnja 1942 godine;

¹⁵⁷ Predsjedništvo Narodnog sabora Hrvatske na osnovi člana 4. Odluke od 9. svibnja 1944. o Zemaljskom antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja Hrvatske kao vrhovnom zakonodavnom i izvršnom narodnom predstavničkom tijelu i najvišem organu državne vlasti Demokratske Hrvatske, u suglasnosti s odredbama člana 1. Zakona o davanju amnestije i pomilovanja od 5. srpnja 1945. (Službeni list Demokratske federativne Jugoslavije, god. I, br. 47., Beograd, 6. srpnja 1945.), donijelo je 8. rujna 1945. Zakon o davanju amnestije i pomilovanja za krivična djela kažnjiva po zakonima Federalne Hrvatske i Ukaz o pomilovanju osoba osuđenih po Odluci o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj (Narodne novine. Službeni list Federalne Hrvatske, god. I, br. 14, Zagreb, 10. rujna 1945.).

¹⁵⁸ Josip Broz Tito.

2) osobe koje su u navedenim formacijama i organizacijama počinile zločine kao što su ubijstvo, paljevina, pljačka, silovanje i tome slično;

3) osobe koje su bile članovi Kulturbunda, dostavljači, agenti, činovnici i drugi funkcioneri Gestapo-a, Ovre i uopće tajne političke policije u službi okupatora i prijekih sudova;

4) ideološki pokretači, organizatori, i rukovaoci, oni koji su u većem opsegu financirali ili materijalno pomagali gore navedene organizacije, kao i viši operativni i pozadinski komandni kadar počev od komandanata i načelnika bataljona na više (komandanti i načelnici pukova, brigada, divizija i korpusa), šefovi, načelnici i viši rukovodioci činovničkog aparata;

5) osobe koje su pobjegle u inostranstvo od odgovornosti pred narodnim vlastima.

Član 3

Amnestija iz člana 1 odnosi se samo na one osobe protiv kojih do dana objavljivanja ovog Ukaza nije izrečena pravomoćna presuda za djela koja su počinili.

Na osobe iz člana 1, točka 1 i 2 koje se nalaze u odmetništvu od narodne vlasti primenit će se amnestija, ukoliko se u roku od jednog mjeseca od objavljivanja ovog Ukaza stave na raspolaganje narodnim vlastima.

Član 4

Daje se opća amnestija:

1) svim vojnim osobama koje su osuđene do dana objavljivanja ovog Ukaza pravomoćnim presudama vojnih sudova, pa im je kazna izrečena uvjetno ili je njeno izdržavanje - izvršenje odloženo do završetka rata;

2) svim građanskim osobama koje su do dana objavljivanja ovog Ukaza osuđene pravomoćnim presudama vojnih sudova, pa im je izdržavanje - izvršenje kazne odloženo do završetka rata, ukoliko su bile mobilizirane i učestvovale u oslobodilačkom ratu u sastavu vojnih jedinica Jugoslovenske armije.

Član 5

Daje se pomilovanje svim osobama koje su do dana objavljivanja ovog Ukaza pravomoćno osuđene za djela predviđena u članu 1, točka 1 do 4 i oprašta im se neizdržani dio kazne prinudnog rada bez lišenja slobode, kazne lišenja slobode i kazne lišenja slobode s prinudnim radom, pri čemu se ranije izrečene kazne usklađuju članovima 1 i 10 Zakona o vrstama kazni.

Ovo pomilovanje se ne odnosi na osobe navedene u članu 2 ovog Ukaza.

Član 6

Daje se pomilovanje svim ostalim osobama koje su do dana objavljivanja ovog Ukaza pravomoćno osuđene na kaznu prinudnog rada bez lišenja slobode, na kaznu lišenja slobode i na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom, pri čemu se ranije izrečene kazne usklađuju članovima 1 do 10 Zakona o vrstama kazni, i to:

1) osobama koje su osuđene na navedene kazne u trajanju do jedne godine oprašta se daljnje izdržavanje kazne;

2) osobama koje su osuđene na navedene kazne u trajanju od jedne do dvije godine oprašta se polovica izrečene kazne;

3) osobama koje su osuđene na navedene kazne u trajanju od dvije do pet godina oprašta se trećina izrečene kazne;

4) osobama koje su osuđene na navedene kazne u trajanju od pet godine na više oprašta se petina izrečene kazne;

Oprošteni dio kazne računa se od ukupne presudom izrečene kazne.

Član 7

Od pomilovanja iz člana 6 izuzimaju se:

1) osobe kojima je kazna vječite robjije snižena na vremensku kaznu na temelju Zakona o vrstama kazni;

2) osobe navedene u točki 1,3,4 i 5 člana 2 ovog Ukaza.

Član 8

Odluke po ovom Ukazu donose oni sudovi kod kojih se vodi ili je vođen postupak u prvom stepenu.

Osobe koje smatraju da su obuhvaćene amnestijom odnosno pomilovanjem iz ovog Ukaza, a amnestija ne bude primijenjena prema njima, odnosno kazna im ne bude smanjena, mogu da se obrate na sud naveden u prvom stavu ovog člana.

Protiv odluke navedenog suda interesiram ima pravo žalbe u roku od 8 dana kada mu je odluka suda uručena, na nadležni viši sud.

Nadležni viši sud odlučuje po žalbi konačno i protiv njegove odluke nema mjesta redovnoj žalbi.

Član 9

Ovlašćuje se Ministarstvo pravosuđa Demokratske federativne Jugoslavije da se stara o izvršenju ovog Ukaza i da rješava sva sporna pitanja koja bi nastala prilikom njegove primjene.

Član 10

Ova ukaz stupa na snagu danom objavljivanja u "Službenom listu Demokratske federativne Jugoslavije".

3 kolovoz 1945

Beograd

Predsjedništvo
Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja
Jugoslavije

Sekretar,
M. Peruničić, s.r.

Predsjednik,
dr. I. Ribar, s.r.

1945., kolovoz 4.

Osijek

**Komisija za repatrijaciju Oblasnog NO za Slavoniju u Osijeku
dostavlja upravnim odjelima okružnih i gradskih NO-a, uputu o načinu
protjerivanja, odnosno upućivanja u logore Nijemaca/folksdojčera**

Prepis:

Oblasni NO - za Slavoniju - Upravni odjel

Komisija za repatrijaciju Nijemaca.

Pov. Br. 94/45.

Osijek, dana 4. VIII. 1945.

Predmet: Njemaca protjerivanje.

Okružnom NO-u, Upravni odjel 1-4
Gradskom NO-u, upravni odjel Osijek

Savezno sa našim dopisom Pov.br. 94 od 11/VII. 1945. koji se odnosi na protjerivanje Njemaca primili ste od strane ove komisije pružena je puna pomoć svim komisijama pri Okružnim NO-ima.

Komisije su upućene da što prije izvrše pripreme oko toga posla, a nikako da protjeruju Njemce u sabirne logore bez znanja ove komisije. No i pokraj toga neki okružni NO-i Upravni odjeli /komisije/ ipak su preko toga prešle i izvršile protjerivanje, pa i ovo neplanski izvršeno i uopće se nije pazilo kako i na koji način bi to najzgodnije trebali učiniti.

Do sada koji su to učinili neka smjesta iste otpreme u logor Valpovo, a oni koji nisu dirani neka do daljnjega ostanu kod kuće.

Kako je već pomenuto trebate izvršiti sve tehničke pripreme koje se na to odnose tako, kada dodje dan za protjerivanje biti će te o tome obavješteni sa naše strane a to da se može izvršiti u roku od 24 sata, a moći će se samo na taj način, ako učinite kako je ovdje navedeno.

Za one Njemca za koje se zna za 100% da će biti protjerani i da se neće vratiti natrag trebate odmah obaviti popis inventara njihove imovine. Ovo je potrebno zbog toga, da se imovina nebi otudjila.

Ujedno vam napominjemo, da o ovome vodite strogo računa, i naše direktive pridržavate.

Ovo držati u strogoj tajnosti.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

M.P. Načelnik:
Sudarević¹⁵⁹ v. r.

OKRUŽNI NO. SL. BROAD
Upravni odjel
Broj: Pov. 117-11-1945.
Brod, 8. VII. 1945.

Gradskom NO-u, upravni odjel
V i n k o v c i

Na znanje i pridržavanje. Predmet smatrati strogo tajnim.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Predsjednik: Pročelnik upravnogodjela:
„¹⁶⁰ I v.r. I M.P.¹⁶¹ „¹⁶² [v.r.I

GRADSKI N.O.O. VINKOVCI. Primljeno na znanje po istom postupamo¹⁶³
Pov. broj 85/11 „¹⁶⁴
dana 11. VIII 1945

Izvornik, strojopis

DAO SC Vinkovci, Gradski NO Vinkovci, povjerljivi spisi, 85/11/1945.

¹⁵⁹ Slavko.

¹⁶⁰ Potpis nečitak.

¹⁶¹ Okrugli pečat: Brodski okružni Narodno oslobodilački odbor (u sredini zvijezda petokraka).

¹⁶² Potpis nečitak.

¹⁶³ Dopisano rukom.

¹⁶⁴ Potpis nečitak.

Izvor: *Гласник и расједи приједлаза*

ОДЕЉЕЊЕ ЗА РАТНЕ ЗАРОБЉЕНИКЕ

Министарства Нар. одбране

Логор **XX-B.**

Бр. **150-412**

Ковин, 9-август 1945 год.

О б ј а в а

За **Баригевић Мице Мирко**

рођеног год. **1899** у **Засеница** општина **Бенковац** котар (срез)

који је од стране Југословеске армије био заробљен **9/8** 1945

године у **Затреду** у својству **Копитар Жан**

па се на основи Указа АВНОЈ-а о општој амнестији и помиловању од 3 августа 1945 године под **9-августа** 1945 г. отпушта из заробљеништва у мјесто опредељења: село

општина **Бјеловар** котар **3 (Шри)** тана боравка у **Осијек** ради

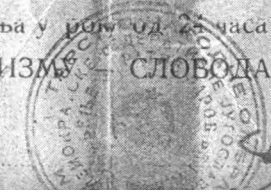
виђења са фамилијом.

Има право на бесплатну возњу железницом и бродом од **Ковина** преко до **Бјеловара** без права на повратак.

По доласку у мјесто опредељења у року од 24 часа има се јавити надлежној народној власти.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар, **Командант логора**

[1945. kolovoz 5.]

Iz zapisnika partijske konferencije 34. udarne divizije JA o masovnom ubijanju zarobljenika i civila od strane Karlovačke brigade i brigade Franjo Ogulinac-Seljo

7. A P I S N I K I R R F F . R A T I

34. UDARNE DIVIZIJE II. JUGOSLAVENSKE ARMIJE

CENTRALNOM KOMITETU KOMUNISTIČKE PARTIJE

H R V A T S K E

/.../ Kao slučaj nacionalšovinizma ističe se slučaj ubistva jednog Hrvata po Srbinu na stražarskom mjestu.

Delegat napominje da isti slučaj nebi se desio u tom slučaju dajе bio na straži Srbini, dakle to je očiti znak nacionalšovinizma.

Isti delegat ističe pojavu Solunštine kod starih boraca-komunista. Također napominje da se što prije pristupi uništenju banditskih grupica na ovdašnjem terenu.

Odnos rukovodioca prema borcima je nepravilan i osuđujući u nekim jedinicama. Navodi se slučaj da je jedan oficir udario borca na vježbi. Također isti napominje potrebu rješavanja nacionalnog pitanja.

Odnos naših oficira prema vojsci i civilima mnogo puta je nedostojan. Kao primjer navodi se slučaj koji se je desio u radnoj brigadi u Bjelovaru, gdje su bili upućeni naši oficiri da izobražavaju domobranske vojnike. Prije svega kao komunisti nisu posvetili pažnju prema istima, nisu se snašli u radu i izbijalo je iz njih neko nezadovoljstvo. U saobraćaju s narodom također odnos nije bio najbolji pa se navodi kao primjer nepravilnog i osuđujućeg postupka prema nekoj djevojci koja je bez stvarnih razloga ubijena, bez predhodnih sudskih postupaka.

/.../

POLITIČKI REFERAT

/.../ Naš ulazak u gradove i odnos prema pozadini, uglavnom je bio pravilan, jedino, a to je bila griješka naših rukovodioca neimajući upotpunosti komandu u svojim rukama raštrkanosti jedinica i popustljivosti naše part, organizacije dozvolili su da uslijed samovoljnosti pojedinih rukovodilaca i boraca prilikom pratnje zarobljenika naprave krupnih političkih pogriješaka prema zarobljenicima. Masovno ubijanje zarobljenika koje je napravila Karlovačka brigada, ubijanje čak i civila, koji su izgladnjelima zarobljenicima donosili hranu stoje napravila Ud. Seljina brigada, pljačka sitnih stvari i

nepravilnosti drugih jedinica, neprijatelj našeg naroda znao je u borbi protiv naše države vješto da iskoristi i krupni propusti koje su učinili pojedinci samovoljno išli su u korist našim neprijateljima.

*Kopija, strojopis
HDA, Zagreb, 1220, inv. br. 135.*

84.

*1945., kolovoz 14.
Zagreb*

Izvešće o brojnom stanju zarobljenika u logorima Bjelovar, Čemernica, Prečko, Dubovac i Maksimir, prije i nakon Ukaza o općoj amnestiji i pomilovanju od 3. kolovoza 1945.

ODJELJENJE ZAŠTITE NARODA OZN-a
ZA HRVATSKU
MINISTARSTVA NARODNE ODBRANE
FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE
Broj 1631
Zagreb, dne 14. VIII. 1945.

ODJELJENJU ZAŠTITE NARODA ZA HRVATSKU

U vezi sa amnestijom Predsjedništva AVNOJ-a organi ovog odsjeka izvršili su pregled i sortiranje zarobljenika u slijedećim logorima:

1. Bjelovar, 2. Čemernica, 3. Prečko, 4. Dubovac /Karlovac/ i 5. Maksimir.

U navedenim logorima prigodom primljene amnestije zatečeno je 6.227 zarobljenika, od kojih je 5.846 otpušteno, a 381 nije obuhvaćeno u amnestiji. Neamnestirani iz logora Prečko i Čemernica, upućeni su Okružnim odjeljenjima na daljnji postupak.

Stanje u pojedinim logorima vidljivo je iz slijedećeg pregleda:

1. Bjelovar /sa Vojnovićem/ - otpušteno3.398 ostalo u logoru ..	703
2. Čemernica .“944.....	“	36
3. Prečko 772	“	77
4. Dubovac /Karlovac/631	“	64
5. Maksimir 101	<i>a</i>	1
Ukupno “	5.886	<i>a</i>	381

Prilažemo spiskove otpuštenih i to: za logor Bjelovar, pod A. i B. za Čemernicu pod C. za Prečko pod D. i F. Dubovac pod G. i Maksimir pod H. /.. ./¹⁶⁵

Spiskove neobuhvaćenih amnestijom ne prilažemo zbog toga, jer nam sve komande logora još nisu dostavile.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !
M.P¹⁶⁶

Za odsjek, šef p.pukovnik

*Izvornik, strojopis
HDA, Zagreb, 1491,2.19.*

85.

*1945., kolovoz 18.
Varaždin*

Izvješće Javnog tužitelja za okrug Varaždin o stanju u logoru Maruševac i zatvoru OZN-e u Zlataru

JAVNI TUŽILAC ZA OKRIJG VARAŽDIN

Broj: pov. 15/45
Varaždin, dne 18. VIII. 1945.

Predmet: Pregled logora i zatvora

JAVNOM TUŽIOCU HRVATSKE¹⁶⁷

Z A G R E B

Kod pregleda logora i zatvora na našem okrugu primjetio sam nekoliko nepravilnih stvari o kojima vas ovim obavještavam.

U logoru Maruševac bilo je prije amnestije 500-600 zatvorenika, što žena, što muškaraca. U istim prostorijama, gdje stanuju muški zatvorenici, stanuju zajedno s

¹⁶⁵ Popisi otpuštenih nedostaju.

¹⁶⁶ Okrugli pečat: ODJEL ZAŠTITE NARODA ZA HRVATSKU POVJERENIŠTVA ZA NARODNU OBRANU NKOJ (petokraka zvijezda) III. ODSJEK.

¹⁶⁷ Jakov Blažević.

njima i žene, što ima za posljedicu slučajeve nemorala. Također je nepravilno, što se zajedno nalaze, kako teški zločinci, tako i oni manji, koji su sudjeni na eventualno godinu dana prisilnog rada. Tim logorom rukovodi upravni odjel okružnog narodnog odbora Varaždin. Nakon vidjenih nepravilnosti usmeno i pismeno javili smo okružnom narodnom odboru, da ispravi te greške.

Kod pregleda zatvora OZN-e u Zlataru također se primjetilo nepravilnosti. Sam zatvor vrlo je loše uređen, zatvorenici spavaju na raznim sanducima, koji su nabacani u te prostorije, te izgledaju kao slagalište praznih i nepotrebnih sanduka. Upozorio sam šefa kotarskog opunomoćstva, da odmah isprazni sanduke iz tih prostorija, te da naprave priče, na kojima će zatvorenici spavati.

Sam postupak u zatvorima, a i logorima je pravilan i ne događa se slučajeva maltretiranja.

Smrt fašizmu -Sloboda narodu !

M.P.¹⁶⁸

JAVNI TUŽILAC:
Joža Kolar [v.r.]

Izvornik, strojopis

HDA, Zagreb, 421, 5/117.

¹⁶⁸ Okrugli pečat: Javni tužilac Varaždinskog okruga - Varaždin.

1945., kolovoz 23.

Slavonski Brod

**Upravni odjel Okružnog NO Slavonski Brod izvješćuje Upravni odjel
Gradskog NO Vinkovci o obustavi protjerivanja Nijemaca/folksdojčera do
daljnjeg naređenja i nalaže njihovo upućivanje u logore Valpovo i Krndija**

OKRUŽNI NO. SL. BROD

Upravni odjel

Broj: Pov. 131-11-1945.

Brod, 23. VIII. 1945.

Predmet: Obustava protjerivanja
njemaca.

Gradskom NO-u, upravni odjel

Vinkovci

Oblasni NO. za Slavoniju svojim dopisom od 18. VIII. 1945.br. 163-Pov. 1945. dostavio je sljedeće:

“Odmah po prijemu ovoga naredjenja obustavite svako daljnje protjerivanje njemaca, do daljnjega naredjenja.

One koji su do sada protjerani uputiti u logor Valpovo-Krndiju. Stanove onih koji su protjerani zapečatiti i od sada nedozvoljavati nikome useljenje u te stanove, niti raznošenje njihove imovine.”

Dostavlja se prednje radi znanja.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Pretsjednik:

...¹⁶⁹ [v.r.]

Pročelnik upravnog odjela:

M.P.¹⁷⁰

...¹⁷¹ [v.r.]

Izvornik, strojopis

DAO SC Vinkovci, Gradski NO Vinkovci, povjerljivi spisi, 3917/1945.

¹⁶⁹ Potpis nečitak.

¹⁷⁰ Okrugli pečat: Brodski okružni Narodno oslobodilački odbor (u sredini zvijezda petokraka).

¹⁷¹ Potpis nečitak.

OPUNOMOĆENISTVO OZN-a
I. HRV. DIVIZIJE KNOJ-e
Broj: 18
31. VIII. 1945. g.

ODJELJENJU ZAŠTITE NARODA ZA HRVATSKU

Od opunomoćenistva naše I. brigade dobili smo izvještaj sledećeg sadržaja:

"Prilikom naše poslednje stacije na neprijateljske grupe, koje su se nalazile na sektoru Slunja, uhvatili su naši borci jednog ustašu Obajdin Nikolu iz Slunja. Pomenuti ustaša, prilikom oslobodjenja naše zemlje, zarobljen je negde u Podravini i tako dopraćen u poverenstvo OZN-e za kotar Slunj. Nakon sprovedene istrage, poverenstvo OZN-e za kotar Slunj donijelo je odluku, da toga bandita likvidiraju.

Prema izjavi tog ustaše, on je tada bio sa još deset bandita otpremljen u Zečevu Varoš, a tamosu ih sve desetoricu pobacali u neku duboku bezdan. Nakon što je baen u bezdan, on nije ostao mrtav, nego si je malo stukao obraz i čel i tako nakon što se je osvjestio, uspje se je izvući iz toga bezdaa. U jutro rano, kada je svanijalo, pobjegao je u šumu i u šumi se je izliječio od omog izudaranja. Iz šume je pisao svojoj curi u Slun, kako se je sve odigralo s njime i kako je živ ostao. Takodjer je čua njemu pisala, i ta pisma su pronađjena, a nalaze se kod poverenstv OZ -e za kotar Slunj. Dalje je ispitivan, dali je još tko s njim upio pobjeći iz te jame, on je odgovorio da ne zna, samo da je čuo, kakosu oni ostali u jami jaukali i stenjali, a da je još koji pobjegao z jame, da mu nije poznato."

Ovo Vam se dostavlja radi nakaja.

Smrt Fašizmu - Sloboda narodu!

Opunomoćenik-kapetan

[Handwritten signature]

ODJELJENJE ZAŠTITE NARODA (OZNA)
ZA HRVATSKU
OPUNOMOĆENISTVO
REPUBLIKE SOCIJALNE
FEDERATIVE JUGOSLAVIJE
Br. 1836
2. IX 1945. god.
ZAGREB

[Handwritten notes]
vodi istu...

15 IX 45 *[Handwritten signature]*

1945., kolovoz 31.

**Izvešće Opunomoćeništva OZN-e Hrvatske divizije KNOJ-a upućeno
OZN-i za Hrvatsku o bacanju “bandita” u jamu kod Slunja**

OPUNOMOĆENIŠTVO OZN-a
I.HRV. DIVIZIJE KNOJ-e
Broj 16
31. VIII. 1945. g.

ODELENJU ZAŠTITE NARODA ZA HRVATSKU

Od opunomoćeništva naše I. brigade dobili smo izvještaj sledećeg sadržaja;

“Prilikom naše poslednje akcije na neprijateljske grupe, koje su se nalazile na sektoru Slunja, uhvatili su naši borci jednog ustašu Obajdin Nikolu iz Slunja. Pomenuti ustaša, prilikom oslobođenja naše zemlje, zarobljen je negdje u Podravini i tako dopraćen u poverenstvo OZN-e za kotar Slunj. Nakon sprovedene istrage, poverenstvo OZN-e za kotar Slunj donijelo je odluku, da toga bandita likvidiraju.

Prema izjavi toga ustaše, on je tada bio sa još deset bandita otpremljen u Zečevu Varoš, a tamo su ih svu desetoricu pobacali u neki duboki bezdan. Nakon stoje bačen u bezdan, on nije ostao mrtav, nego si je malo stukao obraz i čelo i tako nakon što se je osvjestio, uspeo seje izvući iz toga bezdana. U jutro rano, kada je svanjivalo, pobjegao je u šumu i u šumi se je izliječio od onog izudaranja. Iz šume je pisao svojoj curi u Slunj, kako seje sve odigralo s njime i kako je živ ostao. Takodjer je cura njemu pisala, i ta pisma su pronadjena, a nalaze se kod poverenstva OZN-e za kotar Slunj. Dalje je ispitivan, dali je još tko s njim uspio pobjeći iz te jame, on je odgovorio da nezna, samo daje čuo, kako su oni ostali u jami jaukali i stenjali, a daje još koji pobjegao iz jame, da mu nije poznato.”

Ovo Vam se dostavlja radi znanja.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Opunomoćenik - kapetan
Franc...¹⁷² 1 v.r.J

*Izvornik, strojopis
HDA, Zagreb, 1491,13.1.1.*

¹⁷² Nečitko.

1945., rujan 18.
Zagreb

**Izvješće Ministarstva pravosuđa FD Hrvatske upućeno Javnom tužitelju
Hrvatske o radu sudova za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba**

Federalna Država Hrvatska
MINISTARSTVO PRAVOSUĐA
Broj: Pov. 485/43
Zagreb, dne 18. rujna 1945.

PREDMET: Pregled rada sudova
za zaštitu nacionalne časti
u Hrvatskoj

JAVNOM TUŽIOCU HRVATSKE¹⁷³

- Z A G R E B -

Ovo Ministarstvo izvršilo je sređivanje podataka o osuđenim licima, kojima su sudili sudovi za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj. Sređeni su i podaci o svim vrstama izrečenih kazni, tako da se iz tabelarnog pregleda koji je sačinjen za svaki sud posebno, a onda i za sve sudove zajedno, dobiva opća slika o rezultatu rada sudova za zaštitu nacionalne časti u Hrvatskoj.

Taj pregled predstavlja približno tačne rezultate jer obuhvata gotovo sav rad spomenutih sudova. Podaci se ne mogu smarati konačnim, jer postoji određeni broj slučajeva da sudovi nisu dostavili ovom Ministarstvu presude, koje su izrekli, pa se ti slučajevi odnosno podaci nisu mogli ni koristiti pri ovom radu, pogotovo što svi postupci po Odluci o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj nisu još dovršeni. Međutim to može biti najviše do 20 % od svih izrečenih presuda, tako da ovaj pregled pretstavlja stvarnu sliku rada sudova za zaštitu nacionalne časti u Hrvatskoj, barem za 80 %.

Rezultat rada sudova za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj pojedinačno po sudovima izgleda ovako:

I.

SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI U BJELOVARU.

1. Ukupni broj izrečenih presuda:	69
Od toga: a/ osuđujućih presuda	57
b/ oslobađajućih presuda	12

¹⁷³ Jakov Blažević.

2. Vrste izrečenih kazni:		
a/ gubitak nacionalne časti		54
b/ prisilan rad		47
c/ potpuna konfiskacija imovine		6
d/ djelomična konfiskacija imovine		9
e/ novčana kazna		2
3. Konfiscirana imovina:		
a/ industrijska poduzeća		5
b/ posjedi i druge nekretnine		10
4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaji	u:	
a/ industrijalci		2
b/ zemljoradnici		8
c/ zanatlije		19
d/ trgovci		13
e/ slobodne profesije		7
f/ državni namještenici		12
g/ ostala zanimanja		8
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:		
a/ Hrvati		68
b/ Srbi		1

II.

SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI U DELNICAMA

1. Ukupni broj izrečenih presuda:		61
Od toga: a/ osuđujućih presuda		46
b/ oslobađajućih presuda		15
2. Vrste izrečenih kazni:		
a/ gubitak nacionalne časti		40
b/ prisilan rad		31
c/ potpuna konfiskacija imovine		2
d/ djelomična konfiskacija imovine		9
e/ novčana kazna		
3. Konfiscirana imovina:		
a/ industrijska poduzeća		9
b/ posjedi i druge nekretnine		3
4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaji	u:	
a/ industrijalci		6
b/ veleposjednici		
c/ zemljoradnici		6
d/ zanatlije		13
e/ trgovci		14
f/ slobodne profesije		2

g/ državni namještenici	15
h/ radnici	1
i/ ostala zanimanja	4
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
a/ Hrvati	50
b/ Srbi	2

III.

SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI U DUBROVNIKU

1. Ukupni broj izrečenih presuda:	3
Od toga: a/ osuđujućih presuda	2
b/ oslobađajućih presuda	1
2. Vrste izrečenih kazni:	
a/ gubitak nacionalne časti	2
b/ prisilan rad	2
c/ potpuna konfiskacija imovine	2
3. Konfiscirana imovina:	
a/ industrijska poduzeća	1
b/ posjedi i druge nekretnine	1
4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaju:	
a/ industrijalci	1
b/ trgovci	1
c/ slobodne profesije	1
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
a/ Hrvati	3

IV.

SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI U GOSPIĆU

1. Ukupni broj izrečenih presuda:	45
Od toga: a/ osuđujućih	40
b/ oslobađajućih	5
2. Vrste izrečenih kazni:	
a/ gubitak nacionalne časti	40
b/ prisilan rad	33
c/ potpuna konfiskacija imovine	1
d/ djelomična konfiskacija imovine	3
3. Konfiscirana imovina:	
a/ posjedi i druge nekretnine	4
4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaju:	
a/ zemljoradnici	13
b/ zanatlije	3

<i>c/</i> trgovci	5
<i>d/</i> državni namještenici	8
<i>e/</i> ostala zanimanja	16
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
<i>a/</i> Hrvati	35
<i>b/</i> Srbi	10

V.

SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI U KARLOVCU

1. Ukupni broj izrečenih presuda:	30
Od toga: <i>a/</i> osuđujućih	29
<i>b/</i> osi obadaj ući h	1
2. Vrste izrečenih kazni:	
<i>a/</i> gubitak nacionalne časti	29
<i>b/</i> prisilan rad	17
<i>c/</i> potpuna konfiskacija imovine	9
<i>d/</i> djelomična konfiskacija imovine	3
3. Konfiscirana imovina:	
<i>a/</i> industrijska poduzeća	7
<i>b/</i> posjedi i druge nekretnine	3
4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaj	u:
<i>a/</i> industrijalci	11
<i>b/</i> zemljoradnici	4
<i>c/</i> zanatlije	2
<i>d/</i> trgovci	2
<i>e/</i> slobodne profesije	7
<i>f/</i> radnici	2
<i>g/</i> ostala zanimanja	2
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
<i>a/</i> Hrvati	27
<i>b/</i> Srbi	3

VI.

SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI U MAKARSKOJ

1. Ukupni broj izrečenih presuda:	26
Od toga: <i>a/</i> osuđujućih	25
<i>b/</i> oslobađajućih	1
2. Vrste izrečenih kazni:	
<i>a/</i> gubitak nacionalne časti	25
<i>b/</i> prisilan rad	20
<i>c/</i> potpuna konfiskacija imovine	2

d/ djelomična konfiskacija imovine	2
e/ novčana kazna	2
f/ izgon	2
3. Konfiscirana imovina:	
a/ industrijska poduzeća	3
b/ posjedi i druge nekretnine	5
4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaju:	
a/ industrijalci	3
b/ zemljoradnici	3
c/ zanatlije	9
d/ trgovci	6
e/ slobodne profesije	1
f/ državni namještenici	1
g/ ostala zanimanja	3
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
a/ Hrvati	26

VII.

SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI U NOVOJ GRADIŠCI

1. Ukupni broj izrečenih presuda:	46
Od toga: a/ osuđujućih	44
b/ osi obadaj ućih	2
2. Vrste izrečenih kazni:	
a/ gubitak nacionalne časti	44
b/ prisilan rad	33
c/ potpuna konfiskacija imovine	28
d/ djelomična konfiskacija imovine	7
3. Konfiscirana imovina:	
a/ industrijska poduzeća	15
b/ posjedi i druge nekretnine	11
4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaju:	
a/ industrijalci	27
b/ veleposjednici	1
c/ zemljoradnici	5
d/ zanatlije	2
e/ trgovci	2
f/ slobodne profesije	5
g/ državni namještenici	3
h/ ostala zanimanja	1
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
a/ Hrvati	42
b/ Srbi	3
c/ Slovenci	1

Vili.
SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI U OSIJEKU

1. Ukupni broj izrečenih presuda:	196
Od toga: a/ osuđujućih	194
b/ oslobađajućih	2
2. Vrste izrečenih kazni:	
a/ gubitak nacionalne časti	194
b/ prisilan rad	172
c/ potpuna konfiskacija imovine	79
d/ djelomična konfiskacija imovine	9
3. Konfiscirana imovina:	
a/ industrijska poduzeća	12
b/ posjedi i druge nekretnine	38
4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaju:	
a/ industrijalci	11
b/ veleposjednici	12
c/ zemljoradnici	19
d/ zanatlije	23
e/ trgovci	23
f/ slobodne profesije	47
g/ državni namještenici	42
h/ radnici	8
i/ ostala zanimanja	11
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
a/ Hrvati	186
b/ Srbi	10

IX.
SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI U PETRINJI

1. Ukupni broj izrečenih presuda:	10
Od toga: a/ osuđujućih	10
2. Vrste izrečenih kazni:	
a/ gubitak nacionalne časti	10
b/ prisilan rad	8
c/ potpuna konfiskacija imovine	6
d/ izgon	1
3. Konfiscirana imovina:	
a/ industrijska poduzeća	3
b/ posjedi i druge nekretnine	3
4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaju:	
a/ industrijalci	3

b/ zemljoradnici	1
c/ trgovci	2
d/ slobodne profesije	1
e/ državni namještenici	2
f/ ostala zanimanja	1
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
a/ Hrvati	10

X.

SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI U SLAVONSKOM BRODU

1. Ukupni broj izrečenih presuda:	195
Od toga: a/ osuđujućih	163
b/ oslobađajućih	32
2. Vrste izrečenih kazni:	
a/ gubitak nacionalne časti	151
b/ prisilan rad	130
c/ potpuna konfiskacija imovine	32
d/ djelomična konfiskacija imovine	26
e/ novčana kazna	10
f/ izgon	2
3. Konfiscirana imovina:	
a/ industrijska poduzeća	14
b/ posjedi i druge nekretnine	45
4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaju:	
a/ industrijalci	7
b/ veleposjednici	6
c/ zemljoradnici	53
d/ zanatlije	36
e/ trgovci	30
f/ slobodne profesije	9
g/ državni namještenici	19
h/ radnici	12
i/ ostala zanimanja	23
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
a/ Hrvati	193
b/ Srbi	2

XI.

SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI U SPLITU

1. Ukupni broj izrečenih presuda:	24
Od toga: a/ osuđujućih	24

2. Vrste izrečenih kazni:	
a/ gubitak nacionalne časti	24
b/ prisilan rad	20
c/ potpuna konfiskacija	18
3. Konfiscirana imovina:	
a/ industrijska poduzeća	4
b/ posjedi i druge nekretnine	5
4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaju:	
a/ industrijalci	4
b/ zemljoradnici	1
c/ zanatlije	8
d/ trgovci	8
e/ državni namještenici	2
f/ ostala zanimanja	1
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
a/ Hrvati	24

XII.

SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI U SUŠAKU

1. Ukupni broj izrečenih presuda:	50
Od toga: a/ osuđujućih	48
b/ oslobađajućih	2
2. Vrste izrečenih kazni:	
a/ gubitak nacionalne časti	18
b/ prisilan rad	41
c/ potpuna konfiskacija	24
d/ djelomična konfiskacija	1
e/ izgon	2
3. Konfiscirana imovina:	
a/ industrijska poduzeća	8
b/ posjedi i druge nekretnine	9
4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaju:	
a/ industrijalci	7
b/ zemljoradnici	2
c/ zanatlije	7
d/ trgovci	8
e/ slobodne profesije	2
f/ državni namještenici	9
g/ radnici	2
h/ ostala zanimanja	13
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
a/ Hrvati	48
b/ Srbi	2

XIII.
SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI ŠIBENIK-ZADAR

1. Ukupni broj izrečenih presuda:	31
Od toga: a/ osuđujućih	31
2. Vrste izrečenih kazni:	
a/ gubitak nacionalne časti	31
b/ prisilan rad	29
c/ potpuna konfiskacija imovine	12
d/ djelomična konfiskacija imovine	5
e/ novčana kazna	2
f/ izgon	2
3. Konfiscirana imovina:	
a/ industrijska poduzeća	1
b/ posjedi i druge nekretnine	13
4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaju:	
a/ industrijalci	2
b/ zemljoradnici	6
c / zanatlije	3
d/ trgovci	8
c/ slobodne profesije	5
f/ državni namještenici	1
g / radnici	2
h/ ostala zanimanja	4
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
a/ Hrvati	25
b/ Srbi	5
c/ Slovenci	1

XIV.
SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI U VARAŽDINU

1. Ukupni broj izrečenih presuda:	60
Od toga: a/ osuđujućih	44
b/ oslobađajućih	16
2. Vrste izrečenih kazni:	
a/ gubitak nacionalne časti	44
b/ prisilan rad	32
c/ potpuna konfiskacija imovine	4
d/ djelomična konfiskacija imovine	6
e/ novčana kazna	5
3. Konfiscirana imovina:	
a/ industrijska poduzeća	8
b/ posjedi i druge nekretnine	4

4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaju:	
a/ industrijalci	7
b/ veleposjednici	2
c/ zemljoradnici	2
d/ zanatlije	10
e/ trgovci	4
f/ slobodne profesije	12
g/ državni namještenici	9
h/ radnici	1
i/ ostala zanimanja	13
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
a/ Hrvati	59
b/ Srbi	1

XV.

SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI U VIROVITICI

1. Ukupni broj izrečenih presuda:	68
Od toga: a/ osuđujućih	58
b/ oslobađajućih	10
2. Vrste izrečenih kazni:	
a/ gubitak nacionalne časti	56
b/ prisilan rad	16
c/ potpuna konfiskacija imovine	6
d/ djelomična konfiskacija imovine	14
e/ novčana kazna	6
3. Konfiscirana imovina:	
a/ industrijska poduzeća	5
b/ posjedi i druge nekretnine	17
4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaju:	
a/ industrijalci	2
b/ zemljoradnici	29
c/ zanatlije	8
d/ trgovci	3
e/ slobodne profesije	5
f/ državni namještenici	12
g/ radnici	2
h/ ostala zanimanja	7
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
a/ Hrvati	65
b/ Srbi	3

XVI.
SUD ZA ZAŠTITU NACIONALNE ČASTI U ZAGREBU

1. Ukupni broj izrečenih presuda:	169
Od toga: a/ osuđujućih	111
b / oslobađajućih	58
2. Vrste izrečenih kazni:	
a/ gubitak nacionalne časti	111
b/ prisilan rad	68
c/ potpuna konfiskacija imovine	45
d/ djelomična konfiskacija imovine	10
e/ izgon	5
3. Konfiscirana imovina:	
a/ industrijska poduzeća	22
b/ posjedi i druge nekretnine	18
4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaju:	
a/ industrijalci	18
b/ veleposjednici	1
c/ zemljoradnici	4
d/ zanatlije	2
e/ trgovci	36
f/ slobodne profesije	38
g/ državni namještenici	36
h/ radnici	1
i/ ostala zanimanja	13
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
a/ Hrvati	169

Prema tome svi sudovi za zaštitu nacionalne časti na području Federalne Hrvatske:

1. Izrekli su ukupno presuda:	1083
Od toga:	
a/osuđujućih presuda	926
b/ oslobađajućih presuda	157
2. Vrste izrečenih kazni:	
a/ gubitak nacionalne časti	905
b/ prisilan rad	699
c/ potpuna konfiskacija	282
d/ djelomična konfiskacija	112
e/ novčana kazna	25
f/ izgon	14
3. Konfiscirana imovina:	
a/ industrijska poduzeća	117
b/ posjedi i druge nekretnine	189

4. Osuđena lica po njihovom socijalnom položaju:	
a/ industrijalci	111
b/ veleposjednici	22
c/ zemljoradnici	156
d/ zanatlije	165
e/ trgovci	165
f/ slobodne profesije	142
g/ državni namještenici	171
h/ radnici	31
i/ ostala zanimanja	120
5. Osuđena lica po njihovoj narodnosti:	
a/ Hrvati	1039
b/ Srbi	42
c/ Slovenci	2

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

NAČELNIK:

M.P.¹⁷⁴

...¹⁷⁵ I v.r. I

[Prilog: I¹⁷⁶

Kako je u izvjesnom broju slučajeva kod nekih sudova krivični postupak protiv više optuženih lica dovršen jednom presudom, o broj izrečenih presuda nije jednak broju opuženih lica. Za ovaj pregled, a u statističke svrhe bitan je broj opuženih odnosno osuđenih lica, a ne broj presuda. Stoga je u ovom pregledu naveden ukupan broj izrečenih presuda, ali on u stvari predstavlja ukupan broj optuženih lica, protiv kojih je krivični postupak dovršen presudom /bilo osuđujućom ili oslobađajućom/, pa je broj izrečenih presuda stvarno manji od broja optuženih lica u onim slučajevima, u kojima je jednom presudom dovršen krivični postupak protiv više lica.

Najviši broj lica odgovarao je za krivično djelo po Odluci o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj pred Sudom za zaštitu nacionalne časti u Osijeku - 196, u SI. Brodu - 195, u Zagrebu - 169, u Bjelovaru - 69, u Virovitici - 68, u Deinicama - 61, u Varaždinu - 60, u Sušaku - 50, u Novoj Gradišci - 46, u Gospiću - 45, u Šibeniku-Zadru - 31, u Karlovcu - 30, u Makarskoj - 26, u Splitu - 24, u Petrinji - 10 i u Dubrovniku - 2. Međutim za okug Dubrovnik ovaj broj - po ovom pregledu - je manji od stvarnog broja lica koja su s područja okruga Dubrovnik odgovarala pred sudom za

¹⁷⁴ Okrugli pečat: Federalna država Hrvatska Ministarstvo pravosuđa (u sredini zvijezda petokraka).

¹⁷⁵ Potpis nečitak.

¹⁷⁶ Prilog, koji je najvjerojatnije izrađen u Javnom tužiteljstvu Hrvatske, ne nalazi se uz izvornik, ali je sastavni dio kopije dokumenta.

zaštitu nacionalne časti, a to iz razloga što je sud za zaštitu nacionalne časti pripojen sudu za zaštitu nacionalne časti za okrug Biokovo - Neretva u Makarskoj pa su stoga lica u području okruga Dubrovnik unijeta, nakon toga, u pregled rada Suda za zaštitu nacionalne časti u Makarskoj.

Kada se ukupni broj lica, koja su na području cijele Federalne Hrvatske odgovarali pred sudovima za zaštitu nacionalne časti, a to je 1083, uporedi pojedinačno s brojem takvih lica, koja su odgovarala pred pojedinim sudom za zaštitu nacionalne časti svakog okruga ponaosob, pa se taj odnos izrazi u postocima, onda se vidi, daje od ukupnog broja lica optuženih na području cijele Federalne Hrvatske, pred sudom za zaštitu nacionalne časti u Osijeku odgovaralo 18,9 %, u Slav. Brodu 18 %, u Zagrebu 15,60 %, u Bjelovaru 6,37 %, u Virovitici 6,27 %, u Delnicama 5,63 %, u Varaždinu 5,54 %, u Sušaku 4,61 %, u Novoj Gradiški 4,24 %, u Gospiću 4,15 %, u Šibeniku - Zadru 2,85 %, u Karlovcu 2,77 %, u Makarskoj 2,40 %, u Splitu 2,21 %, u Petrinji 0,92 % i u Dubrovniku 0,27 %.

Odnos između optuženih i oslobođenih lica je slijedeći:

Na području cijele Federalne Hrvatske po Odluci o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj bilo je optuženo ukupno 1083 lica. Od toga je osuđeno 926 lica ili 85,46 %; oslobođeno 157 lica ili 14,48 % /oslobođeno od optužbe 137 ili 12,64 %, a oslobođeno od kazne 20 lica ili 1,84 %.

Najveći broj osuđenih lica imao je Sud za zaštitu nacionalne časti u Osijeku 194 i u SI. Brodu 163, u Zagrebu 111, u Virovitici 58, u Bjelovaru 57, u Sušaku 56, u Delnicama 46, u Novoj Gradiški 44, u Varaždinu 44, u Gospiću 40, u Šibeniku - Zadru 31, u Karlovcu 29, u Makarskoj 25, u Splitu 24, u Petrinji 10 i u Dubrovniku 2.

Kada se broj lica koje su osudili pojedini sudovi za zaštitu nacionalne časti uporedi s ukupnim brojem lica, koja su suđena na području cijele Federalne Hrvatske od strane svih sudova za zaštitu nacionalne časti, t.j. s brojem 926, i taj odnos izrazi u postocima, onda proizlazi, daje od ukupnog broja lica, koja su suđena po Odluci o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj, Sud za zaštitu nacionalne časti u Osijeku osudio je 20,95 %; u SI Brodu 17,69 %; u Zagrebu 11,98 %; u Virovitici 6,26 %; u Bjelovaru 6,15 %; u Sušaku 5,18 %; u Delnicama 4,96 %, u Novoj Gradiški 4,79 %; u Varaždinu 4,75 %; u Gospiću 4,31 %; u Šibeniku - Zadru 3,34 %; u Karlovcu 3,13 %, u Makarskoj 2,69 %; u Splitu 2,59 %; u Petrinji 1,08 % i u Dubrovniku 0,21 %.

Od ukupnog broja lica oslobođenih od optužbi od strane svih sudova za zaštitu nacionalne časti na području cijele Federalne Hrvatske, t.j. od ukupno 137 lica, pojedini sudovi za zaštitu nacionalne časti imali su slijedeći broj lica oslobođenih od optužbe: Sud za zaštitu nacionalne časti u Zagrebu 44 lica, SI. Brodu 32, Varaždinu 16, Bjelovaru 12, Virovitici 10, Delnicama 9, Gospiću 5, Novoj Gradiški 2, Osijeku 2, Sušaku 2, Dubrovniku 1, Karlovcu 1, Makarskoj 1 lice, dok Sud u Petrinji, Splitu i Šibeniku nisu imali ni jedno lice oslobođeno od optužbe.

Kada se odnos između ukupnog broja lica oslobođenih od optužbe na području cijele Federalne Hrvatske od strane svih sudova za zaštitu nacionalne časti uporede s brojem lica, koje su pojedini sudovi za zaštitu nacionalne časti oslobodili od optužbe, pa se taj odnos izrazi u postocima, onda se vidi, da je od ukupnog broja lica oslobođenih

od optužbe, Sud za zaštitu nacionalne časti u Zagrebu oslobodio od optužbe 32,11 %; SI. Brodu 23,35 %; Varaždinu 11,67 %; Bjelovaru 8,77 %; Virovitici 7,29 %; Delnicama 6,56 %; Gospiću 3,64 %; Novoj Gradiški 1,45 %; Osijeku 1,45 %; Sušaku 1,15 %; Karlovcu 0,70 %; Makarskoj 0,70 % i u Dubrovniku 0,70 %.

Broj lica oslobođenih od kazne na području cijele Federalne Hrvatske, t.j. od strane svih sudova za zaštitu nacionalne časti, iznosi ukupno 20 lica. Od toga opada na Sud za zaštitu nacionalne časti u Zagrebu 14 lica, a na Sud u Delnicama 6 lica, dok drugi sudovi takvih slučajeva nisu imali. Kada se odnos između ukupnog broja lica oslobođenih od kazne na području cijele Federalne Hrvatske t.j. 20, uporedi s brojem lica koja su gore navedeni sudovi oslobodili od kazne svaki posebno, pa se to izrazi u postocima, onda se vidi, da se od toga ukupnog broja lica oslobođenih od kazne Sud za zaštitu nacionalne časti u Zagrebu to učinio za 70 %, a Sud u Delnicama za 30 % ukupnog broja lica oslobođenih od kazne.

Kada se za svaki pojedini sud za zaštitu nacionalne časti uporedi broj lica, koji su kod toga suda bili optužena, s brojem lica, koje je taj sud osudio odnosno oslobodio optužbe ili kazne, pa se taj odnos izrazi u postocima, onda se vidi, da je Sud za zaštitu nacionalne časti u Bjelovaru od 69 lica, koliko je kod toga suda bilo optuženo, osudio 57 lica ili 82,60 %, a oslobodio optužbe 12 lica ili 17,40 %; Sud u Delnicama od 61 optuženo lice osudio je 46 lica ili 75,40 %, oslobodio od optužbe 9 lica ili 14,75 %, a oslobodio od kazne 6 lica ili 9,83 %; u Dubrovniku od 3 optužena lica Sud je optužio 2 lica ili 66,66 %; a oslobodio od optužbe 1 lice ili 33,3 %; Sud u Gospiću od 45 optuženih lica osudio je 40 lica ili 88,88 %, a oslobodio je optužbe 5 lica, ili 11,11 %; Sud u Karlovcu od 30 optuženih lica osudio je 29 lica ili 96,66 %, a oslobodio od optužbe 1 lice ili 3,33 %; Sud u Makarskoj od 26 optuženih lica osudio je 25 lica ili 96,15 %, a oslobodio od optužbe 1 lice ili 3,84 %; Sud u Novoj Gradiški je od 46 optuženih lica osudio 4 lica ili 95,65 %, a oslobodio je optužbe 2 lica ili 4,35 %; Sud u Osijeku od 196 optuženih lica osudio je 194 lica ili 98,97 %, a oslobodio od optužbe 2 lica ili 1,02 %; Sud u Petrinji od 10 optuženih lica osudio je 10 ili 100 %; Sud u SI. Brodu od 195 optuženih lica osudio je 163 lica ili 83,59 %, a oslobodio od optužbe 32 lica ili 16,41 %; Sud u Splitu od 24 optužena lica osudio je sva 24 lica, što znači 100 %; Sud u Sušaku od 50 optuženih lica osudio je 48 lica ili 96 %, a oslobodio od optužbe 2 lica ili 4 %; Sud u Šibeniku-Zadru od 31 optuženo lice osudio je 31 lice, t.j. 100 %; Sud u Varaždinu od 60 optuženih lica osudio je 44 lica ili 73,33 %, a oslobodio od optužbe 16 lica ili 26,67 %; Sud u Virovitici od 68 optuženih lica osudio je 58 lica ili 85,29 %, a oslobodio je optužbe 10 lica ili 14,70 %; Sud u Zagrebu od 169 optuženih lica osudio je 111 lica ili 65 %, a oslobodio od optužbe 44 lica ili 26 %, a oslobodio od kazne 14 lica ili 8,28 %.

Na konfiskaciju imovine osuđeno je 926 lica, t.j. od ukupnog broja lica osuđenih po Odluci o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj na području cijele Federalne Hrvatske, svega 394 lica, i to 282 lica na potpunu konfiskaciju, a 112 lica na djelomičnu konfiskaciju. Dakle izraženo u postocima od ukupnog broja osuđenih lica kažnjeno je svega konfiskacijom imovine 42,54 %, i to potpunom konfiskacijom 30,45 %, a djelomičnom 12,09 %.

Na području cijele Federalne Hrvatske svi sudovi za zaštitu nacionalne časti ukupno su konfiscirali 117 industrijskih poduzeća i 189 posjeda odnosno drugih nekretnina i

imanja, ili izraženo u postocima industrijska poduzeća tvore 38,23 %, a posjedi i ostala imanja 61,76 % od ukupne konfiscirane imovine.

Svi sudovi za zaštitu nacionalne časti na području Federalne Hrvatske ukupno su izrekli kaznu gubitka nacionalne časti protiv 905 lica, konfiskaciju potpunu protiv 282 lica, a djelomičnu protiv 112 lica; novčana kazna izrečena je protiv 25 lica, a izgon protiv 14 lica. Kada se odnos između ovih izrečenih kazna međusobno uporedi i izrazi u postocima, onda se vidi, da gubitak nacionalne časti predstavlja 44,41 %, a prisilni rad 34,31 %; potpuna konfiskacija 13,84 %; djelomična konfiskacija 5,49 %; novčana kazna 1,22 %; izgon 0,68 % od ukupno izrečenih vrsti kazne.

Svi sudovi za zaštitu nacionalne časti na području cijele Federalne Hrvatske, kako je već istaknuto, vodili su postupak i taj postupak presudom dovršili protiv svega 1.083 lica. Kada se ta lica svrstaju po njihovom socijalnom položaju, onda se vidi, da je bilo industrijalaca 111 ili 10,24 %; veleposjednika 22 ili 2 %; zemljoradnika 156 ili 14,40 %; zanatlija 165 ili 15,23 %; trgovaca 165 ili 15,23 %; pripadnika slobodnih profesija 142 ili 13,11 %; državnih namještenika 171 ili 15,78 %; radnika 31 ili 2,86 %; ostalih zanimanja 120 ili 11,08 %. Među pripadnicima ostalih zanimanja najveći broj tvore kućanice.

Kada se sva lica, protiv kojih su sudovi za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj vodili postupak i taj postupak dovršili presudom, svrstaju po njihovoj narodnosti, onda se vidi, da je od tih lica bilo Hrvata 1.039 ili 95,93 %; Srba 42 ili 3,86 % te 2 Slovenca ili 0,18 %.

*Izvornik i kopija, strojopis
HDA, Zagreb, 421,5/186*

1945., rujan 18.
Slavonski Brod

**Okružni NO Slavonski Brod, Upravni odjel, Odsjek narodne sigurnosti,
izvješćuje Ministarstvo unutrašnjih poslova FD Hrvatske, Odjel kaznenih
zavoda Zagreb, o stanju u logorima na području okruga Slavonski Brod
(Radni logor Vinkovci i Sabirni logor Krndija)**

OKRUŽNI NARODNI ODBOR SLAV. BROD - UPRAVNI ODJEL

Otsjek narodne sigurnosti

Broj: 14666/45-II/5-1945 - 686

Slav. Brod dne 18. IX. 1945

Predmet: Izvještaj o stanju logora
za rujan 1945

MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA

F. D. H.

Odjel kaznenih zavoda

Z A G R E B

Na području Okruga Brod postoje 2 logora, jedan sabirni za Njemce u Kmdiji i jedan u Vinkovcima za kažnjenike

Brojno stanje ovih logora:

1. Radni logor Vinkovci

a/ kažnjenika.....265 osoba
b/ Njemaca repatriraca na radu..... 124

UKUPNO 389 osoba

Do danas otpušteni po

amnestiji..... 149

OSTAJE BROJNO STANJE

240 osoba

2. Sabirni logor Krndija..... 2552

SVEGA BROJNO STANJE OBA LOGORA..... 2792 osoba

Iskorištavanje radne snage logoraša:

Radni logor Vinkovci do danas od 6. VII. 1945 iskoristio radnu snagu logoraša na ciglani Bohn.

Ciglana Bohn Vinkovci.....	4371 radni dan	
Spom Vinkovci.....	120	“
Električna centrala Vinkovci.....	60	“
Rajkovic Božidar Vinkovci.....	37	“
Blažetski Vinkovci.....	26	“
Gradski NO Vinkovci.....	<u>76</u>	“

UKUPNO..... 4690 radnih dana

Nadnice se računaju po 35.- Din sa koštom logora što

Iznosi za 4690 radnih dana po 35.- Din.....164150.- Din

Na račun toga Uprava je logora primila od

Ciglane Bohn sumu od..... 20000.- “

OSTAJE POTRAŽIVANJE JOŠ..... 144150.-Din

SABIRNI EOGOR KRNDIJA

1. Kod 82 seljaka dao je radnu snagu.....	<u>1381 rad. dan</u>	
od toga po 10 Din dnevno do 27. VIII. 1945		70 “ “
po 15 “ “ od	38 “ “	
po 25 “ “ “ -”-	1240 “	
po 35 “ “ “ -”-	33 “	

2. Kod reonskih uprava narodnih dobara	<u>5559 “</u>
od toga po 10 Din dnevno do 27. VIII. 1945	1038 rad. dan
po 25 “ “ od	3869 “ “
po 30 “ “ “	<u>652 “ “</u>

Dano je ukupno radnih dana 6940 rad. dan

ŠTO IZNOSI UKUPNO SVOTU OD 160090.-Din

na račun te svote platili su privatnici svotu od 10535.- “

OSTAJE POTRAŽIVANJE LOGORA KRNDIJA 149555.-Din

POTRAŽIVANJE LOGORA VINKOVCI 144150.- “

SVE UKUPNO POTRAŽIVANJE 293705.- Din

Do dana 27. Vili. 1945 bila je radna nadnica logoraša određena sa 10 Din, a od 28. VIII. 1945 dalje, određena je radna nadnica ako rade o hrani vlasnika 25 din, a ako rade o hrani logora 35 Din, to iz razloga što nam je cijena hrane za 100% povišena kod DOPHA.

Iz ovoga novca koji logoraši zaraduju nabavljamo hranu, a moraćemo i druge stvari, da im nabavimo.

PREHRANA LOGORA

1. Logora Vinkovci

Prehrana logoraša u Vinkovcima je dobra. Dnevno se dijeli prosječno 200 obroka. Za vrijeme od 6. VII. 1945 do danas postignuta je ušteda hrane, a to je nastalo uslijed uvedenog kolektiva, hrane koje su logoraši dobivali od svojih porodica.

2. Logora Krndija

Ishrana logoraša je dobra. Ušteda na hrani nastaje i u ovom logoru uslijed rada logoraša van logora, gdje ih se uvijek nalazi na radu oko 100 osoba. I ovi logoraši dobivaju hranu od svoje rodbine, koja se njima predaje.

Ovaj logor nije sa prehranom osiguran, pa ćemo sa novcem koji logoraši zarade nabaviti potrebnu hranu preko zime i logor sa prehranom osigurati. Kako uprava logora nije mogla do sada sve svoje potraživanje naplatiti, jer rajonske uprave narodnih dobara ne raspolažu sa gotovinom, to nam je otežana nabava hrane, pa ćemo nastojati ubrati sve potraživanje logora i pristupiti osiguranju logora.

Potrebna nam je veća količina hrane 40.000 kg brašna, 16.000 kg graha, krumpira ili kupusa, 2.500 kg masti ili ulja, 2500 kg soli i 30 l sirćeta, dakle najpotrebnije artikle za period od 3 mjeseca.

Potrebno je pristupiti nabavci ogrevnog drva za oba logora.

Logor Krndija brojno je velik, a stambeno pitanje nije riješeno. Kuća imade dosta, ali su sve većinom bez stakla, pa je potrebno za ovaj logor najmanje 300 m² stakla, a za logor Vinkovce oko 50 m² i za oba logora oko 200 kg kita. Potrebno je nabaviti dasaka oko 25 m³ i ostalog raznog materijala, što ćemo nabaviti u Djakovu i u Vinkovcima. Peći ćemo sazidati iz cigle.

Za rasvjetu logora Krndija potrebno je odobrenje nabave potrebne žice za električni vod, a sav ostali materijal u logoru imamo, kao motor i dinamo.

ZDRAVSTVENO STANJE.

Zdravstveno stanje je u logorima zadovoljavajuće. Oboljenje je bilo i slučaja zaraznih bolesti i 40 slučaja raznih lakših oboljenja. Vršiti se cijepjenje protiv tifusa.

U logoru Vinkovci raspolažemo sa jednim liječnikom a u Krndiji sa 2 liječnika. U logoru Krndiji otvorili smo jednu zdravstvenu stanicu, u koju dolaze stanovnici okolnih sela, te naplaćujemo za pregled takse.

Ovaj logor raspolaže sa raznim obrtnim radionicama, koje takodjer rade za okolna sela, tako da i od istih koristimo prihode.

RAZNO

U Krndiji izgradjujemo tvornicu kudjelje, te je ovih dana otpočela sa radom, močenje kudjelje i postavljenje pogonskih zgrada, tako da ćemo iz preradjene kudjelje preradjivati u užarskoj logorskoj radionici potreban materijal i iz toga crpsti koristi za potrebe logora.

U samom logoru će se logorašima izraditi drvena obuća, dok je jedini problem odjeća, jer su svoja odijela poderali a drugog nemaju.

DISCIPLINA U LOGORIMA

Disciplina je u logoru Vinkovci zadovoljavajuća osim par slučajeva neposlušnosti. U logoru Krndija disciplina je slaba, jer logor nema dovoljnog osiguranja. U ovom logoru bilo je 28 narodnih milicionera koji su bili većinom upućivani po kazni, tako da su ti milicioneri prosto nasjeli logorašima naročito ženskima, činili razne prekršaje vojne discipline, živili raskalašeno, ulazili u odnos sa ženama itd. Iz ovih razloga mi smo ovih dana miliciju smenili, iz svakog kotara uputili po 3 najbolja milicionera, tako daje tamo sada milicija u jačini od 28 milicionera, na čelu sa jednim vojnikom i pol. delegatom. Ovo smo izvršili i iz razloga što se Krndija nalazi blizu šume, na udaru bande, pa smo za to uzeli najbolje drugove. Na taj smo način riješili pitanje osiguranja logora.

U logorima se čita naša štampa.

PROBLEMI

Osiguranje prehrane, odjeće i obuće logoraša, popravaka stambenih zgrada, nabava raznog materijala, stakla, kita itd. Nabava žice za električnu rasvjetu ili potrebne nafte. Nabava potrebnih lijekova za ambulante. Ove ćemo probleme posebnim dopisima zamoliti riješiti, a naslov molimo da nas u našem nastojanju pomogne, kako bi u cjelosti riješili najteže probleme, jer se zima približuje.

Pred nas se stavlja problem otvaranja škole u sabirnom logoru Krndija, pa vas molimo da nam dadnete potrebne upute, da li je to sada oportuno ili ne.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

M.P.¹⁷⁷

Pročelnik
Sudarević¹⁷⁸ [v.r.j

Izvornik, strojopis

DASB, Okružni NO Slavonski Brod 10/15, Opći spisi po ur. zapisniku 6/14666 iz 1945., Inv. br. 46

¹⁷⁶ Okrugli pečat (otisak nečitak).

¹⁷⁷ Slavko.

1945., rujan 21.
Slavonski Brod

**Odsjek narodne sigurnosti Okružnog NO Slavonski Brod dostavlja
Gradskom NO-u Upravni odjel Vinkovci uputu o protjerivanju Nijemaca/
folksdojčera**

Prijepis

OKRUŽNI NARODNI ODBOR BROD - UPRAVNI ODJEL
Otsjek narodne sigurnosti
Broj: pov. 16-11-1945, dne 21. rujna 1945.

Predmet: Protjerivanje Njemaca.

Gradskom NO-u, Upravni odjel
V i n k o v c i

Ranijim našim okružnicama broj Pov. 117 od 8. VIII i Pov. broj 120 od 13. VIII. 1945. obustavljeno je privremeno protjerivanje Njemaca u logor.

Kako su sada međutim nastale mogućnosti da se ovome radu može pristupiti, to će se odmah pristupiti protjerivanju onih njemačkih manjina koje podpadaju pod odluku predsjedništva AVNOJ-a od 21. XI. 1944., pridržavajući se okružnica Ministarstva unutarnjih poslova federalne Hrvatske, broj 1317 od 16. VI. 1945.

Prije protjerivanja nama dostavite spisak svih Njemaca koji se protjerivaju sa sljedećim rubrikama: 1. Prezime ime i očevo ime, 2. Godina rođenja, 3. Mjesto, opć. i kotar gdje je rođen, 4. Mjesto, opć. i kotar gdje sada živi, 5. Zanimanje, 6. Dali je mješani brak i 8.¹⁷⁹ razlog protjerivanja (točno navesti).

Kada mi budemo pregledali te spiskove, tada će mo vam narediti, kada i gdje da ih uputite.

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

M.P.¹⁸⁰

Pročelnik:
...¹⁸¹ [v.r. I

Izbornik, strojopis
DAO SC Vinkovci, Gradski NO Vinkovci, povjerljivi spisi, 153/1945.

¹⁷⁹ Ispravno bi bilo 7.

¹⁸⁰ Okrugli pečat (otisak nečitak).

¹⁸¹ Potpis nečitak.

1945., rujan 26.

Zagreb

**Ministarstvo pravosuđa FD Hrvatske, dostavlja predsjedništvima svih
okružnih i kotarskih narodnih sudova tumačenje Odluke Predsjedništva
AVNOJ-a od 21. studenoga 1944. o konfiskaciji imovine osoba njemačke
narodnosti i o odnosu prema Austrijancima**

FEDERALNA DRŽAVA HRVATSKA

MINISTARSTVO PRAVOSUDJA

Broj: 7940/45

Zagreb, dne 26. rujna 1945.

PREDMET: Odluka AVNOJ-A o konfiskaciji imovine lica njemačke narodnosti i
austrijski državljani.

PREDSJEDNIŠTVIMA SVIH OKRUŽNIH I KOTARSKIH NARODNIH SUDOVA!

Povodom pitanja, kako se stanovište ima zauzeti u predmetu konfiskacije imovine austrijskih državljana u vezi sa Odlukom AVNOJ-a od 21. studenoga 1944. i Tumačenjem točke 2 člana 1 te Odluke /objavljenim u Službenom listu D.F.J. br. 39 od 8. lipnja 1945./, Predsjedništvo Ministarskog savjeta Demokratske federativne Jugoslavije dalo je slijedeće mišljenje:

“Austrijski državljani, koji su učestvovali zajedno sa Nijemcima u okupaciji Jugoslavije, nijesu se ni po čemu razlikovali od Nijemaca. Ono što je kod pitanja konfiskacije njihove imovine najvažnije, to je činjenica, da su oni za cijelo vrijeme okupacije važili kao Nijemci, da su se ne samo potpuno solidarizirali sa njemačkim nedjelima u Jugoslaviji, nego su i sami u njima učestvovali, smatrajući se Nijemcima. U Odluci AVNOJ-a od 21. studenoga 1944. odnosno u Tumačenju, koje je naknadno izdano, usvojen je kao mjerodavan princip deklariranja. Pa kad pod udar spomenute Odluke padaju naši državljani njemačkog porijekla, čak i asimilirani Slovenci, Hrvati ili Srbi - ukoliko su se deklarirali za vrijeme rata kao Nijemci - onda utoliko prije te odredbe važe za Austrijance, koji su se još jasnije deklarirali kao Nijemci učestvujući zajedno sa Nijemcima u okupaciji Jugoslavije i važeći i postupajući za cijelo vrijeme kao Nijemci.

Tomu treba dodati činjenicu, daje tako zvani njemački kapital u Jugoslaviji najvećim dijelom u stvari porijeklom iz Austrije i da je isti vjerno služio njemačko-fašističkim pothvatima u razaranju naše zemlje.

Prema tomu premda je Moskovska deklaracija proklamirala princip uspostavljanja slobodne i nezavisne Austrije, ona je to učinila svakako uz rezervu, da Austrija

ŠTAB II. JUGOSLOVENSKE ARMIIJE
OPERATIVNO ODELENJE
Str. Pov. broj. 72.
Dana 1. oktobra 1945 god.

PRETSEDNUŠTVU VLADE FEDERALNE HRVATSKE.

Dostavljamo Vam sedmodnevni izveštaj o akcijama čišćenja terena od ustaša i četnika u vremenu od 22 do 30 septembra 1945 god. Na sektoru Bjelovara zarobljeno 6, predalo se 2 ustaša; na sektoru Velebita ubijeno 2, zarobljeno 1 ustaša i 3 četnika, predalo se 11 ustaša i 11 četnika; na sektoru M. Kapele ubijen 1 ustaša; na sektoru Karlovca ubijena 2, zarobljena 2 ustaša; na sektoru Dilj planine zarobljena 3 ustaša; na sektoru Ivančice planine ubijen 1, zarobljena 4 ustaša; na sektoru Cazina ubijena 3, zarobljene 10 ustaša, 2 zelenaša i 1 špiljar; na sektoru Petrinja zarobljeno 6 ustaša. Do sada u gore označenom vremenu ubijeno, zarobljeno i predalo se 54 ustaša, 14 četnika, 2 zelenaša i 1 špiljar.

Sigurnost komunikacija i saobraćaja dobra.

SMRT FAŠIZMU SLOBODA NARODU!

NAČELNIK ŠTABA
generalmajor

Julio Kuzmanić

FEDERALNA VLADE HRVATSKE
PRETSEDNIK

Broj. 153
Zagreb, 2-8. 1945

i njeni državljani ipak podnesu svu odgovornost zbog učestvovanja u ratu na strani Njemačke.

Stoga: Odluku AVNOJ-a od 21. studenoga 1944. treba primjenjivati i na imovinu austrijskih državljana, koji su se za vrijeme rata deklarirali i važili kao Nijemci, - sa izuzecima, koji su predviđeni u samoj Odluci odnosno u naknadno izdanom Tumačenju.”

S ovim gledištem složio se i Javni tužilac Demokratske federativne Jugoslavije¹⁸², pa su u istom smislu izdane upute sa strane Javnog tužioca Hrvatske¹⁸³ javnim tužiocima okruga, a sa strane Ministarstva unutrašnjih poslova narodnim odborima.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

NAČELNIK:

Dr. A.¹⁸⁴ Goldštajn s. r.

Kopija, strojopis

HDA, Zagreb, 499,1 Su 27/45-1

92.

1945., listopad 18.

Zagreb

Pismo Milke Vukelić upućeno Vladimiru Bakariću o represiji i zločinima partizana nakon dolaska u Gospić

Druže Vlado¹⁸⁵,

Uvjerena sam da je ipak najbolje iznijeti moja zapažanja direktno pred Tebe. Naime prošlog mjeseca bila sam u Gospiću - po prvi put poslije 1941. godine, gdje sam do tada radila u narodu. Napominjem to s razloga, da Te upozorim da mi je prijeratna politika velikosrpske klike u Gospiću i okolici vrlo dobro poznata na čelu sa velikosrbinom Dukićem, Zecom sa jedne strane i ustaško-frankovačka politika pod rukovodstvom Frkovića¹⁸⁶ kao i rukovodioca bivše HSS-stranke u osobi Murkovića¹⁸⁷ sa kojim smo se mi na terenu sukobljavali.

¹⁸² Dr. Jože Vilfan.

¹⁸³ Jakov Blažević.

¹⁸⁴ Aleksandar.

¹⁸⁵ Dr. Vladimir Bakarić, sekretar CK KPH.

¹⁸⁶ Jurica (Juraj), veliki župan i ustaški stožemik u vrijeme NDH.

¹⁸⁷ Ivan, narodni zastupnik HSS-a za kotar Gospić.

Svi ovi vodje stvarali su jaz medju narodom Srpskim i Hrvatskim u Liki, po selima su tražili svoje plaćenike i izrode.

Eto tako su na primjer velikosrbin Dukić i Zec stvorili oko sebe svoj kadar, koji su za njihove interese već 1935-36-37 god. palili kuće Hrvata. Navodim konkretan slučaj u selu Lipama koje je udaljeno od Gospića svega 1 km i pol, gdje je grupa seljaka pravoslavaca iz Lipa palila kuće i ugrožavali narod spomenutog sela. Toj grupi pripadao je i Paja Kekić, Mirko Kekić, Djuro Kekić iz Gospića, Goja Kekić i još neki Rabatići također iz Lipe. Od te bivše terorističke družine danas se nalazi u Gospiću Djuro Kekić, Paja Kekić, Rabatić, Goja Kekić ... a osim njih seje povratija i poznati četnik Jekica Svetozar glavni pobočnik dr Zeca i kompanije. Ima ih još ... Prva četvorica su se povratila iz ropstva iz Njemačke, a neki iz Švicarske. Hrvatski živalj je uvjerenja da su isti došli sa izvjesnom misijom u Liku poslati od velikosrpske beogradske čaršije, da agitiraju za kralja. Narod nadalje se pita zašto na primjer Paja Kekić ima slobodan ulaz u OZNU u Gospiću i naravno upire prstom na Hrvate koga treba ubiti, naime teroristički nastupa prema Hrvatima po svojoj staroj metodi...

Za vrijeme moga boravka u Gospiću htjela sam se поближе upoznati sa stavom i gledanjem gospićkih Hrvata i sela iz najbliže okolice prema našoj novoj državi, narodnoj vlasti, vojsci, narodnom sudu - daklen uopće prema našem pokretu.

Po tim pitanjima iznijet ću bez glazure svoja opažanja i mišljenje jednog dijela gospićkog življa, uglavnom hrvatskog koji je ožigosan po svojem protunarodnom radu kao izdajice, banditi itd...

Istina je da su ustaše 41. god. angažirale velik dio Hrvata u krvavoj raboti, to jest u pokolju Srba. Frković i ostala ustaška banda gospićka nastojala je da pokolji dobiju masovni karakter, to jest da čim više uvuku raje u izvršenje pokolja nad Srbima. Tako su na primer u mom selu Lipama ustaški koljači iz Gospića postavili Lipovljane Hrvate pred gotov čin, to jest da moraju sudjelovati određene večeri u pokolju Srba. Isti su se opirali da oni ne mogu činiti zločine, no prijetili su im sa smrću i jedan dio ih tek formalno prisustvovao kod pokolja. Poznat je slučaj Joje Vukelića, koji je pao u nesvjest ne mogavši učiniti zločin, a niti gledati isto. /Isti je iz Lipa./ Bilo je Lipovljana koji su se odazvali toj raboti i to mogu reći velika većina. Navodim slučaj Lipa zato da se uoči da unatoč svega što se Lipa smatraju najkrvavije selo, jedan dio je bio protiv pokolja, ili su bili prisiljeni da sudjeluju kod zločina samo da ih ustaška banda uzmogne zamočiti u zločin i da ih kompromitira. Eto ni u ovom najtežem slučaju ne bi mogli reći da su svi jednako krivi, a pogotovo za ostala sela, pa čak i za sam Gospić koji je bio jedno od najjačih uporišta i razbojstva. Bilo je u Gospiću i te kako Hrvata koji su se veselili dolasku naše Armije, koji su suradjivali i u najmanju ruku simpatizirali sa Pokretom, ali po ulasku naše Armije u Gospić načinjena su mnoga ubistva nad nevinim Hrvatima. Po mišljenju Hrvata najveće zločine je učinio Nikola Teslić o kome će još kasnije biti riječ, a koji je po narodnom sudu osudjen samo na 10 godina robije, a narod kaže da bi morao visiti odnosno biti kažnjen kao i svi ustaški koljači. Narod se nadalje pita, zašto je sa strane Partije dozvoljen pokolj nevinih Hrvata, gdje je bilo rukovodstvo Partije daje dozvolilo Tesliću da ubija na Bjelajskoj imovini bez suda žene, djevojke, starce koje su njegovi desetari i on iznakazili kopajući žrtvama oči, rezajući djevojkama grudi.

Kao očevica navodim staru drugaricu Šimatovičku, gradjanku Gospića, kojoj su ubili staroga druga, a koji je bio naš čovjek, dapače ima po izjavi iste i sina u partizanima, negdje mislim u Vojvodini kod Narodne obrane. Ista je tražeći svoga muža u spomenutoj imovini gdje je učinjen zločin nailazila na ovakove prizore pokolja i zločina Teslićeve bande, u kojoj se je nalazio Veljko Kekić i Božo Rabatić - mladići, koji su umjesto kazne za suradnju u Teslićevim zločinima samo premješteni po potrebi službe na Sušak ili slično.

Istu grupu narod hrvatski optužuje za nekoliko desetaka nevinih žrtava. Državni odvjetnik Vujnović¹⁸⁸ po izjavama ljudi koji su prisutvovali na procesu Teslića kažu da gaje drug Vujnović očito zaštićivao i branio i daje uložio žalbu protiv prevelike kazne. Drugarica Šimatovička izjavljuje da se očito vidjela simpatija Vujnovića prema Tesliću, što se je vidjela kada su se sudci povukli da vječaju o kazni Nikole Teslića, kada je državni odvjetnik nudio Nikolu cigaretom i daje stalno sa njim nešto šaptao. Narod se nadalje pita gdje su komunisti da oni to ne vide.

Nadalje Hrvati osjećaju da se Srbe naveliko svagdje favorizira. Po državnim uredima, kod aprovizacije, svuda imaju prednost Srbi iako je i Hrvat bilo u Pokretu. Ako se na primjer nadju u uredu dvije stranke Srbin i Hrvat, pozdravlja se samo Srbina, sa njime se vode intimni razgovori i šaputanje, dok se u drugu stranku i ne gleda. Nadalje se govori da hrvatski narod nije siguran od ovakovih četnika u svojoj hrvatskoj državi, te da oni ne vide nikakove budućnosti za bilo kakovi život. Tuže se nadalje da su Hrvati bez obzira kako si se odnosio prema pokretu potpuno opljačkani kako od jugoslavenske Armije, tako i pojedinaca. Pljačkali su svi bez razlike i oficiri i vojnici, uzimali su nakit, novac, bicikle, robu i td. Uzimali su i stoku, kola, orudje. Danas se narod tuži da Srbi njihovu muku prodaju po sajmovima, da su se nagrmuli i napljačkali pojedinci, dok su ovi ostali bez ičega.

Čuje se i ovo: Pa što mi Hrvati možemo, u njih je oružje, ako što rečeš pojede te noć.

Što se tiče narodnog suda:

Narod /Hrvati/ su uvjerenja da su mnogi nevini osudjeni na smrt, da se nije dovoljno ispitivalo okolnosti, a niti se je saslušavalo svjedoka, već da se je samo na temelju podnešene tužbe sudilo. Dapače je bila ubačena parola u zatvor, da se ne treba ni braniti, jer je zabadava pošto i tako svi Hrvati imaju da nestanu. U većini slučajeva se obrane nisu ni primale već se je tužilo samo kako je već rečeno prema optužbi. Tako narod prepričava kako je glavna svjedokinja /mislim jedna žena iz Barleta ili Ostrovice/ koja je trebala da posvjedoči zločine Nikole Teslić, bila osujećena da dodje na raspravu ugrožena od odbornika svoga sela /Ne znam da li direktno ili indirektno./.

Primjetila sam takodjer podvojenost u Gospiću. Na jednoj su strani gradjani, a na drugoj partizani. Tko je taj tko gura narod i ne ide se u širinu.

Daklen, narod tajno šuška, javno šuti. Kažu da ne mogu imati mira dok su zločinci tipa Teslićeva ne kazne.

Da bi nešto više saznala o ličnosti Teslića Nikole intervjuisala sam njegovu susjedu staru Magdu Medulić. Pored ostalog ista priča:

¹⁸⁸ Marko.

Oko jedan sat istog onog dana kada je naša vojska ušla u Gospić, Nikola Teslić je ušao sa svojom desetinom u Gospić i došao je i u moju kuću. Tražio nas je po kući, a ja sam se sa mojima sakrila u podrum jer me je bilo strah pucanja. Rekao nam je potom da idemo van i dao nas jednom svom desetaru da pazi na nas sa puškom. Potom se Nikola vratio i rekao meni da mu nešto spremim za jesti u mojoj kući, a dečko sa puškom je uvijek pazio na mene. Kada sam donijela jednu šunku, onda su mi rekli da sam šunku "udžidžila" a to je moja muka, kroz suze nadodaje stara ...ja nisam nikoga opljačkala. Kad su pojeli Nikola je potom otišao dalje zbirati ljude po selu i gradu i nije bilo ni jedne kuće gdje nije zbiral Hrvate a mene su sa ostalima zatvorili u Pranićkinjoj kancelariji sa stražom. Bilo nas je puno: moja kći Jelka Pavelić, Petar Pavelić, Luja Paun, Marica Madjar, Ivo Mraović od Bjelaja dao je potom zatvoriti Anu Sekulić, Poljaka, odveo je i starog Šimatovića, Milu Zupčića ali ovi posljednji nisu bili sa nama. Daklem nas je 15.storica bilo odvedeno potom u kuću Vasine Bjegovića na kolodvoru upravo do moje kuće. Vodio nas je Nikola Teslić. Od nas su potom neki pušteni, neki strijeljani po narodnom sudu, ali one druge šta je Nikola sakupljao, malo poslije ubiti su po Nikolinoj upravi, a i on je sam tamo išao po izjavama žena koje su ga gledale kako se je vraćao iz imovine na biciklu zajedno sa Veljkom Kekićem i ostalima. Koliko ja znam ubio je i curu Budisavljevića iz Podlapca 18 god. staru, Milku Čorak isto curu od 18 godina, Jelenu Jerbić curicu od 17 godina, Šimatovića - starca, Miška Župčića. Jelena Jerbić je nadjena odrezana nosa i iskopanih očiju, odrezanih i isparanih grudi. Dok to priča plače i nastavlja: Rodjenog mi brata ubiše četnici na Baniji kao partizanskog odbornika. Ostalo mu je sedmero djece meni na brizi i još su me ugrožavali do su bili tu ustaše da se brinem za partizansku djecu, a evo sad mi sve opljačkaše, muža mi ubiše samo zato što je bio selski starješina, bio je star i nije mogao ići u šumu. Tome je kumovao Jovo Obradović i Nikola Teslić. Jovo mijе nasilno odvodio konja iz štale da voza ustaše. Sina su mi od 15 godina sudili na 15 godina robije ... eto tako se sve to odigralo. Kada sam god otišla u kuću Nikole Teslića, uvijek sam našla 100-tinu četnika. On je takorekuć dočekao frontu pred vratima. Bilo mu je milo raditi kao Srbinu sa ustašama. Kupovao je janjce, prasce, krave i ostalo i švercao se sa ustašama i pio sa policijom i on i Sava Obradović, koji je nešto gimnazije učio i Nikola je sve po njegovom radio. Sada je Sava u kotaru. Pa da meni ovaki sudi !!! Čekala sam partizane kao ozebo sunce, pa vidi kome seje sada dalo pravo. Jelo seje i pilo kod Teslića, svoje je kćeri zaručivao sa ustaškim oficirima, a kad su se vratile iz partizana govorile su da više neće nikada u partizane - partizanske uši hraniti. Nisu ni trebale doći da ih ustaše ubiju, pošto su se vraćale iz partizana. Nikola je suradjivao i sa ustašama i četnicima. U Gospiću van žice bio je četnički štab i u njemu je Nikola Teslić bio razvodnik. Završava stara Mande: molit ću vlast da me preseli od ovuda, ne može se živjeti među vukovima. Nije bolji ni Djuro Radmanović - Caklar koji je isto danas negdje mislim na gradskom odboru.

Druže Vlado, iznosim mišljenje ove žene o Tesliću i kumpaniji da bi moguće bio jedan mali prilog da se osvijetli učinjeni zločin nad Hrvatima u Bjelajskoj imovini.

Još bi jednom napomenula:

O mučenjima po našim zatvorima se mnogo prepričava u narodu i metoda se izjednačuju sa ustaškima. Evo što saznajem: Bilo je slučajeva gdje su u zatvoru

prerezi vani vratovi, lomile su se noge, udaranje puščanom cijevi pod rebra i kundakom u prsa, batinjanje svakojakim sredstvima, pljuskanje, izbijanje zubi, električna struja, morenjenje gladju. Ljudi su se nadalje provodili na stratišta iznakaženi od batina i struje, izbuljenih očiju i slično.

Oprosti družo Vlado, dosta je loše napisano, ne umijem dobro pisati na mašinu, a stvar je takove naravi da mi u tome ne može netko iz moje najbliže okoline pomoći, a stvar smatram važnom i želim da čim prije dobiješ. U koliko Te još nešto po tome interesira možeš me naći u Okružnom Narodnom odboru - Prosvjetni odjel Zagreb.

Zgb, 18.X.45.

Drugarski pozdrav
Lipovska
Mica Vukelić¹⁸⁹ | v.r. J

*Izvornik, strojopis,
HDA, Zagreb, 1220, inv. br. 206.*

93.

*1945., listopad 19.
Zagreb*

Izješće pomoćnika Javnog tužitelja Hrvatske, Odjela OZN-e, o stanju u zatvorima OZN-e u Zagrebu

JAVNI TUŽILAC HRVATSKE
ODJELJENJE OZN-E
Br. 0.-99/45
Zagreb, 19. X 1945.

I Z V J E Š T A J

Pomoćnika Javnog Tužioca Hrvatske za odjeljenje OZN-e

Od posljednjeg mjesečnog izvješćaja pa do danas može se kazati daje rad odjeljenja OZN-e krenuo naprijed. Sada se u glavnom radi na čišćenju zatvora t.j. rješavaju se stari slučajevi koji već u zatvoru leže preko predviđenog roka, a i preko 4-5 mjeseci.

¹⁸⁹ Milka Vukelić, novinarka "Naprijeda" i referentica u Prosvjetnom odjelu Okružnog NOO-a Zagreb.

Koncem prošlog mjeseca održana je konferencija sa organima OZN-e za Hrvatsku i OZN-e za grad Zagreb. Cilj konferencije bio je taj da se organe OZN-e upozna od kolike je danas za nas važnosti upoznavanje i pridržavanje zakona. O tome je pod temom "Borba za zakonitost" održao referat drug Han¹⁹⁰, Javni Tužioc za Zagreb. Poslije referata pročitana su "Privremena uputstva za organe OZN-e" od Javnog Tužioca Jugoslavije, a nakon toga razvila se diskusija.

Iz diskusije vidjelo se je da organi OZN-e nisu bili poznati i da većina organa OZN-e nije ni pročitala "Privremena uputstva" a kojih su se već trebali pridržavati. Za vrijeme diskusije vidio se prilično veliki interes kod organa OZN-e. Bilo je postavljeno oko 40 pitanja na koja je bilo odgovoreno.

U prošlom izvještaju naveo sam nekoliko slučajeva batinanja zatvorenika. Sa tom se praksom u glavnom prestalo. Sada su iznikli neki novi slučajevi koji zaslužuju pažnju.

Ranije, još za vrijeme borbe, bilo je uobičajeno tajno hapšenje t.j. takovo hapšenje da se u stvari čovjeka ili onoga koga se već želilo hapsiti jednostavno ukrade tako da nestane. Poslije se istraga također vodi tajno. Tih tajnih hapšenja imali smo zadnjih dana nekoliko u Zagrebu. Tako je na primjer uhapšen u Zagrebu neki trgovac Stančić¹⁹¹, a kada se njegov brat i rodbina došla kod OZN-e interesirati jer su odmah posumljali da je to učinila OZN-a, odbijeni su i rečeno im je da s tim OZN-a nije imala ništa. Sličan slučaj bio je i sa dr. Pandakovićem¹⁹² koji je uhapšen u Ljubljani na traženje OZN-e Hrvatske i za čije je hapšenje znala OZN-a u Ljubljani. Kada se žena dr. Pandakovića interesirala za svoga muža kod OZN-e u Ljubljani rekli su joj da joj je muž uhapšen i otpremljen OZN-i za Hrvatsku. Kada je žena dr. Pandakovića došla u Zagreb i pitala u OZN-i Hrvatske da li može mužu nositi hranu, odbili su je i rekli da se njezin muž kod njih ne nalazi i da ga oni uopće nisu uhapsili.

Na te nepravilnosti skrenuta je pažnja OZN-i Hrvatske a mišljenja sam da bi i sa strane OZN-e za Jugoslaviju trebalo na to skrenuti pažnju, jer neprijatelj nestanak bilo kojeg čovjeka bez obzira da li gaje OZN-a hapsila ili ne, pripisuje OZN-i. Osim toga to se priječi sa dobivenim uputstvima, a i narod na taj način umjesto da stiče povjerenje u OZN-u to povjerenje sve više gubi, što sve ide u prilog neprijatelja koji baš to i želi. Takva tajna hapšenja ne vode danas ničemu nego nam samo štete, a ujedno pokazuju našu slabost.

Iako se rad OZN-e posve svodi u granice zakona opet se dnevno događa pokoja greška sa strana organa OZN-e. Tako je u noći između 3. i 4. o.mj. za vrijeme zabave u hotel Esplanadi i za vrijeme plesa jedan organ Ozne došao po jednu djevojku i htio je uhapsiti. Ona se je odupirala i nije htjela da ode, počela je vikati i već je dala na znanje cijeloj dvorani da je OZN-a hapsi. Organ OZN-e pozvao je stražara i silom je odvuкао.

¹⁹⁰ Tomislav.

¹⁹¹ Ante, osuđen od Okružnog suda u Varaždinu (Kps 241/45.) na zabranu obavljanja trgovačke djelatnosti na pet godina, zabranu bilo kakve privredne djelatnosti na jednu godinu, gubitak zvanja tajnika Industrijske komore u Zagrebu, te tri godine gubitka pojedinačnih i građanskih prava.

¹⁹² Rudolf, osuđen od Divizijskog suda u Zagrebu (presuda br. 1135/45.) na jednu godinu lišenja slobode s prisilnim radom, te gubitak građanskih prava na jednu godinu.

Pred nekoliko dana došla su dva organa OZN-e u kuću u kojoj stanuje član našeg Vrhovnog suda dr. Zoričić¹⁹³. Kod stanara i kod pazikuće interesirali su se o dr. Zoričiću, pitali ih gdje on radi, kakav je, što misle o njemu i t.d.

Eto, ta dva navedena primjera pokazuju nam kakove se krupne greške još uvijek čine. Na te greške upozorili smo odjeljenje OZN-e, a u buduće tražit ćemo da se počinitelje takovih grešaka kazni.

Početak ovog mjeseca obišao sam zatvore OZN-e Hrvatske na Trgu N. i zatvore OZN-e za grad Zagreb u Đorđićevoj ulici i na Savskoj cesti.

OZN-a Hrvatske imala je u svojim zatvorima 65 hapšenika od kojih je jedan veći dio smješten u vrlo lošim podrumskim prostorijama, koje su izgrađene za vrijeme dok je u njima Gestapo imao svoje zatvore. Jedan dio zatvorenika smješten je u stambenim prostorijama na 5 i 6 katu iste zgrade. Svi zatvori, osim onih na 5. i 6. katu nehygijski su uređeni i izgledaju kao prave robijašnice.

Od ukupnog broja zatvorenika 12. ih je prešlo rok od 3 mjeseca, dvojica čak preko 5 mjeseci. U zatvoru ih je bilo nekoliko, koji uopće nisu bili preslušani, a nalazili su se već preko mjesec dana zatvoreni.

U zatvoru je bilo i nekoliko zatvorenika, koji su prije dva do tri mjeseca preslušani, a kasnije ostavljeni i u stvari zaboravljeni. To su u glavnom slučajevi gdje nema dovoljno materijala, a hapšeni su po prijavi ili po sumnji a materijal se tek sada za njih skuplja. To skupljanje materijala gdjekad traje dosta dugo, čak po tri mjeseca pa i više.

Gotovo polovina zatvorenika u OZN-i Hrvatske dopraćena je iz Okružnih odjeljenja OZN-e. To su u glavnom sve slučajevi koja Okružna odjeljenja nisu mogla riješiti zato što nisu raspolagali sa dovoljno materijala za iste. Bojeći se da ih sami puste, kako ne bi učinili grešku, Okružna odjeljenja OZN-e slala su takve predmete OZN-i Hrvatske. Jasno da ni OZN-a Hrvatske nije mogla bez ikakvog materijala da ih riješi. Zato se u glavnom i događalo da su hapšenici u zatvoru čekali po 2-3 mjeseca dok se za njih prikupe podaci.

U zatvorima OZN-e za grad Zagreb stanje je slično, samo što su prostorije nešto bolje. U zatvorima Đorđićeve i Savske ceste nalazi se 235. uhapšenika. Dvojica zatvorenika nalaze se u zatvoru već preko 6. mjeseci, oko 20. ih je već prekoračilo 3. mjeseca. Ni za jedan slučaj nije tražena dozvola za produženje istražnog zatvora. Isto tako do sada Javni Tužioc nije bio obavješten o samim hapšenjima kako je to u "Privremenim uputstvima" predviđeno.

Sve greške i nepravilnosti za sada se još uvijek rješavaju na osnovu ličnog kontakta i uvjeravanja.

Javni Tužioc Okruga koji uz ostali posao vode rad i Odjeljenja OZN-e do sada su vrlo slabo o tom odjeljenju vodili računa. Tek kada bi se pokazala neka greška znali bi o njoj pisati i tražiti savjet.

Iz dosadašnjeg rada Javnih Tužilaca sa Okružnim Odjeljenjima OZN-e vidi se da nije ustvari ništa učinjeno. Imademo na jednoj strani Javne Tužioce, koji su htjeli zajašiti OZN-u. Na primjer Javni Tužioc Okruga Slav. Brod htio je da imade uvid u čitav rad OZN-e, puštao je na slobodu ljude za koje je OZN-a mislila da ih treba suditi i

¹⁹³ Milovan, član Vrhovnog suda NR Hrvatske od 1945. do 1953.

t.d. Uopće svojim odnosom prema OZN-i stvorio je nezdravu situaciju radi čega je baš ovih dana i smijenjen. Na drugoj strani osjeća se da Javni Tužioci Okruga uopće nisu imali gotovo nikakvog stvarnog, tiješnjeg kontakta sa Okružnim Odjeljenjima OZN-e. U mjesečnim izvještajima Javni Tužioci Okruga gotovo u opće nisu pisali o radu Odjeljenja OZN-e. Tek kada bi se koja greška ili nepravilan postupak poslije pokazao o tome bi pisali. Inače o stanju u zatvorima o broju uhapšenika, o trajanju istražnog zatvora uopće nisu pisali.

Da bi dobio malo jasniju sliku o radu Odjeljenja OZN-e Javnih Tužioca Okruga napisao sam svima Tužiocima Okruga dopis u kojem sam tražio da opširnije izvještavaju o radu sa OZN-om, da redovno izvještavaju o zatvorima i stanju u njima, o hapšenjcima i o trajanju istražnog zatvora i td. Osim toga tražio sam da se izvještaji Odjeljenja OZN-e šalju odvojeno od ostalih izvještaja.

Ovo odjeljenje još uvijek imade najviše posla sa potragama za ljudima, koje je OZN-a hapsila a sada im se svaki trag zameo. Do sada je taj posao obavljao odsjek za informacije Ministarstva unutarnjih poslova. Pošto je baš ovih dana taj odsjek rasformiran, svi ti predmeti dolaze k nama, a pošto se u većini slučajeva radi o hapšenju koja je izvršila OZN-a to mi te predmete moramo i preuzimati.

Kao što sam već na početku naglasio naš najvažniji zadatak jeste sada raščišćavanje zatvora t.j. rješavanje starih slučajeva koji već u zatvorima leže preko 3. mjeseca.

Smrt fašizmu - sloboda narodu !

Pomoćnik J.T.H. za Odjeljenje OZN-e
ppukovnik

Robić Ivo I v.r.]

Izvornik, strojopis

UDA, Zagreb, 421, kut. 112/ b.b.

1945., listopad 23.
Slavonski Brod

Izvešće Okružne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača Slavonski Brod upućeno Zemaljskoj komisiji za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača Zagreb o Nijemcima/ folksdojčerima na području Okružnog NO-a Slavonski Brod

Okružni NO Brod
Okružna Komisija za utvrđivanje zločina okupatora
i njihovih pomagača.

Broj: 289/45.

SI. Brod 23. X.1945

Zemaljskoj Komisiji za
utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača.

Z a g r e b

U vezi tamošnje Okružnice od 30 srpnja 1945 g. br. 2816/45¹⁹⁴ a savezno sa tamošnjom požurnicom od 18.X.1945 broj isti¹⁹⁵ dostavlja se elaborat o zločinačkom i izdajničkom radu "njemačke narodne skupine" za vrijeme okupacije.

/.../

II.- Danas na okrugu SI. Brod /kotar Brod, Vinkovci, Đakovo i Županja/ živi ukupno oko 1176 folksdajčera a od toga najviše u gradu SI. Brodu, gdje ih ima 437.

III.- Pobjeglo je sa teritorije okruga SI. Brod ukupno 7733. folksdajčera.

Ovamo su uračunati svi oni koji su pobjegli sa navedene teritorije od ljeta 1944 g. pa sve do oslobođenja.

Većina najme folksdajčera iselila se je sa navedene teritorije još ljeti i u jesen 1944 g. a malen broj pobjegao je zadnjih dana sa okupatorom.

Oni koji su iselili u ljeto i u jesen 1944 g. naseljeni su po raznim mjestima u Austriji i u Njemačkoj, dočim je nepoznato boravište onih koji su u zadnjem momentu pobjegli sa okupatorskom vojskom.

IV.- Od onih koji su ostali u zemlji imade ih u logorima 1551, a na slobodi 1145.-

Oni koji su ostali na slobodi, ostavljeni su sa razloga jer se ili uopće nisu upisali u "kulturbund" ili su se upisali pod pritiskom, pa su se kasnije sami ispisali ili su radi neaktivnosti bili isključeni, bilo što su bili povezani u mješovitim brakovima sa našim elementom, bilo što su pojedini bliži članovi obitelji bili aktivni borci i suradnici NOV

¹⁹⁴ Usp. HDA, Zagreb, 306, GUZ4218/45.

¹⁹⁵ Usp. HDA, Zagreb, 306, GUZ 4565/45.

i NOP, bilo što su kao profesionalni radnici pridržani, a nisu se ogrešili o čast našega naroda.-

V.- Prema prispjelim podacima područnih Komisija može se utvrditi da imade 61. lice utvrđeno kao ratni zločinci i narodni neprijatelji.-

U rukama vlasti nalazi iz se 6, u bjegstvu 7, a ostalo nepoznatog boravišta.

VI - Pred sud je izvedeno njih 10. od kojih je jedan streljan, 6. ih je osuđeno na prisilni rad, 1. na gubitak nacionalne časti, a za dvojicu osuda još nije donešena.

Ovo je sastavljeno prema podacima prispjelim od područnih Komisija.

/.../

Napominje se da je ova Komisija pri sastavljanju ovoga elaborata imala mnogo poteškoća naročito uslijed toga što pojedine područne Komisije nisu dostavile na vrijeme izvještaj unatoč toga što su više puta požurivane, te sada u kratkom roku nije moguće dati jedan opširniji elaborat.

Tako je na pr. Komisija u Đakovu dostavila izvještaj tek 18. X. 45 god. a navedeni izvještaj je svakako važan jer se na području Đakova nalazio znatan broj folksdajčera te bi izvještaj bez stanja u Đakovu bio nepotpun.

S toga se naslov umoljava da ovaj izvještaj primi do znanja.-

Ujedno se priklapaju izvještaji pojedinih područnih Komisija iz kojih se mogu donekle vidjeti neki statistički podaci u pogledu sudjelovanja folksdajčera u okupatorskim vojničkim i drugim formacijama.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU

M.P.¹⁹⁶

Za Okružnu komisiju
Tajnik

Prilozi¹⁹⁸

Izvornik, strojopis

HDA, Zagreb, 306 GUZ 4461/45, kut. 68

¹⁹⁶ Okrugli pečat: Komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača Okružni NOO Slav. Brod (u sredini grb DF Jugoslavije).

¹⁹⁷ Potpis nečitak.

¹⁹⁸ Usp. HDA, Zagreb, 306, GUZ 4218/45., 306, GUZ 4461/45., 306, GUZ 4565/45.

1945., studeni 3.
 Petrinja

Iz izvješća Javnog tužitelja Banije o radu vojnog odjela, o stanju u zarobljeničko-kažnjeničkom logoru u Glini

JAVNI TUŽIOČ BANIJE
 U Petrinji, dne 3. XI. 1945.
 Broj: Pov. 70/45

JAVNOM TUŽIOČU HRVATSKE¹⁹⁹

u

ZAGREBU

/.../

Vojno odelenje:

Još uvijek nisu rješene sve molbe za pomilovanja za lica koja su po Vojnom sudu osuđena na smrt. Rješeno je do sada svega 12 molbi koje su odbijene.

U samom zatvoru zavlada je epidemija pjegavog tifusa od čega je umrlo 5 osuđenika. Pod kontrolom liječnika obavljeno je raskuživanje i posvećena je posebna pažnja ovom slučaju, obzirom na to da se radilo o pjegavom tifusu koji je vrlo teške prirode.

Stao sam na stanovište da sve one osobe koje su vezane sa špijunažom upućujemo Vojnom sudu, jer je špijunaža obično vezana uz vojsku, i trebalo bi o tome skrenuti pažnju Vojnim sudovima kako nam ne bi vraćali pojedine predmete. Vojni sud Bihaća vratio nam je 15 predmeta i ako je nekoliko njih trebalo ostati kod Vojnog suda.

Vojno kažnjenički logor u Glini nalazi se pod kontrolom civilne vlasti i prilike su se u njemu dosta dobro sredile. Najveći je nedostatak i poteškoća u tome što nema dovoljno straže, tako da često puta pojedinci samovoljno bježe kući nakon čega se ponovno prisilno vraćaju u logor. Prije dva dana uteklo je 6 kažnjenika. Nemamo podataka da li su pohvatani ponovno. Bivši komandant logora pustio je na svoju ruku nekoliko lica da izdržavaju kaznu izvan kažnjeničkog logora pa čak i svom mjestu i ako su kažnjeni gubitkom slobode. Sporazumno sa Upravom logora ove osobe biti će povraćene na izdržavanje kazne u logor.

Logor kultur-bundovaca sa našeg okruga je preseljen.

Pri Okružnom odboru formiran je odbor koji će voditi brigu o demobilisanim vojnicima. Još uvijek na terenu ima u tom pogledu poteškoća a nekoji organi vlasti

¹⁹⁹ Jakov Blažević.

ne posvećuju tom problemu potrebnu važnost. Nadamo se da će i ti nedostaci biti otklonjeni.

Smrt fašizmu - Sloboda Narodu !

M.P.²⁰⁰

Javni tužilac Banije :

Drezga²⁰¹ [v.r]

*Izvornik, strojopis
HD A, Zagreb, 421, 5/280*

96.

1945., studeni 3.

Iz izvješća pomoćnika Javnog tužitelja Hrvatske o stanju u logorima Valpovo, Orlovnjak i Lepoglava

Rihtar Petar
Pomoćnik J.T.H.

PREDMET: Izvještaj sa službenog putovanja

JAVNOM TUŽIOCU HRVATSKE²⁰²

Z a g r e b

O prilikama u Državnom šumskom poduzeću Belišće podnio sam odmah nakon dolaska u Osijek, a na osnovu informacija dobivenih od sekeretara Okružnog odbora Narodne fronte za okrug Osijek druga Geđe, posebni izvještaj.

Sa pročelnikom Upravnog odjela Okružnog NOO-a Osijek pregledao sam logor Nijemaca u Valpovu. Tamo je smješteno oko 1800 žena, djece i staraca. Prilike su u glavnom zadovoljavajuće. Potrebno je ipak primjetiti da su logoraši u tim barakama dosta natrpani.

Pregedavajući letimično i na brzinu logorske knjige ustanovio sam daje na osnovu depeše Ministarstva unutrašnjih poslova od 4-X o.g. iz tog logora pušteno, pored onih koje je bezuvjetno trebalo pustiti i takovih koja se nije smjelo pustiti. Zbog toga sam dao

²⁰⁰) okrugli pečat: Javni tužilac Banije - Petrinja.

²⁰¹ Branko.

²⁰² Jakov Blažević.

pomoćniku za odjeljenje općeg nadzora Javnog tužioca okruga Osijek uputu da se provede revizija otpuštenih na osnovu ove depeše, te da se oni koji su očito protuzakonito pušteni, smjesti ponovno u logor. Kod ovog logora vode se pored onih koji se stalno nalaze u logoru, a to su u glavnom starci, žene i djeca, i onih 1800 Nijemaca koji su zaposleni na radu većinom na poljoprivrednim imanjima, koja su pod državnom upravom.

Na području okruga Osijek postoji i kažnjenički logor u Orlovnjaku. Tu je smješteno 1400 kažnjenika. Tamo su se događale razne nepravilnosti kao stoje davanje dopusta logorašima, bjegstvo logoraša, pijančevanje i si. Iz tog logora pobjeglo je 20 kažnjenika. Prva komanda logora je smjenjena, a protiv sadašnjeg komandanta i intendanta vodi upravni odjel izvide. Radna snaga kažnjenika iskorištena je svega u 30 %, s razloga, jer nema dovoljno milicije.

Pročelnik Upravnog odjela izjavio je da u Josipovcu postoji prazan i uređen logor koji pripada Komandi vojne pozadine i da Ministarstvo unutrašnjih poslova javilo Okružnom NO-u Osijek da je Armija taj logor ustupila na raspolaganje Okružnom odboru Osijek. Međutim Komanda osječkog područja dosad nije predala toga logora navodeći daje od Armijske oblasti naređeno da se logor ne preda. Pročelnik Upravnog odjela ističe da oni namjeravaju u taj logor smjesiti sve Nijemce sposobne za rad koji koji se sada vode kod logora u Valpovu, Šipovcu i Bijelom Manastiru, u kojim logorima ukupno imade 6.000.- Nijemaca.

Pročelnik Upravnog odjela ističe da na ovih 6000 logoraša imade svega oko 60 milicionera, što je obzirom na potrebu zaposlenja logoraša na više mjesta svakako premalen broj.

/.../

Posjetio sam također Kažnjenički logor u Lepoglavi i interesirao se za uzroke bjegstva 8-orice kažnjenika. Sadašnji upravitelj ističe daje to bjegstvo bilo omogućeno stoga što je za čitav logor bilo određeno jedno stražarsko mjesto, a mogućnosti izlaza iz logora uslijed njegove velike oštećenosti bile su velike i mnogostrane. Sada ima logor svega 215 kažnjenika i to prema odluci Ministarstva unutrašnjih poslova tamo će izdržavati kaznu samo oni osuđenici koji su osuđeni na kaznu prisilnog rada do 5 godina. Nadalje ističe novi upravitelj da iako imade sada 30 milicionera da pitanje osiguranja logora time nije riješeno, jer ti milicioneri nisu stalna logorska straža pod stalnim nadzorom jednog lica iz uprave logora, nego se oni smjenjuju. Uslijed toga kod njih nema discipline.

Centralni dio logora sav je razoren i tek se sada počelo nešto popravljati. Među kažnjenicima imade kvalificiranih radnika i postoji mogućnost obnove kućnog obrta, ali nema alata. Isto tako i pitanje smještaja kažnjenika je vrlo teško, jer su gotovo sva stakla na prozorima razbijena, centralno grijanje koje je prije postojalo u zgradi također je uništeno, pa ukoliko se tu ništa ne učini postoji opasnost novog bježanja kažnjenika i uslijed takovih prilika.

/.../

Smrt fašizmu - sloboda narodu !

Rihtar [v.r.]

1945., studeni 12.
Zagreb

**Iz izvješća Ministarstva unutarnjih poslova Narodne vlade Hrvatske
upućenog Centralnom komitetu KPH o brojnosti i aktivnosti odmetnika i
križara, te o stanju u kažnjeničkim logorima i kaznionicama u Hrvatskoj**

NARODNA VLADA HRVATSKE
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
Br. Pov. 563/45, dana 12. XI. 1945

CENTRALNOM KOMITETU KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

Dostavlja se u prepisu izvještaj o radu organa unutrašnje uprave prema stanju na dan 31.X.1945 godine, koje je ovo Ministarstvo podnijelo Saveznom ministarstvu unutrašnjih poslova, radi znanja.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Ministar:

M.P²⁰³ Vicko Krstulović [v.r.]

/.../

II. STANJE ODMETNIKA:

Na ovdašnjem području brojčane snage svih odmetnika cijeni se na nešto preko hiljadu. Od toga broja otpada na ustaše približno 700 a na četnike oko 350. Najveći broj odmetnika zadržava se i djeluje na području gornje Hrvatske i Slavonije. Premda djelatnost odmetnika nije za podcjenjivanje, ona je u svakom slučaju manjih razmjera od one koju bi odmetnici, s obzirom na svoje brojno stanje mogli razviti. Njihova napadačka djelatnost svodi se na upade u nezaštićena sela, na odvođenje aktivista NF ili njihovo maltretiranje ili u najboljem slučaju, na napade na brojno slabe milicijske patrole, ili usamljene vojnike. Napadnuti, oni umeju da se energično brane. Najveću aktivnost odmetnici razvijaju na području okruga Slav. Brod, a znatno manju na području ostalih okruga Slavonije. Na području pak Dalmacije njihova aktivnost je toliko izuzetna, da se gotovo može zanemariti.

²⁰³ Okrugli pečat: Federalna Država Hrvatska Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Prema skupnim izvještajima sa terena - izgleda da su odmetnici naoružani sa lakim pešadijskim oružjem, puškama i šmajserima, izuzetno i sa ponekim mitraljezom. Nedvojbeno je, da se najveći broj odmetnika regrutirao od bivših ustaških formacija, koji su tu zaostali ma iz bilo kojeg razloga. Neke manje skupine odmetnika, naročito na području okruga Varaždin i Zagreb, sebe nazivaju "Križarima". Oni nose na kapama bijele krstove i njihova napadačka djelatnost je znatno slabija od one koju razvijaju odmetnici, koji se tim imenom ne nazivaju. Tako na području kotara Ludbreg i kotara Zlatar dvije manje skupine odmetnika, jedna od prilike 30 ljudi, a druga nešto slabija uopšte nisu aktivne u vojničkom smislu. One se zadovoljavaju više sa propagandnom aktivnošću, ma da ni ova nije znatna. Iz razloga već u uvodu ovog izvještaja naznačenih nedostaju precizni podaci iz kojih se društvenih redova i iz koje ranije političke opredjeljene grupe se regrutiraju "Križari", ali po znaku koji nose, po njihovim izjavama, može se srazlogom zaključiti, da pripadaju klero-fašistima i da se regrutiraju u glavnom iz redova bivšeg križarskoga društva. Dali i u kojoj mjeri ovi križari i odmetnici uopće uživaju podršku naroda ne može se sa sigurnošću utvrditi. Domaća reakcionarna propaganda sa njima izgleda da ne računa ozbiljno, jer ih gotovo u svojoj štampi ni ne spominje. Toga su svjesni i sami odmetnici, jer u svojoj propagandi više se [oslanjaju] na pomoć odnosno intervenciju Engleske i Amerike koja je po njima tobože neminovna, nego na svoju vlastitu snagu.

Broj ubijenih, zarobljenih i predanih odmetnika ne može se ni približno odrediti jer su izvještaji područnih organa u tom pogledu neredoviti i nepotpuni. U uništavanju odmetnika učestvuje kako vojska, a tako i odredi Milicije i N. |arodne| Obrane. /.../

/.../

OP. IET. KAZNENIH ZAVODA.

Danom 1. X. t.g. ovo je Ministarstvo preuzelo od Ministarstva pravosuđa sve kaznene zavode i od tada počinje vrhovni nadzor od strane unutrašnje upravenad vršenjem kazni u spomenutim zavodima.

U našoj federalnoj jedinici postoje slijedeći kazneni zavodi za prinudni rad:

1. Kažnjenički logor /zavod/ u St. Gradiški,
2. Kaznionica u Lepoglavi,
3. Kažnjenički logor /zavod/ na ciglani Bohn kod Vinkovaca,
4. Kažnjenički logor u Gospiću
5. Ženska kaznionica u Požegi,
6. Ženska kaznionica u Zagrebu.

U kažnjeničkom logoru u St. Gradiški glavna zgrada potpuno je sačuvana. Trebalo je samo popraviti prozore i vrata.

Bolnica je na svojem lijevom krilu spaljena i to samo plafoni. Desno krilo bolnice je sačuvano i upotrebivo.

Zgrada radionica teško je stradala. Trebalo bi popraviti temeljne zidove, podignuti čitav krov, ponovno postaviti strojeve, urediti vrata i prozore.

Zgrada u kojima su stanovali upravitelj kaznionice i činovnici u potpunosti je izgorjela.

Dve staje, koje se nalaze u zato uredjenom tviđavskom bedemu nadjene su sačuvane.

Sada se u zavodu nalazi 1.300 kažnjenika i 500 interniranih Nijemaca, a kada se poprave zgrade zavoda može primiti oko 2.000 kažnjenika.

Nepokretna imovina zavoda sastoji se od gore spomenutih nepokretnina i za sada zavod raspolaže sa 70 jutara obradivog /siratnog/ zemljišta, a osim toga uzeto je u zakup na pustari Vojnović 76 jutara obradivog zemljišta. Ukupno dakle 146 jutara obradivog zemljišta.

Industrija zavoda osnovala je tkalačku radionicu sa mogućim zaposlenjem od 50 ljudi, krojačku sa mogućim zaposlenjem od 40 ljudi, obučarsku sa mogućim zaposlenjem od 40 ljudi i rezbarsku sa mogućim zaposlenjem od 80 ljudi, bravarsku, kolarsku, kovačku i potkivačku radionicu sa mogućim zaposlenjem od 40 ljudi, knjigovešku sa kuferaškom sa mogućim zaposlenjem od 50 ljudi, tiskaru sa mogućim zaposlenjem od 10 ljudi, urarsku radionicu sa mogućim zaposlenjem od 4 čovjeka.

Za ovoliki broj zaposlenja ljudi zavod ima potrebnog alata i prostorije. Uprava zavoda predviđa uvesti još neke grane u svoju industriju, jer zato ima stručnjaka, a i te bi struke bile u interesu logorske industrije /režije/, ali da se to ostvari trebalo bi odmah pristupiti izgradnji podesnih radionica kako postojećih tako i novih. Uvjeti za ovu obnovu su povoljni, jer zavod ima potrebitu radnu snagu, ciglu, pijesak i nešto građevinskog materijala. Ovaj se posao može izvršiti u roku od 4 mjeseci.

KAZNIONICA I.F.POG1.AVA

Zgrade te kaznionice teško su oštećene miniranjem od strane Nijemaca i ustaša. Tako je napose uništena nova zgrada kaznionice u svom centralnom dijelu. To je srce zgrade, koje povezuje krila, gdje se nalaze samice. Stakleni krov zgrade je sasvim izlomljen. Vodovi električni i vodovodne cijevi su uništene. Na izvjesnom broju samica i drugih soba potrebni su popravci vrata, prozora, ležaja i t.d. dok je veći broj samica ostao neoštećen.

Stara pak zgrada kaznionice djelomično je razorena a djelomično sačuvana, no sačuvana je bila od eksplozija, a i taj dio je dosta miniran.

Bolnica je bila razrušena do temelja, dok su u zgradama gdje su se nalazile kuhinja i praona, radionice i t.d. potrebni popravci.

Gospodarske zgrade zahtjevaju takodjer popravak. U njima nema više nikakvih strojeva ni alata.

Stanje zgrade nakon oslobodjenja bilo je takovo, da se nijesu mogle nikako upotrebiti za zatočenike. Medjutim započelo se najprije čišćenjem zgrade, a kasnije se pristupilo najnužnijim popravcima. Ali zbog pomanjkanja kredita popravci su bili usmjereni samo na pokrivanje krova, da na zgradama ne nastane daljnje oštećenje. Popravljen je i nešto prozora i vrata tako da kaznionica može primiti samo oko 500 kažnjenika.

Kako je kažnjenički logor "Vrana" kod Biograda na moru radi malarije koja tamo hara, ukinut, to je odlučeno da se 90 kažnjenika koliko ih sada tamošnji logor ima, prebaci

u Lepoglavu. Osim toga uputiti će se u Lepoglavu oko 400 vojno-sudskih kažnjenika iz vojnog logora u Popovači, jer su nastambe tog logora trošne i neupotrebive za smještaj većeg broja kažnjenika. Tako će ovih dana započeti kazniona u Lepoglavi svojim redovitim radom i za sada će moći primiti tek oko 500 kažnjenika. Predratni kapaciteti od 1100 kažnjenika moći će se postići tek onda, kad budu odobreni potrebni krediti za rekonstrukciju i adaptaciju porušenih i teško oštećenih djelova zgrade. Kazneni zavod u Lepoglavi posjeduje 150 jutara, 1290 č. hv. oranica, 73 jut. 1165 č. hv. livada, 6 jutara 1513 č. hv. pašnjaka, 15. jutara 458 č. hv. vinograda, 6 jutara 358 č. hv. voćnjaka, 20 jut. 362 č. hv. vrtova i 659 jutara 1067 č. hv. šuma.

U rodnim godinama zemljište odbacuje prosječno 8-10 mtc. pšenice i 20 mtc. kukuruza po jutru. Zemljište je ilovičasto. Ove godine obradivali su imanje 356 napoličara seljaka iz same okolice Lepoglave, dok će od sada obradivati to imanje sama uprava kazniona preko svojih kažnjenika. Prije je u kaznioni bio čitav niz radionica /krojačka, postolarska, tkalačka, stolarska sa rezbarskom, bravarsko-kolarska-kovačka, potkivačka, knjigovežačka sa kuferaškom, tiskara, urarska, korparska, ćilimarija, krznarija, remenarija, bačvarijska, prodavaona živežnih namirnica/. Obrt je izradjivao ili za svoj račun, u kojem su slučaju nabavka potrebnog materijala išla na teret i iz sredstava privrednih grana, ili na račun drugih /država ili privatnik/ a iz materijala naručioca /narudžbe/.

Tokom rata sve su mašine i alat tih radiona uništeni, a djelom odnešeni od ustaša, a navodno i od seljaka.

Za uspostavu tih radionica bio bi potrebit kredit od nekoliko milijona dinara, a da se osposobe za rad bilo bi potrebno vrijeme od 6 mjeseci.

KAŽNJENIČKI LOGOR NA CIGLANI BOHN KOD VINKOVACA.

Taj je zavod počeo djelovati 5. VII. 1945. a nalazi se na teritoriju ciglane Bohn, koja je oko 2 km. daleko od željezničke stanice. Zavod je smješten u dvim stanbenim zgradama. Jedna se stanbena zgrada sastoji od 7 stanova i jedne radione. U toj stanbenoj zgradi smješteno je sada 167 kažnjenika od kojih 120 interniranih Nijemaca. Druga stanbena zgrada se sastoji od 2 stana od po jedne sobe i kuhinje te iz jedne štale. U tim je prostorijama smješteno 57 osudjenika. Internirani Nijemci odjeljeni su od ostalih kažnjenika. Više od 324 osudjenika zavod ne može primiti.

Zavod nema nikakvih radiona, a niti nepokretne imovine. Stoga nema mogućnosti da bi se osudjenici upotrebili na obradivanju zemljišta. U ciglani Bohn radi sada oko 50 osudjenika. Poduzeti su koraci kod Okružnog N.O.-a u Brodu, da se svi kažnjenici i internirani Nijemci zaposle na ciglani.

KAŽNJENIČKI LOGOR "VRANA" KOD BIOGRADA NA MORIJ.

Kako smo gore već spomenuli taj se zavod odlukom ovog Ministarstva ukida radi toga što se nalazi u malaričnom kraju. Svojim poslovanjem zavod treba prestati 1. studenog 1945 i od toga dana biti će svi kažnjenici, kojih sada ima oko 90, upućeni u kaznionu Lepoglava na daljnje izdržavanje kazne.

Osudjenici bili su zaposleni na državnom poljoprivrednom imanju "Vrana". Bili su smješteni u jednoj zgradi koja je ranije služila kao konjušnica. Zavod nije raspolagao sa nikakvim radionicama, niti je imao vlastite nepokretne imovine.

KAŽNJENIČKI LOGOR /ZAVOD/ U GOSPIĆU.

Logor je smješten u dvije napuštene zgrade, koje se nalaze pod upravom narodnih dobara. U jednoj zgradi koje je visoko prizemlje, smješteni su muškarci, a u drugoj također prizemnici i visokom potkrovlju žene.

Zgrade nisu podesne za smještaj osudjenika, naročito ne teških kriminalaca, jer je vrlo lak dodir sa pučanstvom.

Zavod može primiti najviše 80 osudjenika, a sada ih tamo ima 65.

Zavod nema vlastite nepokretne imovine, a niti raspolože sa kakvom radionicom. Privremeno kažnjenici obradju jedan ral zemlje na kojem je ranije bilo igralište zavoda za popravak maloljetnika i pol rala zemlje, koje je ranije pripadalo predsjedništvu sudbenog stola u Gospiću.

Zavod nema izgleda za daljnji razvitak, jer nema podesnih prostorija, zatim nema ekonomije na koju bi se mogao oslanjati, te konačno nema ni pravog zaposlenja za kažnjenike.

Zavod može postojati samo kao pomoćni logor do jačeg osposobljavanja Lepoglave, a onda bi se mogao ukinuti.

ŽENSKA KAZNIONA U POŽEGI.

Do konca kolovoza 1941 bio je u Požegi zavod za popravak maloljetnika. Taj je zavod tada raspušten a u zgradu je smještena ženska kazniona, koja je do tada bila u Zagrebu u Savskoj cesti.

Taje kazniona donijela iz Zageba u Požegu i svoj inventar, a radila je do mjeseca rujna 1944 godine. Posjedovala je namještaj /pokućstvo, šivaće strojeve, tkalačke stanove, i t.d., kuhinjsko posudje, gospodarsko sudje, gospodarsko orudje, kola, plugove, bmjače, motike/, konje, rogato blago i svinje. Tokom rata svega toga je nestalo.

Kapacitet zavoda u mirno doba bio je 200 kažnjenica.

Kazniona ima uz zgradu 16 jutara zemlje te razne radionice, koje su bile smještene u samim zgradama.

Zgrade kaznionice ostale su čitave i uporabive. Jedino je razlupano mnogo prozora. Uz to je potrebno riješiti i pitanje inventara.

Za sada ženske kažnjenice smještene su u zavodu u St. Gradiški, i to u jednoj posebnoj zgradi.

Pitanje ponovne uspotrebe tog zavoda doći će u obzir kada se bude pojavio veći broj kažnjenica, koje ne bi imale mjesta u St. Gradiški.

Uz potrebne kredite za nabavku strojeva i materijala radionice zavoda mogle bi se osposobiti za rad u toku od 2 mjeseca.

ŽENSKA KAZNIONA U ZAGREBU

Zgrada te kaznionice je sačuvana i upotrebljiva. Jedino trebalo bi izvesti razne popravke na krovu, vratima i prozorima.

Inventar kaznionice odnesen je po ustašama u Požegu.

Taj zavod nema, osim jednog vrta, nikakve druge nepokretne imovine, a niti radionica.

Sada upotrebljavaju zgradu OZNA u Zagrebu.

Smatramo da ta kaznionica ne dolazi više u obzir kao kaznionica zavoda, jer nije pogodna obzirom na način izvršavanje kazni koje mi uvadjamo.

Osim tih kaznenih zavoda postoji oko 7 vojnih logora za prisilni rad, u kojima izdržavaju kaznu 4.257 vojno sudskih kažnjenika. U logoru Splitskog-vojnog područja /Split/ nalazi se 484 kažnjenika, ogulinskom /Gospić - Sušak/ 565, osječkom 1213, bihaćkom /Glina/ 518, bjelovarskom /Mala Pisanica/ 477, zagrebačkom /Popovača/ 1000 kažnjenika. Detaljniji izvještaj nijesmo u stanju dati, jer te logore nijesmo još preuzeli s razloga što se nastambe /barake/ kažnjenika nalaze u očajnom stanju, a nemamo kredita za njihov popravak, a niti za ishranu samih osudjenika. Zatražili smo u svrhu preuzimanja tih logora izvanredni kredit i čim ga dobijemo, bit će mo u stanju preuzeti te logore od vojnih vlasti i poslati Vam zatražene podatke o tim logorima. No već sada možemo Vas izvjestiti da ti logori nemaju ni pokretne imovine ni radionica.

Osim tih zavoda spadaju pod nadzor unutrašnje uprave i slijedeći zavodi za odgoj djece i popravak maloljetnika:

1. Zavod za odgoj djece Pahinsko kraj Ivanca.

Zavod je osnovan 1925 a u njega su se imala smještati djeca prestupnici do 14 godina starosti, za koje bi starateljski sud u spislu §-26 bivšeg jugoslavenskog kriv. zakona odredio da trebaju ići na prirodno vaspitanje.

Zavod se nalazi u izvanrednom lijepom položaju i zdravom kraju. Smješten je u dvije oveće zgrade. U jednoj se nalazi učionica, blagovaonica, radionica, čistaonica, kupaonica, uprava i stan upravnika, a u drugoj se zgradi nalaze nastambe za pitomce. Postoje još gospodarske i druge sporedne zgrade.

Sve su zgrade u dobrom stanju i to jedina od ustanova za izdržavanje kazne koja je prigodom oslobodjenja ostala sačuvana u cijelosti i nije pretrpjela nikakvo oštećenje. Zavod ima sav potrebni inventar, a kapacitet zavoda je 60 pitomaca.

K tome zavod posjeduje imanje od ukupno 32 jutra. Imanje obrađuju pitomci, a ranije se o gospodarstvu tog zavoda starala uprava i ekonomat kaznionice u Lepoglavi, te je na zavodu uz pitomce obično radilo nekoliko slobodnjaka.

Iz prihoda ovog gospodarstva zavod se može sam financirati.

Pod svaku cijenu treba poraditi na dizanju i proširenju tog zavoda kako bi mu kapacitet postao veći uz stanovitu modernizaciju uzgojnih metoda i iskustvo koje zavod ima do sada sa odgojem mladeži, mogla bi se iz njega stvoriti bez većih poteškoća jednu uzornu ustanovu.

ZAVOD ZA UZGOJ I POPRAVAKA MALOLJETNIKA U GOSPIĆU

U Gospiću je već duže vrijeme prije rata postojao zavod za popravak mladjih maloljetnika.

Za vrijeme okupacije zgrada u kojoj su smješteni pitomci i uprava zavoda bila je pogodjena avionskom bombom i jedan dio krova i stropa bio je srušen, ali je zgrada popravljena i osposobljena za uporabu.

Zavod ima toliko inventara, daje za sada osposobljen da primi oko 50 pitomaca.

Uz zavodsku zgradu nalazi se i vrt u veličini oko 400 hv. kog obrađuju pitomci. U blizini nalazi se poljoprivredna škola sa većim posjedom, pa postoji mogućnost, da se maloljetnici mogu upotrebiti na poljoprivrednom radu u toj školi.

ZAVOD ZA POPRAVLJANJE MALOLJETNIKA U GLINI.

U Glini je postojao zavod za popravak mladjih maloljetnika još od godine 1902. U siječnju 1944 bio je raspušten.

Zavod je posjedovao dobro uređenu ekonomiju od oko 50 jut. zemljišta s potrebnim gospodarskim zgradama. Zatim je imao uređene radionice i to stolarsku, krojačku, mehaničarsku, bravarsku, postolarsku te vrtlariju.

Za vrijeme okupacije zapadno krilo zgrade, jedan mali dio pročelja dobili su direktni pogodak bombe i potpuno su uništeni. Krov je srušen i unutrašnjost tako da samo strše raspuknuti zidovi. Srušeni dio zgrade morao bi se ponovno graditi dok bi se istočno krilo zgrade moglo upotrebiti nakon temeljnog popravka.

Zbog toga zavod ne dolazi u obzir, da bi se za sada mogao upotrebiti.

Ministarstvo prosvete interesiralo se za ove zavode, te je mišljenja da li uprava i odgoj odnosno popravak lica u njima smještenih prelaze u njihovu nadležnost. Naše je pak mišljenje da bi tu dužnost mnogo uspješnije moglo da provede Ministarstvo socijalne politike, jer ono imade za to specijalizirani kadar, a opet za ovakva lica t.j. djecu i mladje maloljetnike nije samo bitno da se uzgojno djeluje na vrijeme dok se nalaze u zavodima, već je još nužnije da ih se, dok iz zavoda bivaju otpušteni, odmah smjeste, prema njihovoj spremi i izučenom zanatu i na taj način omogući da postanu korisni članovi državne zajednice. Ovu dužnost t.j. potpunu brigu oko istih i u vrijeme dok se nalaze u zavodu i kasnije dok budu otpušteni, može najuspješnije da prema svojoj nadležnosti, povede resor socijalne politike.

Kako je gore izloženo kazneni zavodi imadu svoj imetak, te razne radionice. Da bi se isto što uspješnije iskoristilo stali smo na principu trgovačkog poslovanja, jer ćemo na taj način utrškom proizvoda kako iz poljoprivrednog imanja, tako i onog obrtnih grana, dobiti stanoviti prihod i na taj način olakšati državni budžet. Da pak uzmognemo pokrenuti rad svih radiona i nabaviti potrebni inventar za poljoprivredna imanja, a pošto nismo mogli od Zemaljskog Ministarstva financija dobiti izvanredan kredit, to smo zatražili od Zemaljske narodne banke zajam u iznosu od 3,000.000 dinara plativ u godinu dana. Na taj ćemo način pokrenuti rad u kaznenim zavodima i zaposliti priličan broj osudjenika. Od ostalih osudjenika, sposobnih za rad namjerava se formirati radne

ekipe i prema potrebi upućivati ih na potrebne radove. Jer nam je osnovni princip “da se osudjenici svojim radom moraju sami uzdržavati”. Za godinu 1946 predviđeno da će prihod od kaznenih zavoda moći položiti 36 % visine budžeta za iste zavode. Više uravnoteženje budžeta po ovoj partiji nije nam moguće postići, jer su veliki izdaci predviđeni za popravak i osposobljavanje samih zgrada i postrojenja, pošto je za vrijeme okupacije nanescena od okupatora i njihovih pomagača velika šteta.

Poseban problem je smještaj i ishrana oko 11000 logoriscanih lica njemačkih državljanica i onih njemačke narodnosti. Za sada ih smještavamo na posebnim imanjima kako nam to prilike dozvoljavaju. Dakle je stanje na dan 30. X. t.g. sljedeće:

Kmdija 3.500 smještenih lica

Valpovo 3.806

Šipovac 658

Zmajevac - Popovac 550 smještenih lica²⁰⁴

Beli Manastir 1.681 “ “ 205

Pustara Ovčara kod Vukovara 400 smještenih lica

Koliko prilike dozvoljavaju isti se upotrebljavaju za razne radove i za ove vrijedi princip da se svojim vlastitim radom izdržavaju. Poteškoća je sa starcima i djecom, kojih imade oko 30 %, za sada se ove smještava većinom u logor u Kmdiji, jer isti imade najbolje uslove da ih primi.

Sa danom 25 listopada preuzelo je ovo Ministarstvo od vojnih sudova sve kažnjcnike, koji su izdržavali kaznu u vojnim logorima, a danom 31 istog mjeseca od Ministarstva pravosuđja sve zatvore okružnih i sreskih narodnih sudova. Do danas još nijesu stigli izvještaji o preuzimanju, pak se ne raspolaze iscrpnim podacima. /.../

Prijepis, strojopis

HDA, Zagreb, 1220, Vojna komisija, kut. 134.

²⁰⁴ Prema izvješću Vanredne kontrolne komisije za Banat, Novi Sad, od 15. svibnja 1945. upućenom Predsjedništvu Vanredne kontrolne komisije Ministarskog savjeta za Vojvodinu, Novi Sad, o koncentracionim logorima za folksdojčere u Vojvodini, u okrugu Somborskom, u Centralnom logoru Zmajevac, nalazilo se 450 logoraša, koji se koriste za različite poljoprivredne, šumske i druge pretežito fizičke radove. Usp. AJ, Beograd, 513, XXXIV MP, III-3.

²⁰⁵ Prema izvješću Vanredne kontrolne komisije za Banat, Novi Sad, od 15. svibnja 1945. upućenom Predsjedništvu Vanredne kontrolne komisije Ministarskog savjeta za Vojvodinu, Novi Sad, o koncentracionim logorima za folksdojčere u Vojvodini, u okrugu Somborskom, u Centralnom logoru Beli Manastir, nalazilo se 928 logoraša, koji se koriste za različite poljoprivredne, šumske i druge pretežito fizičke radove. Usp. AJ, Beograd, 513, XXXIV MP, III-3.

[1945, studeni]

Izvjješće Zvonka Brkića, političkog sekretara Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju upućeno Centralnom komitetu KPH o likvidaciji civila iz Slavenskog Samca, Kruševica, Sikirevaca, Jaruga i Velike Kapanice

I Z V J E Š T A J

Na kotaru Andrijevcu kao i na susjednom kotaru Županja povremeno se kretala i kreće jedna ustaška grupa od oko 15. ljudi (Škicina grupa) ²⁰⁶ Ta grupa na tim kotarevima ne zadržava se stalno, nego iz Bosne povremeno prelazi na područje Slavonije. Ta grupa svojevremeno ubila je dva naša vojnika kod Bošnjaka a kod sela Štitara ranila komandanta brigade i još neke partizane. Osim toga na tom terenu od strane te ili neke druge ustaške grupe ubijeno je još par naših vojnika.

XII. Proleterska brigada vršila je neke pokušaje da očisti teren od te ustaške grupe, ali bez većeg uspjeha, jer akcije te brigade nijesu bile dobro pripremljene ili pak nevojnički provedene, a akcije se znale unapred na pojedine manje šume je otvarana vatra a onda vršeni juriši i t.d. Štab divizije je u nekoliko navrata prebacivao štabu brigade te neuspjehe /nazivao ga oportunističkim/. Tada je na taj teren poslana izviđačka četa divizije pod kontrolom šefa obavještajnog odsjeka divizije poručnika Čelavice, no niti četa nije postigla nikavog uspjeha. Jedan vojnik iz te čete pobjegao je k ustašama i sa sobom odneo jedan šmajser i puško-mitraljez. Sama četa se prema narodu vrlo drzovito ponašala, te se na nju narod žalio.

Sam štab XII. brigade kao i vojska ponašali su se na terenu prilično umišljeno i bahato, sa organizacijama nisu htjeli surađivati, narodu nisu htjeli pomagati, nego su se odvojili od naroda i od organizacija. Organizacije tražile su pomoć i saradnju vojske ali nisu naišli na puno razumjevanje.

Toliko o stanju na terenu i ranijem držanju vojske. Potrebno je još samo nadodati, da je Škicina ustaška grupa imala jaku podršku u tamošnjim selima i da su snjome sigurno surađivali otpušteni ustaše iz logora, bivše pučke ustaše i drugi njima slični.

Kako sam iz razgovora sa ovdašnjim drugovima mogao saznati, sve to proveo je Kreačić²⁰⁷ na svoju ruku. Štab brigade odriče daje on sa time bio uopće upoznat (što nije vjerovatno). Oni vele daje Kreačić dobio od nje poruku da su oportunisti što nisu nikoga od tih ustaša do sada ubili. Tada je Kreačić, prema njihovom, otišao u štab III. bataljona i tamo rekao daje zaključeno na sastanku brigadnog komiteta i sa komandantom III. bat. uredio sprovođenje. III. bataljon je shvatio to kao direktivu i bez pogovora izvršio.

²⁰⁶ Riječ je o skupini Marka Tomušića Škice. O djelovanju te skupine, usp. Z. Radelić, Križari: gerila u Hrvatskoj 1945.-1950., Zagreb, 2002., str. 260.-261.

²⁰⁷ Vjekoslav.

Iz priloženog zapisnika može se vidjeti kako je to izvršeno a k ovome pismu priloži i izvještaj javnog tužioca u kome je to detaljno iznešeno. Takodjer prilažem ovom pismu i moj kratki izvještaj za svakog pojedinca kako bi vidjeli pod kojim okolnostima je to izvršeno.

Iz svega je jasno da je većina ubijenih ubito na obali Save odakle je jedan ranjen uspio pobjeći (Pavo Kobaš) preplivavši Savu. U vodi nedaleko obale seljaci su pronašli dva leša i krvave tragove, koje su poslije vojnici očistili a leševe gurnuli niz vodu. Ukupno je ubijeno 23 ljudi, od toga 3 žene i 1 mladić od 15. godina.²⁰⁸ Cijela obitelj Crnolatac ubijena je (dve žene i dva muškarca).

Odvođenje su izvršili vojnici u titovkama ili kožnim kapama, neki su na sebi imali i petokrake zvijezde sa proleterskim oznakama, a neki i odlikovanja. Prepoznati su neki vojnici u Šamcu a jednako i dva kapetana u Strizivojnoj koji su bili dali hapsiti dva šustera i još jednog čovjeka, te poslije šustere pustili dok je ovaj treći²⁰⁹ nestao. Isti kapetani su se vratili u noći šusterima i prisilili ih da im prekroji čizme. Neki od vojnika govorili su za sebe, da su križari, dok su drugi zaplašene ukućane koji su ih prepoznali uvjerali, da se onima koje oni odvođe neće ništa desiti, jer da oni nisu ustaše. Rodbini otjeranih branili su da prate uhapšene i tjerali ih od obale Save. Neki štabovi čete uvjerali su rodbinu otjeranih da su isti otjerani u Županju ili Vinkovce i time dali znati da se oni stime u vezi.

Danas je objavljeno da je Sava izbacila 5 lješeva na obalu. Poslana je komisija da napravi izvještaj.

U svemu ovome naša rukovodstva nisu bila upoznata premda izgleda da su neki drugovi iz seoskih saradivali sa štabom III. bataljona i davali mu karakteristike za pojedine ljude, naime podatke za otpuštene ustaše.

Svi pobijeni su uglavnom ustaše koji su se više ili manje okaljali se u toku rata a neki su i poslije nastavili saradnju sa banditskim grupama na terenu. Te činjenice poznate su narodu njihovih i okolnih sela. Seljaci u razgovoru ne odriču da su ubijeni zaslužili neku kaznu, ali su uzbuđeni zbog načina na koji je to izvedeno i da su tom prilikom stradali i neke žene i jedan dječak. Uzbuđenje i strah naroda povećani su intenzivnim rovaranjem reakcionarnih elemenata u selima koji iskorištavaju taj slučaj za klevetanje narodne vlasti, K.P. i stvaraju kod masa psihozu nepovjerenja prema vlastima i nesigurnosti, tako da u nekim selima ni jedan muškarac ne spava kod kuće, nego po šumarcima i poljima. U tom stvaranju panike i neraspoloženja među ostalima naročito se ističe neki Idžaković²¹⁰ raniji sudija i član Glavnog odbora Gospodarske Sloge u Zagrebu, kojemu je ubijen brat sa ovom grupom. Isti je ranije dizao uzbunu oko pobitih prilikom napredovanja vojske.

²⁰⁸ Iz Slavonskog Samca ubijeni su: Stjepan Tomašević, Đuro Blažek, Stjepan Janković i Đuro Šajn; iz Kruševica: Tomo Garčetić, Pavle Garčetić i Ivo Božanić; iz Sikirevaca: Ivan Vukušić, Olga Cico, Stjepan Pavlović, Stjepan Rakitić, Mato Jarić (u dobi od 15 godina) i Franjo Lulić; iz Jaruga: Mato Brandić, Marijan Idžaković i Andrija Đuričković; iz Velike Kopanice: Mato Matasović. Uz njih su ubijeni Nikola Crnolatac i njegova supruga Šarlota te sin Nikola Crnolatac i njegova supruga. Sa strijeljanja je uspio pobjeći Pavo Kobaš iz Samca.

²⁰⁹ Jozo Zrinić.

²¹⁰ Ispravno bi bilo Idžaković.

Općenito uvjerenje naroda podstreknuo radom neprijateljskih elemenata i učvršćeno greškama vojske koje sam gore naveo jeste, daje to djelo izvršeno sa znanjem vojnih vlasti i sudjelovanjem nekih pretstavnika političkih organizacija u glavnom komunista.

Niže Part, organizacije i vojni štabovi u prvim danima nakon tog slučaja nisu ispoljili dovoljno snalažljivosti i na pitanju rodbine ubijenih i napadaje reacionera zauzeli su u glavnom defenzivni stav i zaplitali se u davanju protivuriječnih izjava idući time na ruku reakciji.

O. K. nakon što je saznao za stvar namjeravao je najprije da to prebaci na banditske grupe u šumama, ali kada se to istragom i iskazima svjedoka kompliciralo dana je direktiva da se taj događaj tumači kao djelo agenata reakcije, bili križara u šumama, bili kojih drugih neprijateljskih elemenata. Ostavljajući otvorenu mogućnost da se oni mogu nalaziti kao pojedinci u redovima naše vojske u čijem se sastavu nakon oslobođenja nalazi i dosta ustaša koljača koji su se kamuflirali pod domobranskim uniformama a koji su zajedno sa ostalom reakcijom nastojali da pred izbore izazivanjem takvih i sličnih incidenata stvore psihozu straha terora i nezadovoljstava i time izazovu eventualno odgađanje izbora i intervencije. Uz otvaranje tih mogućnosti treba energično odbijati svaki pokušaj reakcije da taj slučaj veže sa vojskom, političkim organizacijama i narodnom vlasti, a one koji to pokušavaju napadati kao agente reakcije koji, nije isključeno, možda čak stoje u vezi sa izvršiocima zločina. Narodne vlasti vode istragu po tom pitanju i svi koji nešto znadu trebaju vlastima pomoći kod pronalaženja krivaca.

Sadašnji stav je daje to provokacija neke ustaške grupe, koja je htjela omesti izbore izazivanjem nereda. Sve ovo dano je široko kroz mase.

No sve ovo je nedovoljno i nedovoljno ubedljivo, jer se znaju:

- 1.) Neki vojnici i oficiri koji su u tom učestvovali, jer su neki štabovi svojim izjavama potvrdili svoje učešće.
- 2.) Jer narod smatra /barem većina/ daje to učinila vojska ili neki iz vojske.

Našim objašnjenjima postigli smo samo vremena za eventualno pronalaženje povoljnog izlaza i za donošenje odluka na temelju daljnjeg posmatranja sadašnjeg stava. Kod toga će biti važno dobiti iskaze dvojice preživjelih koji se sada kriju i prema njihovim iskazima završiti istragu i predložiti rješenje.

Zvonko²¹¹ |v.r|

Do daljnjeg stvar će ostati ista, a o svim promjenama javljat će se s time da se stvar ne mijenja bez sporazuma sa vama.

Z A P I S N I K

Sastavljen pri Oponomoćstvu OZN-e XII Proleterske brigade dana 14. XI. 1945. u 14,30 časova. Saslušani polit, komesar Krajačić²¹² Vjekoslav, koji izjavljuje slijedeće:

²¹¹ Brkić.

²¹² Ispravno bi bilo Kreačić.

Prije toga je imenovani upozoren na davanje netočnih izjava, što povlači za sobom i snosi tešku odgovornost, na pitanja odgovara :

I.OPŠTI PODATCI:

Zovem se Krajačić²¹³ Vjekoslav, rođen 28. II. 1924. u Banja Luci, općina i kotar ista, Hrvat, neženjen, svršio 8 razreda realne gimnazije u Zagrebu, zanimanjem djak, otac Ivan i majka Ana, rođena Zmailović, brat Otmar, oficir u J.A. Miroslav, sekretar POJ. i sestra Margareta udata Turkulin, kućanica, ne posjedujem ništa, stupio u NOV 12. VI. 1943.

2. TKO VAM JE DAO DIREKTIVU ZA HAPŠENJE I PO ČIJEM NAREDJENJU ŠTETO RADILI?

Dana 7. XI. ov. g. imali smo sastanak Polit, odsjeka, na kojem nam je prenio direktive Polit, kapetan Aleksić Risto, instruktor za kadrove XIII. divizije. Nakon završenog sastanka došao je komandant brigade Živković Milan, koji je imao sastanak sa komandantom XII. Ud. divizije Četnik Gjurom, koji je trajao oko dva sata nasamo. Komandant brigade nam je prenio direktive i to: ukida se radno vrijeme, svi oficiri imaju spavati u kasarnama, strogo pripremno stanje u Vukovaru daje bio Luburić²¹⁴, a isto daje vidjen na stanici u Vinkovcima u činu našeg kapetana. Patrole treba sastavljati samo od komunista. Svakog onog koji piše neprijateljske parole i kida naše letke na licu mjesta treba ubiti, za biračka mjesta gdje se nalaze naše jedinice odgovarat ćemo glavom. Direktivu, koju nismo pisali u notese a niti će postavljat pitanja za to divizija i armija, a to je slijedeće: da sve one, koji bi mogli ometati i spriječavati izbore na pametan način nestanu. Ne mogu reći daje on mislio da ih ubijamo, ali ja sam to shvatio kruto, na rastanku, pri prelasku u bataljon ja sam rekao drugu Aleksiću Risti - vidjet ćeš kako će tamo izbori uspjeti i kako ću ja tu bandu očistiti. Ja sam krenuo u SI. Šamac 8. XI. ov.g. i stigao istog dana oko pola noći.

²¹³ Isto.

²¹⁴ Vjekoslav (Maks), domobranski general i ustaški pukovnik.

3. ŠTO STE RADILI
U SL. ŠAMCU?

Odma tog dana održao sam sastanak sa komandantom bataljona i rekao sam mu da svi oni koji bi mogli omesti izbore tokom noći imadu nestati, tj. da će mo ih ubiti.

4. ŠTO VAM JE NA
TO REKAO KOMANDANT?

Komandant Prodanović Stojan nije mi ništa rekao a niti pitao tko je izdao naredjenje nego sam ja rekao, da smo imali sastanak u brigadi i da za tu stvar neće nitko stavljati pitanje, tj. brigada, divizija a niti armija. Na to je komandant otišao do Mihajla Nikolića i prikupio podatke odn. samo popise za ljude koje treba hapsiti.

5. ZA KOLIKO STE
LJUDI IMALI POPIS OD MIHAJLA

Nakon prve noći bilo je uhapšeno 11 ljudi, koje je dao Mihajlo, sem jednoga, koji je doveden iz Strizivojne, a za kojega Mihajlo nije dao nikakve podatke. Što se tiče samog popisa imena nije mi poznato.

6. TKO JE RUKOVODIO
HAPŠENJEM? STRELJANJEM I TKO
JE IZDAO NAREDJENJE ?

Prvu noć, tj. 8. XI. ja sam hapsio petoricu u Šamcu, dočim drugu noć je imao sve podatke o hapšenicima komandant bataljona Prodanović Stojan. Streljanjem sam rukovodio lično ja.

7. GDJE STE VRŠILI
STRELJANJE I NA KOJI NAČIN ?

Streljanje smo izvršili poslije pola noći na lijevoj obali rijeke Save sa pištoljima u zatiljak i metnuli ih u čamac i pobacali ih u sredinu Save. Nakon toga u jutro izvršili smo pregled obale da se moguće ne bi što primjetilo po danu, ali međjutim nismo ništa primjetili.

8. KOLIKO JE SVEGA
STRELJANIH OSOBA ?

Prvu noć, tj 8. XI. ubijeno je 11, medju njima i dvije žene, dok drugu noć ubijeno je 10 od kojih je bila isto jedna žena.

9. ZAŠTO STE VRŠILI
PROVOKACIJU KADA STE IŠLI
HAPSITI ?

Provokaciju po kućama nismo vršili, a može se i kazati da to nije bila provokacija ako smo unišili u kuću pod

imenom “križara”. To je bila moja želja da vidim kako će se ponašati kada im kažem da smo križari.

10. TKO JE SVE
UČESTVOVAO U TOM UBISTVU
I HAPŠENJU ?

Uhapšenju susudjelovali slijedeći: Kreačić, Prodanović Stojan, komandant bataljona, Magdić Drago, vodnik veze, Vukelić Savo komandir, Filković Pero, komandir, Matić Stevoi Mihailo Nikolić. Zaostalemi nije poznato. Kod ubijanja su isto sudjelovali ovdje navedeni.

11. NA TEMELJU ČEGA STE
UBIJALI TE UDE ?

Prema podacima koje smo dobili od Mihajla Nikolića, koje je on dao komandantu bataljona Prodanović Stojanu na temelju kojih smo streljali. Istrage nismo vršili nikakve nad hapšenima. Hapšenici su dolazili u štab bataljona vezani u žicu i bili tučeni samo pojedinci.

12. ZAŠTO STE HAPSILI
ŽENE?

Žene smo hapsili zato što su imali veze sa “križarima” i davale pomoć u novcu, hrani i sanitetskom materijalu, što su one priznale kod svoje kuće kada smo došli kao križari.

12.²¹⁵TKO JE IZVRŠIO
HAPŠENJA U SIKIREVCIMA I JA RUGA [MA] ?

Dana 9. XI. vršili su hapšenja komandant Prodanović Stojan i Mihajlo Nikolić. Od vojnika nije mi poznato dali je tko bio. Ja sam samo vidio kada su došli hapšenici iz Sikirevaca i Jaruge i to deseterica, za koje nisam znao imena. Dopratio ih je komandant i Mihajlo Nikolić. Hapšenici su bili vezani u žicu i obučeni u civilno odjelo.

13. ŠTO VAM JE POZNATO
O SLUČAJU U KOPANICI ?

Poznato mi je daje dotjeran u štab bataljona jedan civil, koji je kidao parole i zamazao sliku Tita u Kopanici. Kada je došao isti je bio streljan sa ostalima, a tako isto i onaj civil iz Strizivojne, kojeg je uputio komandant brigade, s tim da se stavi samo u pritvor dok ne prodju izbori.

²¹⁵ Očito greškom, dva pitanja označena su kao 12.

14. DALI ZNATE IMENA LJUDI
KOJI SU POBIJENI, NJHOVU PROŠLOST
I NA TEMELJU ČEGA SU HAPŠENI ?

Poznato mi je samo da sam ja hapsio i to u SI. Šamcu.

1. Nikola Crnolatac iz SI. Šamca, ustaški dojavnik od 1941., sada govorio kako ova vlast neće opstati, jer naši križari će nas spasiti, jer su oni jedini branioci Hrvata. Dao podatke Mihajlo Vukelić. 2. Nikola Crnolatac, sin, aktivni ustaški avijatičar, oficir, poručnik isto kao i otac. Za ženu i snahu nemam imena, a o njima samo znadem da su govorile kako je kod njih bio jedan križar iz Škicine grupe i kako su davale matrijal i hranu koju su skupljale po selu. Tako isto i nama su htjele dati novaca i plahte, ali mi nismo primili. 3. Tomašić Stipo. Za njega smo dobili podatke od Mihajla, da on je pričao da kod njega stanuje jedan komunistički bandit i kako ga mi moramo ubiti. Isto tako nam je rekao da će tokom sutrašnjeg dana od bilježnika nabaviti dvadeset propusnica sa štambiljem, jer je on naš čovjek. Za ostale podatke neznam, nego kažem da su svi dobiveni od Mihajla a predati komandantu bataljona.

15. KAKOVU SI DIREKTIVU
PRIMIO OD KOMESARA BRIGADE ?

Od komesara brigade primio sam samo političke direktive po pitanju izbora, a on nije znao što sam ja uradio. Jedino je bio prisutan komandant ovom razgovoru poslije sastanka.

16. ŠTAJE PRENIO
KOMANDANT BRIGADE ?

Komandant brigade prenio je samo direktive što se napomenulo pod točkom dva, a načelnik brigade uopće nije bio prisutan tom sastanku.

17. DA LI JE BIO PRISUTAN
TKO KADA JE KOMANDANT PRENIO
DIREKTIVU KOMANDANTA DIVIZIJE ?

Drug Risto bio je prisutan ali nije ništa na to odgovorio, a niti se mješao u razgovor.

18. IMAŠ LI JOŠ ŠTA DA KAŽEŠ ?

Imam da kažem, da opozivam svoju izjavu u vezi sa čamcem nego napominjem da su ubijeni na obali Save i gurnuti u vodu, u tok rijeke Save.

Zapisnik mi je pročitao i sve su moje riječi tačno u njega upisane.

Dovršeno 14. XI. 1945. u
16 sati.

Saslušao:
Kapetan Vedriš, s.r.

Saslušani:
Kapetan Kreačić Vjekoslav s.r.

Za točnost prepisa jamči i ovjerava:
Zamjenik opunomoćenika OZN-e XII Ud. divizije
Kapetan Vedriš Franjo s.r.

I Z J A V A

Dana 8. XI. došao je član brigadnog komiteta drug kapetan Krajačić²¹⁶ u Samac. Odmah me je pozvao i objasnio stvar, da su oni imali 7. XI. sastanak u brigadi kojem je prisustvovao jedan drug iz Armije i dao im direktive, po kima se ima odmah postupati t.j. da se preko članova K.P. iz neprijateljskih sela pokupe najgori koji bi djelovali na mase da ne idu na glasanje i da se isti potuku, iste moraju hapsiti samo članovi K.P. ili SKOJ-a. Pohapsili smo 8. na 9. XI. 12 iz Šamca i Kruševice. 9. na 10. XI. 10 iz Sikirevaca i Jaruge. Isti su potučeni niže Šamca i bačeni u Savu, gdje je sam Krajačić²¹⁷ rukovodio i tukao.

Komandant bataljona
Prodanović Stojan v.r.

Točnost prepisa ovjerava
Zamjenik opunomoćenika OZN-e XII. Ud. Divizije
kapetan:
,..²¹⁸ [v.r.]

*Izvornik, strojopis
HDA, Zagreb, 1220, dokumentacija sa oznakom "RARA"*

²¹⁶ Ispravno bi bilo Kreačić.

^{2,7} Isto.

²¹⁸ Potpis nečitak.

Z A P I S N I K

O saslušanju Matić Stevka komandira bacačke kete III. bataljona XI. prol. brigade dana 11. XI. u Opunomoćeništvu OZ.N.e. XII. prol. brigade u 21. kas.

Imenovani je upozoren na davanje netačnih izjava, koje povlači sa sobom sudsku odgovornost, izjavljuje sljedeće:

1. OPŠTI PODACI ?

Zovem se MATIĆ DJURE STEVO, rođen 29. XII. 1926 god. u Subotici, zavičajna općina Podvinje kotar Sl. Brod, Srbin svršio 4. raz. os. škole, po zanimanju ratar, neženjen, iz siromašne seljske porodice.

2. ŠTA SI URADIO 8. XI. I GDJE SI BIO ?

Toga dana došao je Kreačić, iz brigade, koji je održao sastanak sa čl. K. P. i SKOJ. em. i dao direktive samo štabu bataljona, koje mi nisu poznate. Noću toga dana komandant je odredio da idem u selo Kruševicu hapsiti sa Savom Vukelićem, Bregović Ivanom, Filipović Miloradom i desetarom iz mitraljezke čete.

Kada smo došli u selo, odmah smo počeli sa hapšenjem. Uhapsili smo najprije jednoga, i on je pokazivao sve ostale. Imali smo popis za 7 osoba, a samo smo 6 toricu uhapsili. Kada smo ih uhapsili, dotjerali smo ih do štaba bataljona i onda sam javio komandantu da smo ih dotjerali i stavljeni su iza benta štaba bataljona. Kada sam došao u štab bataljona, rekao sam da su oni na mjestu. Dok su se u štabu nalazile još dvije ženske, jedna starije i jedna mlađja, i sa njima 3 civila muškarca. Onda je odredio Kreačić i komandant, da se otjeraju do one 6 torice. Tada je komandant i Kreačić rekao da idemo sa njima ja i Savo Vukelić. Nato su oni uhapsili civila u Sl. Šamcu, i pitali ga još za jednoga, ali pošto nije znao, odveden je u štab bataljona. Iz štaba smo krenuli ja Kreačić, Filković Pero, Filipović Milorad, Bregović Ivan, Magdić Drago vodnik veze, i desetar iz mitraljezke čete. Kreačić je naredio da se otjeraju niz savu iz mlinova i da se postreljaju. Kada smo već došli na mjesto utekao nam je jedan civil.

Prvu grupu je streljao Kreačić/trojicu/ iz pištolja.

Drugu grupu streljao sam ja i to /trojicu/ Treću grupu streljao je Filković Pero komandir 5 osoba od toga dvije žene. Nakon toga pobacali smo ih u Savu obučene. Potom smo došli do štaba bataljona gdje komandant naredio da idemo svaki u svoju jedinicu.

3. U KOLIKO JE SATI POČELO STRELJANJE ?

Streljanje je počelo oko 4 kas.

6. DALI TI JE JOŠ ŠTO POZNATO O TOMU ?

O tome mi nije više ništa poznato, jedino po pričanju komandira mitraljezke čete, da Kreačić i komandant sami streljali civile i Sikirevaca, no što nemože da tvrdi za koga. Dvojica su izašla iz vode, alirih jenaknad patrola uhvatila i bili su streljani. Dok jedan zakopan pokraj samog štaba u bašci.

1945., prosinac 3.

Bjelovar

**Iz izvješća Javnog tužitelja za okrug Bjelovar upućenog Javnom tužitelju
Hrvatske o stanju u logorima i zatvorima OZN-e**

JAVNI TUŽIOČ OKRUGA

BJELOVAR

Pov. 872

2. XII. 1945.

JAVNOM TUŽIOČU HRVATSKE²¹⁹

ZAGREB

IZVJEŠTAJ

od 1. novembra do 1. decembra 1945.

/.../

ZATVORI I LOGORI: kažnjenički logor u Vel. Pisanici u kojem se sada nalazi 933 kažnjenika priređuje se i za samu zimu, a što će biti gotovo najkasnije do 10. ovog mjeseca. U samom logoru vlada dosta primjeren red i čistoća i nema slučajeva težih obolenja.

Dok u zatvorima kod nas imade ukupno 266 ljudi i to 37 osuđenika koji čekaju na odluku II Stepenovog suda, a 229 su još u istražnom zatvoru odnosno oko 100 ima koji čekaju na rasprave. U zatvorima kod OZN-e na čitavom okrugu ima oko 20 ljudi.

I..J

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

M.P.²²⁰ Javni tužilac okruga Bjelovar

Živoder [v.r]

Izvornik, strojopis

HD A, Zagreb, 421, 5/329.

²¹⁹ Jakov Blažević.

²²⁰ Okrugli pečat: Javni tužioc okruga Bjelovar.

1945., prosinac 9.

Izvešće OZN-e upućeno Centralnom komitetu KPH o ubojstvu svećenika don Eugena Šutrina u Privlači kod Zadra

ODJELJENJE ZAŠTITE NARODA (OZNA)

ZA HRVATSKU

MINISTARSTVA NARODNE OBRANE

FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE

Br. 4993

9. XII. 1945.

ZAGREB

CENTRALNOM KOMITETU K.P. HRVATSKE

Dostavljamo Vam radi znanja slijedeće depeše:

Iz Zadra: Prošle noći odveden je od nepoznate dvojice župnik iz Privlake, kotar Zadar, Donengen²²¹ Šutrin, zatim ubijen i lješ bačen u more, gdje je jutros pronadjen. Na osnovu indicija utvrđenih istragom, jednodušnog zahtjeva naroda u Privlači, uhapšena kao osumnjičenica za organizovanje ubijstva Mata Cintaša, sestra bivšeg župnika Privlake, koja se sada nalazi na izdržavanju kazne prisilnog rada. 28. XI. 45. br. 687

Istragom po ubojstvu Don Eugena Šutrina iz Privlake, ustanovljeno je da je isto izvršio sekretar Općinskog komiteta Nin. Postoji mogućnost da se po indicijama krivične odgovornosti prebaci na Matacin Stošu, koja je uhapšena, a ovo predlaže Okružni komitet iz političkih razloga. Sa činjenicom je upoznato u sve 12 članova K.P. Vodimo istragu za ustanovljenje inspiratora djela. Javite kakav stav da zauzmemo. 30. XI. 45.br.739.

Osim činjenice da su ubojstvom popa u Privlači Don Eugena Šutrina izvršili sekretar Općinskog komiteta Nin, Djani Pavlović i član KK. KP. Pere Ćurke, kako smo već izvjestili tokom provedene istrage konstatovano je: djelo je izvršeno iz razloga ličnog nepoznavanja partijske linije u raspoloženju djelomično uslovljenim pogrešnim stavom i postupcima Kotarskog Komiteta Zadar. Momentalni povod za to ubojstvo bila je obljetnica smrti Lole Ribara²²². U zatvoru Javnog tužioca nalazi se i dalje osumnjičena Mata Cintaša, ustaški element, omrznut od naroda zbog svoje ranije

²²¹ Ispravno bi bilo don Eugen.

²²² Ivo Lola Ribar, član Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije.

saradnje sa okupatorima i ustašama i još uvijek od naroda sa velikom vjerojatnošću osumnjičena za ubijstvo, radi njezinih ranijih izjava, koje se sa počinjenim djelom mogu povezati. Donekle postoji mogućnost da se inscenira povezanost krivične odgovornosti, izvršioca Čurka sa osumnjičenjem Matacin t.j. kao inspiratora djela. Čurko kao izvršioc neprijateljske provokacije. Okrivljenje u cjelini izvršioca imali bi štetnih i dugotrajnih posljedica po interese partije na okrugu, obzirom daje sam okrivljeni Djani Pavlović poznat kao sekretar Opć. komiteta. Javite nam svoj stav. 7. XII. 1945. 867

Mišljenja smo da bi upućivanje Pavlovića i Čurka tom odjeljenju izazvalo kod naroda otvorenu sumnju o njihovom učešću u ubijstvu popa Šutrina, ne bi moglo imati korisnog političkog efekta kao hapšenje na ovom terenu. U vezi toga predlažemo, da jedan drug iz vašeg odjeljenja odmah sa svim istražnim materijalom dodje radi donošenja konačne odluke. Molimo da nas po ovom obavjestite.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

M.P.²²³

S e k r e t a r :

kapetan:

Krsto „²²⁴ I v.r.]

Izvornik, strojopis,

HDA, Zagreb, 1220, Vojna komisija, 2, izvješća OZN-e za 10-12 mj.

²²³ Okrugli pečat: Ministarstvo narodne obrane Federativne Jugoslavije Odjeljenje zaštite naroda za Hrvatsku - OZNA.

²²⁴ Nečitko.

ŠTAB II. JUGOSLAVENSKE ARMIIJE
OPERATIVNO ODELJENJE
Str. Ptv. Br. 131.-
31. decembra 1945 god.

230
1945
XII
31

PREDSIEDNICTVU VLADE U BEOGRADU
.....

Dostavljeno Vam sedmodnevni izveštaj o akcijama čišćenja terena od ustaša i četnika-uločinaca u vremenu od 24. do 31. XII. 1945 godine. Na sektorima; Papuka zarobljena 2 ustaša; Bjelovara ubijena 4 ustaša; Ivančice pl. zarobljena 2 ustaša; Karlovca zarobljen 1 ustaša; Cazina zarobljen 1 ustaša; H. Kostajnice zarobljen 1 ustaša i 1 četnik; Petrinja ubijen 1, zarobljen 1 ustaša; Bos. Novog zarobljen 1 ustaša; Velebita ubijen 1, zarobljen 1, predala se 2 ustaša; Imotskog ubijena 3, zarobljena 2 ustaša; Sinja ubijena 2 ustaša; Duvna zarobljena 2 ustaša. Svega 27 ustaša i 1 četnik. Sigurnost komunikacija i saobraćaja dobra.

Smrt fašizmu—sloboda narodu!

Za. NAČELNIKA ŠTABA
generalmajor:

Dostavljeno:

Generalštabu,
C.K.K.P.H.,
C.Z.N. i H.,
Predsedništvu Vlade H.,
Političkom odeljenju i
Koncept.

FEDERACIJA
FRANCOUZSKA
VLADE

Zagreb

Pov 330/45
31. XII 45

1946., siječanj 5.
Zagreb

Odjel za izvršenje kazni Ministarstva unutarnjih poslova Narodne vlade Hrvatske, dostavlja oblasnim i okružnim odjelima unutrašnjih poslova tumačenje o krivičnom progonu osoba koje nisu njemačke narodnosti i podrijetla, a koje su se iskazivale kao Nijemci

NARODNA VLADA HRVATSKE
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
Odjel za izvršenje kazni.

Pov. broj: 12/1946.

Zagreb, dne 5. siječnja 1946.

PREDMET: Krivični progon naših državljana koji nisu njemačke narodnosti niti porijekla a koji su se u toku okupacije deklarirali kao Njemci.-

Svima

Odjelima unutrašnjih poslova
O k r u g a
Gradova Zagreb, Osijek, Split
Oblasti Dalmacije.-

Od Ministarstva unutrašnjih poslova FNR. Jugoslavije broj 6968/45 od 29. decembra 1945. primili smo slijedeće načelno uputstvo:

“Pokrenuto je pitanje kako se ima postupati sa licima koja pripadaju nekom od naših naroda, koja su za vrijeme okupacije bili članovi ‘Kulturbunda’”.

Pripadnici naših naroda učlanjeni u Kulturbundu nisu upisom u ovu njemačku organizaciju u pogledu svoga građansko-pravnog statusa pretrpili nikakvu promjenu, ali su na nesumnjiv način pokazali, da su ideološki pristalice fašističkog shvatanja, čiji je nosilac u našoj zemlji upravo bila ova njemačka organizacija. Nadalje članstvo za vrijeme okupacije u Kulturbundu lica pripadnika naših naroda najočitiji je dokaz, da su oni bili vjerni saradnici Njemaca, jer su samo takvi mogli biti primljeni u organizaciju, ako nisu bili Njemci.

Kao saradnici okupatora i njihovi pomagači oni ne mogu biti tretirani po tač. 2. čl. 2. Odluke AVNOJ-a od 21. XI-1944. (niti tumačenja ove Odluke, koje je naknadno izdato) u koliko nisu njemačkog porijekla i kao takvi asimilirani.- Njih kao saradnike

i pomagače okupatora treba izvoditi pred narodne sudove da odgovaraju za zločine počinjene za vrijeme okupacije.- Radi toga treba narediti organima državne uprave da ovakva lica pronalaze, prikupljaju podatke o njihovom radu za vrijeme okupacije i da ih prijavljuju kao ratne zločince nadležnom Javnom tužiocu i Komisiji za utvrđivanje ratnih zločina i njihovih pomagača.

Sa ovakvim stavom složilo se i Predsjedništvo Minist. Savjeta FNRJ.”

Mi smo već ranije našom okružnicom br. 15008-IV-45. od 19. prosinca 1945. god. upozorili i obavijestili sve Odjele unutrašnjih poslova da odmah pristupe prikupljanju podataka vrhu upisa naših državljana, a koji nisu njemačkog porijekla niti narodnosti, koji su se u toku okupacije učlanili ili upisali u Kulturbund, Volksgrupp, D. A. F. - Deutsche arbeits front) ili slična nacistička udruženja.

Prema tome od sada treba za svakog našeg državljana, koji je po porijeklu odnosno narodnosti: Hrvat, Srbin, Slovenac, Makedonac, Crnogorac, ili je pripadnik jedne od priznatih narodnosti: Čeh, Slovak, Rus, Poljak, Rumunj, Madjar, Rusin, Jevrejin, i. t. d. napraviti krivičnu prijavu, u kojoj će se detaljno opisati njegovu djelatnost u toku neprijateljske okupacije kao pripadnika Kulturbunda Volksgruppe (njemačka narodnosna skupina), D.A.F.-a (njemački radni front) Studentenbund (studentska skupina), Društva prijatelja Njemačke, Hitlerjugend-a, ili premda nije bio učlanjen ni u jednu od spomenutih organizacija, ali je u toku okupacije važio ili istupao kao Nijemac, ili je bio u njemačkim vojnim formacijama ili u njemačkoj policiji, te tako sačinjenu krivičnu prijavu dostavljati Javnom tužiocu okruga ili grada uz predlog krivičnog progona.

Pored istaknutog treba u svakoj krivičnoj prijavi navesti gdje se odnosno lice nalazi, da li je na slobodi ili u nekom od radnih logora. Da li će lica, koja se nalaze u radnim logorim, biti pritvorena ili će se braniti iz slobode, izlazeći tako iz logora, stvar je svakog konkretnog slučaja, koga će ocjeniti Javni tužilac, koji provodi istragu ili nadležni sud po prijemu optužnice.

Za sve one slučajeve, gdje Vam ne bude jasno, gdje budete u dvojbi glede narodnosti i porijekla osoba koji su naši državljani, dostavite spis ovom Ministarstvu radi ocjene i utvrđena narodnosti odnosno porijekla.

Konačno nakon što sve krivične prijave sa Vašeg okruga budu predane Javnom tužioštvu, dostavite ovom Ministarstvu ukupan broj lica predloženih za krivični progon.

/...I²²⁵

*Kopija, strojopis
U posjedu priređivača*

²²⁵ Nedostaje završetak dokumenta.

1946., siječanj 12.

Valpovo

**Zdravstveno-socijalni odjel Kotarskog NO-a Valpovo izvješćuje
Zdravstveno-socijalni odjel Okružnog NO-a Osijek o pojavi pjegavog
tifusa u Radnom logoru Valpovo**

Kotarski N.O
Soc. zdrav, odjel.
Predmet : Pojava pjegavca u valpovačkom
radnom logoru
Broj : 378

Koncept.
Valpovo 12/1 1946.

Hitno!

Okružnom N. O.-u
zdravstv. odjel

Osijek

Postoje komanda radnog logora u Valpovu dopisom svojim od 6. ov. mj. broj 8 /46. izvjestila²²⁶ daje liječnik²²⁷ koji obavlja sanitetsku službu u logoru ustanovio kod tridesetak logoraša sumnjivo oboljenje na trbušni tifus, kotarski liječnik uputio se istoga dana u spomenuti logor i ustanovio slijedeće:

S obzirom na prenatrpanost u barakama u kojima stanuju zatočenici mjere koje je komanda u cilju razušivanja poduzela nisu mogle imati nikakvog uspjeha jer se razušivanje samo djelomično vršilo od slučaja do slučaja u onim barakama u kojima se ušljivost pojavljivala u velikoj mjeri, dok se u ostalim barakama nije to provelo. Ustanovljeno je da su logoraši u velikoj mjeri ušljivi. Oboljelima fibrilnim bolesnicima sumnjivima na Typhus exauthematicus izvađena je krv i poslana na pregled u Dom narodnog zdravlja Osijek. Preduzete su slijedeće mjere: 1.) Pristupilo se cijepljenju protiv tifusa sa tetra vakcinom kod svih zatočenika bez razlike i izuzetka. To cjepljenje obavljeno je dosada dva puta. 2.) Poduzeto je razušivanje u svim barakama bez obzira da li je momentano u njima bilo ušljivosti ili ne. 3.) Određena je najstroža karantena u trajanju od 3 nedelje.

Dosada je stigao serološki rezultat za 8 slučajeva sa nalazom Weil felix 1 : 1000 pozitivan. Ti su slučajevi izolirani u ovdašnjoj logorskoj izolani. Pošto je ali ustanovljeno da komanda logora ne provodi karantenu striktno kako je određeno to je današnjim danom sa strane kotarskog N. O.-a izdan nalog miliciji da sve zatočenike koji se zateknu van logora na području mjesta Valpovo smjesta bez izuzetka sprovedu

²²⁶ Usp. V. Geiger, Radni logor Valpovo 1945.-1946. Dokumenti, Osijek, 1999., str. 77.

²²⁷ Dr. Stjepan Hartl.

u logor, a protiv uprave logora podnesu prijavu nadležnim vlastima radi neodržavanja sanitarnih mjera radi suzbijanja širenja zaraze pjegavog tifusa.²²⁸

Kotarski liječnik izvjestio je sadašnjim danom Okružni N.O. zdrav, odjel da se pozove Dom narodnog zdravlja u Osijeku radi izašiljanja sanitarne ekipe u ovdašnji radni logor kako bi se razušivanje i eventualno cijepljenje protiv pjegavaca u spomenutom logoru odmah sprovelo. To je neophodno potrebno iz razloga mogućnosti daljeg širenja pjegavca, a tim više što se u samom mjestu nalazi i jedan bataljon vojske. Za sada među civilnim pučanstvom u samom mjestu nije bilo nijednog slučaja oboljenja od pjegavca niti sumnje na takvo oboljenje.

Presjednik kot.N.O.-a

Pročelnik zdrav.-soc. odsjeka

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

IzvorNIK, rukopis

DAO, Kotarski NOO Valpovo

V. Geiger, Radni logor Valpovo 1945.-1946. Dokumenti, Osijek, 1999.. str. 88., 143.-144.

²²⁸ Kroz Radni logor Valpovo prošlo je prema svim vrlo pouzdanim navodima i procjenama oko 4000 logoraša, uglavnom starijih osoba, žena i djece. Na tešku sudbinu logoraša utjecali su, osim nepovoljnih uvjeta smještaja, izrazito slaba prehrana, nedovoljna higijena, pomanjkanje lijekova i liječničke pomoći, razne bolesti te naporni radovi na koje zatočenici nisu bili navikli. Od jeseni/zime 1945. u Radnom logoru Valpovo počinje harati epidemija pjegavog tifusa i ubrzo poprima zastrašujuće razmjere. Početkom 1946. dnevno je obolijevalo i do 100 osoba. Tijekom veljače i ožujka 1946. dnevno je umiralo pojedinih dana 20 do 30 osoba. Potkraj ožujka ili početkom travnja 1946., nakon poduzetih mjera i dezinfekcije, tifus je uklonjen. Do svibnja 1946. kada je Radni logor Valpovo raspušten, stradale su najmanje 1074 internirane osobe. Matica umrlih Radnog logora Valpovo poimenično navodi 1015 osoba (552 ženske i 463 muške osobe). Posebice su zastupljena djeca i starije osobe. U starosti do 14 godina u Radnom logoru Valpovo tijekom 1945. i 1946. umrlo je 86 djece. U starosti do jedne godine života (godišta 1944., 1945. i 1946.), dakle dojenčad, umrlo je 55 djece (četvero umrlih u logoru je i rođeno). Među umrlima znatan je broj (261) osoba starije dobi (stariji od 65 godina). Usp. Verbrechen an den Deutschen in Jugoslawien 1944-1948. Die Station eines Völkermords, München, 1998., str. 224.-228.; Genocide of the Ethnic Germans in Yugoslavia 1944 - 1948, München, 2003., str. 121.-124.; V. Geiger, Radni logor Valpovo 1945.-1946. Dokumenti, Osijek, 1999.1 tamo navedeni izvori i literatura.

*1946., siječanj 18.
Beograd*

**Ministarstvo vanjskih poslova FNRJ izvješćuje Predsjedništvo
ministarstskog savjeta FNRJ, daje Ministarstvu unutarnjih poslova FNRJ
dostavilo prijedlog o iseljavanju/repatrijaciji Nijemaca/folksdojčera iz
Jugoslavije**

DEMOKRATSKA FEDERATIVNA JUGOSLAVIJA Beograd, 18 januar 1946
MINISTARSTVO INOSTRANIH POSLOVA²²⁹
Pov. Br. 208.

PRETSEDNIŠTVU MINISTARSKOG SAVETA

B e o g r a d

U prilogu dostavljamo vam kopiju akta kojeg je ovo ministarstvo uputilo ministarstvu
unutrašnjih poslova FNRJ po predmetu stavljanja predloga o iselenju nemaca iz
Jugoslavije.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!
M.P²³⁰

Prilog.

Načelnik
Političkog odeljenja
(Dr. J. Brilej)
Brilej [v.r.]

JF

MINISTARSTVO INOSTRANIH POSLOVA Beograd, 18 januar 1946 god.
DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE²³¹
Pov Br. 208.

MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA FNRJ

B e o g r a d

Ovo je ministarstvo dostavilo vladama velikih Saveznika traženje vlade FNRJ da se
isele iz jugoslovenske teritorije pripadnici nemačke manjine.

²²⁹ Ćirilicom.

²³⁰ Okrugli pečat: MINISTARSTVO INOSTRANIH POSLOVA FEDERATIVNE NARODNE
REPUBLIKE JUGOSLAVIJE (u sredini grb FNR Jugoslavije).

²³¹ Ćirilicom.

Prema odlukama Potsdamske konferencije, zainteresovane zemlje moraju koordinirati način iseljavanja sa Savezničkim kontrolnim većem u Berlinu pa je potrebno da naš predstavnik u Berlinu podnese Savezničkom kontrolnom veću konkretan predlog iseljenja nemačke manjine iz Jugoslavije.²³² Taj predlog treba da obuhvati 1/datum početka i kraja iseljavanja i 2/mesečne ili nedeljne kvote t.j. broj osoba koje će se iseliti u pojedinim mesecima ili nedeljama. Za Vašu orijentaciju Vam javljamo daje iseljavanje Nemaca iz Čehoslovačke, Poljske i Mađarske počelo 1 o.m. i da će se završiti u julu mesecu. Prema planu Savezničkog kontrolnog veća u Berlinu za pojedine mesece određene su sledeće kvote: za januar 15%, februar 5%, mart 15%, april 15%, maj 20%, juni 20% i juli 10%.

Molimo ministarstvo unutrašnjih poslova da nam hitno dostavi svoj predlog za iseljenje nemačke manjine iz Jugoslavije. Ujedno ponovo molimo da nam se dostavi tačan broj pripadnika nemačke manjine koje treba iseliti.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Načelnik političkog odeljenja:

(Dr. J. Brilej)

Brilej [v.r.]

JF

²³² Na Potsdamskoj konferenciji (17. srpnja do 2. kolovoza 1945.) savezničkih velesila pobednica u ratu, pitanje jugoslavenskih folksdojčera nije spominjano. FNR Jugoslavija je u siječnju 1946. zahtijevala od Savezničkog Kontrolnog vijeća za Njemačku, koje je prethodno prihvatilo nacrt o preseljavanju istočnoeuropskih Folksdojčera u Njemačku, da dopusti preseljavanje u Njemačku i preostalih oko 110.000 folksdojčera iz Jugoslavije. Usp. Dokumentation der Vertreibung der Deutschen aus Ost - Mitteleuropa, Band V, Das Schicksal der Deutschen in Jugoslawien, Düsseldorf, 1961., München, 1984., Augsburg, 1994., str. 99E.; D. Nećak, O problemu "razseljenih oseb" (D. Ps.) in jugoslovanskih "Volksdeutscherjev" v Austriji te o britanski ideji njihove zamenjave s koroškimi Slovenci (1945-1947)", Zgodovinski časopis, letnik 50, št. 4 (105), Ljubljana, 1996., str. 566.; V. Geiger, Heimkehr. Povratak slavonskih Nijemaca nakon Drugoga svjetskog rata iz izbjeglištva/prognaništva u zavičaj i njihova sudbina, Scrinia Slavonica, sv. 3, Slavonski Brod, 2003., str. 532. Nakon što je u kolovozu 1947. Vlada Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika odbacila prijedlog Jugoslavije iz srpnja 1946., da se preostali jugoslavenski folksdojčeri ise u sovjetsku okupacijsku zonu Njemačke, Ministarstvo vanjskih poslova FNR Jugoslavije iznijelo je 20. rujna 1947. Predsjedništvu Vlade i Ministarstvu unutarnjih poslova FNRJ mišljenje: "Obzirom na ovaj negativan odgovor Vlade SSSR i obzirom na poznati negativan stav Zapadnih Sila po pitanju iseljenja naše nemačke manjine, nema izgleda da bi se ovo pitanje u dogledno vreme moglo resiti na legalan način, ma da će se ono moći ponovo pokrenuti i pred Kontrolnim savetom u Berlinu i prilikom raspravljanja o mirovnom ugovoru sa Nemačkom. No od svega toga ne mogu se očekivati neki praktički rezultati". Usp. AJ, Beograd, 50-35-73. Jugoslavenske vlasti su, nakon svega, obustavile, odnosno odgodile iseljavanje/protjerivanje folksdojčera iz Jugoslavije, ali isto tako nisu dopuštale povratak izbjeglih ili prognanih folksdojčera u Jugoslaviju.

TABELARNI PREGLED LOGORISANIH I NELOGORISANIH
NEMACA NA TERITORIJI JUGOSLAVIJE²³³

Red. broj	Federalna jedinica. Autonomna pokrajina i Oblast	logorisani				nelogorisani				Folks- dojčeri	Ukupno
		muš.	žen.	deca	ukupno	muš.	žen.	deca	ukupno		
1.	SRBIJA	-	-	-	28	-	-	-	188	125	341
2.	AUTONOMNA OBLAST KOS MET	-	-	-		1	3		4		4
3.	AUTONOMNA POKRAJINA VOJVODINA	30.745	54.099	20.896	105.740	2.000	3.000	1.000	6.000		111.740
4.	HRVATSKA	3.000	4.500	3.100	10.600	700	1.000	300	2.000	-	12.600
5.	SLOVENIJA	-	-	-	-	1.700	2.200	803	4.703	-	4.703
6.	CRNA GORA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	MAKEDONIJA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8.	BOSNA I HERCEGOVINA	469	222	426	1.117	1	1	2			1.119
	UKUPNO	34.214	58.821	24.422	117.485	4.402	6.204	2.105	12.895	125	130.380

*IzvorNIK, strojopis
AJ, Beograd, 50-35-73*

²³³ Ćirilicom.

1946., veljača 26.
Beograd

**Izvešće Odjela za ratne zarobljenike Ministarstva narodne obrane FNRJ
upućeno Dimitriju Georgijeviću, opunomoćeniku OZN-e za Jugoslaviju o
zarobljenicima, jugoslavenskim državljanima**

MINISTARSTVO NARODNE ODBRANE
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE
ODELENJE ZA RATNE ZAROBLJENIKE
Str. pov. Br. 28
20.- II.- 1946.
B E O G R A D

Izveštaj o zarobljenicima
našim državljanima.

OPUNOMOĆENIKU OZNE ZA JUGOSLAVIJU
drugu pukovniku Georgijeviću²³⁴

Po usmenom naređenju od danas podnosim sledeći izveštaj:

1) Broj naših državljana koji su služili u Nemačkoj i Kvislinškim vojskama pa za vreme oslobođenja Jugoslavije bili zarobljeni od strane naše vojske, iznosi 114.415, sa kojima je postupljeno ovako:

Prevedeno domobrana u radne bataljone J.A.....	55.000
Amnestirano po Ukazu od 5 .V111.1945. godine.....	41.320
Otpušteno po molbama posle Amnestije.....	5.035
Sprovedeno Oznama na isleđenje.....	1.562
Pobeglo.....	63
Umrlo.....	339
Sada se nalazi na licu.....	11.096
UKUPNO:.....	114.415

²³⁴ Dimitrije.

2) Naši državljani na licu nalaze se:

Na teritoriji	Folksdojčera	Ustaša	Nemačke policije	Handar divizije	Princ Eugen div.	Legionara	Žandarma	Četnika	S.S. trupa	Vlasovci	Civila	SVEGA
I Armija	1184	995	149	122	11	297	6		107		49	2920
II Armija	2836	1	33		61	1			18		1	2951
III Armija	1000	1215	266			82	163	1	201	3	144	3075
IV Armija	1190		1			2			9		8	1210
V Armija	33		3									36
VI Armija	403	171	10	1	282	6	24	6			1	904
UKUPNO	6646	2382	462	123	354	388	193	7	335	3	203	11096

3) Oni rade i to: većina Folksdojčera i ustaša radi u Borskom rudniku. Ostali rade za Ministarstvo Saobraćaja, Ruda, Industrije i Poljoprivrede.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

NAČELNIK PUKOVNIK
Ilija Pavlović [v.r.]

Izvornik, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 2207, reg. br. 6-2/1.

*1946., ožujak 4.
Beograd*

Zapovijed Josipa Broza Tita, vrhovnog zapovjednika JA, Odjelu za ratne zarobljenike Ministarstva narodne obrane FNRJ, o otpustu iz logora ratnih zarobljenika, jugoslavenskih državljana

VRHOVNI KOMANDANT
JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Pov. br. 1/46
2. marta 1946. g.
BEOGRAD

Da bi se dala mogućnost pripadnicima raznih neprijateljskih vojnih formacija, koji su bili zarobljeni u toku borbe protiv Jugoslovenske Armije ili za vrijeme kapitulacije, a nalaze se bilo u logorima ili na raznim radovima, da dadu dokaza o svojoj privrženosti FNRJ i da radom na obnovi zemlje isprave učinjene greške i štete nanesene našim redovima:

NAREĐUJEM:

da se otpuste iz logora lica jugoslovenskih narodnosti - pripadnici neprijateljskih vojnih formacija, osim onih protiv kojih je proveden krivični postupak.

Komande logora dužne su da ovu naredbu izvrše u najkraćem roku.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

VRHOVNI KOMANDANT
M.P. MARŠAL JUGOSLAVIJE
J. B. TITO s.r.

— oOo —

Da je prepis veran originalu t v r d i

ADUTANT
NAČELNIKA GENERALŠTABA JA
Kapetan
/Stanko Bobić/

Prs.br. 241/1946.

4. II. 1946.²³⁵

Odeljenju za Ratne Zarobljenika M.N.O.

Dostavlja Vam se prednja naredba Vrhovnog Komandanta Jugoslovenske Armije s molbom na postupak.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Stanko Bobić [v.r.]

Ovjereni prijepis, strojopis

VA VII, Beograd, Arhiva NOB, kut. 25 A, reg. br. 2/13.

106.

1946., ožujak 4.

Karlovac

OZN-a za okrug Karlovac izvješćuje Javnog tužitelja za okrug Karlovac o bijegu 15 osoba osuđenih na smrt iz zatvora Okružnog narodnog suda u Karlovcu, od kojih su desetorica u bijegu ubijena

ODJELJENJE ZAŠTITE NARODA

ZA OKRUG KARLOVAC

Broj 730/46 Dne 4. III. 1946.

JAVNOM TUŽICU ZA OKRUG KARLOVAC

Dostavljamo Vam izvještaj o pobjeglim osudjenicima na smrt iz zatvora Okružnog narodnog suda u Karlovcu.

Od pobjeglih 15, prilikom potjere za njima ubijeni su, slijedeći:

Godić Milan, Šmuk Ivan, Petrak Ivan, Potesak Mijo, Lukinić Franjo, Špoljarić Mihovil, Sanički Marko, Stanković Ivan, Lovreković Tomo i Sapar Drago.

Pobjegli su:

Kirin Ivan, Jaklić Vlado, Vidoš Vlado i Željeznak Josip. Jeklić Vladimir uhvaćen je

²³⁵ **Dopisano rukom kada i pod kojim je brojem zapovijed proslijedena.**

na tavanu Okružnog narodnog suda i postoji mnogo vjerojatnosti da su se Vidoš Vlado i Željeznak Josip udavili prilikom prelaska preko Korane.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu.

Načelnik: Major
Novaković v.r.

Za točnost prijepisa:
Kancelarija okružnog suda u Karlovcu
Dne 5. ožujka 1946.
M.P.²³⁶ Upravitelj kancelarije:

*Ovjereni prijepis, strojopis
DAK, Okružni sud Karlovac, Kz 686/1945.*

107.

*1946., ožujak 12.
Zagreb*

Odjel za izvršenje kazni Ministarstva unutarnjih poslova NR Hrvatske, dostavlja okružnim odjelima unutarnjih poslova načelno uputstvo o upućivanju u logore osoba njemačke narodnosti

NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
Odjel za izvršenje kazni

Pov. br. 421 -1946.

U Zagrebu, dne 12. ožujka 1946.

Predmet: načelno uputstvo vrhu logorisanja
osoba njemačke narodnosti

ODJELU UNUTRAŠNJIH POSLOVA OKRUGA

Od saveznog Ministarstva unutarnjih poslova pod Pov. br. 228-od 3. marta 1946. g. primili smo slijedeće uputstvo:

“Obzirom na nepravilan postupak lokalnih organa u primeni odluke AVNOJ-a od 21. XI. 1944. g. a u cilju da se izbegne svaka pogrešna primjena zakona, kao i nepravda, Pretsedništvo AVNOJ-a donijelo je autentično tumačenje u kome su navedeni

²³⁶ Okrugli pečat: OKRUŽNI SUD U KARLOVCU.

²³⁷ Potpis nečitak.

slučajevi u kojima lica njemačke narodnosti ne potpadaju pod udar pomenute odluke. Pretpostavljajući da se u logorima još nalaze pojedina lica njemačke narodnosti, koja ne potpadaju pod Odluku AVNOJ-a od 21. XI. 1944. i koja su trebala biti otpuštena iz logora prema pomenutom tumačenju pretsjedništva AVNOJ-a skrećemo pažnju na slijedeće:

1) pod udar Odluke AVNOJ-a od 21. XI. 1944. g. (tač. 2. čl. 1.) ne potpadaju Jugoslavenski državljani njemačke narodnosti koji su učestvovali kao partizani i vojnici u narodno oslobodilačkoj borbi, ili su radili aktivno u narodno oslobodilačkom pokretu, kao ni lica njemačke narodnosti, državljani neutralnih država, ako se nisu držala neprijateljski za vrijeme okupacije.

Pri oceni gornje odredbe treba imati u vidu da pod Odluku AVNOJ-a od 21. XI. 1944. g. ne potpadaju, pored partizana i vojnika koji su učestvovali u narodno oslobodilačkoj borbi. Pri odlučivanju o prednjem nije bitno na koji su način oni postali vojnici (dobrovoljno ili putem mobilizacije) i koliko vremena su ostali na vojnoj dužnosti.

Nadalje pod udar Odluke AVNOJ-a od 21. XI. 1944. ne potpadaju ni oni Njemci koji su radili aktivno u narodno oslobodilačkom pokretu. Ima se uzeti da postoji aktivna saradnja samo u slučajevima ako je lice u pitanju bilo organizovano i stvarno stalno povezano bilo sa narodno oslobodilačkom akcijom izvršavanjem povjerenih mu zadataka. Ne može se prema tome smatrati da je netko radio aktivno u narodno oslobodilačkom pokretu, ako je sporadično i povremeno učinio neku uslugu koja se ne može podvesti pod aktivnu saradnju u narodno oslobodilačkom pokretu.

Izuzetak iz tač. 2. čl. 1. odluke AVNOJ-a od 21. XI. 1944. odnosi se i na članove uže porodice njemaca Jugoslavenskih državljana koji ne potpadaju pod udar ove Odluke. Ako se neki član uže porodice za vrijeme okupacije neprijateljski držao prema oslobodilačkoj borbi naših naroda ili je pomagao neprijatelja, protiv njega ima se povesti postupak i on se ima predati nadležnom sudu na osudu za dela učinjena protivu naših naroda, ali to ne može biti povod da se on i dalje zadržava u logoru.

Na Njemce državljane neutralnih ili savezničkih zemalja ne odnosi se takodjer odluka AVNOJ-a od 21. XI. 1944. Takva lica imaju se otpustiti iz logora. Ako su neka od njih za vrijeme okupacije držala neprijateljski prema našim narodima, to može biti povod da se protivu njih pokrene krivični postupak i da se predađu neposredno nadležnom sudu, u kome slučaju će Pretstavništvo njihove zemlje biti u mogućnosti da se obavjesti o toku krivičnog procesa koji se protivu njih vodi. U koliko bi takovi pojedinci bili nepoželjni na našoj teritoriji, treba zatražiti saglasnost Ministarstva Unutrašnjih poslova FNRJ. da se proteraju iz naše zemlje.

2) Iz logora treba otpustiti i one Njemce, jugoslavenske državljane, koji su pre rata bili asimilirani kao Hrvati, Slovenci ili Srbi, a za vrijeme rata nisu pristupili Kulturbundu, niti su istupali kao članovi njemačke narodne grupe. Smatraju se da su bila pre rata asimilirana ona lica njemačke narodnosti: a) Koja su rođena na području Jugoslavije, b) koja su redovno u kući i van ove služila nekim od jezika naših naroda i koja se nikad nisu deklarirala da pripadaju njemačkoj narodnoj grupi i g) koja su rodbinski (po krvi ili braku) povezana sa pripadnicima naših naroda.

3) Iz logora se treba otpustiti i Njemce koji su pod okupacijom odbili da se na zahtjev okupatorskih ili kvislinskih vlasti deklariraju kao pripadnici njemačke narodnosne grupe. Nije dovoljno da se Njemač nije sam prijavio kao pripadnik Njemačke narodnosne

grupe, potrebno je daje bio pozvan od okupatorskih ili kvislinskih vlasti, da se prijavi kao pripadnik njemačke narodnosne skupine, pa daje on taj poziv odbio.

4) I najzad iz logora se imaju otpustiti lica njemačke narodnosti (bilo muška ili ženska) koja su stupila u mješovite brakove sa licima jedne od jugoslavenske narodnosti, ili sa licima jevrejske, slovačke, rusinske mađarske, rumunjske ili koje druge priznate narodnosti. Pod drugim priznatim narodnostima treba razumeti sve druge narodnosti naroda koji su bili u bloku ujedinjenih nacija, kao i onih koji su se tokom oslobodilačkog rata držali neutralno.

Članovi uže porodice u slučajevima navedenim pod 2, 3 i 4 ovog Uputstva u koliko lično ne ispunjavaju uslove, treba da dele sudbinu ostalih pripadnika njemačke narodnosti (t.j. ne mogu biti pušteni iz logora).”

Da bi se točka 1. predmetnog Uputstva pravilno shvatila i u praksi pravilno primjenila nužno je naglasiti, da se ista ima shvatiti tako, da se moraju pustiti iz logora na slobodu svi članovi porodice iz koje je netko bio u POJ. NOV ili JA-i. bez obzira kada je stupio, na koji način i koliko je vremena bio u istoj. Prema tome glede ovog osnova za otpust iz logora potpuno je izmjenjen kriterij, te dosadanje motivacije pojedinih odjela unutrašnjih poslova daje stupio u J.A-u u 1944- i 1945. g. i bio mobiliziran nakon najnovijeg stava nisu ispravne.

Isto tako mijenja se i dosadanje gledanje vrhu osnova mješoviti brakovi. Naime moraju se pustiti iz logora na slobodu svi oni koji su u mješovitom braku (bilo muško, bilo žensko) što znači, da lica njemačke narodnosti, bilo sa muške, bilo sa ženske strane, koja su stupila u mješoviti brak sa licem od jedne jugoslavenskih ili priznatih narodnosti ne može biti logorisano, prema tome repatriirano u Njemačku već se, prema istome mora postupiti u smislu naše okružnice Pov. broj 12/46. od 5. siječnja 1946. t.j. mora se protiv istoga pokrenuti krivični postupak zbog upisa u Kulturbund, Volksgrupp, itd, itd.

Da bi se navedeno shvatanje ispravno oživotvorilo poslana je jedna komisija za pregled logora koja će u duhu odnosnog uputstva, raspraviti i preispitati slučajeve lica njemačke narodnosti te odvojiti one, koji ne dolaze, obzirom na izloženo, u obzir za repatriaciju i popis takvih lica dostaviti nadležnom odjelu unutrašnjih poslova na postupak u smislu naše okružnice Pov. broj 12/46. od 5. siječnja 1946. g.

Da naše objašnjenje načelnog stava Saveznog Ministarstva ne bi izgledalo u suprotnosti sa istim, budući daje u njemu riječ o puštanju na slobodu odnosnih osoba, a mi govorimo da se prethodno mora pokrenuti krivični progon protiv istih, pa potom otpust, dodajemo da smo zbog stanovitih razloga morali isto izmjeniti, te da smo i komisiji za pregled logora dali takva naredjenja, a sve u saglasnosti sa Saveznim Ministarstvom, objasnili im praktične posljedice potpune primjene njihova stava.

Ovo se uputstvo dostavlja na znanje i strogo pridržavanje.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

M.P. Načelnik:
Petar Müller

Kopija, strojopis

U posjedu priređivača

V. Geiger, Folksdojčeri. Pod teretom kolektivne krivnje, Osijek, 2002., str. 68.-72.

1946., travanj 27.
Varaždin

**Izješće Okružnog komiteta KPH Varaždin upućeno Centralnom komitetu
KPH o likvidaciji četvorice mještana Lepoglave od strane članova
Kotarskog komiteta KPH Ivanec**

O.K. K.P.H. Varaždin
Broj: 28/46.
27. travnja 1946.

Centralnom Komitetu K.P.H.

Z a g r e b

Dragi drugovi !

Mi smo oformili partijsku komisiju za ispitivanje Josipa Špiranca, upravnika Lepoglave, Augusta Soštareka i Uršanić Andriju u vezi sa ubijanjem četvorice mještana u Lepoglavi.

U komisiji su bili drugovi Galić Josip, sekretar K.K. Ivanec, Kolar Josip i Tucman Josip, članovi našeg Komiteta.

Na ispitavanju se ustanovilo, da inicijativa za takovo obračunavanje nije potekla samo od drugova u Lepoglavi, već je i Kotarski komitet donio takav zaključak na svojoj sjednici 27. ožujka, koji je omogućio ovakav postupak. U vezi sa kampanjom čišćenja naše zemlje od banditskih naoružanih grupica drugovi su održali sjednicu, ali se nisu pridržavali samo onoga, što je postavljeno, da se ubijaju samo oni ljudi, koji se zateknu sa oružjem u šumi ili iz sela bježe sa oružjem, već su na sastanku postavili, da se može ubiti i pojedine ljude u selu za koje se zna, da imadu vezu sa križarima i rovale protiv pokreta. Kod toga su postavili da to mogu izvršiti samo dobri članovi Partije, da bi to ostalo konspirativno. Na osnovu takovog zaključka Komiteta drug Špiranec je učinio plan sa navedenom dvojicom drugova, kojeg je uz pomoć narodne odbrane proveo u djelo.

Ljudi, koji su potučeni imali su vezu sa križarima i rovarili su protiv narodno-oslobodilačkog pokreta, ali su to radili tako perfidno, da se za njih nije moglo pronaći konkretnog materijala, kako bi ih se moglo izvesti pred sud. Naši drugovi idući linijom manjeg otpora željeli su, da ih se riješe, umjesto da vode s njima političku borbu i da ih zakonitim putem onemoguće u njihovom daljnjem rovaranju.

Odmah iza toga čina drugovi iz K.K. Ivanec uvidjeli su pogrešku svojeg stava, a to se vidi po tome, što je drugi dan iza ubijanja ove četvorice vojska narodne odbrane

uhvatila trojicu domaćih križara i dovela ih u Lepoglavu, gdje su ih htjeli likvidirati. Tu seje suprostavio Kotarski Komitet, a naročito sekretar Komiteta i tako su ta trojica izvedena pred narodni sud.

Za ubijenu četvoricu po dogovoru sa sekretarom našeg Komiteta drugom Ivicom Gretić drugovi iz K.K. Ivanec preko Fronte objasnili su narodu u Lepoglavi da su to ubijanje izvršili ustaše, koji su isti dan pobjegli iz Lepoglave i razoružali jednog milicionera, a da je to priznao jedan od pobjegle četvorice ustaša, koji je uhvaćen u Novom Marofu. Narod u Lepoglavi uopće više ne postavlja pitanje za ubijenu četvoricu, po čemu izgleda da vjeruje objašnjenju.

Navedenu dvojicu osim Špiranca mi nismo ispitivali iz razloga, što je to bila direktiva njihovog rukovodstva. Mi smo mišljenja, da za taj slučaj treba snositi odgovornost i posljedice čitavi Komitet, pošto je on kao cjelina dao takovu liniju. No jedno moramo podvući, da se kod istog Komiteta nikad nije osjećala neka samovolja i vjerujemo, da se istom Komitetu takav slučaj neće više ponoviti.

Molimo Vas, da dadete Vi svoje mišljenje po gore navedenom slučaju, kako bi mi mogli prići njegovom konačnom rješenju.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Uz drugarski pozdrav:

Kopija, strojopis

HDA, Zagreb, 1223/5, kut. 67

109.

1946., svibanj 11.

Slavonski Brod

Odsjek narodne sigurnosti Odjela unutarnjih poslova okruga Slavonski Brod, dostavlja Odjelu unutarnjih poslova grada Vinkovci uputu o puštanju iz logora Krndija pojedinih skupina osoba njemačke narodnosti

Odjel Unutrašnjih poslova Okruga Brod

Otsjek Narodne Sigurnosti

Broj: Pov. 239/III-1/46.

Brod: 11 maja 1946. god.

Predmet: Logorisanje lica njemačke narodnosti - puštanje iz logora.-

Odjelu Unutrašnjih poslova grada

V i n k o v c i

Prema naređenju ministarstva Unutrašnjih poslova Hrvatske Pov. br. 421/46²³⁸ i prema nalazu komisije istoga ministarstva izvršeno je ovih dana puštanje na slobodu logorisanih lica njemačke narodnosti i to:

- 1.- Lica koja se za vrijeme okupacije nisu isticala kao suradnici okupatora i nisu bili članovi "kulturbunda" te njemačke organizacija.
- 2.- Lica njemačke narodnosti koja se nalaze u braku sa licem od priznatih narodnosti /mješoviti brakovi/.
- 3.- Lica koja su bila u J.A. ili imaju nekoga od bliže rodbine u J.A.
- 4.- Lica koja su aktivno saradivala s N.O.P.-om.
- 5.- Lica njemačke narodnosti koja su državljanima neutralnih ili savezničkih država.
- 6.- Lica njemačke narodnosti koja su za vrijeme okupacije odbila da se deklariraju kao Njemci.
- 7.- Lica njemačke narodnosti koja su se još prije rata asimilirali kao Hrvati, Srbi i si. t.j. koja su se kao i njihovi predci rodila u našoj zemlji, a kod kuće i izvan kuće služila su se našim jezikom kao i materinim jezikom, te se na taj način asimilirali potpuno kao pripadnici naših naroda.

Sva gore navedena lica otpuštena su iz logora sa propisanom otpusnicom u vidu "Objave" izdane od strane ovoga Odjela, a potpisane od Načelnika Odjela Unutrašnjih poslova okruga i Upravnika logora. Sva lica koja posjeduju takove Objave dužna su se prijaviti mjesnoj vlasti i Odjelu Unutrašnjih poslova kotara ili grada na čijem se teritoriji nalaze.

Odjeli Unutrašnjih poslova će evidentirati sva takova lica posebnom očevidniku, kako bi imali točan pregled svih takovih sa točnom adresom mjesta boravka tih lica.-

Sva otpuštena lica su od dana puštanja iz logora slobodni i ravnopravni građani naše zemlje sa svim pravima i dužnostima koje uživaju građani F.N.R. Jugoslavije. U tome pogledu ne smije se praviti nikakvih neprilika niti im ometati boravak u mjestu, gdje isti to želi, nego ih smatrati kao i sve ostale građane.

Imovina otpuštenih lica ostaje državna svojina pošto je Odluka AVNOJ-a od 21. XI. 1944. god. o konfiskaciji imovine na snazi i ostaje na snazi. U tom pogledu Odjeli Unutrašnjih poslova vodiće računa o tome, da mjesne vlasti, kao Mjesni NO-i, Kotarski i t.d. ne bi vraćali imovinu licima koja se vraćaju iz logora. Ta imovina ne može biti vraćena, niti će biti vraćena, te stoga uputite sve mjesne vlasti na postupak u tom pogledu. Na nekim kotarevima se već dogodilo da su pojedini Mjesni NO-i puštali lica otpuštena iz logora u njihove kuće, koje su bile zapečaćene i određene za kolonizaciju. Taj postupak je nepravilan i mora se obustaviti. Sva takova lica koja se uselila natrag u svoje kuće, treba ih iz istih odstraniti, a ako ne može se drugačije i intervencijom milicije. Da bi se ta lica ipak negdje smjestila, dužnost je mjesnih vlasti da im se omogući stanovanje u selu u koje dođu kod njihovih rođaka ili znanaca, ali samo toliko da se negdje mogu

²³⁸ Usp. dok. 107.

smjestiti i otpočeti radom. Sva otpuštena lica kao ravnopravni građani imaju pravo na zaposlenje i u tom pogledu im se ne smije praviti nikakvih nepravilnosti. Nas ne interesuje s kakovim će se radom ta lica baviti, već je glavno da se ona zaposle i da se svojim radom izdržavaju. Prema tome Odjeli Unutrašnjih poslova treba da vode računa da se takovim licima ne prave smetnje pri dobivanju posla ili preuzimanju na posao. Boravak u logoru nije nikome oduzeo pravo da se bavi određenom vrstom posla i zanata.

Naprijed navedeno uputstvo treba proučiti i primjeniti ga u praksi te se strogo pridržavati. Sve ustanove i nadležna uprava upozoravati na prava otpuštenih lica iz logora, u koliko bi im pravila smetnje pri zaposlivanju. Treba paziti na to, da se ne bi prošlo u drugu krajnost, te da se daje sada prvenstveno zaposlenje licima koja su otpuštena iz logora, nego nastojati da se ona uposle na poljoprivrednim radovima po tvornicama i t.d. na težim fizičkim radovima koji su momentalno važni za obnovu.

Isto tako upozoriti mjesne vlasti da se kao ni kuće ni namještaji ne vraća ni zemlja, nego otpuštena iz logora mogu da rade kao poljoprivredni radnici na tuđoj zemlji, kod Rejonskih uprava i si.

Sva lica njemačke narodnosti koja su ostala u logoru ne spadaju u naprijed navedene kategorije i nemaju uvjeta da budu otpušteni iz logora.²³⁹ To su lica njemačke narodnosti i njemačkog porijekla koja treba da budu reparirana u Njemačku. S toga ne treba više primiti nikakove molbe za njihov otpust iz logora, pošto su nepotrebne i bez razloga. U tom smislu dati uputstva licima koja nastoje takove osloboditi.

Dodjeljivanje radne snage iz logora Krndija prestaje potpuno i u tom pogledu dati uputstva zainteresiranim.

Gornje uputstvo dostavlja se Vama na postupak s tim da nam potvrdite primitak istoga, kao i eventualne slučajeve sa terena, koji su se dogodili u ove okružnice, bilo u pogledu vraćanja imovine, bilo u pogledu dodjeljivanja stanova ili uposlenja otpuštenih lica.-

Smrt fašizmu - Sloboda Narodu!

u.z. N a č e l n i k a :

M.P

/Uzelac Zlatko/ v.r.

Okružni Narodni Odbor

Odjel Unutr. poslova

Slav. Brod.

²³⁹ Nakon ukidanja najvećih logora za folksdojčere u Hrvatskoj, Radnog logora Valpovo i Logora Krndija tijekom svibnja 1946., logoraši koji nisu pušteni na slobodu, prebačeni su u druge logore u Slavoniji, Baranji, Bačkoj i Banatu (Pusta Podunavlje u Baranji, Tenja/Tenjska Mitnica kod Osijeka, Gakovo i Kruševlje u Bačkoj i Knićanin/Rudolfsgnad u Banatu) ili su ostali na prinudnom radu na poljoprivrednim dobrima i u raznim radnim organizacijama u Slavoniji, Srijemu i Baranji. Nakon ukidanja logora Pusta Podunavlje u kolovozu 1946., stari i bolesni logoraši prebačeni su u logor Knićanin/Rudolfsgnad, a radno sposobni logoraši prebačeni su u Radni logor Tenja/Tenjska Mitnica, koji je bio posljednji veći logor za folksdojčere u Hrvatskoj. Kad je logor Tenja/Tenjska Mitnica raspušten u siječnju 1947., posljednji logoraši, njih nekoliko stotina, prebačeni su u logor Knićanin/Rudolfsgnad, koji je postojao do ožujka 1948., a mnogi uslijed bolesti, pretežito tifusa i gladi nisu preživjeli. Usp. Verbrechen an den Deutschen in Jugoslawien 1944-1948. Die Station eines Völkermords, München, 1998., str. 227.-228.; Genocide of the Ethnic Germans in Yugoslavia 1944 - 1948, München, 2003., str. 126.1 tamo navedeni izvori i literatura.

Daje prijepis vjeran svome originalu tvrdi i ovjerava Načelnik odjela

Smrt fašizmu - Sloboda Narodu!

za Načelnika:

M.P.²⁴⁰

...²⁴¹ [v.r.]

Odjel Unutrašnjih poslova pri G.N.O.-u

VINKOVCI

Broj: Pov. 197-1946. g.

Vinkovci, dne 15. V. 1946. god.

Tajništvu Gradskog N.O.-a

Na znanje i postupak prema gornjoj okružnici !

S.F.-S.N.!

za Načelnika:

M.P.²⁴²

...²⁴³ I v.r. I

Ovjereni prijepis, strojopis

DAO SC Vinkovci, Gradski NO Vinkovci, povjerljivi spisi, 62/46.

110.

1946.

Iz izvješća šefa II. odsjeka OZN-e za Vojvodinu o broju uhićenih po odsjecima, puštenih na slobodu, upućenih sudu, upućenih u logor te likvidiranih na području Srijema i cijele Vojvodine

Navodimo brojčano: broj ukupno hapšenih po otsecima, puštenih na slobodu, upućenih sudu, upućenih u logor i likvidiranih.

a) Otsek za Srem

Ukupno hapšeno i prošlo kroz zatvor.....	846 lica
1. Pušteno na slobodu.....	15
2. upućeno sudu.....	13

²⁴⁰ Okrugli pečat (otisak nečitak).

²⁴¹ Potpis nečitak.

²⁴² Okrugli pečat (otisak nečitak).

²⁴³ Potpis nečitak.

3. upućeno domobrana u NOB	38
4. poslato u logor.....	141
5. likvidirano.....	<u>639 ukupno 846</u>
	846

Likvidirano po narodnosti:

1. Članova "Kulturbunda"	454
2. Gestapovaca	75
3. Nemačkih vojnika S.S.....	21
4. Ustaša.....	340
5. policijskih agenata	19
6. policajaca	31
7. Nedićevaca.....	4
8. Belogardejaca.....	3
9. Dražinovaca 19	
10. domobranskih časnika.....	2
11. izdajnika.....	11
12. Žandara	<u>6</u>
Ukupno.....	985

Razlika u streljanim od 139 je u tome što ovih 139 nisu prošli kroz zatvor.

Hapšeni, likvidirani četnici pre i posle amnestije

Pre amnestije:

uhapšeno-----	106
likvidirano.....	31
pušteno na slobodu.....	26
amnestirani i pušteni.....	<u>49</u>
	106

Posle amnestije:

hapšeno.....	11
likvidirano.....	2
pušteno na slobodu.....	<u>9</u>

/...²⁴⁴

Kroz sve zatvore u Vojvodini ukupno je hapšeno i kroz zatvore prošlo 5.025 osoba.

Ukupno streljano na teritoriju Vojvodine 9.668

Po narodnosti streljano:

1) Nemaca.....	6.763
2) Mađara.....	1.776

²⁴⁴ Dalje su navedeni podaci odsjeka za Bačku, Suboticu i Banat, te odjela za Novi Sad i Petrovgrad (Zrenjanin) koje izostavljamo, te navodimo samo zbirne podatke za Vojvodinu.

3) Hrvata (ustaša).....	436
4) Ostalih narodnosti: Rusa, Čeha, Slovaka, Rusina, Bunjevaca i t.d.....	<u>693</u>
	9.668

Ukupno pre amnestije hapšeno četnika	295
od toga:	
1) likvidirano	86
2) pušteno na slobodu	78
3) umro u pritvoru.....	1
4) pobjegao	1
5) predato sudu	32
6) amnestirano	97
Posle amnestije hapšeno ukupno.....	19
od toga:	
1) Pušteno na slobodu	13
2) likvidirano	2
3) poslat u bolnicu	1
4) u pritvoru se nalazi	3

Šef II Otsaka²⁴⁵
...²⁴⁶ [v.r.]

*Izvornik, strojopis
U posjedu priređivača*

²⁴⁵ II. Odsjek OZN-e bio je civilni kontraobavještajni.

²⁴⁶ Potpis nečitak.

Iz pregleda brojnog stanja nacionalnog i socijalnog sastava ratnih zarobljenika na teritoriji Jugoslavije na dan 1. III. 1946. god.

НАЦИОНАЛНОСТ (Врста)	ПО СПИСКУ	НА ЛИЦУ	Р а з л о ж е н и																				
			Ковачи	Механичари	Бравари	Електричари	Столяри	Зидари	Кројачи	Обућари	Својари	Трговци	Шофери	Месари	Генери	Рударе	Молери	Виноградари	Истицајери	Тесари	Колари	Сечаи	
НЕМАЦА	Генерала	15	15																				
	Виших официра	152	137					3						14									
	Нижих официра	1393	1325	2	3	7	4	43	47	1			1	103	7	4	9	6	2		2		
	Подофицира	2093	1944	374	576	734	306	687	581	331	230	40	2586	571	478	594	87	441	34	65	175	55	45
	Војника	51332	48527	784	1168	2177	668	1508	1304	744	822	761	2168	1345	861	1182	391	877	29	134	472	253	135
АУСТРИЈАНАЦА	Генерала	3	3																				
	Виших официра	30	29											4									
	Нижих официра	350	336					2						51				1					
	Подофицира	3408	2889	44	66	89	39	153	65	34	26	10	344	74	64	77	5	39	8	12	30	10	7
	Војника	12538	11781	124	233	359	135	445	227	156	254	24	600	173	191	195	52	76	25	22	62	69	24
ИТАЛИЈАНА	Виших официра	3	3																				
	Нижих официра	79	78					2															
	Подофицира	968	877	14	57			16	23	38	7	10	3	40	23	10	20	2	2		1		2
	Војника	10064	9127	72	395	19		70	247	348	148	177	19	239	139	124	20	39		8	13	11	13
	УСТАША	Виших официра	1	1																			
Нижих официра		15	12			1								2		1							
Подофицира		107	83			3	4	2	3	3	4	1		10	1		1						
Војника		2188	1749	18	6	8	4	13	49	18	27	3	49	11	12	26	2	5		1	11	7	
ДОМОВРАНА		Виших официра	2	2																			
	Нижих официра	3	3																				
	Подофицира																						
СПОВЕНАЧКИХ ДОМОВРАНА	Војника																						
	Подофицира																						
ФОРКСЛОЧЕРА	Подофицира	709	661	9	7	12	5	27	19	25	15		52		19	8		2			3	8	
	Војника	4635	4438	57	41	68	27	128	96	93	132	6	87	20	69	55	3	60	7	4	20	48	18
ЧЕТНИКА	Подофицира																						
	Војника	8	8	1		1								1									
ЛЕГИОНАРА	Подофицира	90	72	1				3				1		1									
	Војника	445	366	5	2	6	4	5	6	1	2	2	4	6	5	6	2	1			3		
ЈУГОСЛОВЕНА У СС ГРУПАМА	Подофицира	10	9	1																			
	Војника	77	65	1		1	1		1	2	1		2	4	3	1	2	2		1	2	2	
ЈУГОСЛОВЕНА У НЕМАЧ ПОЛИЦИ	Подофицира	89	65			1		1	1	1	2		2	1		1	1						
	Војника	368	301	5	1	4	1	10	5	4	9		1	1		4	3	1		1	1		
ГРАДИШЧАН-СКИХ ХРВАТА	Подофицира	1	1																				
	Војника	2	2																				
Грађани на раду у Немачкој	Војника	26	26	1	2			1	2	1													
Осталих народности	Виших официра	1	1																				
	Подофицира	2	2																				
	Војника	31	28	1					3	3	1			2	1				2				
УКУПНО	Генерала	18	18																				
	Виших официра	188	172					3						18			1	4		3	2		
	Нижих официра	1841	1755	2	4	8	6	45	47	1			1	157	7	5	10		7	2		2	
	Подофицира	26320	24070	437	710	839	368	898	707	402	285	83	3004	671	568	701	95	454	42	78	208	73	54
	Војника	81732	76390	1066	1848	2643	844	2331	2040	1134	1424	115	4124	1700	1265	1593	475	1007	61	171	584	390	190
	Систем	110089	102441	1505	2562	3490	1285	3277	2764	1537	1709	99	7303	2378	1839	2308	570	1471	107	249	794	463	244

IMENSKO KAZALO

A

Ačić Milan 93
Ađur Franjo 86
Adžić Svetozar 85
Ahmetović Lutvo 106
Aleksić Risto 296
Alexander (Aleksander) Harold 116
Anić Mato 64

B

Baca Nikola 71
Bačić Ante 70
Bačić Marijan 195
Bakarić Vladimir 113,272,275,276
Balen Josip 74
Balenović Duka 53
Baranović 62
Barić Bogdan 69
Basica Jovo 70
Baranović Bailo Norma 62
Bebek Franjo 83
Begović Đuro 79
Belemarić 62
Berač Šime 61
Bertić Marko 87
Beuš Automir 64
Bezina Petar 59
Bezinger Jozo 83
Bilobrk Jakov 69
Bjajić Božo 64
Bjegović Vasina 275
Bjelajac N. 154
Blaga Đuro 187
Blažek Đuro 294
Blažević Jakov 108,210,218,227,232,
245,250,272,282,283,302
Boban Rafael 137
Bobić Stanko 315, 316
Bocak Valentin 185, 186
Bodružić Stjepan 83
Bolanča 195
Borner Desanka 85

Borner Valter 85
Bošković Miloš 74
Božanić Ivo 294
Brandić Mato 294
Brasović Petar 64
Brilej J. 310, 311
Brkić Duško (Dušan) 234
Brkić Zvonko 295
Brnčić Josip 165, 166
Broz Josip-Tito 42,43,44, 115, 116,
124,237,315
Buć Ante 59
Budisavljević 275

C

Cico Olga 294
Cintaš Mate 303
Cokrić Stjepan 82
Crnja 224
Crnobrnja Bogdan -Tolja(n) 54
Crmolatac 294
Crmolatac Nikola 294,299
Crmolatac Nikola (sin) 294,299
Crmolatac Šarlota 294
Cvetković Marjan 105
Cvitanović Ante 59

Č

Čaj kovač Vuletin 64
Čalić Đuro 184
Čalić Dušan - Culo 53
Čauš Đuro 120
Čavajda Stjepan 82
Čeliković Salko 83
Četnik Đuro 296
Čičić Josip 82
Čolakov Milenko 85
Čolaković Rodoljub 50
Čorak Milka 275
Čujković Nikola 76
Čupić J. Miodrag 77
Čupić Mate 69

Ć

Ćanić Luka 77
Ćelavica 293
Ćuk Miloško 165, 166
Ćurka Pero 303,304

D

Dapčević Peko 108
Desput Drago 61
Dimić Vlajko 86
Divljak Moma 130
Dizdar Zdravko 118
Dodig Mato 64
Dolački Franjo 137
Došen Ivan - Sokol 184
Do vanti ć Mara 117, 118
Dragošević Ante 60
Drakulić 148
Drakulić Veljko 234
Drezga Branko 111,283
Drljević Sekula 126
Drobec Dragan 86
Dujčić 80
Dukić 273
Duljković Mehmed 76
Dumičić 68
Duplančić 67
Dvorski Stjepan 84

DŽ

Džaja Ivan 64
Džinić Mehmed 194

Đ

Đaja Marko 85
Đakovac Stjepan 85
Đimer 108
Dujčić 98
Dukić Sreto 79
Đurak Antun 86
Đuratek Stjepan 169
Đuričković Andrija 294
Đurić Ljubodrag 116

E

Ećer Oto 169
Egekher Frano 70

F

Fazlić Hamdija 83
Fett Mijo 223,224
Filković Pero 298
Fištrović 186
Flajpan Branko 105
Fočo Abdulahman 83
Fric Franjo 81
Frković 273
Frković Jurica (Juraj) 272
Funarić Stjepan 56

G

Galić Josip 320
Garčetić Pavle 294
Garčetić Tomo 294
Gavrilović Đuro, ml. 196
Geiger Vladimir 175, 178, 182,308,
309,319
Georgijević (Georgijević) Dimitrije 164,
205,313
Godam Pavle 64
Godić Milan 316
Goldštajn Aleksandar 272
Gošnjak Ivan 43
Gregorić Mirko 137
Gregorić Pavle 34
Gretić Ivica 321
Gretić Marijan - Baja 105
Gretić Rudo 120
Grgić Antun 77
Grgurić (otac) 82
Grgurić Boris (sin) 82
Grubač Vaso 78
Grubić Ilija 56
Gustović Artur 137

H

Hajtl Vilim 83
Hamm Franz 172

Hamović Rade - Miki 130
Han Tomislav 277
Hanzl Josip 118
Hartl Stjepan 308
Hebrang Andrija 221
Hećimović Grga 235
Heller Ladislav 86
Holjevac Veco 105
Horvat August 64
Hrgovac Martin 81
Huber Franjo 81
Huber Mici ka 223
Hvasta Stjepan 84

I

Idžaković (Idaković) Marijan 294
Ile Mario 76
Ištok Josip ml. 120
Ištok Josip st. 120
Ivančević Dragan 151
Ivanić Franjo 87
Ivanković Luka 25
Ivanović 127
Ivanović Đoko 127
Ivas Šime 66

J

Jajčinović Kata 158
Jakirović Asan 64
Jaklić Vlado 316
Jaković Marko 64
Janeković Slavko 165
Janković Stjepan 294
Jarić Mato 294
Jašarević Salko 86
Jauk Josip 84
Jekica Svetozar 273
Jelavić 54
Jele Branko 83
Jelić Marko 84
Jerbić Jelena 275
Jerić Štipan 64
Jerković Mato 54
Jovanović Arso 115
Jurenec Julije 81

Jušić Mijo 81

K

Kaleb Ante 62,63
Kaleb Roko 63
Kalebota Mato 76
Kalodera M. 35
Karajić Arif 82
Kardelj Eduard 146
Kasupović Hasan 82
Katalenac 189
Katić 67
Katić Jovo 80
Kauzlarić Franjo 120
Kekić Đuro 273
Kekić Goja 273
Kekić Mirko 273
Kekić Paja 273
Kekić Veljko 274,275
Keselica Eugen 47
Kihanj Mirko 120
Kikerec Mladen 78
Kilaf Ante - Milat 57,61,65
Kin Josip 87
Kirin Ivan 316
Kladarin Đuro 55,56
Kleut Petar 43
Kličić Redo 81
Knežević Rade 117,118
Kobaš Pavo 294
Kojundžić Božo 64
Kokolek Josip 74
Kokorić Stjepan 84
Kolar Josip 320
Kolar Joža 246
Kolundžić 115
Komarica Zvonko 171
Kordić Ivan 71
Košarić Milutin 217
Koščak Miško 79
Kotarac Ljubica 233
Kovačević Marin 84
Kovačević Žarko 185, 187
Kožovej Vladimir 84
Krajačić Ivan - Stevo 104,122,234,
236
Kraljevac 150

Kreačić Miroslav 296
Kreačić Otmar 296
Kreačić (Krajačić) Viekoslav 293,295,
296,298,300
Krečak Đuro 70
Krpan J. 210
Krpan Mato 77
Krstić Nikola 82
Krstulović Vicko 178,285
Krželj Josip 75
Kržišnik Anton 157
Kucejnov Mihajl 86
Kudumija (Kuđumija) Mato 230
Kulundžić 115
Kunčić Ante 67
Kuprešan 224
Kusić Ivan 71
Kuzmanić 67

L

Lačan Marijan 47
Laketić Savo 80
Lakić Mirko 189
Lamanski Mihajlo 80
Latinović Mili 223,224
Lavrinić Dušan 213
Lazić 159
Leks Zvonimir 84
Lekšić Šimun 81
Lendel M. 172
Leš Mato 120, 141
Lisinski Ferdinand (Ferdo) 221,222
Ljubuški 65
Löhr (Leer) Aleksander 138
Lončar Ivan 185
Loriš Franjo 75
Lovreković Tomo 316
Luburić Vjekoslav (Maks) 296
Lučić 61
Lucović Ivan 221
Ludwiger (Ludviger) von Hartwig 138
Luetić 67
Lukinić Franjo 316
Lulić Franjo 294
Lupert Ivan 231

M

Mačak Rade 84
Maček Vlatko 154
Macura Branko 213
Mađar Ivica 82
Mađar Marica 275
Magdić Drago 298
Majetić Bogdan 137
Majtanić Ivan 81
Makar Mitar 80
Mandić Gligo 134
Marčić Ante 68
Maretić Marko 64
Margoš Marica 117
Marić Slavko 194
Marinić Nikola Slavko 82
Markotić Nikola 87
Marković Fabijan 78
Marošević Đuro 82
Matacin Stošo 303,304
Matasović Mato 294
Matić Drago 82
Matić Jure 71
Matić Stevo 298
Matulić Franjo 64
Medić Herbert 185, 186
Medulić Magda (Mande) 274,275
Metikoš Vladimir 137
Metzger Josip 137
Mikić Ivan 85
Mikulek Mirko 64
Miletić Ilija 86
Miletić Ivan 212
Miljanović Savo 123, 124, 125
Milošević Makso 70
Miodrag Savo 85
Mišković Ivan - Brk 53,73
Mol nar 67
Morača Milutin 104,121
Mordžin Miško 71
Mraović Ivo 275
Mrazović Karlo - Gašpar 53
Müller Petar 182, 319
Murković Ivan 272
Muzhaus Mijo 74

N

Nadž Košta 100, 127,138
Najgebauer Vilim 85
Nakić 78
Nardeli Antun 137
Nazor Vladimir 34,97,106
Nećak Dušan 310
Nedeljko S. 44
Nedić 77
Nejak Janko 220
Nenadić Stjepan 64
Nešović Slobodan 50
Nikić Ivo 70
Nikola Crnolatac 299
Nikolić Mihailo (Mihajlo) 297,298
Nikolić Tomo 84
Novak Ivan 76
Novaković 317
Novaković Branko 159
Novosel Stjepan 120
Nuber Đuro 86

NJ

Njavro Ivan 75

O

Obajdin Nikola 249
Obradović Jovo 275
Obradović Sava 275
Obradović Stanko 146
Obranić Ivan 83
Obrić Mirko 67
Odžadžić Stjepan 74
Ogrizović 224
Olhovi Pero 53,74
Ol i vari Mate 62,63
Oliver Mato 58
Olujčić Josip 59
Orlić Franjo 75
Oštrić Zvonko 66
Ovčisek Stjepan 64

P

Pajković Miloš 107

Pandaković Rudolf 277
Panoš Ivan 85
Pap Stjepan 82
Pataran Mate 158
Paun Luja 275
Pavelić Ante 124,137, 154
Pavelić Jelka 275
Pavelić Mihovil 82
Petar Pavelić 275
Pavlov Vlado 59
Pavlović Dani 303,304
Pavlović Ilija 314
Pavlović Stjepan 294
Pećnik Vladimir 73
Peruničić M. 239
Petković D. 148
Petrak Ivan 316
Petričević Branko 100,127
Petrovicki Josip 83
Pezer Drina 47
Pierbon Viktor 185
Plamenac Danilo 197
Počuća M. 97
Polak Drago 194
Polić Frano 213
Poljak 275
Poljak Stjepan 86
Posavec Đuro 86
Posilović Josip 120
Potesak Mijo 316
Prevedan Matija 79
Prodanović Stojan 297,298,300
Puklek Jure 105
Putnik 148, 159

R

Rabatić 273
Rabatić Božo 274
Radaković Miloš 86
Radan 187
Radan N. 67
Radan Oto 185
Radelić Zdenko 293
Radmanović Đuro - Caklar 275
Radošević Josip 120
Radošić Dragutin 64

Radovanović B. Živorad 77
Radovanović R. Radislav 77
Radović M. Radovan 76
Radović Nadežda 56
Rajković Dušan 119
Rak Helena 224
Rakitić Stjepan 294
Ramljak M. 57
Ranković Aleksandar 113, 161,198
Ratković Božidar 79
Rebula Eduard 107
Reder Stjepan 221
Rehnicer Rišo 86
Ribar Ivan 50,239
Ribar Ivo - Lola 303
Rihtar 284
Robić Ivan (Ivo) 165,279
Roc 193
Roguš Slavko 64
Roksandić Ivan 80
Romic Ante 59
Rozenberg Hinko 85
Rukavina Ivan 56
Rukavina Joco 84
Rupić Mate 118, 125

S

Sabo Petar 79
Salopek Janko 79
Samardžić Milovan 193
Sanički Marko 316
Sapar Drago 316
Sardelić Joso 68
Sarić Jeka 64
Sekulić Ana 275
Sekulić Nikola 65
Sekulić Nina 66
Sentić 195
Sertić Tomislav 137
Servaci Vjekoslav 137
Sifner Ratimir 78
Sindelić - Ibrajter Dobrila 56
Smrdek Franjo 75
Skoliber Slavko 137
Sobajić Vojo 77
Soldo Nikola 196

Spadoni 67
Spasić Branko 56
Srbić Nikola 159
Stančić Ante 277
Stanivuković Milan 54
Stanković Ivan 316
Stanojević Ljubomir 76
Stepinac Alojzije 122
Stipić Đuro 221, 222, 226
Stojanović Obrad 224,225
Studo Askar 64
Subotić Vukašin 112,126, 138
Sudar Frane 137
Sudarević Slavko 175,241,268
Suša Ilija 170
Svrabović Rusein 77

S

Šabalja Ivan 185, 186
Šafar Antun 83
Šajn Đuro 294
Šarić Antun 78
Šarić Nedjeljko 70
Šeparović Ante 70
Šihter Rikard 70
Sijan Koviļjka 73
Šimatović 274,275
Šimičić Mijo 64
Šimurina Srećko 73
Škrgec Stanko 87
Škvorc (Škvoc) Josip 221,222,224
Šmit Miško 77
Šmuk Ivan 316
Šolić 67
Šoštarek August 320
Špiljak Mika 105
Špiranec Josip 320,321
Špoljarić Mihovil 316
Štancer Slavko 137
Štefčić Đuro 80
Štirmer Ivan 82
Šustić Marijan 70
Šutin Eugen 304
Šutrin Eugen 303
Švab 150

T

Talan Robert 85
Taler Josip 84
Tatarae Svet 44
Terzić Velimir 115
Teslić Nikola 213,273,274,275
Tišljarec Andrija 230
Tolbuhin Fjodor Ivanović 114, 115, 132
Tolj 86
Tomašević Ivan 137
Tomašević Stjepan 294
Tomašić Tomo 71
Tomšić Stipo 299
Tomušić Marko - Škico 293
Tucman Josip 320
Turković Ruža 105, 106
Turudić Dragica 80

U

Uršanić Andrija 320
Uskoković Milan 193
Uzelac Zlatko 323

V

Vaktarić Janko 74
Valjan Vladimir 185
Valter Anđelko 53,143
Valter Ferdinand 84
Varljan Ivan 76
Varner Ljudevit 82
Vedriš Franjo 300
Venko 68
Vesić Zaviša 75
Vidoš Vlado 316,317
Vidović Florijan 53
Vidović Lazo 53,54,165
Viktor 123
Vilfan Jože 272
Vinter Mirko 221
Vitenberger Oto 84
Vlašić B. 43
Vodenik Alfons 76
Vojinov Ivan 85
Vojinović A. 43
Vokelić Joja 273

Volarić Ivo 213
Vragolov 60
Vrekalić Andrija 86
Vučković Mirko 137
Vujadin 119
Vujinović Marko 99,214
Vujnović Damjan 165
Vujnović Marko 274
Vuk Marko 81
Vukadinović Pero 230
Vukašinović 102
Vukelić Mihajlo 299
Vukelić Milka (Mica) 276
Vukelić Nikola 224
Vukelić Savo 298
Vukić Milka 118
Vukičević Milan 77
Vukomanović Pavle - Stipe 187
Vukosavljević Sreten 232
Vukušić Ivan 294
Vutuc (Futuc) Mirko 221

W

Wagner (Vagner) Karlo 221
Weiss Vesna 56

Z

Zajer Marinko 69
Zec 272,273
Zlatic Savo 105
Zoričić Milovan 278
Zrinić Jozo 294
Zupčić Mile 275

Ž

Žakman Živka 105
Željeznak Josip 316,317
Žigić Rade 214
Žiška Frano 70
Živković Ilija 185, 186
Živković Milan 296
Živoder 1.229,302
Župčić Miško 275

MJESNO KAZALO

A

Ajzenkapelj (Eisenkapel) 132
Alpe, austrijske 124
Andrijevci, kotar 293
Apatin 162, 198,200,201,202
Austrija 116, 123, 124, 133, 154, 161,
172,270,310

B

Babino Polje 70
Babno 129
Bačevac 79
Bačka 55,115,162,323,325
Bačka Palanka 201,202
Badlješina 87
Banat 55,115, 162,292,323,325
Banija 109, 147, 148, 157, 158, 159,
170,196,197,275,282
Banija, okrug 108, 195,236
Banija, područje 159
Banja Luka 78, 158,296
Baranja 55, 115, 162,207,323
Barč (Mađarska) 172
Barlete 274
Batinjani 86, 87
Beč 85
Bedenec 131
Bektež 79
Bela Crkva 43,162
Beli Manastir 284,292
Belišće 83,283
Belje 162,201,202
Benkovac 60,61,66,67
Beograd 50,74,77,83,114,143, 156,
198,200,201,202,209,221,239,310,
313,315
Berlin 310
Bihać 282
Bihać, vojno područje 290
Bijela 84
Bilaj 98
Bilogora 81

Biograd na moru 287,288
Biokovo-Neretva, okrug 262
Biokovo, područje 59,60
Bizovac 80, 84
Blajburg (Bleiburg) 112, 117, 118, 125,
126,132, 133, 137, 153
Bjelaj (Bilaj) 275
Bjelovar 80,91, HL 121, 161, 199,
203,227,230,243,244,245,250,261,
262,263
Bjelovar, okrug 45,90,227,229,231,
302
Bjelovar, područje 91, 140
Bjelovar, vojno područje 46,47,290
Blajburg (Bleiburg) 112, 117, 118, 125,
126, 132, 133,137,153
Bobota 78
Bor 314
Borovice 198, 199,200,202
Borovo 79, 86, 207
Borovo, kotar 191
Bosanski Petrovac 150, 198, 199,200,
201,202
Bosna 75,76,77,83,84,85,158,293
Bosna i Hercegovina 114,209,312
Bošnjaci 81,293
Božjakovina 124
Brač 64
Bračevci 51
Brčko 84, 86
Breznica 51, 131
Brezula 118
Brinje 169
Brinje, kotar 99
Bročice 150
Brod (Slavonski) 54,76,78, 121,189,
190,207,288
Brod (Slavonski), kotar 280
Brod (Slavonski), okrug 51,52, 189,
190
Brod (Slavonski), područje 84
-> Slavonski Brod
Brođanci 84
Brušanski klanac 184,211
Buče 51
Budimpešta 86
Bugarska 124

Bujavica 81
Bukovska Vas 132
Bulina strana 64
Buzeta 216

C

Caginac 120
Cavtat 60
Cazin 82
Celje 107, 108, 111, 121, 127, 128, 129,
131, 132, 133, 134, 162
Celovac 132
Cernik 193
Cernile 84
Cetina, područje 68
Ciplak 80
Cirkovce 128,
Crikvenica 199, 203
Crna 127, 134
Crna Gora 312
Crno More 83
Crsa 112
Cvetkovec 118

c

Čađavica 84
Čazma, kotar 120
Čehoslovačka (Češka) 84, 310
Čemernica 111, 244, 245
Čepin 185
Čepinski Martinci 82, 83
Crna 121
Črnova 128

D

Dalmacija 56, 58, 59, 60, 98, 111, 190,
235, 285, 306
Dalmacija, južna 58
Dalmacija, srednje dalmatinsko otočje
67
Daruvar 74, 78, 80, 83, 85, 199, 202
Daruvar, kotar 222, 225
Delnice 84, 251, 261, 262, 263
Demir Kapija 199, 200, 201, 202

Derventa 78
Detkovac 79
Dežanovac 85
Dilj 78, 146
Doboj 75
Dobrogošće 79
Doljanci 82
Domžale 127
Donja Motičina 79
Donji Miholjac 188
Dragaiić 151
Dravograd 112, 117, 118, 123, 127,
132, 133, 134, 135, 136, 137
Drenje 51
Drniš 57, 85
Drškovci 79
Duboštica 83
Dubovac 244, 245
Dubrovnik 56, 57, 58, 59, 60, 61, 64,
65, 70, 71, 75, 235, 252, 261, 262, 263
Dubrovnik, okrug 262
Dubrovnik, područje 65, 69, 70
Dugo Selo 118, 124, 162
Dvor 109
Dvor, kotar 147, 158, 236

Đ

Đakovačka Selci 77
Đakovo 51, 52, 77, 84, 85, 85, 86, 101,
185, 191, 199, 203, 206, 233
Đakovo, kotar 52, 280
Đakovo, područje 281
Đelekovac 83
Đurđenovac 86, 207
Đurmanec 131, 170

E

Ervenik 57

F

Farkaševac 83
Fazlagića Kula 119
Feričanci 79
Filipovac 208

Fram 118
Francuska 83
Fruška Gora 82

G

Gacka dolina 98
Gakovo 323
Garac 83
Garešnica 85
Gasi nei 52, 84
Glajhenšteten (Gleichstätten) 133
Glina 111, 158,282,290,291
Glina, kotar 109, 110, 147
Glogonj 162
Gornja Petrička 45
Gorski Kotar, okrug 235
Gospić 97,98,99,112, 169,211,212,
213,252,261,262,263,272,273,274,
275,286,289,290,291
Gospić, kotar 98,99
Graberje 120
Gradac 167
Gradina 79
Gradište 85
Gradište 151
Grafenštajn (Grafenstein) 132
Granice 77, 86
Gripe (Split) 61,65
Grossankt (Gross Sankt) 133
Grubišno Polje 80,81,82,84, 199,203
Gruž 71
Guletinac 194
Guštanj 132

H

Hajeming 133
Harkov 80
Hercegovina 75, 80
Hodilj 69
Horodišće 84
Hrastovac 225
Hribac 84
Hrvatska 33,34,43,73,94,95,96,143,
161,165,167,168,177,179,182,237,
250,270,285,306,312,317

Hrvatsko Zagorje 124
Hum 131
Humljani 86

I

Imbrijovac 83
Imotski 64, 83
Istra 75,98, 146, 153, 170
Italija 61,67,68
Ivančica 124
Ivanec 124, 131,320,321
Ivanić-Grad 120
Ivanje 76
Izberndorf 132

J

Jablanica, kotar 76
Jagodina 200,202
Jakšić 82
Janjina 70
Jaruge 294,298,300
Jasenice 135, 170
Jasenovac 85,110, 194,208
Jazbina 131
Jezerko 132
Josipovac 148, 149, 172,284
Jugoslavija 35, 37,41,42,43,44,48,
49,50,156,174,179,198,231,237,
270,306,310,311,312,313,317
Jukinac 109

K

Kalnik 74, 124
Kamčani 83
Kamnik 127,135
Kanjani 85
Kapinci 83
Karavanke 137
Karlobag 98
Karlovac 64,111, 126,161, 162, 163,
169,195,196,199,202,215,216,217,
244,253, 261,262,263,316,317
Karlovac, kotar 220
Karlovac, oblast 163

Karlovac, okrug 195,197,218,316
Kaštel 60
Kešinci 52
Kistanje 60
Kladuša 82
Knezovljani 158
Knićanin (Rudolfsgnad) 323
Knin 56,58,59,61,93, 111, 199,203
Knin, krajina 58,59
Knin, sektor 56
Knin, područje 57,64,68,69
Koglja 133
Kometnik 86
Komin 131
Kopaonica 298
Koprivnica 74,81, 83,124
Korčula 70,111
Kordun 84,159,190,216
Korenica, kotar 98
Koruška 115,123,126,127,134, 153
Kosinj 98
Kosmet 312
Kosovsko polje 59
Kostajnica 109
Kostajnica, kotar 236
Kotor 70
Kovin 43,204
Kozara 81, 82
Kozarac 83
Kozminci 131
Kraguj 81
Krajdorf 133
Kranj 132,133,134,135,198,200,202
Krapina 131
Krapinske Toplice 131
Krapje 150
Krasno 98
Križevci 124, 185, 186
Krk, kotar 185
Kmdija 149,206,232,247,265,266,
267,268,292,323
Kruševica 294,300
Kruševlje 149, 323
Kućanci 51
Kukunjevac 151
Kumani 85
Kupres 119

Kutarevo 98
Kutina 85
Kutjevo 85,87

L

Labud 132, 133, 134
Ladanje 131
Lajbnić (Leibnitz) 115,132, 134,135,
172
LancovaVas 131
Landsberg 133, 134
Lapac 98
Lapac, okrug 99
Latkova Vas 127,134
Lebičan 117
Ledenik 84
Lenjingrad 76
Lepoglava 131, 161,284,286,287,
288,289,290,320,321
Leskovec 131
Letovanić 93
Le vanjska 51
Lika 84,85,99,184,190,210,211,
213,214,273
Lika, okrug 97
Lika, područje 212,214
Lipe 273
Li pik 82
Lipovljani 150
Lonja 120
Ludbreg 74,199,203
Ludbreg, kotar 286
Lug 79
Lukar 64,
Lupoglav 118, 120
Lušečka Vas 131

LJ

Ljubljana 127,131,132, 135,277
Ljubno 135
Ljubuški 82

M

Mađarska 45,83, 86, 124,223,224,
231,310
Maja 111
Makarska 253,261,262,263
Makedonija 312
Maksimir 244,245
Mala Jasenovača 84
Mala Pisanica 290
Marenberg/Marenburg (Mahrenberg)
117,118, 127,133,134
Maribor 64, 117, 118, 123, 124, 127,
131,132,133,134,135,136,139,146,
162,198,199,201,202
Maruševac 245
Mašić 208
Medari 80
Medak 98
Metković 111, 199,203
Mihaljevci 80,
Miklauš 130
Mitrovica 121
Moslavina 45,81
Moslavina, područje 140
Mostar 64, 80
Mratovo 64
Muratović jarak 194
Musići 84
Muta 133

N

Našice 75,79, 80, 82, 84, 85,86, 199,
202,207
Nikinci 82
Nin 303
Niš 200,202
Nova Bukovica 84
Nova Čerkez 128
Nova Crkva 139
Nova Gradiška 80,82,83,149, 151,
161, 193, 194, 199,202, 208, 209,254,
261,262,263
Nova Gradiška, kotar 151
Nova Gradiška, okrug 189, 190, 191,
235
Nova Gradiška, područje 54

Nove Šove 162
Novi Bečej 85, 85
Novi Marof 64, 321
Novi Sad 162, 198,200,200,202,292,
325
Nova Gradiška, područje 54,74,75,80
Novska 64,150, 194
Novska, kotar 150

NJ

Njemačka 52,83,84,86,172,182,273,
310,319,323

O

Obrovac 60
Ogulin 235
Ogulin, vojno područje 290
Okučani 78, 208
Omiš 60, 68
Opatija 75
Orahovica 75, 82
Orašac 71
Orehova Vas 131
Oriovac 207
Orlovnjak 284
Osijek 74,75,76, 80, 83, 84, 86, 118,
133,142,149, 161,162, 163,174,189,
190,199,202,207,208,240,255,261,
262,263,283,308,309,323
Osijek, kotar 185
Osijek, okrug 284,306
Osijek, područje 75, 85
Osijek, vojno područje 290
Ostrošinci 77
Ostrovica 274
Otočac 97,98,112, 199,203
Otočac, kotar 98,99
Otok 75
Ovčara 292

P

Padera 121
Pahinsko 290
Paka 128

Pakrac 75, 80, 81, 82,87,150,189,
192,199,203
Pakrac, kotar 151, 189
Pančevo 75,162,198,200,201,202
Papuk 145
Pazari šte 98
Pazova 162
Pečuh 83
Perušić 98
Perušić, kotar 98,99
Peteranec 81
Petrinja 108, 109, 158, 161,162, 170,
196,197,199,202,255,261,262,263,
282
Petrovaradin 162
Petrovgrad (Zrenjanin) 43,162, 198,
200,202,325
Pitomaca 223
Planina 121
Pletemica 150
Ploče 199,203
Podbrežje 118
Podgorač 77, 80
Podlapac 275
Podrat 185
Podravina 83, 84, 86,249
Podravska Slatina 64, 83, 84, 161, 199,
202
-* Slatina (Podravska)
Podvinje 185
Pohorje 137
Poljana 125, 127, 132, 133, 134, 135
Poljane 112
Polje 82
Poljska 84, 85,86, 310
Popovac 292
Popovača 162,288,290
Potijani 51
Potkoreni 135
Požega (Slavonska) 79,80, 82,85,
150,151,191,224,286,289,290
Požega (Slavonska), područje 54,75,
79,81
-> Slavonska Požega
Požeška kotlina 77
Pragersko 131
Pravni Laz 121

Prečko 111,244,245,
Preslatinci 51
Prijedor 83, 199,200,201,202
Pri kraj 185
Primorje 190
Privlaka 303
Psunj 80
Ptuj 131
Ptujaska Gora 131
Pusta Podunavlje 323

R

Rača 118
Radovljica 135
Rastovac 81
Ratkovica 82
Rešetari 208
Rijeka, područje 65
Rijeka 64,75, 146, 198,200,202
Rogatec 118, 131
Rostov 86
Rüden 132
Rudolfsgnad (Knićanin) 323
Ruma 82, 162, 198,200,201,202
Rumunjska 84
Ruševo 150
Rusija 80, 84

S

Samobor 83, 129, 162
Sankt Vincenc(Sankt Vincenz) 133
Sanktvolfgang (Sankt Wolfgang) 133
Sarajevo 83, 158
Senj 112
Senta 198,200,201,202
Sesvete 131
Severin na Kupi 78
Sibinj 189
Sikirevci 294,298,300
Sinac 98
Sinj 59,61,67, 111
Sirač 83
Sisak 109,110,111, 161, 162, 194,195,
197,199,202
Skradin 61

Sladojevci 118,223
Slatina (Podravska) 83, 118
Slatina (Podravska), kraj 84,85
Slatina (Podravska), područje 75
-* Podravska Slatina
Slavonija 53,54,55,75,76,77, 80,81,
82,83,84,85,141,142, 146, 148, 151,
172,174,187,188,190,209,240,285,
293,323
Slavonija, istočna 76
Slavonska Požega 76,77,79,80, 82,
193,199,203
-* Požega (Slavonska)
Slavonski Brod 78,79, 101, 161, 199,
202,207,209,256,261,262,263,265,
280
Slavonski Brod, okrug 51,52,232,233,
241,247,265,269,278,280,285,321,
323
-* Brod (Slavonski)
Slavonski Šamac 294,296,297,299
Slovenj Gradec 128, 132,133, 134,
135,137
Slovensko Primorje 146
Slovenija 133. 136,146,154, 161, 164,
167.226.230.312
Slovenska Bistrica 127, 131, 134
Slovenske Konjice 131
Slunj 110,249'
Slunj, kotar 249
Služi 80
Smederevo 43, 198,200,202
Smiljan 98
Solčava 112, 135
Solini 131
Solun 225
Sombor 162
Sombor, okrug 292
Sopje 83
Split 57,61,64,68,75, 111, 169,199,
203,256,261,262,263,290
Split, okrug 306
Split, vojno područje 290
Split, područje 60,65
Sračinec 118
Srbija 77, 85, 86, 114, 151, 191, 196,
222.225.227.234.236.312

Sredozemlje 116
Sremska Mitrovica 162, 198,200,201,
202
Sremske Laze 80
Sremski Karlovci 185
Srijem 77,78, 115, 141, 167, 168,234,
323,324
St. Bric (Britz) 128
St. Veit 130
Stankovac 110
Stara Gradiška 196,286,289
Stockerau 77, 80
Stolac 64
Ston 70
Stražeman 82
Strizivojna 294,297,298
Subotica 43,325
Suhopolje 78,221,222,223,224,225
Sumi (Rusija) 80
Sunja 110
Sušak 112, 199,203,257,261,262,263,
274,290
Sv. Lovrenc (Lovrenz) 131
Svečina 154
Sveti Ivan Žabno 90
Sveti Petar 121
Svib 83

S

Šamac 294, 300
Šent Vid 198,200,202
Šepur 64
Šibenik 58,62,66,76,97,258,261,
262,263
Šibenik, kotar 60
Šibenik, područje 61,62,63,66
Šid, kotar 185
Šipovac 284,292
Široki Brijeg 119
Šmarska 128
Šoštanj 112, 127, 134
Špišič B ukovica 81, 118
Štajerska 133, 134,153
Štajerska, sektor 134
Štitar 185,293
Šumetlica 194

Švanberg (Schwanberg) 133
Švicarska 273

T

Tekić 82
Tenja 142,143,207,208, 323
Tenjska Mitnica 323
Teslić 275
Tijesno 62,63,66
Točionik 71
Tomašica 85
Tomi novac 82, 85
Topusko 34, 158
Tovarnik 185
Trenkovo 80
Triglav 134
Trnava 85
Trst 146, 153, 170
Trstenik 70
Tuzla 83

U

Udbina, kotar 98
Uljanik 80
Uzice 199,203

V

Valjfelj 133
Valpovo 74,82,84,85,149,172,240,
247,283,284,292,308,309, 323
Varaždin 64,124,131,132,245,246,
258,261,262,263,277,320
Varaždin, okrug 245,286
Varaždinske Toplice 84
Vela Luka 70
Velebit 98
Velenje 127, 128, 134
Veles 198,202
Velika Kikinda 43
Velika Kopan i ca 294
Velika Pisanica 47,90,91,228,230,
302
Veliki Zdenci 79
Veliko Nabrđe 86

Velikovec 132
Veljači 82
Veljun, kotar 220
Vinkovci 64,75,80, 86, 121, 140,141,
142,143,148, 149, 161, 162, 163, 191,
199,202, 208, 209, 232,233,241,247,
265, 266, 267,269,286, 288,294,296,
322,324
Vinkovci, kotar 188, 191,280
Vinograde 82
Virovitica 64,79, 80, 81, 86, 87, 161,
199,202,259,261,262,263
Virovitica, kotar 222,225
Virovitica, područje 81
Vis 67,111,116,133
Viškovci 77
Višnjica 131
Visoko 64
Vitina 82
Voćin 84
Vojnić 216
Vojnić, kotar 220
Vojnik 128
Vojvodina 55, 83, 115, 162, 164, 174,
209,231,234,274,292,312,325
Vranjevo 85
Vrapče 106,111
Vrbaš 162,198,200,202
Vrbovi 151
Vrbovsko 78
Vrebac 98
Vresnik 128
Vrginmost 215,216
Vrlika 59,61,64
Vrpolje 207
Vršac 43,198,200,201 ,202,203
Vučjak 79
Vukovar 78, 198,199 ,200,201 ,202,
292,296

Z

Zadar 56,59,60,66,67,258,261, 262,
263,303
Zadar, područje 66
Zadvarje 75
Zagorje 86,225

Zagreb 59,73,76,79,83,85,89,92,
103, 104, 105, 106, 108, 111, 113, 114,
121, 124, 125, 130, 132, 133, 136, 162,
164,169,170,177,179,185,187,199,
203,244, 250, 260,261, 262, 263,270,
276,277,278,286,289,290,294,296,
303,306,317,320
Zagreb, aerodrom 106
Zagreb, Kanal 104, 106
Zagreb, okrug 45,286,306
Zagreb, oblast 44,46, 89,91, 120
Zagreb, vojno područje 290
Zaile221 ^
Završje 74
Zečeva Varoš 249

Zemun 83,141,142,162,198,199,
200,202
Zidani Most 162
Zlatar 74,246
Zlatar, kotar 286
Zmajevac 292
Zrenjanin (Petrovgrad) 325
Zrinj 196
Zvečevo 141

Z

Županja 81, 85, 101,233,294
Županja, kotar 185,280,293,
Žutnica, šuma 169